

Епископи Пироћанци, књига 2
Владика Јован Илић

Са благословом
Епископа рашко-призренског Теодосија,
заменика Епископа нишког

Објављује:
Православно удружење
“Владика Василије Костић”, Пирот

Одговорни уредник:
свештеник Марко Дабић

Приредио:
Жељко Перовић

Сарадници:
Јован В. Илић
Златимир Манић
Камен Панић

Лектура:
Валентина Јовановић
Биљана Станојевић Крстић

Штампа:
Рi-press, Пирот

Тираж:
500 примерака

Ово издање је изашло захваљујући
срдачним прилозима Дојкинчана

Библиотека:
Епископи Пироћанци

Владика Јован Илић

Живот, дело и поуке

Пирот, 2016.

Уводна реч

Владика Кирил Живковић
1730-1807.

Владика Јован Илић
1883-1975.

Владика Венијамин
Таушановић 1884-1952.

Владика Василије Костић
1907-1978.

Српски Златоуст – Свети владика Николај, називао је Пирот „Мали Јерусалим“. Искрена и дубока вера, мноштво цркава и манастира, кротост и милосрђе, поклоништво Светој земљи и друге небројене хришћанске особине људи пиротског краја заиста оправдавају овај најлепши назив, какав нема ниједан други српски град.

Са жељом да се помогне да Пирот поново засија некадашњим светлом вере, године 2013, са благословом Епископа нишког Јована, чија је ревност пробудила многа срца, основано је Православно удружење „Владика Василије Костић“. Лик и име једног од најзначајнијих архијереја Српске цркве 20. века, епископа Бањалучког и Жичког Василија, родом из Великог Јовановца код Пирота, учи нас и подсећа на православни пут којим је увек ишао: неисцрпно наслеђе – црквено предање, као сигуран путоказ ка Царству Небеском. Управо то непотрошиво богатство, кроз предавања, изложбе, хуманитарне акције, штампана дела, веронауку у обдаништима, наше Удружење настоји да, уз Божију помоћ, представи и пружи свом граду и његовим житељима.

Прве књиге које издајемо посвећене су епископима Пироћанцима: Кирилу Живковићу, Венијамину Таушановићу, Василију Костићу и Јовану Илићу који су имали значајно место у животу Цркве свог времена. Сваки од њих је настојао да у више него тешким временима сачува веру и поверену им Цркву од многих напада и искушења. Ова издања су скромно уздарје за њихову љубав и жртву и мали принос њима – да нас помену пред престолом Христа Бога, Које нека је слава са Оцем и Духом Светим, амин!

*Старешина удружења
свештеник Марко Дабич*

Дојкиначко јеванђеље

Владика Јован Илић
(цртеж Бојана Васића из Дојкинаца)

Када је наш књижевник, политичар и етнограф Милан Ђ. Милићевић походио Стару планину 1881. године, на њој је забележио две занимљиве легенде. Прва каже да је Бог, након стварања света, најпре сишао на Стару планину да посети своје људе и увери се како му они живе. Друга је испевана као Божићна песма у којој је сирота Мајка Божја, без дома и уточишта, управо на Старој планини пронашла пријатно станиште за рођење свога Сина, Богомладенца Христа, коме се ту убрзо и „стока измладила” и „сви свеци сабрали на вечеру”...

Ко познаје Височане њега нимало неће зачудити ове умоворине у којима се народна машта поиграла и усудила да премешта важне библијске догађаје из древних предела у Нишавље. Њихова љубав ка завичају је тако силна да је и она, заједно са њима, ушла у хришћанство и постала саставни део њихове побожности, како међу оним простим и неуким, тако и међу онима који су досегли висока звања и образовања.

Знаменити српски владика и доктор теологије Јован Илић се још у току свог школовања у туђини а и касније, за време службовања широм Краљевине Југославије, све до позне старости, радо враћао Старој планини као свом Едему, Витлејему, Табору и Јерусалиму у коме га је Милостиви Христос одмарао и крепио за нове подвиге и нове невоље којима је његов животни пут био испуњен.

Вести о доласку владике су као најлепше благовести пристизале у његово родно Дојкинце. Сељани су за ту прилику припремали и украшавали себе и своје село. Умели су да упуте Височицу на главни сеоски сокак како би га ова чиста планинска река помела и умила за најдражег госта. Бацали су цвеће пред

својим владиком као јерусалимска деца пред Христом, дочекивали га уз песму и погачу, тискали се да му приђу, да га целивају, да чују реч најмудријег сина Старе планине...

Ова љубав ка владики Јовану није утихнула, упркос упорном безбожју које се кроз разне идеологије окомило да прогна веру из народне душе. Доказ томе је и ова књига коју Дојкинчани својим прилозима, сликама, сећањима од срца приређују и подижу као писани споменик свом великану.

Нека Бог помогне да ово њихово мало „дојкиначко јеванђеље” заживи и стигне до свих земљака и потомака владике Јована где год их има расутих по белом свету. Нека Бог Милостиви, који је уистину много пута невидљиво, Духом Светим, силазио на Стару планину и испуњавао душе и домове, песме и обичаје ових горштака, и сада сиђе у срца њихових потомака и у срца наша, и у свима разбукти огањ чудесне и древне височке побожности. Амин.

Сл. 1. Поглед на село Дојкинце из даљине

Деда Лилћин луг

Владика Јован потиче из познате височке породице Лилћини. Његов најстарији, нама знани предак био је деда Лилка - Илија Карапанџић по коме је и сама породица добила име „Лилћини”, а потом и презиме Илић. Историчари помињу Лилку међу побуњеним Височанима давне 1836. године, када је у читавом пиротском крају избила велика буна због несносних намета турског ајана и грчког митрополита. О деда Лилки постоји и једно занимљиво породично предање које нам открива његов потомак Златимир Манић из Горњег Милановца:

„По причи коју сам чуо у Дојкинцима, деда Лилка је био земљопоседник и имао је у власништву најбоље и највеће имање у атару села. Имање је, по казивању мештана, стекао тако што му је тапију на имовину оставио Турчин, бег из Ниша. Наиме, тај Турчин се разболео и сматрао је да ће оздравити ако му се донесе свеже овчије млеко, са кајмаком, сметаном на површини посуде и то са Старе планине. Деда Лилка је свеже помужено овчије млеко са кајмаком однео у посуду (ведро или котле) из Дојкинаца чак у Ниш, а да се сметана није помакла ни мало са површине млека. У знак захвалности за учињено дело ради здравља, бег је деда Лилки преписао имање - дао тапију на земљу у селу Дојкинци. Тако је деда Лилка дошао до великог власништва земље и то је трајало све до преузимања власти од стране комуниста, када је фамилији Лилћини одузета земља, кућа, остала имовина и права. Оставили су им само један део имања који су касније успели да продају.”

Многи старији мештани и данас памте где су се налазиле чувене Лилћине њиве, баште, шуме, лугови. Међутим, најдрагоценије имање и најлепши луг деда Лилке била је његова породица која и данас постоји и богат род доноси у свом времену и окружењу. Лилка је имао четири сина: Петра, Апостола, Антанаса и

Саву о коме се у породици јако мало зна и само претпоставља да се тако звао, што указује да је кратко живео. Петар и Апостол, најстарији и најмлађи, били су читавог живота повезани снажном братском љубављу, али и родитељским талантима које је Милостиви Бог нештемице посејао у њихове душе - Лилкину проциљивост и мудрост, као и дубоку побожност мајке, чије име је остало непознато.

Петар је још за време Турака одржавао тајне везе са свим истакнутим националним борцима, а 1867. године постаје први даскал у новооснованој нишорској школи. Касније прелази у далеко чувену школу у Росомачу где уводи нове предмете: катихизис, земљопис и историју. Међу многим ђацима био је и његов брат Апостол о коме потоњи росомачки учитељ Васа Нејковић бележи да је „врло педантан и одличан ђак у школи” и да је зато „увек седео у првој клупи и био калфа”.

О даљем школовању најмлађег Лилкиног сина пиротски прота Љубомир Антић пише: „Пошто је свршио пет разреда основне школе Апостол оде у манастир те изучи часловац и псалтир и на молбу сељака постане учитељ у Рсовцима. У Рсовцима се ожени Марушом, с којом је имао у браку три сина Јордана, Перу и Ђорђа.”

Након ослобођења од Турака, почетком 1878. године стижу нови изазови за два брата просветара. И Петар и Апостол тада бивају позвани да буду чланови међународне комисије за утврђивање границе. Својом мудрошћу и дипломатском вештином они успевају да убеду комисију да 16 старопланинских села остану у саставу Србије, упркос Берлинском уговору по коме је одређено да припадну Кнежевини Бугарској. Велика дипломатска победа донела је породици Лилћиних велики углед али и нове, много важније животне позиве. Петар постаје кмет општине дојкиначке и први народни посланик за срез височки, док се Апостол, по писању прота Љубе, прихвата бројних обавеза у Пироту и околини:

Сл. 2. Апостол и Марушка у народним височким ношњама са синовима и снахом Љубицом 1911. године

„После ослобођења, за његов национални рад био је почаствован избором за члана среске скупштине у Пироту. Познати су његови темпераментни говори у среској скупштини. Нарочито се својски заузимао за унапређење и уређење свога села, као увођење телефона, оправке пута од Пирота до Дојкинаца, о чему постоји и писмени предлог у архиви бив. среске скупштине. Када су укинуте бив. среске скупштине код нас, био је изабран за председника прво рсовачке, а затим дојкиначке општине. Својом помирљивом тактиком и веома веселом нарави Апостол је успевао да за врло кратко време задобије и своје политичке противнике. У свима сеоским питањима и када није био председник општине важио је као саветодавац. Ниједан сеоски посао не би се почињао без његове сагласности. Био је затим дуже времена општински деловођа у Добром Долу, Сопоту, Рсовцима, Сукову, Расници, Градашници, Вис. Ржани и другим местима. Осим чисто просветног и националног рада коме се сав био посветио, Апостол је обратио био пажњу и привредном подизању свога села. Био је један од оснивача набављачке задруге и њен активан члан све до смрти.”

Два Јордана

Петрова и Апостолова сложна братска љубав пренела се и на њихове синове, нарочито на два Јордана који су, као две нежне гране из два стамена храста узрасли и винули се у још веће висине богољубља и родољубља својих очева. Петров Јордан је у своје време постао угледни педагог, професор Богословског факултета у Београду и васпитач многих златних генерација буду-

Сл. 3. Лево седи Големи а десно Мали Јордан, будући владика. Између њих стоји владикин рођени брат Петар.

ћих епископа, духовника, свештеника и свештеномученика. Апостолов син Јордан је постао знаменити владика, један од најзначајних српских јерарха 20. века.

Владика Јован је рођен на дан Светог првомученика и архиђакона Стефана 1883. године (по старом календару). Дојкинце је те године изродило педесет и седморо деце, а он је био један од 32 новорођена дечака. Како је младенац био нежног здравља, забринути родитељи Апостол и Мара су одлучили да га крсте, само четири дана након рођења, код сеоског пароха попа Илије. На крштењу је добио име Јордан, баш као и његов тада већ шестомесечни брат од стрица, те су мештани убрзо прозвали старијег Големи а млађег Мали Јордан. Под тим надимцима они ће бити заувек препознатљиви у свом завичају.

Мали и Големи Јордан су заједно пролазили кроз многе животне успехе и радости, али и невоље. Прва их је задесила већ крајем 1885. године, само две године након рођења. Почетак Српско-бугарског рата и долазак бугарских солдата донео је праву пустош у тиха старопланинска насеља. Писани трагови из тог времена казују да је те зиме манастир Пресвете Богородице у Височкој Ржани похаран, баш као и само село, где је након пљачке отпочело масовно силовање, чак и малолетне деце. Језива зверства и страдања задесила су и Рсовце, Паклештицу, Велику Лукању, Росомач и Брлог у коме је остала упамћено брутално убиство неког старца Јована кога су обесни завојевачи претходно пекли врелим гвожђем по грудима. Страдало је тада и Дојкинце, нарочито обитељ попа Илије коме је дом разорен, попадија силована, а он на разне начине понижаван, а потом за браду и косу одвучен у коњушницу. У селу је убрзо почела и крвожедна потрага за Петром и Апостолом којима освајачи нису могли да опросте дипломатске успехе у време Берлинског конгреса. У владикином житију које је сачинио прота Петар Гагулић пише да су они тада „благодарећи пријатељима, који су их чували по таванима куће, воденицама и непроходним шумама Старе планине, једва остали у животу”. По сведочењу самог владике Јована које нам преноси стари царибродски свештеник Александар

Ђорђевић, његова породична кућа је пљачкана и пустошена од бугарске војске у три наврата, приликом сваке њихове окупације. Владикин унук Јован Илић открива да су те зиме и сви остали Лилићини, па тако и два младенца Јордана, били ван својих домова: „Деда је говорио да су жене и деца били у збегу у планини. Причао је: `Ја сам због Бугара са две године ишао у збег`.”

Детињство

О раној младости владике Јована нема много података. О његовом детињству би више могла да нам исприча разиграна и скакутава Височица, чиста планинска река која уздуж просеца његово родно Дојкинце. Могли би и оближњи висови да нам открију како се малени Јордан, као и свако височке дете, пентрао по њима и са њихових видиковаца нападао красотом божанствених предела. Кад би могао, неку реч би прозборио и малени сеоски храм у коме је мали Јордан чуо прва богослужења и кога је, касније, као владика, богато даривао прилозима за обнову и куповину звона.

Сл. 4. Поглед на долину реке Височице

Сл. 5. Древна црква Светог Николе у Дојкинцима

Ова стара богомоља посвећена је Светом Николи. Укопана је и озидана од грубо тесаног камена јако давно, у 15. или 16. веку. До ње се долази проласком кроз припрату која је израђена од блата и омазана белим кречом средином 19. века. Силаском кроз узана врата и два степеника, стиже се у унутрашњост храма чији су зидови фрескописани занимљивом серијом из Страсне недеље Христовог страдања, Васкрсења, Страшнога суда, као и необичном представом светог Христифора са пасјом главом. Храм је осликан крајем 19. века а видљиви су слојеви страјих фресака као и трагови паљена, вероватно из времена Крцалија.

Поред ове древне светиње у Дојкинцима је постојао још један храм који се снажно урезао у душу маленог дечака и пресудно утицао на формирање личности будућег владике. Био је то његов дом, његова породица или „домаћа Црква” како је назива Свети апостол Павле у својим посланицама. О побожности родитеља и домаћем васпитању владика Јован је неуморно беседио током

Сл. 6. Ток Височице надомак села Дојкинаца

читаве своје дуге архијерејске службе, због чега је био прозиван и нападан од комуниста. Из једног његовог писма упућеног пиротском проти Љуби 1958. сазнајемо да се он брижно распитивао о кандидатима за будуће свештенике тражећи најпре одговоре на питања: „Чији је син?” и „Каква му је породица?”...

У старој дојкиначкој породици држала се строга побожност, како прича баба Надежда Џунић: „Постило се цели пости, не смејеш да се облажиш на ни јед`н пост. Сви посте, сви су побожни били, никој неје мрсил”. Од ње смо чули и једну народну дечију причу која скрива снажну јеванђелску поруку. Њу садрже и многи раздрагани височки народни обичаји од којих је сваком детету било најмилије спавање по расутој слами у Божићној ноћи. Најдрагоценији траг о старопланинској породичној побожности је оставио управо сам владика Јован у једној исповедној беседи која је објављена у зборнику „У служби Богу и народу”:

„До сазнања људске немоћи а Божје свемоћи долазе сви прави и честити богомољци. Духовну потребу молитве осећали су и осећају сви побожни хришћани. До тог сазнања долазимо и ми а до тог сазнања су долазили и наши дедови. Но, они су за време робовања под Турцима, живели по малим растуруним засеоцима, често пута без цркве у близини, често пута без свештеника у ме-

сту, најчешће без икаквог знања ма које молитве. Ипак у том унутрашњем сазнању и духовној потреби за молитвом никад не оскудеваху, те се свако на свој начин мољаше Богу.

Мој покојни отац свршио је све тадашње школе. Знао је многе молитве напамет. Знао је цео `Часловац` и `Псалтир` напамет. Знао је, слободно могу тврдити, много више него што су знали многи свештеници тадашњег времена. Умео се снаћи у свим приликама и друштвима. Зато је био умешан и при молитви. Молио се Богу и ујутру и увече, и при кретању и при свршетку посла. Није се он само крстио и метанисао, него је увек читао молитве и псалме и певао тропаре недељне или празничне. Чим устане ујутру, одмах се умије, а затим припали свећу пред иконом и прочита своју дневну молитву. Овако је радио и кад је био на путу или отишао рођацима у госте. Но, мени су и сада у живој успомени његове дугачке молитве уочи недеље, славе и великих празника. Тада су пре вечере били сви укућани на окупу стојећи пред домаћим иконостасом. Пред почетак он, као домаћин, ока-

Сл.7. Родна кућа владике Јована (снимио прота П. Гагулић)

ди целу кућу: „ижу”, спаваћу собу и собу за оставу. Потом је читао псалме са вечерње, а затим са јутрење. Све редом, кад смо били одморнији, читао је и часове: први, трећи, шести и девети, а завршава читањем тропара. Деци је било дозвољено да за време ове дугачке молитве могу сести на земљу, али не смеју лармати.

Но, мој дед по мајци и мој ујак бејаху неписмени. Ни они, нити ма ко у њиховој задрузи, нису знали црквене песме, псалме и молитве. Но, на молитву нису заборављали. Њихова је молитва била кратка али искрена и од срца. Иако су читали ове кратке молитве, живели су с вером у Бога и богоугодним животом. Бог је услишао њихову молитву, помиловао их и обдарио дугим, мирним и побожним животом. Они се преселише у вечност, дочекавши дубоку старост. Хвала им и слава што тако неуки сачуваше и нама предадоше наше свето Православље.”

Школски дани

Своје прво образовање владика Јован је стекао у старој дојкиначкој „Нижој основној школи” о којој тадашњи извештаји пишу да је била мрачна, тескобна, прљава, трошна и задимљена. Крајем 19. века читав пиротски крај је због своје неразвијености, сиромаштва и удаљености био познат међу просветарима и чиновницима из унутрашњости као „Српски Сибир” у који се долазило само под присилом и по казни. Тако су и дојкиначки учитељи свој позив на Старој планини сматрали правом робијом, што због лоших животних и радних услова, што због самих родитеља који су бранили деци да одлазе у школу и да тамо дангубе, поред толиких послова на имањима и у домаћинствима својих родитеља. Тако први владикин учитељ Љубомир Балтић пише министру просвете 1890. и 1891. године жалећи се како Дојкинчани „сматрају школу као завод који је установљен само ради оштете народа” а њега као главног подривача који им „троши врат” и отима децу.

Сл. 8. Нова школа у Дојкинцима. Кренула је са радом 1918. године, девет година након што је Министарство просвете и црквених дела затворило стару школу због рђавих радних и животних услова. Школа је задужбина Недељка Петровића Делче који је своју новоподигнуту кући даривао за потребе дојкиначке просвете а касније и сам постао учитељ у њој.

Међу ојађеним родитељима ни тада, ни касније није било владикиног оца Апостола који је и сам, као некадашњи даскал, у свом дому описмењавао своје малишане. Помагао је и касније у отварању нове школе, а несебично је улагао и у даље школовање како своје деце, тако и својих братанаца Јована, Јордана и Надежде које је и примио у свој дом након смрти брата Петра. Апостол није жалио труда ни новаца да сву ову чељад ишколује на домаћим и страним училиштима и факултетима што се на крају вишеструко исплатило. Фамилија Лилћини је пре Другог светског рата изнедрила чак три доктора наука. Његов старији син Јордан је докторирао теологију у Берну, млађи Петар философију у Бечу, а братанац Јордан је свој докторат одбранио на Философском факултету у Берну.

Након свршетка основне школе, владика Јован је уписао пиротску гимназију 1894. године у доба када је у њој предавао познати књижевник Радоје Домановић. У Пироту је тада већ деловало богомољачко удружење које су, пар година раније, покренула два побожна ткача: Тома Саланкалија из Пирота и Алекса из оближњег Смрдана који је касније постао градски свештеник. Историчарка др Борислава Лилић истиче да је владика Јован током читавог свог школовања у вароши поносито носио беле височке балетине, народну ношњу свог завичаја, али и да је много већу пажњу на себе привукао својом интелигенцијом, марљивошћу и примерним владањем. Бистри Височанин је након четири године окончао гимназију и уписао Богословију коју је завршио 1902. године као један од најбољих ученика у својој класи.

Рсовачки просветитељ

Сл. 9. Јордан као млади учитељ

Млади богослов није могао одмах да постане свештеник јер је у то доба важило правило да се рукоположење не обавља пре навршених 25 година живота. До испуњења овог услова Јордан постаје учитељ по забаченим старопланинским селима Завоју, Каменици, Дојкинцима и Рсовцима, где се на учитељским позицијама често сусретао и смењивао са својим братом, големим Јорданом. У том периоду је одслужио војни рок са кога се вратио у октобру 1906. године, као пешадијски поручник у резерви.

Сл. 10. Вл. Никанор

На свештенички чин млади Јордан је морао да причека дуже него што је планирано. Разлог томе је било његово неслагање са тадашњим владиком нишким Никанором Ружичићем. Овај енергични и неуморни пастир је још као свештеник Никола имао непроцењиву улогу у одбрани Светосавља од бугарских егзархиста у источној Србији. Неизмеран је и његов допринос у духовној и организационој обнови Цркве након вековног ропства. Међутим, био је то човек веома немирног темперамента и бурне нарави што га је доводило до честих сукоба и неслагања, како са бунтовним, тако и са многим узоритим свештеницима и богословима међу којима је био и будући владика Јован.

Године 1911. године Јордан се венчава са Љубицом, ћерком Симеона Николића, угледног трговца из Беле Паланке. Те године је владика Никанор пензионисан а нови нишки епископ постаје Доментијан. Он одмах, на Сабору, рукополаже височког учитеља у чин ђакона у Београду, о Марковдану те године. Само два дана касније, на празник Спаљивања моштију светог Саве, Јордан постаје свештеник и добија прву парохију у селу Рсовци. Не рачунајући прекиде услед школовања, ратова и породичних трагедија, владика Јован је службовао у родном месту своје мајке све до 1921. године, остављајући дубок траг у духовном препороду Рсовчана о чему сведочи одликовање „право ношења црвеног појаса” из 1920. као и један напис објављен у Гласнику Српске Патријаршије августа 1922. године:

Сл. 11. Вл. Доментијан

„Хришћанску Заједницу у Рсовцима је основао и неко време руководио г. Dr. Јордан А. Илић парох рсовачки. Та је заједница по причању г. Илића за кратко време показала колосалан успех. У Рсовцима је услед рата морално стање пало тако ниско, да су злочинства била учестала и постала обична ствар. Сељаци

Сл. 12. Млади рсовачки свештеник
Јордан са женом Љубицом
и сином Војиславом

околних села пролазила су са зебњом не само кроз атар, него и кроз село Рсовце. Но само за кратко време смерног и енергичног рада Др. Илића и чланова Хришћанске заједнице, ово се је стање потпуно изменило и стари углед овог села понова повраћен.”

Захваљујући његовом раду рсовачка хришћанска заједница је постала надалеко позната. Изнедрила је и два значајна богомољца: великог молитвеника и чудотворца деда Таска и Ставру Џунића кога историчар др Драган Суботић сврстава међу најугледније предратне богомољце и најближе сараднике светог владике Николаја, који га и помиње у својим Диванима.

Време страдања

Након две године службовања, владика Доментијан је, обилазећи болеснике и рањенике у нишкој војној болници, и сам оболео од тифуса и убрзо предао душу Спаситељу своме. На трон нишке епархије долази свети владика Доситеј Васић који у новембру те 1913. године шаље рсовачког пароха у Швајцарску

Сл. 13. Свети
Доситеј Васић
као нишки епископ

Сл. 14. Први пасош владике Јована у коме пише да је по занимању „свештеник и студент”.

да настави своје школовање на Теолошком факултету у Берну, истом оном на коме је, три године раније, одбранио докторат велики српски просветитељ Свети владика Николај Велимировић.

Почетак Првог светског рата и суморне вести о немилим догађајима у Србији, разгарају у срцу свештеника Јордана буру снажних осећања која га покрећу из Берна на далеки пут у Солун 1915. године. Међутим, тамо га затичу прекинути путеви и налог српске владе да се врати у Швајцарску, у град Нешател, где му Јован Цвијић, као свештенику избегличке колоније, поверава старање над децом избеглом из Србије. До самог краја рата владика је вршио улогу покровитеља и учитеља ове сироте деце, али је упоредо, заједно, са својим братом од стрица Јорданом, неуморно прикупљао прилоге за српску војску и објављивао текстове у швајцарским медијима, износећи истину о збивањима у Србији и тешким тамошњим страдањима која нису мимоишла ни његов завичај, ни његову породицу.

Његов млађи брат Ђорђе, као српски војник, преживљава Албанску голготу и острво Видо, њихова породична кућа опет

Сл. 15.
Мученица
Љубица

бива пустошена а његову попадију Љубицу, домаћи издајници и завидљивци потказују бугарској војсци који је убрзо проналазе у дому њених родитеља. О њеном страдању пише прота Петар Гагулић а допуњује га владикин унук Јован:

„Бугари у Белој Паланци непрестано, до крви, туку Љубицу пред мајком и трогодишњим сином. Траже попа. Прекинули су мучења када је преко швајцарског Црвеног крста стигла у Паланку једна од његових депеша; обавештава породицу да је добро. Свршетком рата сазнаје за тешко стање супруге после тортуре и одмах (1918) се враћа на своју парохију. Љубица није могла да преболи последице; умрла је 1920. у 30. години живота.”

У времену све присутнијег историјског ревизионизма по коме се улоге окупатора и жртве релативизују па чак и изврћу, важно је рећи да је у току Првог светског рата бугарска војска извршила језиве злочине над цивилним становништвом нишке епархије. Чак 8.000 девојчица из јужне Србије, узраста од 12 до 14 година је отето од својих родитељ и продато Турцима као бело робље, за потребе њихових харема. Нема града и нема села у коме нису извршавана стравична мучења, силовања, убиства. Најугледнији и најобразованији учитељи, свештеници, занатлије, трговци везивани су и као јагањци одвођени и убијани у масовним гробницама у Сурдулици, Лесковцу, Пироту... Највише свештеника је страдало у Јанковој Падини где су они прво стрељани а потом и спаљени. Већина њих је прве плутоне бугарске војске дочекала немо стојећи, неки су покушали да побегну, а међу њима је било и оних који су, као прави свештенумученици Христови, своју кончину дочекали на коленима, са молитвом на уснама.

Чудни путеви Господњи

„Деда никад није говорио о баба Љубици”, сазнајемо од владикиног унука Јована, „мада су и њена родбина и Лилђини говорили да га је бабина смрт тешко погодила. Докторат је посветио својој рано умрлој супрузи, а говорили су ми да је њену велику слику - портрет држао у својој соби све док га Немци нису избацили из куће у Хрељиној улици. Немце је у кући наследила Народна милиција и он у ту кућу више није ушао, а неко од њих је уништио слику.”

Отац Јордан је остао сам са својим сином Војиславом, без животне сапутнице и домаће свештенице, како је касније у својим беседама називао и величао улогу жене и мајке. Верујемо да му након свих несрећа није било до даљег школовања и научног усавршавања, међутим, годину дана након Љубичине смрти, он добија позив да доврши оно што је започео:

„Као државни стипендист, јереј Јордан је морао да доврши студије”, пише прота Гагулић. „Одлази у Берн и 21. маја 1921. докторира теологију код ментора проф. др. Едуарда Херцога, старокатоличког епископа, на теми „Богомили у свом историјском развоју”. Наставља са радом на парохији у Рсовцима. Подноси заредом две молбе за

Сл. 16. Докторат Јордана А. Илића „пореклом из српског села Дојкинци” (serbo a vico Dojkinzi oriundo). Овај рад је владика посветио својој Љубици.

Сл. 17. Породична фотографија из 1922. године снимљена у Београду.
Седе (са лева на десно): Јован П. Петровић, прота Јордан и Јордан Големи.
Стоје: Нада Петровић-Чворић, Ђорђе А. Илић и владикин син Војислав.

премештај, прво на крупачку, потом на неку од нишких парохија. Епископ Доситеј одбија обе и крајем 1921. даје му канонски отпуст из Нишке епархије ради постављења на место референта Светог архијерејског синода СПЦ у Београду. Укључује се у рад на изради будућег Устава Српске православне Цркве. Идуће године (14. јануар 1922) постављен је за секретара Св. синода и унапрепређен у чин протојереја 9. септембра исте године.”

Из овог времена остао је забележен податак у Гласнику Српске Цркве да су пиротски богомољци 1922. године молили и измолили од патријарха Димитрија дозволу да отац Јордан буде њихов духовни пратилац на петодневном поклоничком путовању по манастирима Фрушке Горе. Треба напоменути да је те године, када је он постао прота и секретар Синода, његов брат Јордан Големи докторирао у Берну на Филозофском факултету одбранивши дисертацију „Народно образовање јужних Словена” и исте године

био постављен за професора Педагогике и Методике религијске наставе и васпитања на београдском Богословском факултету.

Млади прота и доктор наука се у патријаршијским пословима истакао „побожном душом, бистрим умом и племенитим срцем”, како бележе хроничари његовог времена, те је поред протојерејске камилавке коју му је о Савиндану 1923. године доделио владика нишки Доситеј, одликован и орденом Светог Саве 4. реда. Коначно је, на заузимање самог патријарха и угледних српских епископа Јосифа битољског, Николаја охридског, Јефрема жичког, изабран за епископа захумско-херцеговачког крајем 1925. године.

Тако је Милостиви Бог и Промислитељ живота наших допустио Љубицино страдање и њену душу уселио у своја рајска насеља, а побожног рсвачког пароха учинио владиком, дајући му нову Невесту, Цркву своју којом је он управљао са великом и нежном љубављу до краја свога живота.

Сл. 18. Ђилим са српским грбом који је изаткала владикина супруга, мученица Љубица пре 1911. године.

Нови владика

Сл. 19. Млади владика Јован Илић

Новоизабрани пастир је најпре био упућен у манастир Раковицу ради неопходних припрема за примање највећег чина. Ту је провео три месеца као искушеник. На Тодорову суботу 1926. године замонашио га је шабачко-ваљевски епископ Михаило, наденувши му ново име Јован. Примео је све друге потребне чинове и већ 20. марта, као протосинђел, служио бденије на свом наречењу у Саборном београдском храму, у присуству патријарха и свих чланова Синода. Сутрадан је, у Недељу Православља, наново служио, али овога пута своју прву архијерејску литургију, примивши претходно владичански чин од самог патријарха Димитрија. Тада је нови владика изустрио своју прву архијерејску беседу пред патријархом, владикама, краљевим изаслаником, побожним светом, пред Дојкинчанима међу којима је најпоноситије стајао његов отац Апостол и био предмет опште пажње због свог белог народног одела из пиротског краја:

„Ваша Светости, Преосвећена братије,

Господ који зна срца свију показао је (Дел. 1,24) мене најмлађег у дому свом и задахнуо срца Светог Архијерејског Сабора да ме изабере, и Ваша Светости и Преосвећене братије

да ме рукоположењем уздигнете на највиши степен црквене јерархије и да ми предате овај симбол највише власти, достојанства и моћи Христове којом је Он разбијао своје и црквене непријатеље. Мада овај високи положај превазилази моје силе и способности, није ми могуће избећи оно што је воља Божја, нити ми је дозвољено да се као војник Христов не одазовем позиву Свете Цркве. У највећој смерности покоравам се Божјем провиђењу и одазивајући се позиву Свете Цркве `благодарју, приемљу и ни мало во преки глагољу.

Овај је моменат у историјском развоју наше Српске православне Цркве од толиког значаја што се овом приликом од стране нашег Српског Патријарха први пут после укинућа Пећке патријаршије (1766) посвећује епископ за епархије Босне и Херцеговине те се и на тај начин манифестује потпуна независност и уједињење Српске Православне Цркве. За мене је пак овај моменат свечани епохални догађај у моме животу, јер ме промисао Божји изабрао а Света Црква почастовала највишим чином и достојанством, но, пун зебње и страха који би обузео свакога при овако великом делу. А како да не? Ви ме благодаћу Духа Светога посветисте да будем со земљи и видело свету: „али се свећа не ужеже и меће под суд; него се меће на светњак да светли свима који су у кући” (Мат. 5,13-15). Ви ме хиротонисасте не само да будем светао, него да будем светилник хиљадама људских душа и углед верним у речи, живљењу, у љубави, у духу, у вери, у чистоти (I Тим 4,12). Ви ме изабрасте да будем бедем о који ће се разбијати напади непријатеља хришћанства и српства... Преко вас примих Духа Светог (Дел. 18,17) да морам бити свима све, да што више придобијем (I Кор. 9,22) и да за све поверене ми душе дам одговор на дан великог и страшног суда. Али коме је много дано од њега ће се и много тражити а коме предадоше највише, највише ће искати од њега (Лук. 12, 48). Све су то такве дужности да је човеку, и када не би дао сна очима својим, ни већама својим дрема, тешко да им у потпуности може одговорити и у свима срцима певерених му душа наћи места Господу и стана Богу својему (Пс. 132,4-5). Управљати човеком, који је најхитрије и најпроменљивије створење, јесте, по мом мишљењу, вештина

над вештинама и знање над знањима, вели свети Григорије Богослов (о свешт. гл. 5.). како могу бити равнодушан кад помислим да су се и мужеви великога ума и високог образовања, јаки стубови Православља и благочешћа колебали и страховали примајући се овог високог чина и достојанства? Како ја, у многонема нераван, могу бити дубоко у души нетронут, налазећи се пред вратима кроз која чим прођем, очекују ме велике дужности и одговорности? Како могу бити хладнокрван осећајући огромну разлику између мог досадашњем мирног живота и рада под туђим старешинством и мог будућег напорног самосталног рада пуног сметњи и личне одговорности?

Но, сматрам да ни једна људска снага не би толико била довољна да без помоћи Божје може понети тешки крст епископског звања. Теши ме оно место из Светог писма где се вели, да се сила Божја у слабости показује сасвим (II Кор. 12,9). Крепи ме тврда вера да Дух свети устројава Цркву, да је чува и поставља епископе, као што вели свети апостол Павле архијерејима: „Пазите на себе и на све стадо у коме вас Дух Свети постави владикама да пасете Цркву Господа и Бога коју стече крвљу Својом (Дела 29,28). Даје ми снаге нада: да ме премилостиви Бог „неће пустити у искушење више него што могу, него ће учинити искушењима крај да могу поднети (I Кор. 10,13), да ће Бог бити мој руководитељ и заштитник и дати ми снаге и моћи при вршењу тешке дужности према Богу, Светој Цркви и свом роду.

Православна Црква и уопште Српска напосе, била је све до сада изложена многим искушењима и страдањима. Њена историја је богата ризница мученика и подвижника који и садањим апостолима Христове Цркве дају снаге и одушевљења. Цео наш српско-православни народ, угледајући се на осовог мученика, увек се у моменту искушења привољевао Царству небеском, показивао смисла за духовни живот и велико богатство вере у Бога, борио се за узвишене идеале, презирао ниска материјалистичка схватања и појмове. То је друга важна чињеница која ми даје снаге, одушевљења и полета у овом моменту. Јер се надам да ћу се Божјом помоћу моћи користити

искуством мојих предака и идеалистичким схватањем света мојих савременика.

Зато свесрдно примам високо архијерејско достојанство и овај симбол највише духовне власти. Хвала Господу Богу, Који погледа на понизност слуге свога (Лук. 1,48) и постави ме да будем со земље и видело свету. Благодарим Вашој Светости, вама преосвећена братије и Светом архијерејском Сабору на једнодушно исказаном ми поверењу и избору као и на данашњем посвећењу. Нека Господ благослови нека ми пружи своју Божанску руку да не потонем на огромној пучини архијерејских дужности, да не пустим у немар дар који ми је дат полагањем руку ваших (I Тим. 4,14) него да ми помогне да своју делатност са највећом готовошћу могу управити на корист наше Свете Цркве, за спасење поверене ми пастве а на задовољство Ваше Светости и Св. арх. Сабора.

Овога пак пута обраћам се Вашој Светости и Вама Преосвећена братије, молбом да се и ви помолите Богу да благодат коју добих вашим рукуположењем остане на мени у све дане мога живота да никад не могу рећи: учитељу об ношч vsју трудих сја ничесоже јах (Лук, 5,5), него да ме удостоји бити делатељем непостидним правјашчим слово истини, те да ми ПреблагИ Бог рекне; поступи во глубину и вврезИ мрежи (Лук, 5,4) и да се напредак мој покаже у свему (I Тим, 4,15). Амин.”

Сл. 20. Канонска грамата патријарха Варнаве о избору „врло побожног архимандрита Јована за епископа Богом чуване Епархије захумско-херцеговачке”.

Дођох не да ми се служи, него да ја послужим...

На Лазареву суботу владика Јован је стигао возом у Коњиц. Поред црквених и државничких изасланика са њиме су пристигла и два учитеља, његов млађи брат Ђорђе и рођак Марко Видојковић. На коњичкој станици дочекало га је дирљиво поздравно слово проте Марка С. Поповића и народна клицања: „Живио наш Епископ Јован!“. Након краћег ручка кренули су за Мостар чије су улице биле окићене заставама и испуњене побожним светом који је изашао да свом новом владика приреди величанствен дочек. Међу присутнима је био и бискуп Алојзије Мишић, један од ретких који се касније отворено успротивио Павелићевој и Степинчевој геноцидној политици над српским народом.

Сутрадан, на празник уласка Христовог у Јерусалим, владика Јован је уведен у Саборни мостарски храм. Ту је, са четрнаест свештеника и два протођакона, одслужио литургију и изрекао своју прву мостарску беседу:

„Ваше Преосвештенство,
Господо изасланици,
Драга браћо и сестре,

Одавно очекујете, благочестиви хришћани, свога новог архипастира. Одавно очекујете да видите његово богослужење у овом светом храму, да од њега примите свети благослов и из његових уста чујете јеванђелску поуку. Већ је пет година прохујало, од како је избором Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Петра за митрополита Дабро-босанског, Епархија захумско-херцеговачка остала упражњена и да ви жељно и са нестрпљењем очекујете њено попуњавање. Но, слава и хвала Богу

на свему. Ево се сада испунише ваша очекивања. Ја сам се као војник Христов у највећој смерности покорио вољи Божјој, одазвао се позиву наше Свете Цркве и сада ступам на катедру древних епископа и митрополита војводине Светог Саве.

Но овај је моменат значајан и по моју личност. Јер ево узимам у своје руке потпуну власт над душама много хиљада верних. Свестан високог положаја, многих дужности и велике одговорности, којих се примам, не могу остати равнодушан при овако великом делу. Зебња и страх обузимају целокупно моје биће, када узимам на своја слаба плећа овај тешки крст архијерејске власти, јер знам да ми је поверен велики дар али и тежак аманет, високо достојанство али и тешко бремене. Велики положаји и висока достојанства захтевају и велике жртве и пожртвовања. Епископска служба у суштини својој је скуп разноврсних дужности, борба и напора. Онај који је на тој служби мора бити углед вернима не само речју него и делом. Међу верски подељеном браћом мора бити бедем Православља о који ће се не само разбијати напади и насртаји на Цркву чији је представник, него који ће мирити завађену и сродити разрођену браћу, те да свима буде све (I Кор. 9, 22). Тако схватајући своју дужност, моји претходници, били су не само црквени но и народни представници, не само проповедници и чувари св. Православља но и носиоци народне мисли

Сл. 21. Фотографија са устоличења
владике Јована у Мостару

и идеала и средиште које је око себе прикупљало све што је племенито, узвишено и идеално.

Две су чињенице у организму Цркве: јерархија и верни. Као што смо видели, успех Цркве зависи од једне и од друге чињенице а нарочито од њихових међусобних односа. Мада су њихови односи уређени канонима, црквеним законима и другим одредбама, ипак се не могу лепше представити но што је описано у јеванђељској причи о добром пастиру и његовом стаду (Јов. 10, 1-17), где се између осталог вели: „Ја сам пастир добри и знам своје и моје мене знају” (Јов. 10, 14). Дакле, добар пастир познаје своје стадо, али и добро стадо познаје свог доброг пастира. Пастир познаје своје стадо што му оно поклања поверење, чује његов глас и следује му; он га познаје по Духу Светом, који оно има у себи, јер ко нема Духа Христовог тај није његов (Рим. 8, 9.); познаје га по побожности, по оданости Божјој вољи, по истинитости, по праведности, поверљивости, милосрђу, стрпљењу, савесности, верности и по свима хришћанским врлинама. Све што је добро, племенито, чисто, свето служи као знак по коме добар пастир познаје своје стадо. Други знаци не долазе у обзир. Стадо ипак познаје свог доброг пастира по свом Божанском пореклу,

Сл. 22. Саборна црква Свете Тројице.
Запаљена и до темеља порушена јуна 1992.
од стране исламских екстремиста.

по љубави коју му указује, по делима која испуњава по речима којима управља људе на Божански пут. Такви односи познавања достижу своје савршенство у томе, што добар пастир полаже душу своју за овце своје. Дакле, узајамно познавање и разумевање, узајамна љубав и поверење су услов заједничког живота и успешног рада у Христовој Цркви.

Ја се радујем што ме је Бог изабрао за архипастира Војводине Светог Саве, да заузмем катедру на којој су седели потомци славних Немањића и многи мудри и искусни архијереји. Одушевљава ме што је паства, која ми се поверава, како у прошлости тако и у садашњости показивала духовни живот и богатство вере у Бога. Још више ме крепи нада да ће моја паства у мени познати свог пастира, а ја у њој своје стадо, да ће ми поклонити онолико љубави и поверења са коликом ја њој долазим те да мој труд неће бити излишан а моји напори на одмет нити моје жртве узалуд. Та љубав и поверење даваће ми снаге и издржљивости у мојој архипастирској дужности и подржаваће ме у уверењу да ћу моћи испунити своју жељу да у срцима вашим запишем да љубите Бога, да испуњавате његове заповести, да поштујете свету Цркву православну и чувате њене прописе, те да ће мој рад у Винограду Господњем уродити добрим плодом: да живите у миру, слози и узајамној љубави владајући се свагда онако како пристоји добрим хришћанима и родољубивим грађанима. Јучерашњи свечани дочек и изјаве представника црквених општина и духовенства као и данашње многобројно ваше присуство којим сте увеличали свечаност мог устоличења знаци су нашег будућег поверења, узајамне љубави и заједничког рада на добру свете Цркве, народа и Отаџбине.”

Након службе и устоличења које је обавио владика бачки Иринеј, владика Јован је свечано испраћен до митрополије где је примао честитања. У Гласнику Српске Цркве је остало забележено да је тада „народа било неколико хиљада душа, а вријеме дивно – како се само пожелети може. Господин Епископ др Јован оставио је на народ врло лијеп утисак”.

Мостарски дани

Новог владика је чекало пуно посла на запуштеној Њиви Господњој која пет година није имала свог архијереја. Зато он убрзо креће у обилазак епархије која је тада садржала педесет и девет парохија и четири активна мушка манастира: Житомислић, Завалу, Дужи и Добрићево. Своје прве утиске изрекао је у Васкршњој посланици следеће 1927. године:

„У прошлој години, баш у ово доба, јавио сам вам се, љубазна браћо и децо у Господу, својом првом архијерејском посланицом, изразио вам своје прве и најтоплије жеље и дао прва упутства за напредовање. Свестан своје тешке дужности и велике одговорности и задахнут великом љубљављу према својој пастви, ја сам у прошлој години посетио већи део светих манастира и цркава и дошао у непосредан додир са многима од вас. Упознао сам се с вама и уверио у вашу оданост нашој Светој Православној Цркви, у ваше напредовање у вери и добрим делима, али сам уочио и многе сметње које вам не дају да боље напредујете... „

Као главну сметњу брижни владика је истицао српску неслогу. Зато и целу своју празничну посланицу посвећује поукама о слози и братској љубави. У њој напомиње и да раздор пропaгирају само они који би преко народне неслоге, а без труда и заслуга, да дођу до богатства и до власти, те зато мудро саветује:

Сл. 23. Повеља о одликовању владике Јована орденом Св. Саве првог реда 1928.

Сл. 24. Путовање по Херцеговини, на путу из Чајнича за Заборак, септембар 1926. године

„Путујући по епархији у разговору с вама дознао сам да и ви мрзите неслогу, раздор и свађу. Па кад их мрзите, ви их и одбаците и оставите све рђаве страсти и навике које руше слогу и ометају напредак. Сложни, измирени и збратимљени на дан Воскресења Христова приђимо и поклонимо се васкрслем Спаситељу. Поклонимо му се и помолимо се Оцу, Сину и Светоме Духу: да нас обасја својом светом вером и љубављу, да утврди мир и слогу међу нама, да нам опрости грехе наше и да нас исцели од гордости и сваке злобе. Поклонимо му се и један другог поздравимо: Христос воскрес! Амин!“

Као добри Самарјанин, владика Јован брижно приступа и другим озледама на народној души које су настале од многих рђавих навика и дуготрајног рата. Владика је то чинио са пуно очинске љубави и стрпљења и зато задобио поверење и поштовање како интелигенције, тако и обичног народа у Захумљу и Херцеговини. Упоредо са пастирским радом, он покреће и издавачку делатност, објављује „Споменицу Епархије захумско-хецеговачке“, штампа периодична издања... Поред својих послова, он успева да врши дужност администратора у суседној

епархији зворничко-тузланској од децембра 1927, све до постављења владике Нектарија 1929. године. У хроници епархијских догађаја је, поред бројних црквених збивања, освећања, слава, остала забележена и посета англиканског епископа Џона Грига у априлу 1929. године кога је владика примио и угостио с пуно поштовања као великог и доказаног пријатеља Срба и Србије из времена Великог рата. Због свог мудрог и самопожртвованог рада, владика Јован је за непуних пет година столовања у Мостару награђен са четири нова одличја: Орденом белог орла 5. реда, Карађорђевог звездом 4. реда и Орденима Светог Саве 1. и 2. реда.

Десетак година касније, прва Јованова епархија ће изнедрити мноштво мученика и свештеномученика од којих је неке он лично рукоположио, попут Светог Момчила Челебићког. Њихова мученичка крв обојиће тих година Неретву у црвено а њихова света тела претворити усташке јаме у простране и чудесне подземне светитељске кивоте каквих нема у хришћанском свету. На основу података које износи академик проф. др Србољуб Живановић, у овим језивим злочинима учествовало чак две трећине римокатоличког свештенства уз прећутни благослов свог надбискупа и Ватикана.

Први долазак у завичају

Владика Јован није заборавио ни свој завичај, ни своју мученицу Љубицу. Њен гроб је био прво место на коме је застао путујући у свој родни крај након три године владичанске службе. Ту, у Белој Паланци, код њених родитеља провео је први део одмора, а затим отишао на дужи боравак у Дојкинце. О овом првом доласку владике објављен је текст у гласилу епархије нишке 1929. године, исписан руком његовог великог пријатеља и оданог сарадника, пиротског проте Љубомира Антића:

Сл. 25. Љубичин гроб у Белој Паланци на коме је и данас читљива посвета: „Својој рано преминулој супрузи Љубици, рођ. 1890 +1920. подиже овај споменик дубоко ожалошћени супруг свешт. др Јордан А. Илић секретар Св. Арх. Синода”.

„Његово путовање приватнога је карактера. Жељан да види своју фамилију и пријатеље из Пирота, он је концем месеца јула кренуо из своје славне резиденције и прво свратио у Белу Паланку, где је у кругу својих пријатеља провео три дана. Ту су га на станици дочекали многи грађани и представници власти, а пред црквом месни свештеник и намесник Среза белопаланачког г. Славко Поповић. Једна група делегата од неколико виђених људи замолила је Преосвећеног, да у њиховој цркви одслужи Св. Литургију, но како г. Владика није понео собом своје богослужбено одејаније, то им није могао удовољити жељи, него је за време вечерње присуствовао богослужењу, а на крају изговорио једну веома лепу беседу.

Из Паланке Преосвећени је дошао у Пирот 26. јула. Иако је Пирот тих дана имао да дочека још једнога високога госта – свога Владика, Преосвећеног г. Доситеја, Пироћани, који се диче и поносе тиме што су из своје средине дали Цркви и држави два архијереја, са највећим одушевљењем у највећем броју били су на станици, манифестујући своју љубав према своме духовноме оцу и земљаку. Запажени су и представници власти. Међу њима био је начелник среза Нишавског г. Митровић, председник општине и директор задруге г. Џоцић, кмет г. Виден, протојереј окр. Пиротског са својим свештен., неколико учитеља осн. школе, трговаца и пуно радозналост света. Лаганим корацима, ведар и насмејан изишао је г. Владика из вагона. На његовом лицу могла је да се примети необично велика радост. Видевши на перону

железничке станице своје пријатеље, он одједном убрза темпо. Пироћани пак још радоснији, што им је указана част, да им буде гост Владика мостарски, још бржим корацима појурише да пољубе свету десницу и испросе свети благослов.

Поздравивши се са свима, Владика је пошао од станице право Старој пиротској цркви. У цркви још више света. Неки, како су дошли на јутрењу, тако, чувши да ће доћи Владика, нису се ни враћали кућама својим. Други пак, из ближе околине дошли су и мало доцније. Пред црквом га је дочекао и са неколико одабраних речи поздравио најмлађи свештеник цркве – изразивши пре свега задовољство, што му је пала у део част да баш он у име свештеника дочека г. Епископа, а затим радост парохијана ове цркве, што у својој средини виде Владика. После кратке уобичајне сугубе јектеније и отпуста, Његово Преосвештенство одржао је један кратак, али веома леп говор, у коме је изнео циљ свога доласка, нагласивши: да га је љубав према своме родном месту и побожност народа овога краја привукла те се је решио на овај дуголак пут. Из цркве г. Епископ је у пратњи протојереја, поглавара и неколико свештеника отишао да посети неке своје ближе рођаке и пријатеље, те је после свршене визите дошао у стан г. Галчића, где је и ручао.

По ручку, са својим сељацима и свешт. г. Николићем наставио је пут за село. Далеко иза варошке луке, на 30 километара од Пирота, у срезу Нишавском налази се село Дојкинци, родно место Владике г. Јована. Цела околина његова густо је пошумљена. Изнад села, као каква стена диже се гордо Стара планина са својим врхом „Миџором”, кроз Дојкинци тече река Височица, по којој цео тај предео носи назив Висок.

С леве стране реке, на сред села налази се једна велика кућа браће Илића, у којој је рођен г. Владика. Ту је у кругу својих укућана, повучен од сваке вреве провео г. Владика 20 дана.”

Браничевски пастир

Након непуних шест година владика Јован добија нову службу и сели се из Мостара у Пожаревац у коме је од епископа нишког Доситеја 24. јануара 1932. примио браничевску епархију. У својој приступној беседи тада је истакао:

„Први мој поглед овог свечаног момента управљен је небу. Прве моје речи, када ступам на катедру епископа браничевских, упућене су горе – Богу: да Му заблагодарим на досадашњој превеликој милости Његовој, коју је штедро излио на мене почевши од рођења до данас и у току мог дугогодишњег јавног рада и уздигао ме на највећи степен црквене јерархије; да га умолим да ме и даље подржава својом моћном десницом да не потонем на огромној пучини архијерејских дужности, да не пустим у немар таланат и дар који ми је поверен (1. Тим. 4, 14), него да ми помогне да мој рад у Цркви Његовој могу развити са највећом енергијом и готовошћу на корист наше Св. православне Цркве, Св. арх. сабора и наше Отаџбине.”

Сл. 26. Владика Јован у Пожаревцу

Браничевском епархијом владика Јоване је администрирао и раније, још од 13. фебруара 1930. године, а сада је имао прилику да се сасвим посвети раду на њој у чему му је десница Господња очигледно помагала:

„Од 1931. године одлуком Светог архијерејског Сабора прелази на катедру Епископа браничевског. Устоличен је у Пожаревцу за Епископа браничевског 1932. године. Убрзо је и овде као и на претходној катедри покренуо велики рад на пољу мисије и живота и рада Цркве Христове. Уз помоћ свештенства, међу којима је било и његових школских другова, епископ Јован покреће часопис „Браничевски весник”, организује курсеве црквеног појања, са радом почиње и Верско добротворно старатељство, основано је неколико црквених хорова. Такође је осветио и неколико новоподигнутих цркви као и парохијских домова.”

Овај исечак из житија које је објавила Епархија нишка са благословом владике Јована Пурића, великог поштоваоца свог претходника и имењака, говори о усрдном и енергичном раду новог браничевског пастира, али и о искушењима са којима се он сусретао на овој епархији:

„Као браничевски епископ жестоко је устао против демагошког партизанства, које је међу Србима увек разорно деловало. Био је врло привржен краљу Александру и најужој породици покојног краља, али никад није био по вољи властима.”

О Павловској ревности владике Јована најбоље говори записник са конференције окружних протојереја и среских намесника објављен у Службеном веснику епархије браничевске, почетком 1932. године. Тада је млади владика изразио наду да ће у својим свештеницима пронаћи искрене сараднике и праве трудбенике на раду у Винограду Господњем, као и да ће му „претешко бити, ако буде намером и небригом којег брата натеран, да употреби права која Му закон и свети канони пружају”. Том приликом владика је дао најважније смернице свог будућег рада и оне су унете у свештенички програм из кога издвајамо:

Три свештеничке дужности

„Три су дужности, вели Преосвећени, сваког свештеника: богослужење, проповедање (учење) и управљање повереном му паством. У богослужењу поред редовних свакодневних богослужења и молитава сретају га седам св. тајана, седам највећих светиња за сваког право хришћанина, а за свештеника још и већих. Њих свештеник мора обављати са нарочитом пажњом и великом побожношћу, јер је он образ и пример верним. Ако верни виде да свештеник прилази к њима са усрдношћу и побожношћу, они ће стећи уверење да је то велика светиња, па ће је и они као такву чувати и поштовати. Ако ли пак свештеник друкше мисли те их буде са немером обављао, стадо његово брзо ће презрети и њега и његов рад.”

О Светом крштењу

„Описујући редом величину и светињу св. тајана, указује на грешке које је као вишегодишњи свештеник и Архијереј уочио код нашег свештенства, тако константује да се крштење и миропомазанье у извесним местима не врши на време или им се при вршењу не поклања довољно пажње и побожности. Упозорава на зле последице које отуда произилазе и тражи да свештенство неуморно настојава, да се деца у време крштавају и да бира све могуће методе у своме раду, само нипошто недозволити да се дете крштава после месец дана од рођења, у другој, трећој и т. д. години, као што је бивало случајева.”

О исповести

„Код исповести је код нас велики немар. Има свештеника, који је ретко обављају. Други је обављају, али са таквом немаром, да је боље да је и не врше. Међутим исповест за наше оправдање и васпитање има велики значај /.../ Ми смо, нарочито у предратној Србији због тога немара у многим стварима и упустили народне масе из наших руку. (Владика) тражи од свештенства, да при вршењу ове свете тајне буде ревносније и пажљивије, о чему ће Он строго водити рачуна.”

О Светој тајни причешћа

„Причешће је, вели Свети Владика, тајна над тајнама. Ту грешни човек, тај сићушни црвак на земљи, приближује се своме Творцу и Избавитељу, те узимајући св. причешће са њим се видимо сједињава. У целом хришћанском свету о овој св. тајни води се строго рачуна, свет се дуго спрема постом и молитвом за овај случај и нема човека, који се бар једном у години не причести. У Херцеговини, где су цркве ретке и много удаљене, свештеници иду по кућама и причешћују. Код нас за сто година живота наше самосталне цркве нисмо успели, да народ упутимо да се бар једном у години причести и да оне, који већ долазе на причешће научимо да у реду и са побожношћу прилазе св. причешћу. Моли, саветује и тражи од свештеника велику пажњу и усрдну ревност у обављању ове св. тајне, а Он ће ревност похвалити а немарне уразумити.”

О Светој тајни брака

„За брак вели да је он не само света тајна, него и крупно питање и црквено и социјално. Зато о њему морају водити особиту бригу и Црква и држава. Тамо где је брак јак и држава је јака. Породица је једна мала држава у држави. На овим државицама заснива држава своју снагу. Комунисти у Русији, када су хтели да сруше државу, прво су на брак ударили, јер су знали, кад брак сруше, да ће држава сама од себе пасти као труло дрво. Описује страховито тешке резултате и ужасне призоре који отуд произилазе. Као човек који је школован у Швајцарској, набраја шта се све тамо ради да брак буде и остане чврст и како се боре противу конкубината. Једног страног студента, за кога се дознало да живи у конкубинату, вијале су полицијске и школске власти и нису га хтели пустити на испит док се није венчао са том особом. Предлаже начин за сузбијање конкубината, којих у овој Епархији има врло много. Као најефикасније средство за борбу против овога зла треба да служи предусретљивост свију црквених и државних власти при склапању новог брака а за отклањање сметњи за венчање оних који у конкубинату живе да би могли бити венчани.

Тек онде где лепа средства не би помогла, крајње је средство пријављивати полицији, која има строге наредбе од својих претпостављених да ове бракове гони, но боље је да пријављују полицији општинске власти но свештенство.”

О црквеној администрацији

„Црквена администрација у данашње доба много је већа него у ранија времена. Њом брзо и правилно манипулисати није лака ствар. Али, ако се има Христове љубави и апостолске ревности све се може савладати. Некада је црквена администрација служила за углед државној. Па зашто то и данас не би могло да буде?! Прва и најглавнија ствар у овом раду јесте брзо и искрено отправљање свију молби, предмета и извештаја, не задржавати их и тиме не кочити рад. Кад свет види, да се овако ради и свима његовим молбама брзо у сусрет излази, он ће видети да ту има власти а исту више поштовати и са љубављу слушати.”

О важности градње храмова

„То су она света места где се народ скупља, Богу моли, прима св. тајне и учи само оно што је узвишено и свето за сваког човека. Ово су мудро схватили и наши стари дедови и прадедови и сви народи на свету који су кроз векове живели и битисали. Описује како је то у старом свету. Нема, вели, местанцета узвишеног или истакнутијег, где се неће подићи црква, капелица или бар крст са Распећем Христовим. Ако је народ сиромашан, почиње са зидањем какве мале капелице колико једна повећа соба, па се кроз деценије дозиђују поједини делови докле грађевина не достигне изглед велелепног храма. Тако би могло и требало да буде и код нас, а не да остану читави срезови само са једном црквом, где без сумње има света који само једном или ниједном не уђе у цркву. Па како може бити тај народ васпитан и благородан. Преосвећени је мишљења, да би у свакој парохији првенствено требало подићи свештенички дом, јер кад свештеник има свој дом у парохији и у њему живи, он ће кроз сва времена настојати, да његов народ подигне и цркву. Кад је пак свештеник због оскудице

стана приморан да живи ван парохије, онда сасвим природно, нема ко да настојава, па се ни црква неће подићи.”

О веронауци

„Једно од наефикаснијих сретстава за верско васпитање јесте катихизација. Код нас као што рекосмо цркве су врло ретке. Народ, под утицајем неприлика, не научи да често посећује цркву. Па како ће верски бити васпитан? Зато се, даље, да је човек у добу школовања од 6-10 година узраста најпријемчивији и за зло и за добро. Част и поштовање учитељству. Има их који су тако одани Св. Цркви како се само пожелети може. Али је катихизирање саставни део свештеничке службе. Зато предавање веронауке мора предузети свештенство. Свештенство у предратној Србији и јужној Србији није навикнуто на овај рад, те се буни и где где тешка срца иде у школу. Али треба да зна: вери је државним уставом призната слобода а све признате вероисповести добиле су једнако право. Зато нам данас не остаје ништа друго до рад на свим позицијама па и у школи. О томе да ли свештеници иду у школу и са каквом ревношћу, водићемо строго рачуна, а и од вас старешина среских тражићемо строга рачуна, да ли настојавате у овом правцу и водите надзор над радом свештениковим у школи.”

О богомољачком покрету

„Још пре рата а после рата нарочито, јавио се такозвани богомољачки покрет. Људи под разним утицајима видели су, да овакав живот којим живимо удаљени од Бога и вере, не води добру, па су се решили да духовној страни свога живота поклоне већу пажњу. Минули ратови одвели су наш свет у разне крајеве Европе, па ако хоћете и Азију. Свуд је он видео како се вера и црква поштује, како свет празницима и другим благим данима посећује храмове. Видео је ужасна крвопролића и зверства, која може човек без Бога и душе човеку учинити, па се решио да прихвати оно што је добро а одбаци оно што не ваља. Под тим, вели Св. Владика утисцима, поникао је богомољачки покрет, који је данас узео широке размере. Нема парохије, где њих нема, негде више негде мање. Има свештеника, који су тај покрет пра-

вилно схватили, подржавају га и не пуштају из својих руку. Има их пак, који су према њему индиферентни а то не сме бити. „Ја нисам зато да се пусте неуди људи да тумаче Св. Писмо. Њега јако тешко тумаче и школовани људи. Али нисам ни за то да се ови људи одбаце из загрљаја наше Свете Цркве. Тражим од свештенства да бодро мотри на њихов рад и мудро исправља их ако гдегод скрену са правог пута. Све дотле док се богомољци држе правила: шта не знаш и нејасно ти је – питај свештеника, све дотле докле они свет упућују у цркву на молитву, исповест и причешће, - ми их морамо сматрати као најревносније чланове наше свете православне Цркве.”

О хуманитарној и просветној делатности свештеника

„Неопходно је потребно да свештеник буде члан свију хуманих и просветних установа у свом месту. Нама се стално пребацује, да смо ми суво дрво, које се сече и у огањ баца, да смо сав наш рад сасредили на обреде. Међутим циљ Цркве није у голим формалностима или само у читању молитава и певању. То су само духовна средства. Циљ је Цркве да клонуле подигне и да разгони мрак и незнање. То свештеник може постићи најпре у хуманим и просветним удружењима, ако њима својим радом и истрајношћу даде печат и одлуку религиозности. Хумана и просветна друштва, ако у њима не сарађује свештеник, могу се ишчарути и окренути противу Цркве, а то је зло. Ви добро знате шта све може свештеник постићи преко земљ. задруга, читаоница, друштва за чување народног здравља и т. д. По новом Уставу православне цркве у свакој црквеној општини установиће се добротворни одбор. Циљ његов биће помагање верних у свакој нужди и невољи. Те одборе поставља Архијереј на предлог месног свештеника. Тражим од мога свештенства да ову установу искрено прихвати, развије и ојача. /.../ Но, да би свештеник уздигао се над својом околином потребно му је читање и неуморан рад на своје интелектуалном усавршавању. Данас Богу хвала имамо велики број часописа црквених и световних. Сваког дана излазе нове књиге верске и друге поучне садржине. Оно што је свештеник до данас трошио на непотребне ствари нека даје на књигу.

Управо није му потребна ни четвртина тих непотребних издатака, па да набави најпотребније поучне књиге и часописе. Ако неће ни то, онда стварати читаонице, где се у друштву може све и јевтиније набавити и то знање лакше тим путем на друге пренети.”

Парохијске библиотеке

„Новим Уставом предвиђено је стварање парохијске библиотеке. У сваком свештеничком дому, који се према Уставу има подићи у свакој парохији, једно оделење има служити за парохијску библиотеку и читаоницу. У црквено-општинском буџету има се сваке године предвиђати извесна сума за набавку књига и листова, које свештеник има давати на реверс народу на читање. Она ће служити и њему за његово интелектуално усавршавање. Од намесника тражи да приликом прегледа цркава и администрације свештеникове прегледају, виде и констатују колико свештеници читају и раде на просвећивању своје пастве, које су књиге набавили и које часописе и листове примају.”

О свештеничком удружењу

„За свештеничко удружење казао је ово: „Ја сам као свештеник био члан удружења. И данас ме сматрају за таквог. Али се рад удружења у многоме не може одобрити. У Београду више од 10 година постоји свештеничко удружење, а та установа нема још ни своја правила потврђена од духовних власти. Црквена власт не сме дозволити да свештенство има своју нелегитимисану организацију, која ће ићи у раскорак са њом”. Затим, наша је Црква сада велика и уједињена, па у таквој једној установи не могу сви свештеници доћи до свога изражаја. Зато је мишљења да се удружење децентрализује и образују свештеничка удружења по епархијама, која би имала своју репрезентацију при Патријаршији.”

О богослужењу

„Свакога јутра и сваке вечери удари звоно и потсети и оног раденика у пољу, занатлију и трговца у вароши, да постоји виша сила, којој се сада служи и којој и они треба да посвете бар пола сата дневно. Народ се са тим сроди, то уђе њему у крв и постаје

света традиција. Је не мислим на дугачка свакодневна богослужења али само нека уђе свештеник у цркву и ако је сам чита јутрење и вечерње песме и молитве. Али главно је да мора и код нас бити посведневно звоњење и богослужење, а недељом и обилатно проповедање у цркви. Надзор над вршењем ове дужности остављам вама намесницима, од којих ћу тражити рачуна. Приметио сам, а то и ви знате, да код нас има свештеника који не знају тачно св. литургију одслужити, а да не говоримо за јутрење, вечерње, преждеоосвећењу итд. То може човека и побожног хришћанина ужасно да скандализира. Ми данас немамо више старих нешколованих свештеника, они што су знали и по какав занат и уз то свештеници били. Занат их је више хранио, него њихова свештеничка служба. Садање наше свештенство прошло је кроз школе па је утолико више за осуду ако се и то деси, да понеко, одајући се другим пословима, заборави своју најсветију дужност – дужност богослужења и проповедања. Зато наређујем вама намесницима да израдите распоред, васпоставите чреде и позовете свештенике да служе пред вама сва богослужења, св. литургију, јутарњу, вечерњу, преждеоосвећену и сва друга чинодејства. Ако наиђем на кога брата да греши у богослужењу, знаћу да ви не одговарате својој дужности па то и од њега не тражите.”

О верској толеранцији и опрезу

„Ја сам једанпут казао, а то и сада понављам и подвлачим, да је однос православне Цркве према држави друкши но што је био у предратној Србији. Није она више државна вера, већ су и остале вероисповести стекле право, које и она ужива, но православље се вековима одликовало толеранцијом, и односило са љубављу према свачијем вероисповедању. Оно никад није било агресивно и насртало на припаднике друге вероисповести са намером да их себи приведе. Но да не би неко нашу врлину верске трпеливости и хришћанске љубави сматрао за нашу слабост, искоришћавао је у своје циљеве, морамо бити и дан и ноћ на мртвој стражи, будни и бодрим оком мотрити и чувати све поверене нам душе. Морамо пратити сваку безбожничку и сваку верску пропаганду и о томе извештавати надлежне црквене власти.”

О одевању свештеника

„Најзад треба обратити пажњу и на своју спољашност, на униформисану ношњу по утврђеним прописима. Многи испади у овом погледу давали су повода и Св. арх. Сабору да у неколико махова издају строга наређења. Ја ова наређења овде нећу набрајати, али сматрам за потребно да нагласим да ћу се њих строго придржавати и по потреби их примењивати док се у том погледу не постигне потпуна једнообразност.”

О наплаћивању

„Убијању свештеничког угледа доприноси и начин наплате заслужене награде. Но на жалост неки свештеници наплаћујући се са својим парохијанима дају повода тужбама и великом незадовољству. На ово смо и Ми једним расписом скренули пажњу целокупном свештенству. Ако се пак ко и после овог не тргне и своја тражења не сведе у границе стојећих прописа, тај ће искусити законске последице, јер ми нећемо дозволити да због појединаца страда целина. Сваког свештеника и у том погледу треба да краси врлина крајње предусретљивости и снисхођења. Од вас као намесника тражим, да саветујете непослушне, ако већ и ваш савет не послушају, да их Нама реферишете, да бисмо Ми онда поступили у границама св. канона и закона.”

Правилно и једнообразно богослужење

„У циљу уредног правилног и једнообразног богослужења, редовног проповедања, сталног усавршавања и паметног такмичења међу свештеницима, како у богослужењу, тако у проповедању речи Божје и ради верско-моралног усавршавања... сваки свештеник да послужи у току 1933. у седишту и под надзором архијерејског намесника три св. Литургије”. (Овај цитат није са конференције одржане 1932. већ је део одредбе коју је владика Јован наложио 12/25.1.1933, у Пожаревцу)

У граду цара Константина

Владика Јован је на браничевској епархији служио кратко, али са великом љубављу тако да се тешка срца растао од својих верника и сарадника који су му приредили свечани испраћај 23. септембра 1933. у Саборној цркви у Пожаревцу. Многи свештеници, игумани, богомољци, председници црквених општина кренули су тог дана из Браничева са њим и стигли возом у Ниш где је владика чекала нова епархија у којој је верно служио Богу и роду све до своје кончине фебруара 1975. године. Владика

Сл. 27. Саборна црква у Нишу пре Првог светског рата

Јован је тада на трону Нишке епархије заменио владикау Доситеја који је претходно преузео Митрополију загребачку. Дочек новог владике на нишкој железничкој станици је описан у септембарском Прегледу Епархије нишке:

„Док је воз улазио у станицу свирала је музика жељезничког музичког друштва „Константин”. По изласку из воза Његово Преосвештенство г. др Јован поздравио је у име грађана Ниша председник општине г. М. Чавдаревић. После овог поздрава г. Чавдаревића Његово Преосвештенства г. др Јована захвалио се је на срдачном дочеку председнику Нишке општине, представницима грађанских и војних власти и грађанству града Ниша. Између

осталог епископ г. др Јован исказао је своју радост што долази у древни и горди град Ниш, што узима у своје руке кормило Епархије нишке и што од сада постаје грађанин града Ниша. После овога се је Његово Преосвештенство г. др Јован поздравио са председником општине и представницима власти и хуманих и просветних друштава. Када је ово завршено онда се г. епископ са председником општине довезао до угла Обреновићеве и Пашићеве улице, праћен великом поворком свештенства и грађана. На углу Обреновићеве и Пашићеве улице новог епископа г. др Јована очекивало је Нишко свештенство на челу са баном Моравске бановине г. Миланом Николићем. Када је нови епископ стигао са својом пратњом и поздравио се са баном г. Николићем формирана је процесија до Саборне цркве. Улицама кроз које је процесија пролазила са једне и друге стране сачињавали су шпалир ученици свију школа и грађанство, које је радосно клицало своје новом архипастору, а пред црквом су биле постројене две почасне чете војске на челу са музиком и заставама. У црквеној порти су стајала сва нишка хумана друштва.

При улазу у Саборну цркву новог епископа је поздравио председник Нишке црквене општине г. Ј. Цветковић, сенатор г. Цветковић је између осталог изразио своју радост, што му је пала у део ретка част, да баш он поздрави новог архипастора при његовом првом уласку у нишку Саборну цркву, где се скупљају на молитву грађани града Ниша, месту у коме се родио св. цар Константин и у коме је живела његова мати св. царица Јелена. У самој цркви, после кратког молепствија, поздравио је новог епископа у име свештенства протојереј г. Н. Недељковић. По завршеном говору г. Недељковића, епископ г. др Јован у пратњи чланова Св. архијерејског синода, митрополита скопског г. Јосифа и епископа тимочког г. Емилијана, попео се на доле и одржао говор, у коме је између осталог казао да му је позната велика улога Ниша кроз хришћанску и нашу националну историју, да су му познате све светиње Нишке епархије, које ће он предано чувати. На крају говора Његово Преосвештенство г. др Јован захвалио се свима на срдачном пријему. У 6 часова увече одржао је бденије у Саборној цркви.”

Сутрадан је отпочела света литургија на којој су служила три архијереја, дванаест свештеника и четири ђакона. Потом је митрополит Јосиф увео у трон нишких епископа владика Јована који је затим одржао своју прву владичанску беседу у царском граду, а она је касније штампана и као посланица дељена широм епархије:

Драга браћо и децо,

По милости Бога Оца и Господа нашег Исуса Христа, а благодаћу Светога Духа који устројава Цркву Христову и поставља њене епископе (Дел. ап. 20,28), ево свечаног момента кад сам уздигнут на трон епископа нишких. Нека је хвала Светом архијерејском сабору и његовом председнику Свјатјејшем Патријарху нашем Господину Варнави који ме, руковођени Духом Светим, нађоше достојним и изабраше да заузем овај архијерејски трон. Нека је дубока и искрена благодарност Његовом Величанству нашем љубљеном Краљу Александру, што се са овим избором сагласио и потврдио га.

Ја сам у Нишкој епархији рођен, у њој добио основно и гимназијско образовање, у њој отпочео свој јавни рад као учитељ и свештеник. Из ових крајева отишао сам као свештеник, а враћам се као епископ. Али не долазим као новоизабрани архијереј. По Божјој милости и благодати неко време управљао сам Епархијом у Војводини Светог Саве, на чијем су трону некад седели: Сава II, синовац Светог Саве, Свети Василије, велики Божји угодник и светељ острошки, и други чувени архијереји. Божја је воља била те сам у последње време заузимао столицу обновљене Светосавске епархије браничевске, служио у знаменитим краљевским задужбинама и за кратко време са великом љубављу и успехом делао и стекао велики број сарадника од којих се одвајам тешка срца.

Ко може бити равнодушан кад се растаје од великих народних светиња? Ко може бити равнодушан кад се растаје од великог броја својих добрих духовних синова и кћери који га цене и поштују и његових се савета и Божјих закона придржавају? Ко може бити равнодушан кад се растаје од великих започетих послова на којима се са љубављу радило и чијем се успеху надало? Но, ко би се могао противити вољи Божјој, одбити пажњу и благонаклоност највиших црквених и државних власти и не рећи заједно са Светим апостолом Павлом: О, дубино богатства и премудрости и разума Божијега! Како су неиспитљиви судови Његови и неистраживи путеви Његови? Од Њега, кроз Њега и у Њему је све (Рим. 11, 33-36). Њему нека је слава во вјеки. Јер човек каже а Бог располаже. Зато сам се и ја покорио вољи Божјој и одазвао се позиву наше Свете Цркве. Ево ме данас међу вама, да свесрдно предузнем кормило Епархије нишке, да са овога светог места свима упутим први архиепископски поздрав, очински савет и Божји благослов.

Горди град Ниш, наша резиденција је не само од најдревнијих места у нашој Отаџбини, него је место које је од најстаријих времена имало значајну улогу. Он се може поносити не само својим старинама и својом прошлошћу него још више својом знатном улогом у свим временима. Он је не само град првог хришћанског цара Светог Константина и његове мајке Свете Јелене, него је град славних Немањића. Он је град храбрих Синђелића. У њему је не само црква Немањића, него су у њему „Беле кула” Синђелића и

Сл. 29. Стари Ниш

костурница најновијих свештеноченика. Његова улога и његов значај нису ни у садашњости ниуколико ни мањи ни спореднији.

Од најстаријих времена Ниш је био духовни центар за своју околину. У историји хришћанске Цркве не треба тражити кад је установљена Епархија нишка, него кад је није било. Неће се претерати ако се каже да је Ниш од почетка, кад је почело да се у овим крајевима шири хришћанство, био епископска резиденција и духовни центар своје околине. Данас Епархија обухвата многе знатне цркве и манастире, многе знамените градове наше прошлости и садашњости: Крушевац, престоницу цара Лазара, Пирот, град војводе Момчила, Лесковац - наш Манчестер, Прокупље са знатним местима из доба Немањића и многе вароши и знатна села. Сви најстарији па до најновијих споменика показују колико је у овим крајевима духовни живот у прошлости бујао и напредовао, колико је сада верски живот развијен и колика је љубав према нашој Светој православној Цркви, вери, народу и Отаџбини. Епархија нишка одликује се колико својом славном прошлошћу, својом величином и многољудношћу још више преданошћу њених синова и кћери нашој Светој православној Цркви, њиховом ревностношћу, штедљивошћу, побожношћу и истрајношћу.

Та славна прошлост у којој је наша Света православна Црква и у овим крајевима имала водећу улогу, верност и оданост овдашњег народа Светом Православљу, његово поштовање цркве-

них представника и достојанственика у прошлости и садашњости привукли су и мене овој мојој рођеној груди. Сматрам да су ми меродавни фактори бирајући ме и утврђујући за епископа нишког указали велику част и поверење. Са вером у Бога то ће ми бити главни подстрек у вршењу моје свете службе.

На земљи је главни задатак свакога човека да служи. Сви су људи на земљи слуге. Син човечији није дошао на земљу да поквари закон или пророке нити је дошао да му се служи, него да испуни закон, да он служи и да да живот свој у откуп за друге. (Мат. 5, 17 и 10, 45). Ко хоће да буде први мора да буде свима слуга (Лук. 22, 26. Мар. 19, 43, 44). На небу се благује а на земљи се служи. Службом на земљи задобија се царовање на небу. Ко не служи, он не употребљава свој таленат, не употребљава своје богатство нити показује своје способности. Таквог човека нико не цени и не поштује ни на земљи ни на небу. Христос цени људе не по положају који заузимају нити по богатству којим располажу, него по служби коју врше и како је врше.

Други је наш важан задатак да познајемо онога коме служимо, да познајемо јединога и истинитога Бога и кога је он послао Исуса Христа и да идемо путевима његовим; јер је то живот вечни (Јов. 17, 3), јер је Христос пут истина и живот и нико не може доћи к Оцу до кроз Њега. (Јов. 14, 6). Он нам показује пут спасења, служи за пример и верне своје, жртвама својим уводи у вечни живот, у небеско царство. Зато се псалмопевац молио Богу: „Покажи ми, Господе, путеве своје, и научи ме ходити стазама твојима (Пс. 25, 4). Упути ме, Господе, на пут свој и води ме правом стазом поради оних који ме вребају (Пс. 27, 11). Покажи ми, Господе, пут свој и ићи ћу и истини твојој (Пс. 86, 11). Благо свакоме који се боји Господа, који ходи путовима његовим. (Пс. 128, 1).

Иако ја преузимам нову дужност, ја не преузимам нову службу, нити имам ићи новим путевима. Помоћу Божјом имам служити истом Богу Оцу и Господу и Спаситељу нашем Исусу Христу, истој Цркви, истом нашем љубљеном Краљу и Отаџбини. Имам познавати и извршавати исти закон Божји. Имам ићи истим путевима Господњим којима сам и до сад ишао. Ипак, тешки крст управе славном и Богочовечанском Епархијом нишком не

могу преузети равнодушно, јер сам свестан колике се одговорности примам да будем светилник стотинама хиљада људских душа и да за све њих дам одговора на великом и страшном суду Божјем; јер сам свестан колике наде на мене полажу а каква су тешка времена у којима живимо и радимо. Заиста, данас нико не спори да је вера општа појава код свих људи, свих народа и свих времена. Нико од нас Срба не спори да је наша вера и наша Српска православна Црква у нашој прошлости имала спасоносну улогу. Но, ми сада живимо у времену када стоје један према другом не само различита схватања хришћанства, различити верски правци и погледи, него кад се и сама вера, њене истине, њена неопходност и потреба па чак и њено право постојања сумњичи. Ми данас можемо чути неповољна и нетачна мишљења не само о Цркви и њеним представницима, него и о вери и њеној излишности. Некада је Црква имала такву моћ да је давала тон и правац животу како појединаца тако и целог друштва, домаћим и јавним пословима, вештини, науци и васпитању па чак и политици. Данас нису ретки случајеви и појаве да се вера потискује, да се Црква меће у позадину. Није реткост чути да су наша презања да нашој православној вери дамо нове снаге, да нашој Православној Цркви дамо нов живот, само узалудни напори и безуспешни покушаји да се за ново цветање и доношење плодова освежи једно у срж угинуло и осушено дрво. Под утицајем оваквог размишљања термометар данашње религиозности не пење се тако високо, како је некада био. Цео живот и рад постао је више световњачки, више управљен земаљским потребама и циљевима. Многи мисле да су тежиште и циљ живота потпуно на другом месту само не у Цркви и вери. Друга а не верска питања интересују данашње материјалистичко друштво. Ток духовног живота, мисли и тежње данашњих људи иду другим правцем, јер се сваки више бави политичким, друштвеним и другим потребама и невољама него ли верским и црквеним.

Чиме ћемо ми то нападати, а чиме бранити?

Свако време има својих нарочитих задатака, свој нарочити карактер. Ниједно време не може подједнако да учини у свима областима и да буде свагда подједнако стваралачко. Што је правац нашег савременог живота упућенији његовој спољашној ма-

теријалној страни, то су опет важна питања као и питање и задаци вере и Цркве. Сва су пак та питања скопчана са општим циљевима човечанства.

Заиста, у оваквим приликама може се догодити да многи пропадно у вртлогу рада и свакодневних брига. Може се десити да уздисаји к Богу могу бити надјачани хуком и лармом спољашњег света. Но, оно што припада човечијој природи, оно што је њен саставни део не може бити уништено или ућуткано. Због тога нам баш у данашњем времену пада у очи појава да поред религиозно-верске равнодушности и умртвљености многи побожни људи манифестују, објављују своја верска расположења као никада до сада, старају се и довијају да потврде стару истину. Потреба вере, дакле, јавља се сама по себи. Знање математике, филозофије и природних наука не може подмирити ту потребу. Дух човечији не може бити лишен вере, он се не задовољава оним што му дају разне науке. Ту потребу још више појачава неспокојство човечијег живота и зависност човека од непрорачунљиве Божанске моћи. Као што жедни јелен тражи извор свеже воде, тако и ожалошћени човек тражи вером у Бога Божански извор утехе. И заиста, док човек над собом види духовни закон и докле га у себи носи; док има савести, која га опомиње и кажњава; док има моралног закона, који га уздиже; док познаје осећање неправде и бол покајања: дотле се ни мисли о Богу не може ослободити.

Овакво стање и дух садашњости утицао је и на верски и морални живот у нашој Српској православној Цркви. Као последица тога у многим местима појављује се место вере безверје; место слоге и љубави мрзост, неслога, свађа, завист међу браћом, непоштовање и непослушност према старијим па чак и према родитељима, непоштовање и омаловажавање црквених закона и власти, неиспуњавање закона Божјег и одступање од њега; неодржавање: поста, молитве, исповести, причешћа: псовка, хула на Бога, непоштовање брака и брачног друга, равнодушност према нашој Светој српској православној Цркви па и отпадништво од ње. Зато настаје место надања на Бога и Божју помоћ очајање, опадање народне снаге, потчињавање себе људским страстима и немоћима.

Из ових разлога задаци наше Цркве, нашег свештенства и наших верних синова и кћери, а зато и наша служба у данашњем

Сл. 30. Слика са Светог архијерејског Сабора.
Млади владика нишки Јован стоји изнад патријарха Варнаве.

времену нису ни уколико ни мањи ни лакши. И када ја не бих дао сана очима својим ни веђама својим дрема, тешко да бих свима дужностима у потпуности могао одговорити и у свима срцима поверених ми душа наћи места Господу и стана Богу својему (Пс. 132 4-5). Зато се, ступајући на престо епископа нишких, обраћам Господу Богу молитвом: да ме у мојој тешкој служби и многобројним дужностима не лишава милости и помоћи своје, да не пусти да паднем у искушење (I Кор. 10, 13); већ да ми да снаге: да остатак свога живота проведем с вама; да све своје моћи употребим на добро своје пастве нашег Светог Православља и наше крвљу стечене Отаџбине; да своју св. службу и своје дужности могу извршити на задовољство свију вас; да могу ићи путевима Његовим и бити достојан наследник својих претходника.

Обраћам се подручном свештенству монашког и мирског реда, као својим најближим сарадницима у непосредним делатностима у Винограду Господњем, посланицима Христовим. У сваком народу је свештенство најважнија група људи. Свештенство је со земљи, видело свету, тврђава вере, љубави и надања

(Мат. 5, 13-15), чувар дома Господњег, Цркве Христове. Зато се често каже: какво је свештенство једног народа, такав је и народ; какво је свештенство, таква је Црква.

Свештеничка служба је најсветија, најидеалнија, најсавременија а друштву људском најпотребнија. Свештенство врши најсветије тајне Божје и као сејач пропева да најистинитију науку Божју о вери, о љубави, о миру и о слози; мири завађене, теши ожалошћене, храбри изнемогле, моли се Богу за праведнике и за грешнике; праведнике храбри да у свом богоугодном животу истрају, грешнике зове покајању, оправдању и очишћењу; старце и изнемогле теши, храбри и упућује; децу учи хришћанским врлинама, побожном животу, послушности и поштовању родитеља и старијих. Да би свој рад развило, свој утицај појачало и да би могло бити свима све, свештенство образује друштво побожних и благочестивих људи. Свештенство управља и душама људским и за њих даје одговора на великом и страшном суду Божјем. Зар од ових дужности има идеалнијих и савременијих? Ко у данашњем друштву има оваку дужност и овако свету и идеалну службу?

Али се светлост и идеалност не састоји само у речима него и у делима, јер је свештенство углед вернима не само у речима него и у животу, у духу, у вери и у чистоти (1 Тим. 4, 12). Његова добра дела светле и њима се слави Отац наш који је на небесима (Мат. 5, 16). Да би празне људске душе испунило љубављу, вером и науком Христовом, свештенство мора у учењу и пропевању грмети а у свом животу и раду светлити. На њему мора све да пропева и срце и уста и живот и понашање.

Зато, драга браћо, да бисте познали путеве онога који вас је послао и да бисте му искрено предано служили, читајте Свето писмо, св. каноне, друге црквене прописе и богодуховне књиге. Размишљајте о њима дан и ноћ, али не како да их изиграте, него како да их испуните. Држите и творите све како је у њима написано јер ћете у томе наћи снаге и упутства, тада ћете бити срећни на путовима својим и у служби својој и тада ћете напредовати. (Ис. Нав. 1, 8). Ако не читаш свете књиге, ако се не усавршаваш у служби својој, у речима и у делима својим, знај да ћеш бити слепи вођа слепих, а ако слепац слепца води, оба ће у јаму пасти (Мат. 15, 1). Истина да вера и Црква имају велики број не-

пријатеља, од којих је највећи дух данашњег материјалистичког времена. Али ви имајте на уму речи Спаситеља: „Не бојте се, јер ја победих свет”.

Обраћам се учитељима и наставницима наше деце и наше омладине, јер су се послови свештеника и учитеља увек допуњавали и били од узајамне користи Цркви и Отаџбини нашој.

Обраћам се представницима црквених општина који су сарадници наши и нашег свештенства у питањима одржања и унапређења и прибирања средстава потребних нашој Цркви да може одговарати задацима својим. Вршите и ви, браћо, дужности своје и служите светој Цркви нашој како то одговара светињи и угодницима Божијим којима су посвећене. Како ви своју дужност вршите, тако ће и вас Господ Бог наградити.

Обраћам се свима државним, самоуправним, хуманим и просветним установама и свима побожним и благочестивим синовима и кћерима наше свете Цркве. Благодат вам и мир од Бога Оца и Господа Исуса Христа: да сви сложено удвостручимо и утростручимо ревност своју према нашој светој вери и Цркви Православној, у љубави према Богу и ближњем, у вршењу свете службе наше ради добра наше свете Православне Цркве, Краља и Отаџбине.

Поздрављајући све вас од маленог до великог и од сиромашка, до богаташа Христовим миром, долазим вам као што долази свој своме пун вере, љубави и наде да ћете на мој очински поздрав одговорити синовском љубављу, да ће наша узајамна љубав и слога бити непоколебљиви и да наши заједнички напори на добру наше Цркве неће бити узалудни. Љубав и поштовање који ми се указују биће ми највећа награда и подстрек за мој некористољубиви рад. Нека би нас Господ Бог благословио, упутио путевима Његовим и обдарио милошћу својом и благодаћу Духа Светога.

Мир вам! Амин.”

+ + +

По изласку из цркве нови епископ је примио разне представнике цивилних и војних власти града Ниша, као и свих културних, просветних и хуманих установа, који су му честитали устоличење.

Свечани дочек у Пироту

„Љубав према крају и родитељима нагнала је владика Јована, да још довољно неодморен, похита својима, да види њихове невоље и својим присуством и речју освежи, поткрепи и да утеху онима што под теретом грубе садашњице лако срљају у море порока”, пише пиротски свештеник Димитрије Панић о првом владикином доласку у завичај након посвећења за епископа нишког. Владика је у Пирот стигао 26. октобра 1933. године и провео у њему два дана, искористивши прилику да се види са својим рођацима из вароши као и са блиским пријатељима и школским друговима из гимназијских дана:

„Нишким мешовитим возом у 13.05 часова, допутовао је у Пирот епископ др Јован уз пратњу његовог заменика г. Живојина Станковића, протојереја и јерођаконa о. Авакума. На жељезничкој станици поред великог броја грађана, Њ. Преосвештенство дочекали су командант места ђенерал г. Драган Кораис, командант војног округа пуковник г. Драг. Бајаловић, командант 3. пешад. пука пуковник г. Љуб. Савић, председник Општине г. Љуб. Љубеновић, начелник среза г. Ал Јоксић, архијерејски намесник протојереј г. Стојан Аранђеловић и представници школа и корпорација. Док је воз улазио у станицу војна музика 3. пешад. пука свирала је химну. Кад је Њ. Преосвештенство сишло с воза, пробраним речима поздравио га је у име свештенства архијерејски намесник протојереј г. Ст. Аранђеловић. Он је између осталог казао: „Долазиш нам, Владико свети, као свој своме, јер нас познајеш. Познајеш менталитет људи овога краја, јер си и сам овамо рођен. Познајеш наше мане, те ћеш умети и знати да нам нужне лекове препоручиш и даш”. Иза поздрава г. Аранђеловића, на перону станице Њ. Преосвештенство поздравио је у име грађана вароши Пирота председник Општине г. Љуб. Љубеновић тако исто срдачно и искрено.

Дубоко дирнут чак и изненађен помпезним дочеком, на поздраве архијерејског намесника и председника Општине Њ. Пре-

освештенство најтоплије се захвалио и исказао своју радост на овако спонтаној и искреној љубави од стране грађана побожног Пирота и околине. Поносан је, вели, што је син овога краја, који се одликује својом побожношћу, вредноћом и поштењем.

После поздрава и упознавања са представницима војске и власти, Преосвећени је пешице пошао ка Саборној цркви главном Пашићевом улицом која је била пуна света, јер је све грађанство било изашло да види и кличе своме Архијереју. На углу Пашићеве улице и Трга Краља Петра, формирана је процесија од свештенства, певачких друштава и грађана. Ту је Њ. Преосвештенство у име Црквене општине поздравио потпредседник г. Ал. Годечки. Преосвећени се поздравио са потпредседником и свештенством, па је процесија кренула ка цркви. Улицама где је процесија прошла, с обеју страна начињен је шпалир ученика свих овдашњих школа, а испред саме црквене порте постројена је била чета војника са музиком.

Пред црквом Њ. Преосвештенство поздравио је добродошлицом старешина цркве г. Милија Јончић, свештеник. У цркви после кратког молепствија епископ г. др Јован захвалио се при-

Сл. 31. Саборна црква у Пироту

сутном грађанству на лепом дочеку и приређеној манифестацији, подвукавши да су грађани Пирота и околине увек предњачили својим животом и радом, те да су као такви и у овим тешким данима кадри стићи и утећи и на јуначком месту постојати. Захвалио се Господу Богу што је изабрао његову маленкост као сина овога кршног краја, да седне на трон нишких епископа. У пет и по часова увече, одржао је бденије у Саборној цркви, на коме је служио сам Владика. При певању „Величанија” многима су очи биле пуне суза чувши лепу, хармоничну и молитвену песму из уста свога архипастира.

Сутрадан 27. октобра на Св. Параскеву у Саборној цркви одслужена је Архијерејска служба на којој је чинодејствовао Преосвећени епископ г. др Јован уз асистенцију заменика Ж. Станковића и овдашњег свештенства. На јектенија врло складно одговарао је хор Црквеног певачког друштва „Успенија Св. Богородице”. После службе Божије епископ г. др Јован одржао је беседу на тему: „У чему се састоји побожност човекова”, која је учинила најлепши ефекат на присутне. Вредно је прибележити да је црква била дупке пуна и да су подједнако били заступљени сви редови грађанства.

После службе Божје, у лепо декорисаној сали Саборне цркве, Њ. Преосвештенство је примао представнике власти школа и корпорација по већ утврђеном програму. Интересујући се за прилике у појединим установама, он је, изражавајући своју благонаклоност, препоручивао свима љубав, истрајност и пожртвовање. Иза овога Њ. Преосвештенство је учинило неколико посета по приватним кућама, па се у подне повукао на ручак. По његовој жељи, а с обзиром на материјалне прилике овога краја, свечаног банкета није било.

У 3 часа по подне, у Старој пиротској цркви одслужена је свечана вечерња. И овде је од стране грађана и чланова хришћанске заједнице Њ. Преосвештенству приређен свечан дочек у порти црквеној. Испред цркве са свештенством маса света дочекала је Преосвећеног и ту га је у име свештенства и чланова хришћанске заједнице бираним речима поздравио г. Љуб. Антић, свештеник. После вечерње Преосвећени је одржао пригодан говор о љубави према Богу и ближњима, па је затим поделио крстиће деци.”

У мајчином загрљају

Рано ујутру, 28. октобра владика Јован је кренуо за Рсовце, Височку Ржану, Брлог, Дојкинце и остала места у Високу. Са њиме је био и његов заменик прота Живојин Станковић, лични ђакон отац Авакум, начелник Среза нишавског Александар Јоксић, архијерејски намесник прота Стојан Аранђеловић, учитељ Недељко Петровић и општински благајник Недељко Илић. Лепу реч о овој посети оставио нам је пиротски прота Љуба Антић:

„Иако је киша преко целе ноћи сипала као из кабла. Височани су још од саме зоре у свечаном руху били сви на ногама. Испред села Рсоваца Њ. П. г. др Јована је дочекало 60 коњаника народне коњице. У селу је био постављен шпалир од школске деце и великог броја народа оба пола. Док је Њ. П. г. др Јован силазио са кола, народна музика је интонирала државну химну. Тада је Њ. П. г. др Јовану пришао председник општине рсовачке г. Дим. Апостоловић и са неколико топлех речи пожелео добродошлицу. Пешице, праћен великом и непрегледном масом света Њ. П. г. др Јован је прошао кроз село, и ушао у стародревни храм Св.

Сл. 32. Рсовци, родно село мајке Маруше и прва Јованова парохија

Сл. 33. Село Дојкинци

апостола Петра и Павла, који је сав у камену, где га је срдечно поздравио месни свештеник г. Благоје Ђорђевић. У дворишту Њ. П. је осветио водицу и том приликом одржао народу проповед о слози и љубави. Пошто је покропио св. водицом сакупљени народ, настала је закуска, па је настављен пут за Височку Ржану. И овди је дочек Њ. П. био срдчан и искрен. При уласку у село, где је био окупљен народ са ђацима основне школе Њ. П. је поздравио председник Општине г. Милан Савић, а у селу командир граничне трупе капетан I класе г. Драгомир Стошић. Особито је леп утисак на присутне оставио поздравни говор месног свештеника г. Јована Николића. У дворишту цркве је Њ. П. одржао подужи говор о нашој светој вери и њеноме значају у прошлости и садашњости, позивајући присутне да буду чувари наше лепе прадедовске вере. По подне је у Височком манастиру одслужио вечерњу, а сутрадан архијерејску литургију на којој је беседио о теми дневног јеванђеља о сејачу и семену. У подне је старешина манастира отац Корнилије приредио високом госту ручак на коме је Њ. П. прву чашу напио у здравље Њ. В. Краља. По подне се је кренуло у Брлог. Иако је овди био радни дан, дочек нимало није заостајао за дочеком у Рсовцима и Височној Ржани. Испред села Њ. П. су дочекале ученице основне школе и предале му букет свежег природног цвећа, чиме је Њ. П. био нарочито дирнут. Пред црквом је била окупљена маса света и при уласку поздравила га је са „живео“! У цркви је одслужено кратко уобичајено молепствије, после чега се је Њ. П. захвалило присутнима на лепом дочеку.

Но иако је народ у целом Високу свуда свесрдно дочекао свога архијереја, у селу Дојкинцу, родном месту Њ. П. др Јована, одушевљење народа достигло је врхунац. Испред Дојкиначке цркве било се слегло цело село. Нису изостали ни они, који су и најважнија посла имали. Међу присутнима у првome реду био је отац Њ. П. стари – чика Апостол Илић, као и његова многобројна родбина. Са највећом и неописивом радошћу очекивао се долазак Њ. П. др Јована. Кроз густу гомилу света Њ. П. је једва успео да уђе у двориште цркве. Ту му је председник Општине дојкиначке г. Милош Ђорђевић по старом обичају поднео со и хлебац на целивање и поздравио га у име сељака. У свом кратком, али дирљивом говору, г. Ђорђевић је изнео општу радост сељака села Дојкинаца и целога Висока, што је њихов земљак Божјом вољом дошао на трон наших епископа. Необично дирнут овим свечаним дочеком Њ. П. је захвалило својим земљацима, напоменувши да га овако величанствен дочек, који му село Дојкинце приређује радује и даје полета за узвишену архипастирску службу. После кратке молитве у цркви, сав онај многобројни народ је допратио Њ. П. до његове куће. Испред куће су били сви његови укућани. Сусрет Њ. П. са мајком, која тек што је устала са болничке постеље, био је врло дирљив. Њ. П. је пољубио мајку у руку, а она сва уплакана од радости пољубила је свога сина у чело, и дуго су остали у загрљају.

Сутрадан је у Дојкиначкој цркви Њ. П. служио архијерејску литургију којој је присуствовао скоро цео Висок. После петодневног боравка по Високу Њ. П. се са својом пратњом преко Пирота вратио у Ниш и тиме је завршена његова прва канонска визитација.”

Сл. 34. Марушкин гроб у Дојкинцима на коме пише: „Мара Апостола Илића рођ. 1858 + 1937. год”

Два растанка

Година 1934. је владика Јовану донела два болна растанка. Први је одлазак Апостола, његовог родитеља и првог духовног руководиоца. На његовој сахрани посмртно слово је одржао пиротски прота Љуба Антић изневши подужу биографију владикиног оца из које издвајамо:

„После дугог и тешког боловања од запаљења плућа, на дан 16. јула ове године у планинском и кршном селу Дојкинцима, које се налази у подножју Старе планине, умро је стари ветеран, национални борац и учитељ под Турцима дугогодишњи деловођа и председник Општине Апостол Илић, отац нашега владике г. др Јована Илића /.../ Његова стална душевна ведрина, његова увек блага реч, његово учешће у свакијем болу и заузимање за свакога, готовост његова да у свако време свакоме укаже помоћ и речима и делима до пожртвовања чак и самога себе, учиниле су да ће његово име остати вечно запечаћено у срцима свих Височана.”

Исте године владика Јована је потресла још једна тужна вест. У Марсељу је 9. октобра настрадао краљ Александар Карађорђевић кога је он веома поштовао. Крајем године, 28. децембра, владика Јован одлази на Оплепац са тридесетак чланова Удружења „Покров Пресвете Богородице” из Пирота на поклоњење гробу убијеног краља. Председник удружења је на краљевом гробу упалио велику воштану свећу са натписом: „Витешком краљу

Сл. 35. Апостол Илић
1860-1934.

Александру I ујединитељу - чланови Православне хришћанске заједнице у Пироту”. У својој беседи владика Јован нишки је између осталог рекао:

„Мили и љубљени краљ наш! Ми долазимо у име многобројних твојих искрених и верних поданика са најисточније границе наше простране Отаџбине, са подножја Старе планине, са питоме нишавске долине и из теби увек верног Момчиловог града Пирота. Долазимо у име твојих многобројних верних ратних другова и хероја са Мердара, Куманова, Битоља, Брегалнице, Ретких букава, Тумбе, Црне баре, Мачковог камена, Кајмакчалана, твојих сапутника кроз албанске кршеве и др. Ево нас окупљених око твог гроба да се поклонимо твом неуморном, трошном и измученом телу, да се поклонимо твојој великој, племенитој, бесмртној души, задахнутој великим идеалима нашег народа, да се поклонимо твом пространом срцу у коме је био смештен цео твој народ без разлике верског и племенског обележја, а које је увек куцало само за оним што је свето и узвишено и на првом месту нашем народу, а затим и целом човечанству, добро и корисно...”

Сл. 36. Владика Јован са Пироћанцима на Опленцу

Из летописа Епархије нишке

Сл. 37.

„Доласком у Нишку епархију Епископ др Јован почиње марљиво да ради на њеном уређењу. Стотине црквених општина у епархији једнообразно је уредио, упутивши их на праћење законских и уставних одредби. Искуством из претходних епархија на којима је пуно урадио, он сада обилази намесништво за намесништвом служећи, беседећи и разговарајући са свештенством и народом. Он уочава потребе и проблеме у својој епархији и обраћа им се пишући пастирске посланице. Свом свештенству умео је да каже: „Речју учи, а примерним животом доказуј”. Верном народу упућивао је очинске поуке и савете да

чувају своју веру, да пазе на последице које собом носи сујеверје и нехришћански живот. Својим присуством на братским сабрањима свештенство покреће на активан рад дајући им савете и упућујући их као искусан пастир. Знајући какав је проблем школовање ван места становања, покреће питање збрињавања свештеничке деце која су се школовала у граду, сирочади као и деце са посебним потребама. Његова активност се огледала и у посетама болесницима по болницама, старих и изнемоглих лица у геронтолошким центрима, а није заборављао ни осуђенике којима је давао утеху и очинске савете са молбом да по изласку из затвора буду на корист себи, својој породици и својим ближњима.”

Овај мали осврт на пастирски рад владике Јована у Нишкој епархији је преузет из Житија које је сачинио прота Миодраг Павловић. Њему додајемо и занимљиве исечке из старих Прегледа Епархије нишке, хронолошки поређаних како би мисионарски и стваралачки учинак владике Јована у овом седмогодишњем периоду био целовитије приказан.

Прва кретања новог владике

„После свога устоличења Њ. Преосвештенство г. др Јован служио је на Крстовдан другу св. литургију у нишкој Саборној цркви. После св. литургије г. епископ говорио је народу о крсту и његовој улози у прехришћанској и хришћанској историји. Између осталог г. епископ је изложио силу крста у хришћанском веровању. Истога дана епископ је извршио помен у капели – костурници свештеномученика код Саборне цркве у Нишу. Његово Преосвештенство г. др Јован посетио је историјско место Чегар, где је учинио помен Синђелићу и његовим друговима. Овоме су помену присуствовали: поред грађана из Ниша и околних села, представници војске, председници околних општина, ученици основних школа и калуђери из манастира св. Јована код Матејевца. Исто је тако г. епископ посетио нишки град, где је извршио помен поубијаним Србима од Бугара, а затим и код Беле куле. У недељу 1. октобра епископ г. др Јован служио је св. литургију у цркви св. Пантелејмона у Нишу. После св. службе Њ. Преосвештенство одржао је присутном народу беседу о вери, у којој је изложио неопходност вере за свакога човека. Идуће недеље 8. октобра Епископ г. др Јован служио је свету службу у цркви св. Николе у Нишу. – На свима овим местима долазило је мноштво верних, да виде и да чују свога новог Архипастира, који је за ово кратко време стекао симпатије свих православних Нишлија и који је својим лепим и смишљеним говорима допринео да верни у великом броју присуствују светим службама Божјим.” (1933/10)

Кажњени свештеници

„Његово Преосвештенство епископ нишки г. др Јован решењем својим под ЕБр. 903 од 17/4-X-1933 год. казнио је седмодневном епитимијом свештеника Милутина Аранђеловића, пароха александровачког у Срезу добричком, за кривицу из чл. 208 тач. 3 Устава Српске православне цркве – што није издао извод рођених Браниславу Ђорђевићу, ни онда кад му је то црквени суд наредио: што није следовао позиву суда ЦСБр. 4720 о. г. и што је на саслушању своме од 22-IV/5-V-1933 год. изнео такве претње суду које се не могу дозволити једном свештенику. Поред казне да плати таксу 25 динара.

- Његово Преосвештенство епископ нишки г. др Јован решењем својим под ЕБр. 968 од 17/4.X-1933 год. казнио је седмодневном епитимијом (7) свештеника Божицара В. Савића, пароха рибарског у Срезу расинском, за кривицу из чл. 208 тач. 3 Устава Српске православне цркве – што није у остављеном року поднео формуларе за годишњи извештај за 1932. год. и што није следовао позиву Архијерејске власти под ЦСБр. 4813 о. г. Поред казне да плати таксу 25 дин.

- Његово Преосвештенство епископ нишки г. др Јован решењем својим под ЕБр 1261 од 18/5 X-1933. год. изволео је ставити под забрану свештенодејства све до судске пресуде јеромонаха Венијамина (Бошковића) старешину манастира Св. Јована Богослова-Погановског, за кривицу из чл. 208 тач. 2 Устава Српске православне цркве – што се у општењу са парохијанима и грађанима служи псовком и што и у цркви и са светих двери псује.” (1933/10)

Прва посета Епархијској задрузи

„У суботу 14. о. м. први пут посетио је нашу Епархијску задругу епископ нишки г. др Јован. Том приликом је г. епископ обишао сва одељења у Задрузи и живо се интересовао за рад: штампарије, књиговезнице, и целе Задруге. На крају је изразио своју жељу присутнима да Задруга и „Преглед” буду центар око кога треба да се скупа све свештенство Нишке епархије.” (1933/10)

Народни владика

(Свечано освећење нове цркве у Белотинцу) „ ... У цркви је одслужено уобичајено кратко молепствије, па је затим епископ г. др Јован изашао из цркве и подуже разговарао са сељацима, интересујући се живо за месне прилике у селу. После паузе у 6 сати по подне отпочело је бденије, које је трајало све до пола ноћи. Сутрадан, у недељу, 5. новембра настављена је свечаност. После литургије епископ г. др Јован је окупљеном народу одржао врло лепу моралну поуку о употреби земаљског блага у вези са дневним јеванђељем о богаташу Лазару. Лаким и народним стилем изговорене речи епископа г. др Јована, лепиле су се као восак за срца и душе присутних у цркви. У подне је у порти црквеној приређен банкет, на коме је пало неколико топлих здравица за дуг и срећан живот Њ. В. Краља и епископа г. др Јована. Нарочито је леп утисак на све оставила здравица месног свештеника г. Велимира Михаиловића. Поподне су се гости разишли својим кућама, пуни лепих утисака са ове црквене свечаности.” (1933/11-12)

Сл. 38. Испред Народног позоришта 1940. са прославе Соколске жупе у Нишу

Манастири као духовна жаришта

(Из Записника о раду манастира) „... По првом питању прво је говорио Његово Просвештенство г. Јован износећи свету улогу манастира у нашој прошлости, због чега, казао је г. Епископ, треба настојати да манастири на првом месту буду духовна жаришта и да повећавају своја братства, која ће својим радом и штедњом, придржавајући се манастирског типика и својих обета, уздизати духовно, развијати манастирску економију и прибављати средства за мисију монаштва и наше свете Цркве. Да би наши манастири и убудуће успешно вршили своју улогу потребни су им на првом месту добри калуђери, нарочито старешине. Поред тога треба оснивати по манастирима дечја склоништа и отворати певачке курсеве да се тиме омладина што више приближи цркви. Овакви су курсеви у Браничевској епархији показали видан успех.” (1934/2-3)

Просветни часопис

„О питању које се односи на епархијски часопис „Преглед” говорио је најпре Његово Просвештенство г. Јован, који је у своме говору изнео значај и улогу „Прегледа”. „Од како сам постао епископ нишки обратио сам „Прегледу” највећу пажњу. Са задовољством могу константовати”, казао је г. епископ, „да у „Прегледу” сарађују професори нашег Богословског факултета и други познати јавни радници. На „Прегледу” сам и ја сарађивао и сада сарађујем. У њему се сада објављују озбиљни чланци и расправе. Моје је мишљење да „Преглед” спада у ред наших најбољих и озбиљних богословских и књижевних часописа. Пошто је пак „Преглед” једини месечни часопис на територији Моравске бановине, жеља је уредништва била, да он буде и прави културни и верско–просветни часопис, да око себе скупи све љубитеље наше свете Цркве и јавне просветне раднике на територији наше епархије. У томе смо до сада нешто успели, али се ја надам да ће се убудуће успех још више показивати. Једина слаба страна „Прегледа” јесте та што се дуги низ година није редовно прикупљала претплата.” (1934/2-3)

Основан Женски хришћански покрет у Нишу

„Представнице Женског хришћанског покрета из Београда пре извесног времена посетиле су наш град у циљу оснивања истог покрета и код нас. 14 о. м. Представнице Ж. п. из Београда посетиле су прво Његово Преосвештенство г. Јована и умолиле га да да благослов да се може основати Женски хришћански покрет и у Нишу. Истога дана увече сазвана је скупштина због овог питања, на којој су били присутни поред представница из Београда, Његово Преосвештенство г. Јован и многе угледне госпође и господа из Ниша, који се интересују за оснивање ове за данашње време врло потребне установе. Скупштину је отворио Њ. Преосвештенство г. Јован кратким говором, у коме је нарочито подвукао потребу хришћанског васпитања женске деце, које је данас у многим случајевима занемарено. После тога говорила је о значају и раду Женског хришћанског покрета г-ђа Аранђеловић, секретар покрета из Београда. Њен предлог за оснивање Женског хришћанског покрета у Нишу прихватиле су све присутне госпође и обећале су да ће свим силама настојати да се Ж. х. покрет оснује и у Нишу, где ће, свакако, имати великог успеха, јер су многе угледне госпође из Ниша одане припаднице наше Православне цркве.” (1934/4)

Владика у Пироту два сата благосиљао народ

„Као што некада Св. апостол Павле неуморно проповедаше Божанску науку свога узвишеног учитеља по селима и градовима Мале Азије па чак и до Рима, исто тако и Њ. П. г. др Јован следујући стопама овог великог апостола цркве, неуморно обилази и најзабаченији путеви своје Богом чуване епархије, учећи своје словесно стадо закону Христовом. /.../ После посете Прокупљу, Њ. П. г. др Јован је на дан 11. марта по други пут походио Пирот. Иако овога пута долазак Њ. П. није био званичан, ипак он ни мало не заостаје иза првог, о коме је „Преглед” у своје време опширно писао. Иако се за долазак Њ. П. дознало касно уочи дана, ипак је скоро цео Пирот похитао да овом приликом видно манифестује своју превелику љубав према своме Архијереју и земљаку. Улица којом је имао проћи Њ. П. била је поседнута многобројним светом. Свак се тискао да што ближе буде и да види ви-

соког госта. Тачну у 7 сати изјутра својим аутомобилом преко Беле Паланке, у пратњи црквеног тужиоца протојереја г. Светомира Станковића и секретара суда ђаконa г. Владимира Поповића, појавио се Њ. П. у Пирот. Звоно са црквеног торња објавило је његов долазак. Пред црквом је Њ. П. сачекао све пиротско свештенство на челу са архијерејским намесником г. Стојаном Аранђеловићем протојерејом, где га је у име свештенства и парохијана бираним речима поздравио г. Душан Херкаловић, свештеник. Пошто је већ била свршена јутрења, одмах је настала света литургија, коју је служио Њ. П. уз асистенцију црквеног тужиоца протојереја г. Станковића, протојереја г. Стојана Аранђеловића, свештаника г. Душана Херкаловића, Милије Јончића, Аранђела Пешића, Димитрија Панића, Стојана Ђирића, и ђаконa г. Владимира Поповића. Свечану архијерејску службу нарочито је улепшавало хармонично и мелодично певање Црквеног певачког друштва „Успење Св. Богородице”, чији мешовити хор под управом г. Крсте Љубеновића заузима врло завидно место у Пироту. Црква је била препуна побожним светом. Од званичних представника служби су присуствовали командант места ђенерал г. Драган Корајс, начелник среза г. Александар Јоксић, председник градске полиције г. Богдан Недељковић, председник политичке општине г. Љуба Љубеновић, председник црквене општине г. Васа Ђорђевић, секретар г. Михаило Видановић, шеф железничке станице г. Вељко Зекић са целокупним особљем и многи други. На крају литургије, за време причасња Њ. П. је одржао врло значајан говор о значају крста за нас хришћане. „На крсту је у највећим мукама умро наш божански учитељ Господ Исус Христос. Крст је символ страдања и победе. Као кад човек пође на далеки пут, па се у половини пута одмара, тако нам исто и наша света православна Црква у половини великог Ускршњег поста износи часни крст Христов да би се одморили и њиме охрабрили, да и даље истрајемо на путу великог поста, рекао је Њ. П. Говор који је на присутне оставио најбољи утисак, саслушан је са највећом пажњом. После литургије Њ. П. је читава два часа делио побожном народу свој благослов, па се повукао у канцеларију цркве на кратак одмор, где је примао поједине представнике.” (1934/4)

У Сукову простирали ћилиме пред владиком

„ ... Тачно у подне Њ. П. је у пратњи своје свите и начелника Среза нишавског г. Александра Јоксића продужио пут за Суково, где је имао бити гост Суковског манастира. После једночасовне вожње Њ. П. је стигао у Суково. У Сукову, где Њ. П. први пут долази, дочек је био свечанији и одушевљенији но у Пироту. Народна коњица у лепој живописној народној ношњи дочекала је Њ. П. испред села. У селу је био подигнут славолук на коме је писало: „Добро нам дошао свети владико”. С једне и друге стране поред богато украшеног славолука био је шпалир од ђака основне школе, сокола, чланова стрељачке дружине и других витешких корпорација. Улазак Њ. П. поздрављен је пуцањем прангија. Док је Њ. П. силазио из свога аута народна музика интонирала је државну химну. Цео пут од станице до славолука био је застрт пиротским ћилимовима. Пред славолуком у црквеним одежама са крстом и св. јеванђељем у руци стајали су свештеници г. Ђорђе Димитријевић, парох суковски и г. Драгољуб Живковић, парох срећковачки. Иза њих у другом ред, у били су председник политичке општине г. Душан Станковић, председник црквене општине г. Алекса Антић, учитељ, г. Петар Ђорђевић, учитељ и г. Радослав Бакотић, командир жандармеријске станице. Када је Њ. П. сишао из аута, пришла му је мала ученица основне школе и предала букет свежег цвећа. Затим је г. Ђорђе Димитријевић месни парох у име парохијана поздравио Њ. П. изневши радост своју и својих парохијана што у својој средини први пут виде свога архијереја. После говора председника Општине г. Станковића и председника црквене општине г. Антића, Њ. П. је сакупљеном народу одржао подужи говор пун моралних поука о вери и посту. Пошто је објаснио значај вере и поста за грешнога човека Њ. П. је на крају рекао: „Саветујем вас да се у току овога поста сви исповедате и причестите, да примите живог Бога у себе, да се сједините са њим, и да на тај начин радосно дочекате светло Христово васкресење. Саветујем Вас да вашу љубав према цркви појачате, да будете вазда одани нашем витешком Краљу”, при помену Краља из гомиле се заорило „Живео”. Одавде је Њ. П. пешице, „апостолски” праћен литијом и непрегледном масом света наставио

пут у Суковски манастир. Испред манастира је Њ. П. сачекало братство са старешином игуманом г. Арсенијем на челу, који га је и опоздравио заблагодаривши му што је од толиких манастира у епархији прву посету учинио овом манастиру који свакако то и заслужује. У манастиру је одржано кратко уобичајено молепствије, па је на крају Њ. П. одржао братству манастира врло значајан говор о значају наших манастира у прошлости и садашњости. Говорећи о њима, Њ. П. је рекао и ово: „Наши манастири славни су не само стога што су задужбине наших владара, него и зато што су играли врло видну улогу у историји нашега народа. Ми данас немамо ни један споменик којим бисмо се похвалили пред странцима, до наших манастира. Затим се у свом говору осврнуо на болно стање руске Цркве па је рекао: „Наша браћа

Руси треба да знају да смо их примили као своју браћу и да ћемо и убудуће водити рачуна о томе”. Пошто је братству поделио архипастирски благослов, Њ. П. се повукао на ручак. За време ручка на коме је присуствовао и добар број сељака, пало је неколико врло топлих здравица у здравље Њ. В. Краља и Њ. П. г. др Јована. Поподне је Њ. П. присуствовао вечерњи па се у 5 часова по подне поново вратио у Пирот, где је био гост г. Недељка Петровића, учитеља у пензији.” (1934/4)

Владика посетио болне и пропитивао ђаке

„Сутрадан Њ. П. је присуствовао јутрењи у Старој пиротској цркви, и интересујући се за рад црквене општине он је отишао у канцеларију цркве, где је са представницима црквене општине и свештенством одржао кратку конференцију. После јутрење Њ. П. је посетио болеснике овдашње бановинске болнице, разговарајући се са сваким посебице о стању здравља. Ова висока посета Њ. П. болесницима осетно је дирнула многе болеснике и многима изазвала плач у очима. Одавде је Њ. П. посетио све пиротске школе, интересујући се живо за правилно извођење верске наставе у школама. У Основној школи на Пазару је присуствовао часу веронауке и лично пропитивао ђаке из пређеног градива. Са учитељима школе и вероучитељем Њ. П. је разговарао о верској настави, па се у подне вратио у Ниш.” (1934/4)

У дому слепих девојака

(Манастир Св. Стеван у Срезу алексиначком) „Данас је овде дошао у званичну посету епископ нишки г. Јован. На улазу у сам манастир у коме станују слепе девојке, Њ Преосвештенство г. Јована поздравила је настојатељица манастира монахиња Сузана и затим му поднела со и хлеб.

За два-три корака пред свештеницима Владика је поново застао и пажљиво слушао сваку реч свештеника који га поздравио. Из руку духовника м-ра оца Јувеналија примио је крст, целивао га и уз поновно звоњење сва поворка и народ улазе у храм, где почиње молитва. По свршеној молитви Њ. Пр. г. епископ сишао

Сл. 39. Грамата захвалности коју је владика Јовану ручио руски патријарх Алексеј 1958. године

је са свог трона и са средине цркве тихо и благо одржао је дуг поучан и леп говор. У говору се прво обратио слепим сестрама и речима пуним очинске благодати тешио их, бодро и указивао на пут којим треба да иду „да нађу мир душама својим”.

После се обратио деци и најпосле – народу и завршио свој говор речима: „Будите и ви верни чувари овог храма, ове светиње и заслужите да се будућа поколења сећају вас, као што се ми сећамо предака наших, који су вазда допринели слави наше свете, Српске православне Цркве.”

По свршеној вечерњи Владика је у својој одаји примао представнике власти. Ускоро прилази трпези, где гости и сестре узимају своја места. Скромна вечера кратко траје, Владика се диже и после молитве полази на одмор. Сви присутни се разилазе јер сутра у 5 часова почиње јутрење.

У току целе ноћи долази народ и иде у м-рску шуму да бере здравац и др. траве којима се у току године лечи. Младићи и девојке певају песме. Свирка и песма чује се целе ноћи. А кад су млазеви јутарњег сунца продрли кроз манастирску шуму у цркви се завршавала служба којој су поред осталих присуствовали представници различитих корпорација из Алексинца.” (1934/5)

Видовдан у Крушевцу са Светим владиком Николајем

„Са благословом Преосвећенога Епископа Господина др Јована, а по договору са Њ. П. епископом охридским др Николајем, на Видовдан сазват је и Молитвени сабор народне хришћанске заједнице код цркве Лазарице, те се тога дана слегао силан народ из околних села и ближе и даље околине Крушевца, па чак и из Пирота, Ниша, Лесковца, са Јавора и из срца Шумадије где је и формиран народни покрет хришћанских заједница, да се поклоним сенима косовских јунака и заједно са небеским Крушевцем, где су цар Лазар, Југ Богдан, царица Милица и сви од тога доба до данас хероји за веру и отаџбину, помоли Господу Богу за славе њихове и душе наше. Неки од браће пешачили су по неколико дана, узимајући за храну само хлеб и воду, само да би дошли у Крушевац, и својом појавом, смерни и испијени, са дугим косама и брадама, какве су имали косовски јунаци, чинили су нарочити

утисак на све присутне у Крушевцу. На архијерејској свечаној литургији у старој цркви Лазарици певао је хор Хришћанске заједнице из Крагујевца. После свете службе формирана је велика црквена литија од преко пет хиљада људи са представницима власти и школском децом, која је прошла главном улицом до Споменика косовских јунака. Величанствен је поглед био на масе народне испред којих је тихо корачао Владика др Јован са многобројним свештенством, испред којих су у беспрекорном реду смерно корачали чланови хришћанских заједница са црквеним знамењима- барјацима и рипидама, певајући црквене песме и тропаре. Код споменика подигнута је од зеленог лишћа трибина покривена црним дугачким флором. После вечерње, на којој је присуствовао епископ г. др Јован са многобројним народом, дочекао је свечано епископ охридски др Николај, и после кратког одмора отпочео је молитвени сабор са песмом „Царју Небески” и говором протe крушевачког г. Хранислава Поповића. Дивни говори Владике Николаја, понављани више пута, реч Владике Јована, чији се рад на оснивању братства у Браничевској епархији нарочито истиче, говори свештеника г. Алексе Тодоровића и Љубомира Антића, говори и песме братства и њихових представника, чинили су чудесан утисак на окупљени народ и необичан је збор био овај молитвени сабор пробуђених душа које су тражиле јединство са душама косовским из небеског царства.” (1934/6-7)

Одмор у Дојкинцима и обилазак Висока

„Иако данас Височани преживљују тешке дане због економске кризе која је захватила највише пасивне крајеве, као што је и овај, они су чврсто везани за цркву и веру. То се могло констатовати на дан 16/29. јула т. г. приликом канонске посете Његовог Преосвештенства епископа нишког господин др Јована, када су Височани искрено, без лицемерства, приредили једну своју импозантну духовну и националну манифестацију, пуну радости и топлине љубави. Иако је ова посета била усред лета, баш у време жетве, народ је оставио све своје пољске радове и дошао да искаже љубав и осећање према свом високом госту и духовном оцу. Сва села у којима је Преосвећени имао доћи још од раног јутра имала

су свечан изглед. Поред лепих славолука на улазу и излазу села, све су куће биле искићене ћилимовима и поњавама везеним лепим шарама народн. мотива. Свечаност је отпочела у с. Славињи. У 6 и по часова ујутру Њ. Преосвештенство у пратњи своје ближе родбине г. Јордана П. Илића, проф. универзитета у Београду, др Надежде Ј. Петровић, лекарке у Београду, Недељка Петровића и Јована Петровића, учитеља у пензији, Драгана Н. Петровића, суд. приправника, Ђорђа А. Илића, наставника грађ. школе и многих других, јашући на коњу, дошао је из Дојкинца, свог родног места, где се налази на одмору. Једна група коњаника сусрела их је више села Височке Ржане и пратила до Славиње. Пред славолуком високе госте дочекали су: г. Атанацковић, начелник Среза царибродског, Јован А. Поповић, намесник царибродски, Ђорђе Ђирић, народни посланик, председник Општине славињске Јеленко Панајотовић и много света. Ту је Преосвећени примио из руку председника Општине хлеб и со по традиционалном обичају, а букет цвећа од г-це Венете Ђ. Делчић, ученице учитељске школе, благословио народ и пошао пешке кроз село.

У порти цркве славињске у црквеном одјејанију чекали су свештеници: Милија А. Јончић, Димитрије Панић, Ђорђе Денић, Благоје Ђорђевић, Јован Станковић, Тихомир Ђорђевић, јеромонаси: Варнава и Корнелије и ђакони: Владимир Поповић, секр. црк. суда и Светозар Ђирић. На улазу црквеном начињен је леп славолук са заставом, сликом Краљевског дома и натписом: „Не надвидјашчи, Сиона посрамитесја от Господа“. Бираним речима пуним топлине и радости Преосвећеног поздравио је г. Ђорђе Делчић, парох славињски, изјављујући: да је радост његова и његових парохијана у толико већа, прво што дочекују владику, дичног сина овог кршног краја и друго, што нема више границе која их је пола века делила.

Дубоко дирнут овако лепим дочеком, Преосвећени је у свом подужем отпоздраву подвукао да Висок по свом положају чини једну географску целину а по обичају, језику, вери и менталитету један народ. У цркви је затим одслужена архијерејска служба и на њој рукоположен у чин свештеника г. Светозар Ђирић, ђакон. После службе Божје народу је одржао подужу проповед епископ г. др Јован, на тему: „О вери у Исуса Христа“, која је на присутне

оставила најлепши ефекат. Одмах иза службе у 11 и по часова, у дому оца Ђорђа Делчића, приређен је ручак на коме је пало врло лепих здравица Њ. В. Краљу и Њег. Преосвештенству. Говорили су поред Преосвећеног, г. др Јордан Илић, г. Ђорђе Делчић и његов отац Делча Костић, који је исказао специјалну своју радост, што у свом дому види овако високе госте.

У 1 час по подне Њ. Преосвештенство у пратњи своје свите кренуо је за село Браћовци, где га је очекивала маса света. Ту је поучио народ и захвалио се на лепом дочеку и пошто је осветио водицу кренуо је за с. Изатовци. И овде је био величанствен дочек. Испред славолука са натписом „Добро нам дошао владику свети“ Преосвећеног је поздравио месни свештеник г. Тихомир Ђорђевић, па пошто је узео хлеба и со, Њ. Преосвештенство одржао је врло лепу поуку окупљеном свету. Из Изатоваца Преосвећени је кренуо за манастир „Св. Арханђео“ – Изотовачки, где га је поздравио старешина манастира јеромонах Варнава. Пошто је и овде одржао кратку проповед о улози наших манастира, кренуо је за с. Влковију, које се налази на самој граници. И овде је дочек био дирљив и величанствен. Многима су очи биле пуне суза радосница, када је народ приступао владици, а

Сл. 40. Древна црква у Славињи

Сл. 41. Стара планина, спуст ка Сенокосу

музика интонирала химну. Свакојако лепо дирнут овим искреним дочеком ту је Преосвећени одржао дивну проповед о миру, љубави и слози, која је народ просто одушевила. Интересујући се за прилике на граници препоручио је народу миран живот, слог и љубав. Врло дирљив дочек био је и у с. Доњем Криводолу. Поздравна реч г. Методија А. Јовановића, свршеног ђака Техничке школе у Новом Саду, пуна националних и верских осећања многима је изазвала сузе на очима. Пошто је и овде народ поучио и захвалио се младом господину Јовановићу, наставио је пут за с. Горњи Криводол. И у овом селу Преосвећени је после уобичајеног дочека и поздрава окупљени народ поучио и благословио. Овде се мање задржао јер је већ падао мрак, а имало се обићи још два села. У с. Бољев Долу стигло се око 8 и по часова увече. Иако је већ било касно, народ се није разилазио, но с нестрпљењем очекивао долазак свога архипастира. Пошто је и овде поучио народ у вери прадедовској и похвалио досадањи рад њиховог младог свештеника, препоручио им миран и честит живот па наставио пут за с. Каменицу.

Село Каменица, једно од најлепших села у Високу имало је ове вечери величанствен изглед. Поред огромне масе света која

је жељно очекивала Њ. Пр. Епископа г. др Јована, и само село је било сво украшено. На раскрсници је импровизирана трибина, на којој ће високи гост одржати своју проповед окупљеном свету. И када је Њ. Пр. ступио на трибину клицању није било краја. Пошто га је бираним речима поздравио г. Ђорђе Петровић учитељ, а свештеник Ђорђе Делчић прочитао кратко молествије, Преосвећени је одржао са трибине своју вечерњу проповед, пуну емоција. Поред поуке о љубави према цркви и држави Њ. Пр. нарочито похваљује Каменичане за њихову оданост и љубав. У знак захвалности и архијерејског благовољења њиховог пароха г. Ђорђа Делчића одликује црквеним појасом, који му пред народом предаје. После краћег одмора Њ. Пр. са својом свитом вратио се у Славињу где је и преноћио. Сутрадан посетио је манастир Вис. Ржански и отишао у с. Дојкинци на продужење свог годишњег одмора." (1934/8)

Светосавска година у Пироту

„Последњег дана и недеље 1934. православне године служио је архијерејску свечану службу Православни Епископ др Јован у катедралној Саборној цркви у Пироту, а после подне био на великој вечерњи уочи Нове 1935. године у Старој пиротској цркви. Преосвећени је стигао у Пирот у суботу око једног сата по подне. Са железничке станице, са својом свитом и представницима власти и свештенством отишао је у цркву, где га је чредни свештеник Душан Херкаловић поздравио. После поздрава и кратке молитве Преосвећени се одморио у стану угледног пиротског трговца г. Михаила Тошића и око 5 сати поподне био на свеноћној вечерњи и јутрењу, бденију које је служено у Саборној цркви. Сутрадан црква је била светом испуњена од раног јутра и када је Преосвећени уз брујање звона и песмом свештеника дочекан није било места у цркви за побожни народ. Свечана архијерејска служба са песмом хора и многих свештеника и говор Преосвећеног Господина Епископа сведочили су и наговештавали да се нешто необично и важно дешава били су право задовољство за побожне Пироћанце, који су после службе прилазили руци Преосвећенога и примали нафору више од једног сата. Говор Госпо-

дина Епископа о послушности вољи Божјој и прокламовању светосавске године по одлуци нашег Светог архијерејског сабора пренела је присутне у доба светог Саве и доласка Спаситеља света у вези са учењем наше свете вере. Пирот је по својој црквености заиста заслужио, да се у њему прво у Епархији нишкој објави Светосавска година и побрине о достојној прослави св. Саве. То је учињено и поподне, после вечерње, у Старој цркви, на конференцији представника свих пиротских организација и хуманих друштава, где је Преосвећени изнео опширно значај прославе и рад највећег сина српског народа и првог нашег светитеља светог Саве.

Како се ове године навршило сто година како је саграђена Стара црква на месту где је била стара из доба Немањића црква, у којој је како рече прота Стојан Аранђеловић по предању служио и долазио св. Сава, одлучено је да се прослава стогодишњице веже са Светосавском прославом и изабран је шири и ужи одбор за извођење прославе. – Учешће народа у Старој цркви на ве-

черњи, коме је Преосвећени врло дуго и топло говорио о значају сутрашњег празника, о закону Божјем, о дочеку Нове године, о давању рачуна о делима својим и вршењу дужности добрих, како је учио св. Сава, чију успомену имамо целе идуће Нове године да прослављамо, заслужује да се нарочита служба и свако пожртвовање овоме народу чини. То је Преосвећени као син ових крајева знао и зна, зато је посветио макар и један дан да без замора и одмора послужи Богу, св. Сави и свом роду, што су и побожни Пироћанци, мушко и

женско, старо и младо, богато и сиромашно, осетили и на љубав Преосвећенога према Пироту, лепим и великим учешћем у дочеку и служби Божјој одговорили и доказали, да заслужују сву пажњу Преосвећенога. Као знак тога су речи Преосвећенога на конференцији у црквеном дому, да ће сваки подухват Пироћанаца за њихове опште потребе колико више може помоћи и предлог, да се за сада подигне летовалиште за сиромашну и слабу децу у Високом код манастира Високо Ржанског или у Сукову. Желели бисмо да овакви сусрети Преосвећенога Господина Епископа са народом и свештенством и у другим местима буду успешни и корисни.” (1935/1)

Владика Јован обукао сирочиће

„ ... У даљем свом говору г. Анастасијевић изнео је рад Верско-добротворног старатељства у току 1934. год. и нагласио је, да је старатељство благодарећи приложницима, и на првом месту своје великом добротвору Њ. П. Епископу г. др. Јовану, добило материјалну помоћ да ове зиме обуче десеторо сироте мушке деце, подаривши им по један пар врло лепог топлог одела и по пар ципела. На завршетку реферата говорник је позвао све присутне, да својом моралном и материјалном потпором помогну старатељство у његовом узвишеном верско моралном и хуманом раду. После овога приведена су сирота деца, која су примила одело и обућу. Одмах је подељено и пет хаљиница – поклон г-ђе Анастасијевић сиротим девојчицама. На завршетку седнице говорио је Преосвећени Епископ г. Јован и похвалио је ревност чланова старатељства са жељом, да наставе успешно свој рад за добро наше Св. Цркве и својих ближњих.” (1935, 1)

Дом убогих у Лесковцу

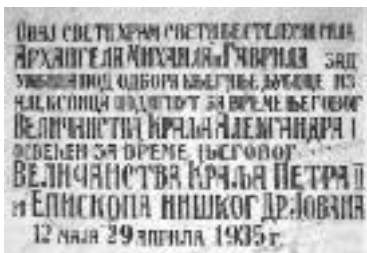
„У недељу, 20. јануара о. г. на св. Јована дошао је у Лесковац Њ. П. Еп. нишки Господин др Јован у пратњи председника црквеног суда г. Живојина Станковића и члана суда г. Светомира Станковића. Иако је био дан врло незгодан и хладан, ипак се Господин Епископ који гаји симпатије према Лесковцу као индустријском месту жртвовао и одазвао позиву да освети дом убогих старца у Лесковцу, задужбину поч. Гавре Чуљковића.” (1935/2)

Сл. 42. Целивајућа икона Светог Саве из Старе цркве у Пироту

Прослава Православља и предавање брата Јордана

„У недељу 17 о. м. у Нишу је врло свечано прослављена Недеља православља. Овогодишња прослава имала је нарочито обележје јер је тога дана у Нишу изведен први део програма у низу свечаности, које ће се приредити у току ове јубиларне Светосавске године у Нишу. Свечаност Недеље православља отпочела је у 8 ч. пре подне св. архијерејском литургијом у великој Саборној цркви коју је служио Његово Преосвештенство Епископ нишки г. Јован са целокупним нишким свештенством. По завршеној св. литургији одржан је кратак помен у капели Саборне цркве свештенотученицима. После чега је формирана литија до споменика митрополиту Мелентију и друговима близу Нишаве. На литији су узели учешћа највећи представници војне и цивилне власти у Нишу и мноштво грађана са свима школама. Код споменика на Нишави Његово Преосвештенство одржао је помен неумрлом витешком Краљу Александру Ујединитељу и свима умрлим за веру и отаџбину. После помена је код споменика говорио г. Хранислав Гвозденовић, учитељ из Ниша, о улози Српске православне цркве у нашем народу. Истога дана поподне приређена је у присуству великог броја грађана духовна академија у сали Официрског дома са предавањем и концертом. Академију је отворио Његово Преосвештенство г. Јован пригодним говором. Предавање о св. Сави, као просветитељу српскога народа одржао је г. др Јордан П. Илић, проф. универзитета у Београду.

Сл. 43. Спомен плоча са цркве у Делиграду из 1935. године

Предавање је веома успело и предавач је саслушан са нејвећом пажњом. Поред предавања на програму су биле заступљене одабране црквене композиције, које су извели нишки хорови под управом агилног г. В. Рудјка. Рецитовали су ученици нишких гимназија и основних школа. На крај је певала и рецитовала слепа мисионарка г-ђа М. Бошковић.” (1935/3)

Владикин прилог за сиротињу

„Код црквене општине нишке образовано је Верско-добротворно старатељство и с благословом Његовог Преосвештенства епископа нишког, г. Јована, отпочело свој рад 16. маја 1934. године. Подносећи свој извештај о раду В. Д. С. огрешило би се о своју дужност, када овом приликом не би истакло нарочити пример помагања акције и рада Старатељства од стране Његовог покровитеља епископа нишког г. Јована, који је донирао за циљеве Старатељства из свога фонда суму од 1.500 динара, са жељом да се подели сиротињи. Овим актом је Његово Преосвештенство дао могућност Старатељству да додељивањем помоћи убрише многу сузу сиротињску. Молећи Његово Преосвештенство да изволи примити изразе наше благодарности ми му у име своје и у име сиротиње кличемо: живео на многаја љета!” (1935/12)

Свештенички дом од свештеничких плата

(Са Скупштине свештеничког удружења Епархије нишке) „Садашње свештенство”, рекао је г. епископ, „има две дужности: прва дужност, подићи погинулим свештеницима у рату костурницу; друга дужност јесте у овоме: није довољно што смо подигли споменик изгинулој браћи у рату, већ је потребно да се подигне један дом који ће служити за васпитање свештеничких синова и кћери. За стварање оваквог дома потребно је мало више материјалних жртава. Много је начина да се дође до остварења овакве лепе замисли. Ова зграда треба да буде и центар свештенства Епархије нишке и црквене делатности, где би требало да буде и седиште удружења свештеничког! Преосвећени г. епископ је бурно поздрављен. У другој дискусији у којој није учествовао Пре-

освећени г. епископ, свештенство је донело резолуцију да од својих месечних плата жртвује сваког месеца по једну суму и тако сопственим напором створи средства за подизање дома. После овога прешло се на ситнија питања и тек касно увече скупштина је задовољно завршила свој рад.” (1936/1)

Лектира за осуђенике

„Као и ранијих година, тако је и ове године у Нишу свечано прослављена Недеља православља. На дан прославе пре подне служио је свету архијерејску литургију Њ. Преосвештенство г. Јован, а затим и парастос свештенотученицима у костурници код Саборне цркве. Благодарехи Његовом Преосвештенству Господину др Јовану који је поклатио већи број своје Божићне посланице фонду за добро цркве при епархијској задрузи у Нишу и протођакону Миодрагу Михаиловићу из Ниша који су поклатили већи број брошурица верске садржине, осуђеницима је у лепом броју расподељена духовна лектира за којом је овде велика потреба и коју они тако радо читају. Најзад Његово Преосвештенство Господин др Јован учинио је посету управнику завода г. Пашићу, којом приликом се говорило о потреби и средствима за подизање цркве у заводу.” (1936/2-3)

Милосрђе против псеудохуманизма

(Са конференције свештеничког братства архијерејског намесништва лесковачког) „Није на одмет рећи да је псеудохуманизам данас у једном снажном налету и он прети да из области баш хришћанског милосрђа истисне цркву иако је то милосрђе њено многовековно најмилије чедо. Замисао Преосвећеног Владике свакако да је обухватила и енергичан иступ противу псеудохуманизма који вешто, под велом човекољубља узурпира права наше цркве да буде доминантна у делу милосрђа, као што је обухватила интензивнији рад (на организованој основи) свештенства по хуманим организацијама.” (1936/2-3)

Срдачан дочек на Старој планини

(Канонска визитација Његовог Преосвештенства Епископа нишког господина др Јована по пиротском намесништву). „После краћег одмора у селу Дојкинце, у свом родном месту, Њ. Преосвештенство г. Јован обишао је неколико места свога кршног краја, који заиста врло ретко виђа не само високе државне већ и црквене функционере. У пратњи члана суда г. М. Ј. Поповића, свештеника Димитрија Панића и ђакона Боже Станковића, на малим брдским коњићима, на којима се једино може путовати по овом крају 15/2. августа по подне г. Епископ је посетио лепо сеоце Паклештицу, које је била сво у цвећу и пуно народа готовог да прими и поздрави свога Архијереја. Када се г. Епископ појавио на брду маса одушевљеног света дочекала га је изван села бурним клицањем и пуцањем прангија. Праћен масом дошао је код цркве, где га је поздравио месни свештеник. Затим се г. Епископ захвалио народу на дочеку и одржао им дужи говор о поштовању Божјег закона. Сутрадан је пред пуном црквом и портом црквеном одслужена Св. арх. литургија, затим је освећена спомен плоча Бла-

Сл. 44. Сокак у Дојкинцима

женопочившем Краљу Александру и свима изгинулим у рату. Освећен је водовод, који се убраја у велики успех вредних Паклешана. Том приликом г. Епископ је одржао говор у коме је истакао захвалност палим жртвама, а нарочито подвукао и похвалио здраве погледе мештана ка сређивању хигијенских прилика. Истога дана г. Епископ је посетио и Вел. Лукању где га је дочекао месни парох са масом света. Затим је следовало поздравни говор пароха, водоосвећење и говор Архијереја. После говора и кратког задржавања, Архијереј праћен масом упутио се пешице у Гостушу, која је удаљена око 4 километра где га је народ срдечно дочекао. Овде је одслужена вечерња и водоосвећење, после чега је говорио Архијереј. Говорио је о свештенству као носиоцима вере, љубави и правде. Затим је г. Архијереј сам лично читао молитве над болесницима. После краћег одмора пошло се за Завој, место где је сам Архијереј службовао као учитељ и као свештеник. Завојци су необично срдечно дочекали свога црквеног поглавара. Дирљива је слика била када је чувени за тај крај деда Јованча угледавши Архијереја, раширио руке, готов да га у наручју однесе до села. Сва су лица сијала од среће и задовољства. Многи су чак, својим белим као снег рукавима, ганути до сржи, брисали сузе. Из овога се види колико је поштовање, колику љубав уживао Архијереј код тих простосрдчних, дивних по души људи. Ти гостопримљиви људи знали су и умели да, заиста, достојно дочекају свога духовног вођу. Пред црквом је чекао да поздрави свога поглавара месни свештеник, кратким али врло језгровитим поздравом. Дирнут овако величанственим дочеком, Архијереј је свесрдно заблагодарио и обновио успомене из оних дана, првих дана свога службовања као учитељ, када је прву кору хлеба појео са деда Јованчом и другим домаћинима овога села. Сутрадан је одслужена Света архијерејска литургија пред пуном црквом побожнога света, а затим водоосвећење. Том је приликом Архијереј опет поучавао народ својом лепом пастирском проповеди. Овај дан колико је био свечан, толико је и био радостан за све побожне људе овога дивнога места. Нарочито је био радостан за деда Јованчу, који није могао да одоли срцу а да не види некадашњег учитеља и свештеника а сада Архијереја, у своме дому. Зато се деда Јованча био потрудио да што боље дочека и угости високога госта.

Сл. 45. Поглед са Миџора

Из Завоја се пошло за село Топли До, испод самог Миџора, круне Доњег Висока. Само око човека који живи у питомим равницама наше лепе домовине може да осети лепоту овога краја и многих пејсажа који сужавају хоризонт, али зато дају погледу дивно и пријатно одмориште. Пуни дивљења прошли смо кроз најлепше крајеве источне Србије. Нарочито је био интересантан прелаз преко романтичног Мртвачког моста. Многобројна шумљена брда, чији су врхови парали небо, била су гдегде покривена стадима чувених височких оваца, што је нарочито давало чар и лепоту и тако лепим пределима. На једној ливадици изненадили су нас грађани села Засковца, који су, чувши да Владика пролази иако је био радан дан, иако су пољски послови били у јеку, изашли листом да поздраве срдечно свога Архијереја. После водоосвећења и говора Архијереја продужило се за Топли До. Праћен својом личном пратњом, са 50 коњаника, Архијереј је веома свечано ушао у лепо планинско село Топли До, поздрављен веома срдечно од народа. Село је било искићено цвећем и разнобојним ћилимима. Пред врло лепом црквом Архијереј је захвалио на лепом дочеку и кроз лепу реч показао како добар пастир чува, како се брине о стаду, указавши на многе лажне учитеље, који својим настраним идејама руше све оно што је најдра-

жије човеку. По водоосвећењу прешло се у школу, где је био сервиран ручак. Побожни Топлодолци иако су имали на својим њивама посла, ипак су тај дан, када им је дошао Владика, огласили за празник оставивши све своје послове, похитали су да чују из уста Архијереја благу реч. Заиста је било јединствено погледати те благочестиве људе, код којих можда најмање има материјалне па и моралне кризе. Одатле око 4 сата по подне настављен је пут за манастир Темску. Пред манастиром монахиње манастира Темског са игуманијом Диодором на челу, дочекале су Архијереја складном песмом. Одслужена је вечерња која је оставила дубок утисак на присутне, свесрдном побожношћу и лепом хорском песмом присутних монахиња. Сутрадан одслужена је Св. литургија, а затим учињен је помен капетану Карановићу, чији се гроб налази одмах до манастира, а који је пао као жртва за ослобођење. Најзад је предстојао пут за село Темску и Станичење. У Темској се Архијереј задржао код цркве, где је било водоосвећење и краћи одмор. Онда се продужило за Ста-

Сл. 46. Српски архијереји пре Другог светског рата.

ничење, место које је требало да буде последње на овом дугом путу. У овом месту је Архијереја свечано дочекала маса одушевленог света. Испред цркве следовао је поздравни говор месног пароха и водоосвећење, а затим је Архијереј одржао сакупљеном народу патриотски говор у коме је истакао љубав према матери цркви и оданост према Краљу и Отаџбини. Око 5 часова кренуо је Архијереј, праћен народом, до станице одакле је првим возом отишао за Ниш поневши најлепше успомене са пута. Превелика љубав према своме народу, далеко од варошке вреве, гонила је Преосвећеног да посети ова села, пуна благочестивих и побожних људи. Упутио је, поучио и оснажио веру код тих гостопримљивих људи. Нико никад није добио и видео то што је добио и видео Архијереј. Видео је велику љубав према Светој православној вери; видео је радост и одушевљење, видео је спонтане усклике, који су једнодушно, од срца ишли. Задобио је народну љубав. Љубав која премаша све друге човекове особине, била је награда за тако тежак и напоран пут." (1936, бр. 8)

Зашто владика залази у народ?

„У Бојнику је Њ. П. говорио на тему: зашто он као владика залази у народ”, па је рекао између осталог: „Ви имате вашег свештеника који вам врши богослужења и чита реч Божју. Али је потребно да и ја као владика зађем да вас поучим и предупредим чега треба да се чувате. То ме је пробудило, велим, да дођем у овај крај који је преживео народну катастрофу а вас који живите у славном времену поучим да као потомци славних предака будете њихови достојни потомци, да чувате оно што су они створили”. Затим је говорио о почастима коју њему указују па је рекао: „Ово што мени указујете, то ви Српској православној Цркви указујете, светој вери и закону Божјем, те ми то улива наде да ћете се жртвовати за све оно што су нам дедови оставили. То ми је доказ да ћете се жртвовати за веру православну. То ми је доказ, да имате љубав према Светосавској Цркви. Но ту љубав треба да имате и међу собом и према држави, јер смо браћа. Јер имати све друго, а немати љубави, онда би били како ап. каже: звоно које звони и прапорац који звечи. То је закон Божји да живимо у

слози. Вама као потомцима славних јунака на бојном пољу препоручујем да се на њих угледате, јер су се они борили и животе своје положили само из превелике љубави. Дакле, љубите се међусобно као синови једнога Оца небесног.” (1936, бр. 9)

Освећење Спомен капеле у Крупцу

„Вечита захвалност према сенима палих жртава за ослобођење Пирота и Пиротског округа оличена је у спомен капели Крупачке парохије, која је на дан Усековања главе Св. Јована, 11. септембра ове године, у присуству представника Краљевске владе и највиших црквених и државних функционера освећена, на врло свечан начин. Тежња за подигнуће ове спомен капеле, као видно признање палим борцима, јавила се у времену, када су на истоме месту чудним случајем откопани темељи неке старе цркве, о којој немамо података. Путем добровољних прилога одбор је успео за неколико година, да подигне овај историјски споменик, и то на једној лепој висоравни која се постепено спушта у нишавску равницу, јужно од места на коме је некада постојало село Раковица. Форсирани радови на довршењу ове спомен капеле настављени су 1932. год., када је ступио у живот Устав Српске православне цркве. Новоизабрана српско-православна црквена општина, на челу са председником г. Каменком Стефановићем и г. Крстом Ђорђевићем учитељем, а под руководством старог и искусног свештеничког ветерана г. Ђуре Вељковића протојереја, дала се својски на посао и довршила овај скромни споменик, који ће поколењима вечито говорити о јунаштву и пожртвованости њихових предака. Можда ни за једну свечаност у Пироту и околини није владало такво и толико велико интересовање, као за освећење ове спомен капеле. И, што је најглавније, ово се интересовање није ограничило само на Пирот и ближу околину, него на цео крај Горњег Понишавља. Велике и дугачке поворке сељака од раног јутра у белом и свечаном руху давале су изванредно лепу слику. Без обзира на ситне капи благе јесење кише, народ је погнуте главе хитао, да што пре стигне овој капели. Село Крупац, највеће у срезу, било је тога дана поносно јер се сећа својих великана и освећује спомен капелу, као израз љубави

и признања за њихова јуначка дела. У припремању свечаности освећења, сем изабраног одбора, учествовало је цело село. Сvak се сматрао позваним да са своје стране допринесе, да свечаност успе. И заиста, смело се може рећи да како по броју учасника, тако и по савршеном реду који је владао, свечаност је потпуно успела, тако да ће о њој причати и млађи нараштаји.

Први је дошао на свечаност Њ. П. Епископ г. др Јован, кога је на три километра испред села дочекала народна коњица са заставом на челу и пратила га све до капеле. На улазу капеле испред славолука на коме је писао: „Добро нам дошао свети Владико”, Епископа г. др Јована најпре је поздравио председник црквене општине г. Каменко Стефановић, а затим г. Љубодраг Картаљевић, учитељ. На путу од славолука, па до капеле Епископ г. др Јован је ишао све по белом платну, застртим свежим природним цвећем. С једне и друге стране пута правили су шпалирђаци основне школе и маса света. За све то време, док је Епископ г. др Јован ишао по платну, побожан народ прилазио је и љубио му свету десницу, а музика З. пешад. пука свирала је поздравни марш. Праћен члановима црквене општине Епископ г. др Јован је дошао испред капеле, где га је дочекало свештенство са изаслаником г. министра војске и морнарице п. пуковником г. Обреном Петровићем. Ту га је поздравио месни парох и старешина капеле г. Ђура Вељковић, протојереј, који је изразио своју и својих парохијана велику радост што у својој средини виде свога духовнога вођу и пастира, који својим неуморним делањем на Њиви Господњој себе узвиси у цркви и пред Богом. Улазак Епископа г. др Јована у капелу објављен је пуцањем из прангије и црквеном песмом „Достојно јест”, коју је отпевао Певачки хор „Момчило” из Пирота. Одмах за овим настало је свечано освећење спомен капеле, које је обавио Епископ г. др Јован уз асистенцију свога заменика г. Живојина Станковића, проте и великог броја свештеника из Пирота и ближе околине. Свечаном освећењу спомен капеле као и светој архијерејској литургији за све време присуствовали су званични представници: изасланик министра војске и морнарице п. пуковник г. Обрен Петровић, бан Моравске бановине г. Марко Новаковић, изасланик команданта места капетан г. Блажа Четковић, начелник Среза нишавског г.

Богомир Стаменковић, просветни референт г. Ђорђе Илић и други. Капела је била дупке пуна. Лепо и хармонично певање „Момчила” за време св. литургије, стварало је нарочито леп и божанствен утисак у капели у којој се свет непрестано тискао. Иза свете литургије одржан је свечан помен изгинулим борцима и освећена спомен плоча, па је Епископ г. др Јован сакупљеном побожном народу одржао врло леп патриотски говор, у коме је евоцирао успомене на жртве, пале за ослобођење и уједињење нашега народа. Епископ г. др Јован је утешио миле мајке, сеје и љубе, чији су мили и драги пали незнано куда, да не плачу, јер смрт њихових чланова породице није ништа друго, већ вечити живот на небу. Њихове душе данас учествују у овом нашем слављу и веселе се, када виде да имају достојне наследнике који их се сећају. За време говора Епископа г. др Јована чуло се је пуно болних уздисаја, а са очију многих старица лиле су се сузе жалоснице за својим милим и драгим. На крају говора Епископа г. др Јована на свечаност је дошао и министар просвете г. Добривоје Стошовић у пратњи народног посланика г. Јована Ранђеловића, свештеника и др. Бурно поздрављен од свих присутних министар г. Стошовић ушао је у капелу припалио свећу и поклатио 400 динара. Овај племенити гест министра г. Стошовића још више је обрадовао присутне, зашто су му при излазу поново приредили буру аплауза. Епископ г. др Јован је затим поклатио св. водицом г. министра, г. бана, па је у подне у дворишту капеле сервиран банкет, на коме је било преко 50 званица. У току банкета Епископ г. др Јован је подигао прву чашу и наздравио Њ. В. младом Краљу Петру II на што је војна музика интонирала државну химну, а народ са свију страна дуго и дуго клицао Краљу и светлом дому Карађорђевића. Говорили су затим изасланик Министра Војске г. Обрен Петровић, који је изнео историјску улогу цркве у прошлости, бан г. Новаковић, секретар црквене општине г. Крста Ђорђевић учитељ, архијерејски намесник г. Стојан Аранђеловић и др. Поподне су високи гости у најбољем духовном расположењу почели разилазити, а народ све до мрака по старом српском обичају остао око капеле препричавајући лепе утиске са ове верско-националне свечаности.” (1936/9)

Благослов за девојке

„Трећег новембра кренуо је Преосвећени из Лалинаца за Извор и посетио овога дана: Извор, Црнолевицу, Гулијан и дошао на преноћиште у Гушевац. У Извору је био дочакан од огромне масе света. Дочек је био необично срдачан. По путу, испред цркве, застртом шареницама и са много цвећа, уследили су уобичајени поздравни представника власти, школске деце и др. Особито дирљиво је изгледала слика девојака у народној ношњи са букетима увезаним у дивне рукоткане пешкире како дарују ове Преосвећеном молећи га да благослови сву женску омладину у њиховој парохији.” (1937/1)

Чекали владика са упаљеним светиљкама

„Из Гулијана пошло се готово по мраку око пет сати за Гушевац, и стигло се кад се већ било сасвим смркло. Огромно изненађење је зато било да је и овде, иако нема цркве, и већ се било смркло, чекао свет свога Владика. Много народа са светиљкама, славолуци, поздравиле... Овај дочек у ноћи у забаченом селу и оволики народ неодољиво је подсећао на догађаје из Јеванђеља... „Господ их учаше на обали па кад сврши поуку оде у пустињу а народ иђаше за њим у пустињу...” „и немадоше шта јести”... „дајте им да једу” – рече Господ”. Преосвећени је, пак, код оваквог изненађења, иако уморан и сâм, заиста чудном снагом на све ово одговорио одушевљеним говором и свима осталим као и код цркава под ведрим небом, поред споменика који су Гушевчани подигли изгинулим у ратовима својим синовима и браћи. Говорио им је о љубави према Отаџбини и православној Цркви. Овога дана – 3. новембра – Преосвећени је био непрестано на ногама од 7 сати јутра до 7 сати увече – пуних дванаест часова!..” (1937/1)

Помен храбро погинулом сину

„У Топлици је извршено и освећење звона (поклоне Аксентија Јовића у спомен погинулом сину на Солунском фронту поруч-

нику пок. Јанаћку и друго звоно у селу Рељинци), а после тога из пажње према старом и побожном Аксентију одржан је помен његовом храбро погинулом сину уз чинодејствовање владике г. Јована.” (1937/5-6)

Брижни пратилац певачких друштава

„Гостовање нишке Црквене певачке дружине „Бранко” у Пироту. – Благодарећи иницијативи Његовог Преосвештенства епископа г. др. Јована, који живо прати развој наших певачких друштава у епархији, нишка Црквена пев. дружина „Бранко”, која се налази на прагу прославе педесетогодишњице свога плодног рада, приредила је у Пироту, на дан 8. маја ове године свој велики вокални концерт, који је у сваком погледу веома успео.” (1937/5-6)

У спомен новим свештеномученицима (беседа)

„На своме историјском путу наш народ је преживљавао многе величанствене догађаје, али и многе жалости. Он је имао много победа и због тога је познао њихову корист и њихову утеху, али је имао дане пораза и несрећа, због чега је осетио много болова и разочарења на своме животном путу. Но тај историјски пут нашег народа открива нам много имена и чињеница, много догађаја и дела, која на први поглед многим заслепљеним људима изгледају беживотна и суха, мртва и скучена. Али ако хоће добро да осете ритам времена, остаће зачуђени, колико се много животне правде и поуке скривају у тим чињеницама. Многа имена и многе чињенице у животу нашег народа исписане су крвљу, боловима, радостима и добрим намерама хиљаде и хиљаде људи који су живели, страдали и умирали пре нас. 28. новембра ове године Ниш је на величанствен начин прославио двадесет две године од мученичке смрти нишких свештеномученика, када су њихове породице и нишко свештенство извршили тужну свечаност за покој њихових душа. Тога дана сви прави синови наше Свете православне цркве одали су дуболку пошту овим жртвама, сетили су се мученика, који су посветили и жртвовали свој живот једној бескорисној и светој служби. Тога дана поклонисмо се

пред знаним и незнатим жртвама до данашњег дана, који без много речи, без разметања и галаме, пођоше на свој мученички пут, по коме корачаху са једном беспримерном храброшћу. Уочи тога дана приређен је дочек какав Ниш никад није видео члановима Светог синода: Његовом Високопросвештенству митрополиту г. Доситеју и рашко-призренском епископу г. Серафиму, епископима г. др Николају, др Венијамину и др Емилијану. Хиљаде побожних Нишлија узели су учешћа у овој дочеку, као и у литији која је формирана од железничке станице до Саборне цркве. Високе госте на станици је поздравио г. Јован Цветковић, сенатор и председник црквене општине добродошлицом. На сам дан прославе у Саборној цркви одслужена је св. архијерејска литургија. Служили су сви присутни архијереји уз асистенцију многобројног свештенства. После св. литургије госте је поздравио епископ нишки г. др Јован. У своме дужем говору г. епископ је изложио циљ и значај данашње прославе, као и улогу свештенства у животу овог краја наше отаџбине, а посебно о улози нишких

Сл. 47. Трг краља Милана у Нишу и детаљ са свечаности поводом двадесет и две године од страдања свештеника нишке епархије

свештеномученика и о пијетету становника овог града према њима." (1937/9-11. Овај текст за хронику епархијских дешавања је написао сам владика Јован)

Поштовање жртава не распаљује нове мржње

(говор вл. Јована одржан 28. нов. 1937. у Саб. цркви у Нишу)

„Ваша Преосвештенства! Драга браћо и сестре! Положај наше Цркве и њен задатак од пропасти наше државе после боја на Косову па до ослобођења био је врло тежак. Она је не само чувала хришћанску веру од надирања иноверних, не само православље од утицаја инославља; него је чувала наш народ од утицаја других народа, радила и на унапређењу народне културе и просвете, радила на народном ослобођењу и стварању народне државе, на осигурању потпуне народне и државне самосталности, и независности не само политичке, не само економске, јер оне за потпуни самостални развитак једног народа нису довољне, него на одржавању потпуне духовне независности. Узалудна би била самосталност и независност политичка, узалудна би била независност економска за развитак једног народа, ако он не би имао потпуне духовне независности, потпуне духовне самосталности.

Истина да и то, што са радошћу можемо константовати да су највећи непријатељи нашег народа и државе сада постали наши пријатељи и савезници, те не треба да поново распаљујемо мржњу и неслогу међу суседима. Али да ли смемо заборавити на жртве, поднете за победу нашег народа и остварење наших идеала? Да ли смемо заборавити на оне факторе који су највише допринели да наш народ сачува своју народност? Да ли смемо заборавити жртве поднете за одржавање наше нације, за стварање наше народне државе? Да ли смемо заборавити улогу коју је имала наша Српска православна Црква у нашој историји, на жртве које је наше народно свештенство, наша народна јерархија принело за Цркву, веру, народ и Отаџбину? О, не! Како бисмо ми Нишлије могли заборавити првог хришћанског владоца св. цара Константина, који се овде родио? Како бисмо могли заборавити св. Симеона, оца св. Саве, који је овде имао своју задужбину? Тако исто не можемо и не смемо заборавити владика Ме-

Сл. 48. На помену свештеномученицима у Нишу била су и два света архијереја: Свети Доситеј Загребачки и Свети Николај Жички

лентија, који је овде поред Нишаве заједно са својим друговима био обешен за крст часни и слободу нашег народа. Тако исто не можемо и не смемо заборавити трагичну 1915. годину и погибију нишких најбољих свештеника. Кад бисмо ми, не дај Боже, све то заборавили, шта би остало од наше историје. Зар то нису најзначајнији моменти наше прошлости! Зар то није наш морални, верски и народни капитал! Зар те жртве не чине темељ наше данашње државе? Ко не поштује своје славне претке, који су се жртвовали за данашњицу, тај није достојан да их има и да ужива плодове њиховог рада и пожртвовања.

Но у свим тешким и судбоносним приликама Ниш је остао као гранитна стена, јуначки одбијајући сваку туђинску најезду. Никада се није ни колебао а камо ли поклекнуо или посрнуо. И зато што је увек остао тврд и непоколебљив, он с правом може бити горд својом сјајном прошлосћу. Може се поносити својим царем Константином. Може се дичити својим св. Симеоном и

Сл. 49. Владика испред Беле Куле

његовом задужбином. Може се хвалити својим владиком Мелентијом и његовим друговима. Могао би бити чак и охоли својом „Белекулом“ Синђелића. Најзад, може бити и разметљив својом костурницом патриотског свештанства. Све то он може бити, јер све побројане знаменитости су ознаке његовог карактера, његове побожности и његовог патриотизма, храбрости, пожртвовања и порекла. Но, наш град а још мање народ нишке Епархије није горд, већ скроман, јер ми знамо да је гордост фарисејство и порок, није хвалисав и разметљив, већ је ћутљив и повучен, није охол него вредан и штедљив, побожан и благочестив, чувар својих тради-

ција и обичаја, чувар своје свете вере православне и народног аманета, веран, покоран и поуздан Цркви, Краљу и Отаџбини, своје не да, а туђе не дира. Безуман би био свако ко и дрзне да му дирне у његово верско и национално осећање.” (1937/9-11)

Владика сатима пешачио по врлетима

(Са канонске визитације у намесништву власотиначком)

„... Преко планинских коса и стрмина Владика пешачио почитав сат, и ваљда само осећање дужности и љубави према заиста богољубивом народу овог краја, даје му снаге, те као да не осећа терет својих година, мада је и за млађе и физички јаче пут овај тегобан и веома заморан. Заиста народ овај уме поштовати и ценити оне који то заслужују и на начин себи својствен изразити своју захвалност. У пратњи Владичиној увек је 40 – 50 коњаника

и пешака, не остављају га већ по овим врлетима прате га и до трећег села. У Црној Трави прилази му десници старина један деведесетих година, говорећи: „Хвала ти, оче Владико што си дошао да те видим, ми овди нисмо имали већег госта од тебе, Бог те поживео”. У част и успомену посете Владичине грађани села Дарковца, Кривог Дола и Црвене Јабукe спремили су заветне славске колаче, које је он благословио а свештеници пререзали, као завет да ће убудуће дан посете Владичине празновати. Лепи поздравиле свештеника; председника црквених и политичких општина; учитеља и ђака малишана, изречени при дочеку Владике, - здравице за трпезом; срдачни и одушевљени дочеци и испраћаји Владике, били су манифестација љубави и оданости према њему а кроз то Српској цркви и православљу. Велики број лепо снабдених и одржаваних св. храмова показује њихову оданост вери и цркви. Печалбари, народ овог врлетног и пасивног краја у коме се сем кромпира друго слабо роди, има дивну, велику и чисту душу која нас је брзо и лако одмарала и освежавала од уморног и тешког путовања. После деветодневне службе по тешком терену у народу и са народом, можда физички заморен, али извесно духовно свежији и снажнији, Владика се вратио у Ниш, извршивши успешно своју мисију.” (1938, 10)

Чудотворна црква

(Велики нар. сабор код цркве св. Петке кумаревске.) „...Света Петка кумаревска код Лесковца је такође збориште немоћних и болесних ходочасника из ближе и даље околине. Свет је из ових крајева кроз вековно искуство утврдио чудотворну и целебну моћ ове цркве, те је зато једино могуће објаснити велику посећеност њену од стране верних. Ову нашу светињу необично цени и воли и Преосвећени нишки владика др Јован. Крај старе, пре неколико година, уз дивно народно славље, Владика је осветио новоподигнуту цркву и том приликом подвукао огроман значај ове цркве за религиозни живот околине. У даљем говору напомиње да је црква кумаревска целебна и чудотворна. То исто говори за мошти св. Василија Острошког и других светитеља. Истиче потребу велике вере и непрестане молитве.” (1938/5)

„Децо, децо, љубите се”

„... У Стрижевцу је приређен одушевљен дочек. Прангије су обзнаниле улазак Архиепископа у село. Пред славолуком и огромном масом света громко поздравља Архиепископа месни учитељ. Испред цркве очекује га месни свештеник Радисав Аранђеловић, поздравља Архиепископа пожелевши му добродошлицу. По водоосвећењу Архиепископ се налази побуђеним да тим људима, прожетим најлепшим врлинама Христовог морала, проговори, да га чује и да приме Његову благу архиепископску реч. Архиепископ као да је знао да они очекују Његову реч, благо, очински говорио је о највећој хришћанској врлини, о љубави. Раздраган одушевљењем Архиепископ је завршио свој говор са узвиком: „Децо, децо, љубите се”. (1938/10)

Биста за госпођу Карингтон

„Његово Преосвештенство г. др Јован, епископ нишки, осветио је бисту г-ђе Карингтон Уајлд у Нишу. Уз асистенцију већег броја свештеника, освећење је извршио сам епископ г. др Јован. По откривању и освећењу бисте, Преосвешћени је у дужем говору, са осећајним акцентима преживелог савременика, изнео племенити рад г-ђе Карингтон и њених сарадника на збрињавању ратне сирочади за време најкритичнијих дана наших у прошлости, када је многој нашој деци рат отргнуо родитеље и порушио кровове родитељског дома.” (1940, бр. 5-6-7)

Из околине Пирота

„Пред први сутон на улазу у село Б. Чифлика појавио се Преосвешћени са својом пратњом. С обзиром да на тле ове парохије Преосвешћени ступа први пут, одушевљењу није било краја. Пред славолуком украшеним цвећем и државном тробојком на коме је писало: „Добро нам дошао свети Владико”, Преосвешћеног је бираним речима поздравио председник црквене општине г. Танасије Раденковић. Пошто је на средини села пресечен колач, Преосвешћени је окупљеном народу одржао подужи говор о српској

националној цркви као најбољој учитељици нашега народа у прошлости. Ако човек хоће да зида кућу, он тражи доброг и опробаног мајстора. Ако хоће да погађа слугу, тражи да је добар и из добре куће и да је већ добро служио. Кома да се ми обратимо у мутној данашњици и кога да узмемо за учитеља, ако не нашу Српску православну Цркву, која нас је и до сада учила и сачувала у свима минулим вековима. „Сви учитељи који иду у своје име а без Цркве нису прави учитељи и не могу нас у данашњици спасити и научити, до једино српска Црква са њеним свештенством”, завршио је Преосвешћени свој говор, који је на присутне оставио дубок утисак. Праћен коњаницима у прекрасној народној ношњи, Преосвешћени је наставио пут за Расницу, где је имао да се обави главни део свечаности. Улазак Преосвешћеног у село објављен је прангијом и звоњењем звона. Цео пут од средине села до цркве био је прекривен цвећем, по коме је корачао Преосвешћени. С једне и друге стране био је шпалир ђака из Б. Чифлика, Раснице и Пасјача и мноштво света, који је прилазио и љубио свету десницу своје Владике, кога први пут види у својој средини. Био је прави мрак, када је Преосвешћени ушао у двориште цркве, где га је чекала литија са барјацима. На јектенијама врло складно одговарао је ме-

Сл. 50. Патријарх Гаврило у Нишу на откривању споменика краљу Александру децембра 1939.

шовити хор „Успење”. У току службе Преосвећени је рукоположио г. Витомира Поповића, ђакона у чин свештеника. Поред званичних представника, служби је присуствовала и маса света, коју мала расничка црква није могла све да прими, те је већа половина морала стајати у дворишту цркве.” (1940/8)

+++

Треба напоменути да је у овом периоду владика Јован вршио улогу администратора Браничевске епархије све до октобра 1934. године када је устоличен владика Венијамин, пореклом Пироћанац. Такође, 1940. почета је изградња епархијског дома који је због ратних неприлика довршен тек 1947. године. Унук Јован Илић открива да „владика Јован није никада користио епархијски дом као свој животни простор. После многих опструкција тек је владика Василије успео у потпуности да заврши ентеријер дома. Дом је чекао новог владика. Био је то епископ Иринеј, данас патријарх српски. Црквени суд је у полузавршено приземље ушао тек средином 50-тих година. Дом није био оспособљен за пријем било каквих делегација или за неке прославе. Све је обављано у кући у којој је од 1952. године владика Јован живео са породицом свог сина у улици Ивана Гундулића. Ту кућу је од своје очевине у Лесковцу купила његова снаха Милица.”

Сл. 51. Нацрт владичанског двора у Нишу

Владика нишки Јован и екуменизам

Сл. 52. Кентерберијски надбискуп Мајкл Ремзи у посети Српској Православној Цркви 1965. године. Англикански поглавар седи између патријарха Германа и владике нишки Јован

Период између два светска рата обележила је јака тежња читавог хришћанског света за верским уједињењем. Одржаване су светске конференције на којима је и Српска православна Црква учествовала, чувајући притом идеале једне свете саборне и апостолске Цркве. У овим заседањима је своје представнике имао и Ватикан који је упоредо, тридесетих година, покренуо снажну дипломатску активност око потписивања и усвајања конкордата, нарочитог уговора са Краљевином Југославијом. Савестан и темељан у свему, владика нишки Јован се огласио по овом питању у својој празничној беседи о Митровдану која је објављена у „Прегледу” Епархије нишке 1936. године под насловом „Јединство и различитост”. У овом тексту владика јеванђ-

елски оправдава тежњу хришћана ка слози и јединству сматрајући је дужношћу, али и напомиње да се до ње не може доћи без вишњег благослова:

„Сва наша хришћанска напрезања остају спољашња ствар, притворно јединство, ако не би сам Господ дао животне снаге, ако Он, као Глава Цркве, не би својим божанским Духом слио оно што је раздвојено. Једино сам пастир може окупити своје стадо. Само Он, Који је одозго сишао и опет се горе на Небо узнео и испуњава васељену, може одозго окупити Своје и Своју Цркву, људско друштво сложити и ујединити. Он је сунце које обасјава васељену. Ако сунце не греје, нема никаквог живота на земљи. Ако Он не би послао свој Дух, своју снагу, узалудни би били људски напори. Само Он, дакле, може издробљено лечити, поцепано сјединити, Цркви и друштву хришћанском дати мира и снаге.”

Сл. 53. „Јединство срдаца, мисли и осећања” између српских архијереја. Владика Јован дочекује светог Доситеја, св. владика Николаја и друге епископе на нишкој железничкој станици крајем 1937. године

У својој беседи владика нишки Јован напомиње да је Црква један живи организам коме је глава Христос а Дух Свети животни елемент, те да је свако спољашње уједињење смислено и важеће једино ако је последица органског уједињавања које произилази из једног вероисповедања, једног крштења, једне благодати, једног јеванђелског подвига као и светости живота сваког појединца:

„Код истинитих хришћана у ствари постоји јединство срдаца, јединство мисли и осећања из кога истиче међусобни мир, који се јавља као плод благодати Духа Светога настањеног у нама. Као што разни делови једног тела стоје у слози, сви утврђени у једној мисли и у једном разуму, тако и сви верни једне Цркве имају једну љубав, једнодушни су, једномислени и једнако брину један за другог.”

Као мудри пастир, владика Јован се Духом погружава и сагледава колико Христовог мира и слоге заиста има у самим хришћанским организацијама које чежњиво сањају о планетарном уједињењу:

„Да ли у појединим хришћанским црквама и појединим организацијама има довољно јединства духовног, јединства идејног, јединства сазнања - то је питање. Нажалост, када се са стране посматра, пре би се могло рећи да данашње хришћанско друштво не сачињава једно идеално тело и да њим не влада један дух. То је права болест данашњег хришћанског друштва. Друга болест је недостатак разноврсности хришћанске службе, секуларисање целокупног нашег живота и рада, тежња данашњег човека да живи чисто светским - материјалним животом, да у себи нема ничег духовног, да нема никаквих духовних идеала ван материјалног света, тежња да се Црква укочи и њена делатност ограничи. Погледајте данашње модерно европско друштво, погледајте данашњу модерну науку или погледајте данашњу модерну школу па ће вам ово бити потпуно јасно.”

Шта ли би далековиди владика Јован рекао за данашње школство, за савремену науку, за европско друштво 21. века? Колико

би он Христовог Духа мира и слоге пронашао у души данашњег човека, у данашњој породици, епархији, парохији, међу савременим српским брачницима, свештеницима, епископима? Колико би њему тек данас била бесмислена и површна тежња савремених српских екумениста и унијата који сневaju о јединству хришћана, поред толико занемарених неслога, раздора и раскола у својим душама и у свом дворишту:

„Свети апостол Павле нама препоручује да не будемо као мала деца коју љуља и заноси сваки ветар науке у лажи човечијој, путем преваре (Еф. 4, 14). Ово је слика многих данашњих хришћана. И данас има хришћана који се повијају за сваким ветром новог лажног учења, траже нове сензације, иду за новим открићима. Ми смо пак дужни и престати са колебањем тамо-амо, престати са сензацијама и размишљањима којима све више цепамо наш верски живот и живот наше Цркве. На место колебања и мудровања останимо верни истинитом, правом јеванђелском и светоотачком учењу, да владајући се по истини у љубави, у свему узрастемо у ономе у чему нас је учио Свети Сава. Тако бисмо постигли оба циља: дао би нам Бог духовно јединство и у јединству нову многоструку живу разноврсну службу у свим правцима нашег живота.”

Мудри савети владике Јована Илића и других српских архијереја нису допрли до ушију тадашњих унијата. Упркос њиховом противљењу, краљевина Југославија је 23. јула 1937. године изгласала конкордат са Ватиканом а већ сутрадан је патријарх Варнава изненада скончао свој живот, након тровања и вишедневне патње. Треба приметити да су епископи Српске Цркве били против потписивања уније са Ватиканом пре патријархове тајанствене и ненадане кончине, пре страдања митрополита загребачког Доситеја, митрополита Петра, владике Платона и на стотину хиљада невиних мученика пострадалих у Другом светском рату од усташа међу којима је било преко хиљаду католичких свештеника-мучитеља и њихових „часних сестара” који су за своје злочине имали прећутни благослов свог надбискупа Степинца. И патријарх Варнава и сви ови Христови мученици сада су литургијски присутни у нашој стварности, у нашим животима

Сл. 54. Патријарх Варнава и владика Јован у позадини

па тако и у сваком садашњем и будућем дијалогу српских архијереја и Ватикана.

Страдање великог патријарха и борца за очување Православља покренуло је владика нишког на неустрашиву и апостолску ревност. Прота Миодраг Павловић пише да владика тада „против оних који су били пристали на конкордат доноси решење којим се народни посланици и министри који су из Нишке епархије, лишавају свих свештенорадњи и посете свештеника њиховим домовима”. Владикин потомак, деда Радисав Манчић из Пирота нам открива један мало познати догађај из конкордатског метежа:

„За време старе Краљевине Југославије Хрвати су радили на томе да нас преведу у католике. Цркве у Нишу су биле затворене катанцима и пред њима постављена по два жандара. Кад је народ то видео, јавио је моме деди, владики Јовану. Он је онда узео у једну руку крст, а у другу чекић и кренуо према нишким црквама. За њим је ишла велика маса народа. Кад су дошли до прве цркве видели су да је она затворена катанцима и да стоје два жандара, један с леве а други с десне стране врата. Мој деда Јован владика је слободно пришао и чекићем разбио катанце, отворио цркву а народ је ушао унутра...”

Као тихи старопланиски поток који се ненадано претворио у бујицу да би помео труле гране и нечистоћу са својих обала, тако се и увек сталожени владика Јован свом силином покренуо да своју епархију очисти и заштити од унијаштва о чему у септембарском „Прегледу” пише:

Сл. 55. Свети владика Николај у Нишу у време конкордатске кризе

„ ... За протеклих сто дана од смрти Патријарха Варнаве и пријема конкордата у нашем Парламенту ни за сто година неће се више у тако кратком времену путовати ни говорити, учити и приповедати, саветовати и објашњавати као што је Преосвећени др Јован за ово време чинио. То је апостолска и светитељска служба, која не зна за препреке и готова за све жртве, само да наш добри и честити народ позна што боље своје верске обавезе и прописе и положај цркве у нашим великим историјским данима.

Почевши од гордога и старославног града Ниша, у коме су хиљаде верних на коленима дочекивали и са највећим одушевљењем поздрављали свога духовног вођу, па до крајњих граница епархије на свим странама, свуда где се Преосвећени др Јован појављивао, био је предмет бурних манифестација Српској цркви, српској вери, српским владикама, српском свештенству, српском народу и српском православљу. Масе света, омладине окићене српским тробојкама, коњица народна и поворке од кочија и чеза, деце и ђака са пуним рукама цвећа, који су посипали пут куда је Владика пролазио, пратиле су драгога госта од села до села, и после сваког говора поздрављали епископа са дуготрајним узвицима: „Живео, живео наш Владика, живео српски Владика”.

Први поход Преосвећеног био је у граду Пироту и манастирима Сукову и Св. Јовану доброшевском, старој задужбини на-

ших велможа браће Дејановића. Околна села у која је владика стигао да проповеда љубав Христову, љубављу су поздрављала свога духовног оца и Првосвештеника, а град Пирот био је у нарочитом верском расположењу које се граничи са екстазом и данима највећих празника. Дочек и бденије у Старој стогодишњој пиротској цркви са поздравима и отпоздравима Преосвећеног дуго ће се памтити, као и ватрена реч владике Јована својим драгим Пироћанцима у славним данима гоњења српске православне цркве, сутрадан у порти црквеној... Слични овом били су и остали одласци Преосвећеног д-р Јована у Крушевац, Прокупље, Куршумлију, Лесковац и околна места и села славне Топлице, лесковачког среза и осталих градова и центара нишке епархије у које је Преосвећени доспео стићи.

Свуда је господин епископ достојанствено, мирно и светиљски као првосвештеник учио, саветовао, и корио благо, тако да су сви без разлике са задовољством тражили и слушали свога Владика и одушевљено поздрављали његове речи и поуке. И сам Владика је јавно испољавао задовољство због срдачног сусрета са народом и свештенством, те је одмах на лицу места одликовао многе свештенике и народу давао јавне писмене похвалнице а деци делио масу крстића за успомену на њиховог владикау.

Сл. 56. Стара црква у Пироту

Сл. 57. Пастири и верни народ против унијаћења у Нишу крајем 1937. год.

Нека би дао Бог и Свети Сава да љубав Владике Јована према својој духовној пастви, и народа нашег српског православног према цркви, вери прадедовској, светитељима и свештеницима буде и остане увек докле траје српског рода и имена.”

Љубав владике Јована ка Христу и вери прадедовској је била означена као мрачна, фанатична и заостала како од предратних унијата и проевропских интелектуалаца тако и касније од фашиста и комуниста који су и њега и његовог старијег брата Јордана, професора на београдском теолошком факултету, у својим поверљивим елаборатима означили као једне од „најконзервативнијих” особа у врху Српске Цркве које играју „велику улогу у учвршћивању реакционарног фронта међу поповима и калуђерима” те да их зато треба уклонити или пензионисати. Занимљиво је како су све европске идеологије, ма колико међусобно противуречне и сукобљене, сасвим једномислене и удружене у мржњи ка Светосављу и стаменим правоверним пастирима. У наше дане, њима се придружио и савремени европски либерализам, споља хуман и углађен, а изнутра пагански грамзив и похотан.

Ратна смутња

Други светски рат владике Јовану доноси многе невоље. Дом његовог оца Апостола и овога пута бива пустошен од стране бугарских војника који трагају за Лилђинима али их мештани, срећом, не откривају. Самог владика Јована рат затиче у Нишу где се поред својих обавеза прихвата и рада у такозваном „ратном Синоду” којим је руководио митрополит Јосиф. О животу и раду владике Јована за време окупације прота Миодраг пише:

„У току Другог светског рата он испољава сву своју способност и храброст достојну једног пастира Цркве Христове. Као члан светог Синода и као познавалац немачког језика и културе, он одлази команданту немачких снага за град Београд и успева да издејствује да се из Патријаршијске зграде иселе војници који су је били окупирани и узурпирани. /.../ Оно што свакако заузима значајно место у његовом ангажовању у време рата јесте рад на

Сл. 58. Владика нишки Јован у „ратном Синоду”

спасавању невино ухапшених и одвођених на стрељање, за које је он лично гарантовао својом чашћу. Он је поред Немаца водио разговоре и са бугарским окупаторима и од њих тражио да не убијају невине и поштеде недужне.

У исто време, Свети архијерејски Синод је одлучио да се у Нишу отвори привремена Богословија „Свети Сава“. У ратним приликама то није било нимало лако јер је требало организовати наставу, требало је обезбедити смештај и храну за наставнике и ђаке. Када је све то обезбеђено Богословија у Нишу отпочиње са радом 23. јула 1943. године у Основној школи „Коле Рашић“. Било је 295 богослова, већином из старијих разреда, из свих богословија. Неки од њих су имали смештај а 217 су били лично збринуте од стране Епископа др Јована. Ректор богословије био је Епископ др Нектарије Круљ. Богословски испит зрелости одржан је од 7. до 18. септембра 1943. године а изасланик на испиту био је Епископ др Јован.”

Сл. 59. Епископи Нектарије и Јован из познијег доба

Од владикиног унука Јована Илића сазнајемо да су Љотићевци, као ђаци Богословије, претили нишком пастиру а његовом сину Војиславу искасапили надлактицу јер се владика противио њиховој отвореној и дрској делатности у школи. У породичној архиви Илића постоји и једно писмо у коме неки ђак Љотићевац, са нимало симпатија, пише о владика Јовану. Из овог записа сазнајемо да је нишки епископ Љотићевце називао „разбојницима, лоповима и издајницима” и да се противио њиховим доласцима у униформама у школу, трудећи се да на сваки начин сачува своје ђаке и Богословију од идеолошке острашћености и каиновске мржње:

„19. септембра по благодарењу, позвао је Владика Јован, нас матуранте, у црквену зграду. Пошто је то било по завршеним испитима, друг Илић Драгослав дошао је са униформом пред цркву. Кад смо се скупчили и владика приметио Илића у униформи викнуо је сав дрхтећи од јада: Шта ћеш ти овде и ко си ти? Кад му је он рекао да је завршени богослов, виком и најпогрднијим речима истерао га је напоље. Тада је почео да говори: „Знате, овде има агената наше Владе, Бугара, Немаца. Има овде провокатора који нису дошли да заврше школу, већ да од вас, добре деце, створе мангупе као што су и они. Они прете неким хапшењима. Они осуђују на смрт. Не може вама нико ништа. Чим се ви овде налазите, ми за вас одговарамо. Не могу мангупи да суде у овој школи.”

Ово писмо открива занимљив став владике Јована по питању судбине комунизма, и у њему провејава типична прагматичност Пироћанаца. Владика је сматрао да велике идеолошке сукобе треба препустити великим силама а себе и свој мали народ поштедети размирица, братомржње и међусобног крвопролића: „Ми не треба да се боримо, наша је борба узалудна, јер ако комунизам победи у Европи, он ће и код нас завладати, ма га сада и сузбили и обратно, ако га у Европи сузбију, сузбиће га и код нас па макар сада и завладао. Зато, пустите нека се ствари развијају својим током.” (У том смислу треба разумети и владикин чин потписивања „Апела српском народу”. Такође, о идеолошким сукобима у Срба владика је беседио јуна 1944, видети исечак „Узрок наших успеха и суноврата” на стр. 259)

Рад Богословије су ускоро прекинули Бугари који су заузели просторије школе док је град Ниш задесила нова несрећа, овога пута приређена од такозваних савезника. Константинов завичај је 20. октобра 1943. године био прва мета са којом су англо-саксонски авиони отпочели бесомучно разарање Србије и уништавање цивилних циљева и становништва. Нишлије су са неверицом посматрале рушевине и пребројавале своје мртве којима је владика Јован, и сам узнемирен и скрхан тугом, служио опело на сахрани 22. октобра, одржавши мученицима посмртно слово:

„Пала ми је у део једна врло ретка, деликатна и тешка дужност, какву до сада у току мог службовања нисам имао. Дужност: да се овом приликом као представник наше Св. Православне Цркве опростим са овако многобројним жртвама бомбардовања; да вас многобројне ожалошћене породице, поводом овако дубоке породичне жалости очински утешим и да вас мени увек драге а сада тако узнемирене и ожалошћене суграђане својом архиепископском речју умирим, поучим и на правилан пут упутим. Заиста је ово за овај моменат и за мене тако исто ожалошћеног и узнемиреног тешка дужност и велика одговорност. Чини ми се да кад бих имао и Соломонову мудрост а Златоустову речитост нећу моћи у потпуности одговорити овој дужности и да овог момента свима будем све, по речима св. ап. Павла...”

Ниш је бомбардован још у неколико наврата. У априлу следеће године тешко је оштећен Саборни храм који је убрзо саниран и оспособљен за богослужења. Освећење обновљене цркве обавио је сам владика 4. новембра 1945. године и том приликом нагласио:

„Сви смо ми то заједно са целокупним српским народом драговољно подносили само ако је за добро и напредак нашег народа. Но, наш град и његови становници, без претеривања, претрпели су више него становници других села и градова наше државе. Ниш је за време окупације, као ниједан град, бомбардован око 25 пута. Бомбардовањем је 1/4 зграда у Нишу порушено а 1/4 оштећена, преко хиљаду невиних људи, жена и деце погинуло; многе породице остале су без кровова над главом, без одела, обуће и других насушних потреба: многе су породице у црно завијене, остали родитељи без деце а деца без родитеља. Све смо ми то без протеста жртвовали са надом и уверењем, да се све то подноси за ослобођење и ради добра нашег народа. Ви се свакако сећате да сам ја на протестним зборовима држаним за време окупације нападан, што у јавним говорима нисам осуђивао наше велике савезнике и борце против окупатора. Но, највећи удар и највећи бол причињен нам је бомбардовањем наше Саборне цркве 5. априла 1944. год. Тиме смо изложени још једном великом искушењу. Бог је хтео да стави на пробу и искушење веру и пожртвовање наше, да ли смо ми достојни потомци наших славних предака.”

Од унука Јована сазнајемо да су за време Другог светског рата Немци избацили владика из куће у Хрељиној улици у којој је он до тада обитавао, те да је потом често мењао своја станишта и да је крај рата дочекао у Јелашници где је имао занимљив сусрет са бившим председником владе Драгишом Цветковићем:

„Деда све до 1945. није имао стално коначиште у Нишу. Одседао је код угледних домаћина (адв. Р. Димитријевић) или код свештеника. Крај рата затекао га је код попа у Јелашници. Не знам како се звао. С њим су тада били и мој отац и мајка. За време енглеског бомбардовања ту су се били склонили и мајчина сестра са мужем и децом. И сад ми мајка прича: пре него што су Немци отишли, Драгиша Цветковић, који је рат провео у Бањи, извлачи свој ауто из рудника и долази код деде: „Владико, бежи мо! Долазе комунисти!”. „Ко мора да бежи, нека бежи. Ја остајем!”, одговори му деда. И одгледасмо, прича мајка, како Драгишин ауто преко прашњавог јелашничког пута оде за Турску... Деда је од 1945. до 1952. живео са нама у стану чији је власник била сестра моје мајке (Синђелићев трг 4 - приземље).”

Сл. 60. Драгиша Цветковић, патријарх Гаврило и владика Јован пре рата

Био је душом мек као љубав материна

Сл. 61. Јордан П. Илић

Ослобођење од фашиста није донело олакшања ни владика Јовану, ни његовом брату Јордану. Убрзо обојица постају мета комунистичког режима као неподобне особе које играју „велику улогу у учвршћивању реакционарног фронта међу поповима и калуђерима”. Јордан Илић бива означен и као „један од најконзервативнијих професора на факултету” који је „без икакве користи и потпуно сазрео за пензију”. Сврगाвање са Универзитета, Големи Јордан ипак није дочекао. Умро је од рака 30. новембар 1950. године.

Професор Јордан Илић је живео тихо и повучено, као монах у овом свету. Његова породица и његова чеда била су његови ђаци, тридесетак генерација студената које је он бодрео, материјално помагао, школовао и напајао чистом јеванђелском науком, истичући човеково духовно племство и достојанство: „Човек је велик по души која је слична Богу и по свом вечно назначеном циљу, тј. у достизању савршенства и светости у мери раста и висину Христову”. Јордан је предавао Методику и Педагогику а након рата и Хришћанску социологију. Један од његових ђака био је и будући патријарх Павле. Верујемо да је славни патријарх, пред осмице из Педагогике, уписао дубоко у својој души и Јор-

данов „неизбрисив лик врло благородног човека” како га памти знаменити нишки прота Петар Гагулић и описује у тексту објављеном у Гласу Епархије нишке 1970. године:

„Заиста је Јордан био добар човек. Добар човек утиче благотворно на средину у којој живи и ради. Он добротом својом оплемењује срца и напаја душе чежњом за истином и правдом. Добар човек челичи вољу нашу да у животу корачамо смело и да лако прелазимо преко препрека и тешкоћа. Добар човек примером утиче да и ми живимо и радимо и да се према ближем тако опходимо. Он је човек врлине. Он је лучоноша, вођа. Он је имао срце пуно љубави према Богу и ближњима својим. Био је пријатељ не само своје фамилије но и пријатељ свих људи који су га познавали. Достојанствен, одређен и отмен у свакој ситуацији. Душом мек као љубав материна. Волео је човека као биће које има своје проблеме и које носи свој крст, своје бриге, своје терете и тешкоће па је у његовом страдању саучествовао и помагао му да све то лакше носи и решава. Хвала му и слава!”

По речима професора др Чедомира Драшковића, Јордан Илић је био „скоро једини религијски педагог у православном свету”. Поред научног рада бавио се и питањима националне историје и написао важне радове „Пиротска област”, „Видинска област” и „Густендилска област” који, на жалост, нису објављени. Верујемо да се они налазе на Богословском факултету заједно са његовом великом личном библиотеком коју је даривао овој установи.

Сл. 62. Јорданов ученик, чувени српски патријарх Павле

У име народа...

Прогон комунистичког режима није мимоишао владика нишког Јована, као ни већину стамених архијереја тадашње Српске православне Цркве. У књизи „Утамничена Црква” протe Саве Јовића пише да је владика био обележен као један од највећих „покретача свих акција да се на Сабору прогура каква негативна одлука, уперена против интереса државе”. У истом делу објављен је владикин извештај упућен Светом архијерејском сабору 1954. године у коме он подробно описује непријатности које је преживео са својим сином Војиславом од комуниста:

„На многим фронтвским конференцијама увек је са омаловажавањем, тенденциозно уплитано моје име и изношене су голе неистине о мени и моме раду. Прво је објављен напад на мене у нишким „Народним новинама”. У истом броју штампана је и моја карикатура и мога сина Војислава. Затим је то настављено на конференцијама, на којима сам био главни предмет

Сл. 63. Српски епископи са патријархом Гаврилом у Београду 1947. године

дискусије, омаловажаван и називан „највећим народним непријатељем, издајником, лоповом” и на највулгарнији начин вређани моји родитељи. Нпр. један потпуковник (како је слушаоцима представљен, чије име нисам могао сазнати) на конференцији у фронтвској организацији рекао је: „На територији ове организације постоје три народна непријатеља”. Прво је цитирао мене, тобож не знајући ко сам и шта сам, подсећао се и каже: калуђер са великом капом „некакав Јован”. Најзад се сетио да сам ја владика Јован, оптуживао ме да сам говорио да ће бити рата, те треба куповати брашно и маст. То је потпуна неистина. Зато је предлагао да ме позову да се пред скупом јавно изјасним јесам ли с њима или сам против њих.

На другој конференцији у другој фронтвској (централној) организацији опет је говорио авијатичарски официр, чије име не знам. Он је, између осталог, говорио о посети Његове Светости Патријарха и чланова Синода маршалу Титу и о изјави коју су дали по питању Трста. Затим је потврдио да се ја и наредбама Патријарха и Светог синода не покоравам, те да сам јеретик, да пљачкам манастире итд. Разуме се, све то не одговара истини.

На једној конференцији говорила је нека жена, чије име, такође, нисам могао сазнати. Она је нарочито нападала мене, називајући ме са омаловажавањем „неки калуђер са великом капом”, који у црквама говори мајкама о васпитању деце итд.

На ове и овакве нападе нисам обраћао никакву озбиљну пажњу. Мислио сам да је ово обична пропаганда. Но, 13. текућег месеца око 3.30 часова поподне, закуцале су на нашим кућним вратима три девојке и моме сину Војиславу саопшtile да ће се у школи „Учитељ Тасиној” вечерас одржати конференција XXIV фронтвске организације. Тема ће бити „Спољна политика Југославије”. Обавештавају га зато да и он присуствује конференцији; почетак ће бити у шест часова. Али на томе се није свршило.

Ујутру су освануле многе паролe и плакати излепљени на телефонским и електричним стубовима и зградама по улицама којима ја пролазим, почев од Саборне цркве, па до мог стана, са разним натписима: „владика издајник, владика петоклонаш, владика шуровао са Немцима што смо му опростили, али ће му сада судити омладина итд”. На огради око наше куће масном

Сл. 64. Владика Јован у разговору са Александром Ранковићем педесетих година прошлог века (време патријарха Викентија)

бојом и крупним словима исписано је: „владика издајник, доле мантијаши, доле петоклонаши”.

Из овога кратког описа може се видети како се до сада развијала сва неумесна пропаганда не само против мене, него против наше цркве и њеног угледа, а којом се ни најмање не доприноси угледу и користи ни народа, ни отаџбине, ни комунистичке партије, нити се, пак, таквим средствима и неистином постиже мир, слога у нашем народу и подиже углед наше отаџбине у иностранству. Најжалосније је да се у те интриге и неистине уплићу и представници наше јуначке и никад непобеђене војске.

Имајући у виду не себе, него углед наше Цркве, а слободно могу рећи и углед државних власти, сазнавши да се мени припрема физички напад, да се у Нишу не би десиле сцене какве су се десиле у Тузли, манастиру Озрену и Бањалуци, ја сам 14. у 13,30 часова поподне, аутомобилом напустио Ниш и стигао у Београд истог дана око 12 часова ноћу. У исто време изјављујем да никад нисам био издајник свог народа, своје Цркве и своје отаџбине, да никад нисам био петоклонаш, да никада ни од кога нисам узео што мени не припада, да смо, не само ја, него и цела моја породица најлојалнији грађани града Ниша, да сви

најлојалније вршимо своје грађанске и хришћанске дужности. О овоме извештавам Свети архијерејски сабор и молим за дејство да ми се омогући повратак у моју резиденцију и несметано вршење мојих архијерејских дужности, да се са оваквом, по наш народ штетном и недостојном пропагандом, прекине, а са кривцима поступи по Закону”.

Са својим добрим пастиром Јованом састрадавао је и верни народ нишке епархије који је у првим деценијама комунистичке владавине трпео нарочите уцене, претње, кажњавања због одласка у храмове и слављења славе. Тада су забрањиване литије, проваљивано је у храмове, рушени су и уклањани крстови у Калуђерову, Станичењу и другим местима епархије. Многи свештеници су физички нападани и на разне начине понижавани. У нишком затвору је постојала нарочита „интелектуална соба” за притварање свештеника, професора, учитеља. Страдало је и монаштво. У том периоду је у Суковском манастиру ухапшен ава

Сл. 65. Владика Јован са архијерејима на пријему код Тита у мају 1958.

Сл. 66. Владика са својим монаштвом у манастиру Наупаре

Јустин Ђелијски заједно са владиком Василијем Костићем, тада још увек јеромонахом. У Темачком манастиру је 1947. лишен слободе руски калуђер Исакије, потоњи великосхимник Исаија, који је пола године робијао у Пироту и Нишу а пола на планини Кукавици где је на принудном раду изгубио здравље у ногама. У Дивљанском манастиру комунисти су застрашивали сестринство постројавајући га за стрељање а потом мењали браве на манастирским одајама, остављајући монахиње данима без хране и смештаја. У ово време су и Лилћини трпели неправде и невоље о чему владикин потомак Златимир Манић пише:

„Како су Лилћини имали најбоље имање у власништву, то су многи сељани код њих надничили и радили на њиховом имању. Своје имање и радове на имању су обилазили на коњима. Тако су многи упамтили Постола (Апостола) Лилћиног на белом коњу, како обилази и надгледа своје имање. Из тих ралога нису их много волели, јер су били богати. Доласком комунистичке власти многи су се радовали затирању Лилћиног имања и крчили су га и уништавали. Тако сам чуо да су у кући коју су имали поред школе многе књиге нестале и спаљене... Тада је фамилији Лилћини одузета земља, кућа и остала имовина и права. Оставили су им само један део имања, који су касније успели да продају.”

Стари ревнител

Пастирски рад владике Јована у првих двадесетак поратних година је мало познат. Томе је допринела снажна комунистичка репресија али и недостатак Прегледа епархије нишке који је угашен још са доласком фашиста. Из штурих извора сазнајемо да је јуна 1947. године владика Јован учествовао у посвећењу протосинђела Хризостома за владикау браничевског у београдској Саборној цркви. Септембра 1956. године владика је у Нишу поздравним говором дочекао архиепископа Грчке, а три године касније и грчког митрополита Филипоса са којим је заједно посетио Грчко гробље у Пироту. У пролеће 1958. са патријархом Викентијем и владиком Хризостомом путује у Македонију и учествује у важним преговорима и покушајима да се разреши црквени проблеми. Миротворац Јован је посредовао и у стишвању сукоба у Руској Цркви 1945. године, када је први пут походио Русију. Повод другог одласка била је прослава четрдесетогодишњице обнове Руске Патријаршије у Загоруку код Москве

Сл. 67. Са патријархом Викентијем у Македонији 1958.

Сл. 68. Пријем српске делегације у Одеси 1965. године. Владика Јован седи поред патријарха руског Алексеја I

1958. године. Владика Јован је тада одржао две беседе о „уским, тесним и нераскидивим везама наших сестринских православних цркава”, а примио је и велико одликовање од сверуског патријарха Алексеја - Орден великог кнеза Владимира. Трећи пут је био вођа српске делегације на састанку у Одеси 1965. године, заједно са владиком Василијем Костићем и владиком Германом Ђорићем, потоњим српским патријархом.

Са покретањем новог епархијског часописа „Глас православне епархије нишке” септембра 1967. године сазнајемо много више о животу и раду брижног и неуморног нишког пастира:

„Мада је прешао у девету деценију свога живота Његово преосвештенство, епископ нишке епархије Господин Јован, радних дана, редовно долази у епархијску канцеларију, отвара и прегледа званичну пошту, саслушава реферате својег заменика проте Момира Ђирића, црквеног тужиоца Ратомира Бојковића, ђакона, благајника – секретара проте Тихомира Танасијевића и рачуноиспитача Богосава Обрадовића. С њим решава, одлучује и до-

носи многа решења, одобрења и одлуке. Потписује многобројна акта и прима у аудијенцију свештенике и друга лица. Преосвећени г. Епископ има свој стил у вршењу епископске и пастирске службе. Он има свој годишњи план и принципијелан програм годинама уходан и од тога ни данас не одступа. Још виталан, лудан и са великом љубављу према својем узвишеном позиву, цркви и народу – улаже све своје физичке и духовне снаге и ревноје. И ове године, по повратку са седнице Светог архијерејског сабора узима учешћа у торжественој храмовној слави Саборне цркве Сошествија Светог Духа и литији града Ниша 1. јула.”

У Гласу из кога је овај цитат преузет (бр. 4/1969. год), сазнајемо и да је у то време на владикину иницијативу основано „Друштво побожних и ревносних хришћана” и установљена друштвена слава Свети Константин и Јелена. Иако већ јако стар, владика је успевао да стигне на све важне помене страдалницима као и на славе већих и значајнијих храмова у епархији, свугде истичући „незамењиву улогу жене у васпитању деце и одржавању духа побожности у породици”. Налазио је времена да посети и свој омиљени Дивљански манастир:

Сл. 69. Владика Јован у Пироту крајем септембра 1959. године. Пиротски прота Љуба поздравља грчког митрополита Филипоса.

„Господин епископ врши по редовно уходаном реду канонску визитацију по целој нишкој епархији изван Ниша. Ту остаје принципан, типизиран и доследан. Ове године већ 11. јула посетио је Белу Паланку и одржао састанак са свештеницима /.../ истога дана стигао је у манастир Дивљане. Одобрено је игуману Доментијану, духовнику истог манастирског духовенства да замонаши искушеника Драгослава Цветића. Овај чин обављен је пре почетка бденија. Драгослав је добио монашко име Сава. Мада је владало невреме и манастир удаљен од насеља, ипак је бденију присуствовало мноштво народа, који зна да г. Епископ редовно, сваке године, од ослобођења походи о Петровдану овај врло уређени манастир, коме је старешина трудољубива игуманија Дарија. Она је старешина још два монахињска сестринства и свуда је примерно богослужење, ред и рад. /.../ Остао је у манастиру неколико дана ради одмора.”

Сл. 70. Епископи Јован и Василије у Нишу, у дворишту куће у Гундулићевој

Крајем 1971. године, притиснут годинама и слабашћу, владика Јован моли свог блиског сарадника и земљака, владика Василија Костића да му помогне у обављању пастирских дужности. Владика Василије се одазива и са благословом Синода од 1972. године постаје Јованов заменик. Занимљиво је приметити да су три наредне године обележиле његов знатно строжији пастирски рад и чешћа изрицања казни свештенству и монаштву попут „лишавање свештеничког чина”, „лишавање монашког чина”, „15 дана епитимије”, „забрана светог причешћа” као и друге укорне и опомене.

Растанак

Почетком фебруара 1975. године, два сата након поноћи, стари владика Јован је прешао у радост Господа свога коме је сав живот свој предао и верно му послужио 49 лета као епископ, 64 лета као свештенослужитељ и 92 лета као тихи и стамени човек Божји са Старе планине. Владика се упокојио у сну, након прележаног грипа, у дому свога сина Војислава. Царски град Ниш приредио је величанствен испраћај Јовановој племенитој души и погреб његовом уснулом телу о чему у првом броју Гласа из те године пише:

„У дубокој старости, заморен, после неколико десетина година напорног рада у цркви Божјој и у народу, преминуо је у Нишу 5. фебруара 1975. године, највисочајшији и најдостојејшији епископ нишке епархије др Јован Илић, велики јерарх Српске православне цркве.

Истога дана после подне из његовога стана пренето је тело блаженоупокојеног епископа др Јована у велики нишки саборни храм Сошествија Свјатаго Духа. Чим се у граду пронела вест да је епископ Јован преминуо, побожни народ похитао је у храм да запали свећу својем љубљеном архијереју. Хитно је стигао у Ниш Преосвећени епископ жички господин Василије, заменик епископа нишке епархије. Он је у храму извршио помен и читао Свето јеванђеље пред одром блаженоупокојеног епископа Јована и изјавио саучешће његовој породици. До касно у ноћ свештеници су наизменично читали Света јеванђеља у присуству мноштва народа.

Сутрадан служио је заупокојену Свету литургију Преосвећени епископ жички др Василије са неколико свештеника и ђаконом. Из епархије су пристизали свештеници из свих крајева. Светој литургији је присуствовало више монаха, монахиња и верних хришћана. Око 12 часова стигао је из Београда Његова

Светост, патријарх господин Герман, са још четири архијереја, међу којима је било чланова Светога синода. Они су одмах обавили помен. У храму се налазило мноштво народа, свештеника и монаха. Једни су палили свеће па одлазили, други су од јутра стајали поред одра очекујући почетак опела и сахране.

У 14 часова Његова Светост патријарх господин Герман отпочео је опело уз садејство Високопреосвећеног митрополита црногорско-приморског господина Данила и Преосвећеног епископа славонског господина Емилијана. Присутни су опелу Преосвећени епископ жички господин др Василије, Преосвећени епископ браничевски господин Хризостом и Преосвећени епископ шабачко-ваљевски господин Јован, као и неколико десетина свештеника у орнату, два ђакона из патријаршије, више монаха, монахиња и верних хришћана из Ниша и места са територије нишке епархије. Певали су чланови провизорних хорова из Лесковца и Ниша.”

Опелу и сахрани су присуствовали разни државни и верски званичници, саборни нишка храм је био пун верног народа а поред самог одра стајала је владикина породица. Након опроштајних речи патријарха Германа и проте Захарије Ристића уследио је сам погреб:

Сл. 71. Надгробна плоча је оштећена за време пожара у Саборној цркви 2001. године. На њој је још увек видљив натпис: др Јован епископ нишки 1883-1975.

Сл. 72. Владика Јован са својим потомцима и рођацима испред породичне куће у Нишу 1960. године. Син Војислав је први с лева.

„После опхода око храма и помена, земни остаци блажене сени епископа нишке епархије др Јована Илића спуштене су у 16 часова у општу Архијерејску гробницу нишке епархије преминулих епископа, која се налази при улазу у храм са западне стране, с десне стране, између јужних врата и првог јужног прозора. У гробници су пре тога сахрањени и почивају остаци тела блаженоупокојених архијереја нишке епархије и то: Нестора Поповића, Јеронима Јовановића и Доментијана Павловића. Мир им души, вечна слава, милост Божија и наша хвала!”

У старим бројевима Гласа остало је забележено и да је годину дана након упокојења, 31. јануара 1976. нови владика нишки Иринеј служио заупокојену литургију а потом и парастос свом великом претходнику. У својој беседи млади владика је истицао „дивне врлине Христовог слуге, народног пастира и духовног путовође Нишке епархије епископа Јована”. Служби и помену тада је присуствовао још један владика. Био је то епископ рашко-призренски и будући знаменити патријарх Павле.

Поменули смо да је омиљени српски патријарх био ученик владикиног брата Јордана, професора Богословског факултета. Искрено верујемо да је патријарх Павле много тога научио и од самог владике Јована и да се „угледао на веру” овог великог духовника и јерарха Српске Цркве (ср. Јевр. 13, 7). На то указује потоње Павлово мудро и дуготрпељиво држање у злим временима, искрена пастирска брига о породици, разложно и темељно богословље, храбро суочавање са свим философским, научним и етичким искушењима свог времена, трезвени екуменизам који грли и прихвата, али се нипошто не утапа у рђава учења и не огрешује о каноне Светих Отаца.

Сл. 73. Заједничка фотографија владике Јована (сасвим десно) и младог владике Павла (сасвим десно) са пријема код Тита у мају 1958. године. Славни патријарх је претходне 1957. изабран и устоличен за владикау рашко-призренског.

У вечном сећању

Успомене на великој српској архијереја њренетије из досиђујних шћамјаних и елекџронских извора

Патријарх српски Герман

Сл. 74. Патријарх Герман

„После 91 године живота, 64 године свештеничке, односно 49 година архијерејске службе, завршио се овоземаљски животни пут Епископа нишког Јована.

Рођен 27. 12. 1883. године у честитој, побожној и родољубивој српској породици, он је те и све друге врлине, које красе слугу Божјег олтару носио собом кроз читав свој живот. Али их није носио као сакривено благо, није их носио као закопане од

Бога дароване таленте него их је изобилно преносио на своје ближње, на своју паству, на верне и свештенство.

Богом обдарен бистрином ума, изучио је основну школу у свом родном месту, а жељан науке продужио је школовање у Гимназији у Пироту, затим у Богословији у Београду и најпосле на Универзитету у Берну, у Швајцарској, где је и завршио своје школовање, крунисавши га докторатом теологије као највишим научним степеном.

Свој други плодни земаљски живот испунио је разним дужностима ревнујући у служби Богу и свом роду. Службовао је, прво као народни учитељ, потом као парохијски свештеник. После I светског рата заузима врло одговорне дужности референта и главног секретара Светог архијерејског синода, са кога

положаја бива од Светог архијерејског сабора изабран, а од блаженопочившег патријарха Димитрија посвећен за епископа славне, историјске светосавске епархије захумско-херцеговачке, са седиштем у Мостару. После смрти блажене успомене епископа браничевског Митрофана, Свети архијерејски сабор га бира за епископа нишког, на којој епархији остаје до своје смрти.

И као народни учитељ и као парохијски свештеник и као административни службеник Цркве истицао се и био марљив, педантан и савестан. Све те његове особине дошле су до видног изражаја, нарочито за време његове дугогодишње архијерејске службе. Где год је био на послу, остављао је после себе позитивне резултате. Својом стваралачком енергијом покретао је и друге на жив конструктиван рад у крилу Српске православне цркве. Својим тактом, одмереношћу и сталоженошћу уносио је у сваку средину атмосферу мира и спокојства. Својим познавањем живота и ствари био је увек драгоцен и користан саветник.

Зато је био увек уважаван од свих, а посебно од браће архијереја, међу којима је уживао неподељену љубав и поштовање.

Смрћу епископа нишког Јована Српска црква је изгубила доброг, вредног и верног слугу Господњег; ми архијереји вољнога брата, сатрудника и саслужитеља; Епархија нишка, њено свештенство и паства – мудрог архијереја, достојанственог старшину, духовног вођу и учитеља; а његова породица – доброг и племенитог родитеља.

Опраштајући се данас с Њиме у име Српске православне цркве; у име браће архијереја и своје лично, Ми му изражавамо своје високо поштовање, признање и захвалност за све његове трудове и сва његова залагања и жртве уложене за добро Српске православне цркве и српског православног народа, којима је верно служио. Слава му и вјечнаја памјат.”

(Беседа изговорена 6. фебруар 1975. године на сахрани владике нишког Јована.

Објављена је у Гласу из јануара-марша 1975.)

Владика нишки Јован Пурић

„Ми се сећамо владике Јована у светлости речи светог апостола Павла који каже: „сећајте се својих учитеља и наставника”. То сећање је дубоко, праисконско. Оно је литургијско, богослужбено, црквено. „Вјечнаја памјат” управо то значи: да Господ његово име памти у своме имену Божјем, имену којим се владика Јован освештавао у свом мукотрпном и дугом овоземаљском животу. Он је био велелепни, горостасни човек, стамен, чврст у вери, постојан. Угледао се на апостола Павла и апостола Тимотеја чији спомен данас славимо, не случајно...

Цео програм блаженопочившег епископа Јована, његово слово при избору за епископа и приликом његовог првог устоличења, од епархије захумско-херцеговачке, браничевске, до ове старе и чувене епархије нишке, говоре о човеку овога поднебља. Он је био миран човек јер је био носилац мира Божјег. Старог кова, врло образован човек а кад кажем образован, не мислим само да је био научно начитан, човек који је имао докторат, писао књиге и чувене беседе које је оставио иза себе, него што је надасве он остао у памћењу ове епископске катедре, у памћењу ове епархије.

На свакој стопи, свуда где сам слушао о њему, било оне који су рукоположени његовог десницом или оне које је оставио иза себе као своју духовну или телесну децу, људе који су мене, његовог имењака, прихватили као свога, свугде сам осетио духовни зов и призив, па и његов благослов. Он је био пре патријарха Иринеја и дуго је столовао, оставио је велики печат у овој епархији. Бог му је дао дуг и испуњен живот. Како је њему у то време било то само он зна, какав је крст носио, поготово у временима тешким, тескобним, у време ратова балканских, Првог и Другог светског рата, у тешком периоду између два рата. Скоро сам прегледавао Гласнике српске православне Цркве, једно двадесет, тридесет година, увече сам прелиставао, и сећајући се њега, наиђем на један пре-

Сл. 75. Вл. нишки Јован II

диван текст „Две идеологије”, о сукобу идеализма и материјализма. Како је дубоко промишљење он имао и колико су дубоке његове речи као мислиоца и научника. Колико су то људи били одмерени и колико су памћење носили. Како је он изражавао оно што само може подарити Дојкинци и Стара планина где је центар Балкана, где су извори живота, где је сачувана природна чистота и чистоћа вере православне. Ви тачно у Духу Светом осећате дух наших предака, наших епископа чији је он био наследник...

Ја скромним својим словом одмуцавам над тајном ове личности и верујем да се мој претходик учио од њега и да ми, нови архијереји, у многим стварима треба да се учимо од тих старих архијереја. То је она памет, оно што имамо у Цркви, што овај свет не може да појми, јер људи хоће данас на спољашњи начин, информативни, на рационални начин да докуче ту тајну.

Али нема ничег случајног под капом небеском. Прве текстове, као дете, од петнаесте године, читао сам од владике нишког Јована. Први часопис који сам читао, као библиотекар у београдској Богословији, био је часопис нишке Епархије. Слава Богу да имамо све бројеве у својој библиотеци још од пре 35, 40 година. Пратили смо шта је све тај човек радио и колико је урадио. Требало би нам пуно времена да испричамо причу. Надам се да ће се неко озбиљно и одговорно латити да напише историју Епархије нишке. У тој историји наћи ће значајно место наш драги упокојени епископ Јован I нишки.... Али оно што је најважније јесте ово литургијско, богослужбено сећање. Најважније је и да се угледамо на наше претке, на наше оце. Да их никада не заборавимо, да се опомињемо њихове жртве. Да нам та њихова жртва буде углед у нашем пастирском раду.

Нека би нашем епископу Јовану био вечан покој и спомен. Да Господ упокоји њега у наручју Аврама, Исака и Јакова, а нас да помилује. Да гледајући дивни лик овога епископа, сви његови наследници, и они по духу и они по телу, буду надахнути у својој делатности и свом раду. Амин.

(Из беседе након ѱарасѿоса владики Јовану Илићу одслуженом у нишком саборном храму уз саслужење свешћенсѿтва и у ѱрисуsтѿву родбине на дан Свешћо аѿосѿола Тимошеја 2015. године).

Прота Захарије Ристић из Ниша, одговорни уредник часописа „Глас”

„Њега сам први пут видео пре 33 године, када ме је, преко окружног протопрезвитера нишког Тасе Урошевића, пароха I нишке парохије и архијерејског намесника, позвао да се прихватим дужности помоћника проти Танасију.

Први сусрет с епископом нишким Јованом био је диван. Утисак је на мене оставио још дивнији. Тада је био у најбољој духовној и физичкој снази. Појава импозантна. Освајао је саговорника гвозденом логиком и мудрој речју.

Када му је прота Таса у разговору рекао: „Овога свештеника из наше епархије нашао сам да је на својој њиви заорао бразду, и то дубоку, па сам га изабрао себи за помоћника”.

На то му је ондашњи епископ, др Јован, рекао: „Такви нам јереј и потребајет!”. Време од 43 године заједничког рада у Винограду Господњем довољан је период да се из њега упамте и изнесу догађаји, доживљаји, дивне мисли и директиве за успешан рад. Време је кратко да то данас све изнесем.

Као човек од књиге и пера, волео је да у својој епархији, поред часописа „Преглед епархије нишке” има дневни или недељни лист, као гласило за информације и поуке верника, те се одлучио да се покрене нови лист „Нишка Духовна стража”. Том приликом ми је, као првом уреднику листа, упутио позив за сарадњу. У позиву је писао: „ Прилике захтевају да будним оком мотримо на живот наше заједнице, хришћанске вере и отаѿбине наше. Ми смо то и до данас чинили с поносом. Мотрили смо, радили и жртвовали се за добро отаѿбине када су прилике захтевале; своја права и интересе потчињавали смо општим интересима. Кроз сунце „Духовне страже” ми ћемо у свакој прилици заступати само оно што је нашем народу свето, корисно и морално. То је

Сл.76.

наш и ваш идеал". Тако се и радило, па је „Духовна стража”, са обиљем духовне хране добро примљена и радо читана.

Долазак епископа др Јована, за епископа нишке епархије, поздравило је свештенство и народ. Веровали смо да нам долази са огромним искуством стеченим у дугогодишњој служби светој цркви и народу нашем као народни учитељ, свештеник и епископ. То огромно искуство, то духовно благо, које је као пчела радилица накупио, донео је овде, нама у Нишу. У надању се нисмо преварили. Нови епископ нишке епархије др Јован освежио је и обогатио верско-црквени живот у епархији нишкој. Сва срца наша била су испуњена радощу, вером и надом да ће нови епископ нишке епархије, у којој се и родио, унети живот, елан и буктињу своје духовне снаге, широких погледа, енергичности и љубави у решавању виталних проблема наше цркве. Тако је и било.

Др Јован је покренуо „Нишку Духовну стражу”, А он је био у току 43 године први духовни стражар. Са својим свештенством и верницима будно је стражарио и мотрио на све детаље у Винограду Господњем, дајући пример ревности, богољубља, патриотизма и родољубља. Као такав је, потпуно припремљен и очи своје склопио, убеђен да је свој дуг према народу, цркви и отаџбини потпуно одслужио.

Као учитељ – пун идеала, као свештеник – примеран пастир, као епископ – прави духовни отац. Зато се с њим поноси завичај у коме се родио, света црква наша којој је предано служио, народ наш коме је био утеха и поука и отаџбина наша у којој је упокојени др Јован гледао оваплоћени идеал свој.

Па и нас, браћу свештенике, којима је био пример ревности и оданости идеалима свете службе наше, као крманаш и духовни стражар, много је задужио, па и и од нас заслужује признање и благодарност, те му и ми, његови сарадници, зажелимо пријем у Царство славе и вечан помен међу нама. Слава му и вечнаја памјат!”.

(Из беседе изговорене 6. фебруара 1975. године на сахрани владике нишкој Јована. Објављено у Гласу јан-марта 1975.)

Сл.77.

Архимандрит Дионисије Пантелић, духовник манастира Липовац

Не сећам се његових родитеља. Само из причања знам да су били добри и честити људи. Ту су сахрањени, у дојкиначком гробљу. Владика Јован је дуго био нишки владика, тридесет и неке је дошао у епархију. Пре тога је био у Мостару и мало у браничевској. Седамдесет и пете је умро, Бог да му душу прости. Мудро је водио Цркву, прошао је кроз оку-

пацију, а нигде се није умешао. Ни за овога, ни за онога, него за Православље, за веру, за Бога. Његов став је био: „Ја сам православац и мој посао није да водим политику, да заступам једну или другу партију, ја заступам Православље”. Водио је рачуна да се не огреши ни о комунисте, ни о вернике, ни о невернике, нека свако своје убеђење носи, а он је свој посао одговорно радио. Водио је једино црквену политику. У Пироту има и Бугара али он се није мешао у то дал је ко Бугарин, Румун или Рус, не, он се само православља држао, тако да му је та страна чиста. Цео живот му је чист.

Он је мене замонашио. То је била 1948. година. Сећам се, мати Дарија га тада пита:

- Како да му дамо име, преосвећени?
- Аха, аха.. Па, који је светац сутра?

И онда погледају у црквене књиге и у календар и виде да је свети Дионисије Ареопagit, а он каже:

- Па, ето, дан му донео име.

Следеће године ме замонашио у малу схиму и рукоположио у чин ђакона. Тада сам имао 18 година. Стицајем околности, потреба је била за свештенмонахом и он мене, после неколико месеци, негде у новембру, рукоположи за јеромонаха и премести ме из Дивљанског манастира у манастир Наупаре код Крушевца.

Тамо сам редовно богослужио у цркви и служио парохију у Великој Ломници. То је ту, село поред манастира. Ту сам служио до одласка у армију педесет и треће године. После одслужења дошао сам опет у Дивљански манастир. Служио сам овде три године парохију па су ме преместили у Височку Ржану. Тамо сам био седамнаест, осамнаест година. Владика је тада већ био у одмаклим годинама, али је долазио, ако није сваке година, али сваке друге године је долазио о Малој Госпођини и ту седи недељу дана. Онда обилазимо са њим Дојкинце, Јеловицу и друга места. У току те недеље, колико стигне, обилазио је села... Волео је монаштво и поштовао нас је. Јављао се, питао како смо, да ли имамо неке неприлике. Увек се интересовао. Владика је волео да се нашали а и кад се ми нашалимо, прихватао је шалу.

Полако, тихо је расуђивао, сталожено. Није био брзак, да на брзину решава, на пречац, него савесно, одговорно и стрпљиво. Било је међу нама свештеницима и монасима и неких киксева које је требало решавати на брзину, али он није био такав. Он је чекао, чекао... Мудро сачека да се време сталожи.

(Забележио приређивач, ман. Лишовац, јануар 2016. године)

**Прота Христивоје Николић,
дугогодишњи намесник пиротски**

Какав је то човек био! Леп, висок. Испод метар деведесет и шест није био. Њега су звали „Јордан Мали”, а његов брат од стрица био је „Јордан Велики”, иако нижи растом, али био је старији. Он је био професор на Теолошком факултету.

Владика Јован је био прави православни владика. Ја сам га веома поштовао. Он ме довео овде у Пирот 1969. године. Одем код њега да тражим парохију, а он ме пита: „Јел си се оженио?”, а ја кажем: „Нисам, то је лако”. „Није лако!”, одговори он, „то је најтеже. Женидба ти је, синко, као пуна врећа змија, а

Сл.78.

само једна јегуља и ти треба, негледајући, да ухватиш ону јегуљу.”

Био је веома дарежљив. Сећам се да сам једном, још као младић, чтецирао на васкршњој литургији коју је он служио. Његова богослужења су била јако блага, без нервозе. Кад се завршила служба он старешини цркве каже: „исплати ове дечаке”. Имао је отворену руку. Памтим и кад ме је рукополагао, био је тада већ стар и болестан. Мени је тада рекао: „Ти ћеш да идеш у Костур и да будеш бољи од оног пре тебе”. Затим је позвао свог заменика, свештеника Момира Ђирића и рекао му: „Оче Момире, дајте овом младом свештенику 20.000 за почетак”. То је као данас једна плата. Владика Јован је овако учио: обезбеди за цркву све, да има одежде, књиге, црква да је чиста, све за епархију што треба, а после одреди себи плату. Касније смо, на намесничким седницама, имали плаћене путне трошкове и дневнице, то је све од владике Јована остало. Владика Јован никако није волео Удружење свештеника, јер су они сарађивали са комунистима. Имао је са Урошем Маринковићем, који је водио то удружење, грдне свађе и препирке.

Посеђивао је женину родбину. Волео је и у Височки манастир да одседне десет дана. Остави свог заменика у Нишу а он оде тамо, у планину. Човек је дрво које се не пресађује.

(Забележио приређивач, Пирот, децембар 2014. године)

**Свештеник Ђорђе Панић,
дугогодишњи парох дојкиначки**

Владика је у Нишу становао. Био сам на сахрани кад је умро у Нишу. Ја сам га носио око цркве. Знам га као доброг. Он ме рукоположио. Владика је оцу Дионисију предложио ако неко хоће за свештеника, и Дионисије ме је понудио, а ја рекох: „Ако може, ја хоћу”. Владика је увек волео да посаве-

Сл.79.

тује. Учио је људе да поштују пост и свето причешће. Он је мало причао, али кад рекне... Једном ме питао: „Како у парохију? Долазе ли људи у цркву, поштују ли?”. Комунистичко време је било. Кажем: „Кад светимо добро је, не долазе много, али добро је”. Али, рекох: „Неће да посте.” „Кажите људима, пост је много користан. Кад човек пости крв је ређа и лакше циркулише кроз артерије. Човек је здравији и дуго живе они који посте.” То сам запамтио да је учио. Међутим, у то време комунистичко, какви... Ко хоће, тај се искраде и дође. Увек је било десет, петнаест, осим за причешће кад буде. Тад из сваког села дођу по неколико. За Свети Тодор је увек била пуна црква.

(Забележио приређивач, Дојкинце, октобар 2014. године)

**Свештеник Александар Ђорђевић,
умировљени парох димитровградски (царибродски)**

Сл.80.

Памтим га. Он ме рукоположио. Кад год сам му отишао, питао је како ми је горе у Дојкинцима, где сам тада служио, и увек би рекао свом заменику, свештенику Момиру Ђирићу: „Дај му неки динар. Дај му, он се пати горе, иде по 40 километара пешке”. Био је фамилијаран човек. Пред крај је седео у својој кући у Нишу. Његова снаја нас је тада примала. Једном смо отишли код њега нас седам-осам свештеника. Наредили смо се. Један млади поп из Сопота обуо беле ципеле, а други, поп Ђока из Пирота, мој школски, обукао неку пелерину, као неку тогу. Владика је био онда јако стар, али све је примећивао и много се наљутио на ове. Није волео кад се свештеник много дотерује, знао је да каже: „Гледај овог! Француз! Католик!”

(Забележио приређивач, Цариброд, децембар 2014. године)

**Свештеник Момир Панчић,
умировљени парох пиротски**

Памтим га, ишао сам кући код њега за благослов. Владика Јован је мене стипендирао, зато што сам био сироче. Мене је прво отац Дионисије упутио у Богословију. Ратомир Бојковић је био ђакон. Сретен Живковић је био председник Црквеног суда. Ја одем у Ниш, јавим се у Црквени суд, они ме пошаљу код владике Јована кући. Сећам се, седнем код њега и он почне да прича о себи, кад је био млад, кад је ишао у војску. Потписао је тада да ми исплате за књиге и пут до Призрена. Имао је вољу да касније идем на факултет пошто сам из његовог краја, то му је била жеља. Међутим, његовом сменом, за администратора поставе владика Василија Костића. Тада је била упражњена рсовачка парохија и они ми кажу да се спремам за рукоположење. Владика Василије ме рукоположио у чин ђакона у Љубостињи, а у чин свештеника у Жичи. Владика Јован је мало негодовао зато што ме рукополажу и шаљу у Рсовце, говорио је: „Ја сам био тамо свештеник, знам како је...”. Мени је, међутим, свака работа и парохија била добра пошто до тада нисам ни динар имао, сироче дете.

Сл.81.

(Забележио Бојан Васић, Пирот, јануар 2016. године)

Мати Ангелина из Дивљанског манастира

Памтим га, он ме монашио и први пут и други пут. Овако се тресао кад је последњи пут у Свети Роман дошао. Ти не знаш Јована и Добривоја, то су му унуци. Отац им се звао Воја, он је владикин син. Владика Јован је

Сл.82.

прво био свештеник, није био монах. Знао је да каже: „Ја поповске чивије знам, а монашки живот слабо знам”. Велики је био, велики је духовник био. Каже овако: „Монаху ништа не треба више, само нека зна `Оче наш` да прочита али да ћути, да не суди никога, да ради по благослову и да се влада по благослову, манастирски како треба. Ништа му не треба нека велика књига да чита и да зна”. А он је много знао. Како кога замонаши цело животије исприча о светитељу чије име монах понесе.

(Забележио ирпиређивач, ман. Дивљана, уочи Духова 2011.)

Сл.83.

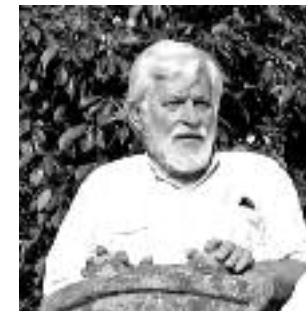
Мати Ефросинија, игуманија Темачког манастира

Владика Јован је био наочит човек. Брижан ка монаштву. Највише је волео да борави у Дивљани, затим у манастиру Наупаре. Био је веома тачан. Памтим кад су намесница и старешина ишле кочијама да га сачекају у Крушевцу, ми младе монахиње чекале смо испред манастира Наупре, заједно са вер-

ним народом који је био одевен у народне ношње. Владика је тада, да не би стигао у манастир пре него што је договорено, заустављао кочије испред села и чекао да дође тачно време кад је његов долазак заказан.

(Забележио Бобан Штаврић, Темска, јануар 2016. године)

Јован Илић из Ниша, унук владике Јована

Сл.84.

Деда је за све у кући био неприкосновени ауторитет. Није се он љутио, није ни повишавао тон. Довољно је било да га промени и све је било јасно. Једноставно био је ауторитет и ми смо поштовали његово достојанство и уважавали његово мишљење и мудрост. Једном сам га ражестио. Казао сам за некога, више не знам за кога, а није ни он знао за кога, подсмешљиво и иронично „сељак”, кад се он обруши на мене: „Слушај ти, такво исмевање да више нисам чуо. Мени су и отац и мајка били сељаци и не дозвољавам да исмеваш сељаке, јер тиме ниподаштаваш и мене и све моје.” Утера ме у памет. Остало је запамћемо - до дана данашњег. Чак, осећам дозу аверзије према онима који истичу своје градско порекло.

За ову књигу би била интересантна прича из периода пред избор Германа за патријарха. И данас је живо памтим. Било је то 1958. године, имао сам 13 година. Велика група Нишлија је отишла у Макарску, међу њима и ми: отац, мајка, Добривоје и ја. Другог дана летовања, поподне улази тип у нашу собу, представља се као Курилић и тражи оца. Заказује му састанак за сутрадан ујутру у хотелу Биоково. Остали смо запањени и у нагађањима. Свану јутро - отац оде на састанак. Вратио се касно поподне. „Шта је било?”, питамо га. „Морамо одмах натраг у Ниш. Добио сам карте за спаваћа кола за сутра вече из Сплита. Тата не сме да

буде патријарх." Ми нисмо ни били свесни могућности да деда може да буде патријарх. Вратимо се ми кући спаваћим колима, а само да напоменем, у то време се с муком добијала резервација за 3. разред. Кад нас је угледао, деда се изненади: „Шта би! Брже отуда него одовуда!". Отац му објасни шта је било. „Их, бре, Војо", рече деда, „ја нисам ни мислио да будем патријарх. Зар да прођем као Варнава?". Елем, пропаде нам летовање те године.

(Јован В. Илић, Ниш, јануар 2016.)

Спасоје Ранчић из села Дојкинци

Ја га знам. Служио је у Ниш. Ка дојде он приступи у певање. У њега су сви гледали, он је владика био. Вицевал сам га. Он је увек на Малу Богородицу долазио, па је служио на манастир. Ми смо имали његову слику у цркву, као икону. Деда мој покојни, кад је за славу, палимо свече, крстимо се и њега спомињемо, Јована нашега... Ја сам старији од поп Ђоку, двадесет и осмо сам. Памтим башту и мајћу на владикау. Док сам био у основну школу они су помрели у то време. Мајћа му ка умре, на сахрану сам њој иш`л као ђак. Други ли, трећи ли разред, не могу ти кажем. Деда Постол је пољопривреду гледал. Коња имаше та саде њега јахаше, а ми деца, по њега идемо, играмо се. Беше средан човек, мало већи од средњога човека, али не толко ни висок. И сад ми је у очити. Побожан је био и волео је човеку да учини.

*(Забележио њиређивач, Дојкинце, октобар 2014.
Деда Спасоје се ујокојио 16. августа 2015. године)*

Сл.85.

Сл.86.

Душан Митић из Пољске Ржане, дугогодишњи радник у манастиру Светог Николе у Планиници

Волим владикау Јована из Дојџинци. Имам слику од њега. Он је волел да останем у манастир, да будем калуђерч`к. Каже: „Душане, био би добар калуђер, мало ти треба, али пошто си кренуо у мирјане, нека ти буде срећан пут". Дао ми је благослов. Добар је био. Отиде на село и види људе косе, а он узме косу па им показује: „овако, људи, овако се коси"... Таква света лица треба да буду, све да знају. Земља је Божја а ми смо Божје душе. Требе се привуче народ с`с некакву милостивну работу. Не може овако. Народ је покварен, подивљал. Дивљаци, људи, дивљаци. Треба да ћи доведемо у ред. Да не мислимо много на наше печалбе, зараде. Да привучемо људе. Че изгубимо у мирно време нашу християнску веру...

(Забележио њиређивач, Пољска Ржана, дец. 2014. године)

Надежда Џунић из села Дојкинци

Сл.87.

Видела сам га, при мос` је долазил. Кућа је његова тува била, тува је живел. Велики човек. Леп је бил. Теквја муж нема како њега. Сви чекају, владика че дојде. Ка он дојде, сви иду владикау да пољубе, кој у руку, кој у skut, кој куде доване, владикау сви љубе. Био је наш, сви смо се били гордили. Наш владика ка дојде, милина. Владикау су сви волели. Куде год смо ишли, кад те пита: „Одакле си?", „Од Дојкинци", „А, ти си од владикаино село". Познати Дојкинци.

Наша деца су бистра из Дојкинци. Они оди Лилћини су сви били учени, јер њихов отац је био мало побогат оди Дојкин-

чање, па је имал имот, па ђи школовао. Сви су у школе ишли. А друђи људи несу могли да школују деца, требе у Пирот да га шаље, нема куде да седи... А овија, Лилћини, сви су били школовани. Те дека је школата, на горе, то је све њињо било. Каква кућа имаше, све патос. Они су имали и злато и свашта. Па после Бугари је разбише, разнесоше, све однесоше. Они су јурили, свашта је било.

Мајћа му беше омалечка жена, зовеше се баба Марушка, мајћа на владикуту. А башта му је Апостол. И све људи, ако некој нема пару иде при њега, задужи се и ка има пару, одужи се. Ја сам триесто годиште, нес`м била толко манечка. Постило се, цели пости, не смеш да се облажиш на ни један пост. Сви посте. И среда и петак се пости. Сви су побожни били. Никој неје мрсил па нека има не знам шта, ту се све пости. После, како партизани завладаше они уништише религију, неси смејал ни да идеш у цркву, ни да се крстиш, ни да се венчаш, ништа. Деца су се крштевала ноћу. И славе смо си славили, несмо заборавили. Они бране, ама несу тува, па не може да ти бране.

(Забележио ироређивач, Дојкинце, октобар 2014. године)

Сл.88.

Станка Манчић из Пирота, родом из села Дојкинци

Ја сам триест пета година. Кад је владика требао да дође у наше село, договарало се да га дочекају. Пошто је тата, деда Душко, иш`л у цркву, певал је, он предложи да га ја дочекам прва с букетчек цвећенце у дојкинску си ношњу, како се носило тегај. Доста народ испод село је чекал. Владика дође и ја приђем прва с тај букет, предадем му, пољубим га у руку и он ми даде благослов и крстић ми је дал. Али сам га изгубила, па ми је много тежина како га нисам сачувала. А после, на горе у село, испред сваку кућу жена цвеће испред њега баца. Све је

била улица посипана с цвеће. За ручак је било припремљено при Богољуба Денкова, тамо су ручали он и остали свештеници и од манастир и наши из село који су присуствовали.

Друго једно што сам запамтила, владика је испод одежду имал неку белу кошуљу, да ли му је била само за тај дан служила не знам, па је после ту кошуљу скинул. Онда су се жене скупиле и све су секле од њу и свака носи по парченце кући. То је било као благослов за у кућу и чувало се. То сам запамтила.

Његов брат, големи Јордан се није женио, то сам чула од старијих. Имао је неку болест. Они су звали ту болест „парацага”. Он је сам рекао: „нећу да преносим и на моје поколење” и остао је нежењен.

(Забележио Бојан Васић, Пирот, јануар 2015. године)

Сл.89.

Златимир Манић из Г. Милановца, родом од Лилћиних

Као дете памтим када је владика Јован боравио у Дојкинцима. Та слика његове појаве и велике пратње остала ми је у једном невероватном сећању.

Данима пре доласка причало се да треба да дође наш владика у село. Причали су нам старији људи и жене, а ми деца слушали те разговоре са страхопоштовањем и упијали приче о њему, да је он из Дојкинаца, да је у свет големе школе изучио и да је „много голем” човек постао. Има да дође у сјајној одећи и са круном на глави. Кад дође, рекли су нам да треба да се сагнемо и да целивамо његову руку. Мени су деда и баба причали и да је владика још и наш рођак, што је у мени побуђивало још већу знатижељу. Стварао сам своју слику и замишљао саму појаву владике.

Делегација и старији људи су дочекали владика на улазу у село. Ми смо требали да чекамо и сачекамо владика на путу кроз село и целу свиту мало касније. Нас, децу су жене и бабе

распоредиле на сред пута који пролази кроз село, а оне су стајале са стране. Били смо распоређени одмах на првој кривини после улаза у село, вероватно као пригодно изненађење за владикку.

Кад је наишла делегација са владиком иза кривине одједном је настао тајац, бајковити сан се остварио и много упечатљивије од сна. Деца су гледала немогуће, огроман човек у златној одећи са сјајном круном на глави долази право код њих. Владика је био висок, мени је деловао много виши од свих осталих и као да зрачи још једно сунце и приближава нам се, а остали око њега су ми деловали само као његова сенка.

Тада сам и ја, као и сви који су чекали, целивао владикину руку, добио мали крстић златне боје и био помилован по косици. Та слика првог сусрета са владиком и његовог дочека урезала ми се дубоко у сећању, као да је сада видим.

+ + +

Једно сећање упамћено у народу. Приликом једне посете нашем селу Дојкинцима, једна Дојкинчанка је имала велику непријатност сусревши се с владиком.

Жена је била пошла на њиву да обавља неке пољске послове. Журила је да што пре прође село и оде у њиву пре него што стигне владика. Обичај је био да жене док путују до њиве успут понесу игле и плету нешто у руке. Да би то могле, на леђима су везивале цедило и у њему стављале све што је могло, да би им руке биле слободне за плетење. Тако је та жена у цедило везала и мотику са дршком, која је била уперена вертикално ка небу. Међутим, десило се да је свита са владиком управо улазила у село. Жена се збунила, али нема куд. Она је била ниског раста, а Владика врло висок. Пришла је владики да би целивала његову руку, као свака побожна жена, али како се сагла са мотиком, дршка је право ударила у круну владикину. Наравно интервенцијом људи около све се добро завршило, али жена се уплашила да је сачинила највећи грех и „посмешила се”. Дуго се извињавала и клањала и молила за опроштај. Међутим, владика је сталожено умирио, опростио јој и ослободио је свих лоших мисли.

(Злаштимир Манић, Г. Милановац, јануар 2016. године)

Поуке владике Јована Илића

Напомена приређивача:

Дубока и широка мисао владике Јована превазилази овај скучени простор у коме представљамо његове поуке, исечке из објављених беседа и предавања. Све заинтересоване од срца упућујемо на даље истраживање и проучавање дела овог великог јерарха Српске Цркве. Сви наслови и поднаслови су редакцијски.

Савети породичним људима

Одрицање и пожртвовање

Света Српска православна Црква бди над децом својом, над домовима и породицама деце своје која страдају, сиротују изложена свим моралним искушењима и физичким опасностима. Она се у молитвама својим свих сећа, све опомиње и исправља. Поводом великих празника страдања и васкрсења нашег Спаситеља и искупитеља позива и опомиње сву децу своју: на одрицања и пожртвовања. Родитељи не заборавите на своје супружанске и родитељске дужности и обавезе. Жене! Слушајте своје мужеве као Господа (Еф. 5, 22). Мужеви, љубите своје жене као што Христос љуби цркву и себе предаде за њу (Еф. 5, 25 Кол. 3, 19). Децо! Слушајте родитеље своје јер је то угодно Господу (Кол. 3, 20). Покоравајте се учитељима својим, јер се они старају за душе ваше (Јевр. 13, 17). Живите у слози и љубави као браћа по вери и по крви. Помажите и исправљајте један другог духом кротости, па ће и вас Господ Бог помоћи. Не одавајте се блудном и развратном животу, јер такви неће наследити царства Божјега (1 Кор. 6, 9 и 10) него ће им судити Бог (Јевр. 13, 4). Друг са другом тешкоће подносите, тако ћете испунити закон Христов, а клоните се поганих, празних разговора (Тим. 2, 16) и оговарања (Тим. 2,9). Благодат Вам милост и мир од Господа нашег Исуса Христа а од нас, ваших првосвештеника благослов са Хришћанским ускршњим поздравом. (Васкрс 1971.)

Таква је кућа напредна

Лична присебност и прибраност прве своје плодове показују и доносе у породици и задрузи. Ако у породици супружници живе у слози и љубави, један другом праштају увреде, ако деца

слушају и поштују своје родитеље и они их пазе и негују, ако браћа у задрузи живе сложено, млађи слушају своје старије, не свађају се, него сложено раде сваки свој посао и сваки се стара да буде слога међу њима - у таквој је породици или задрузи Божји благослов. Таква је кућа напредна, у њој влада слога а сложна браћа могу све. Псалмопевац Давид вели: како је лепо и красно кад сва браћа живе заједно, као роса на Ермону, која слази на Горе Сионске. Јер је онде утврдио Господ благослов и живот до вијека (Пс. 133) (Мостар, 1927.)

Узрок неспокојства

Спољашњи поступци су само изрази, изливи неспокојног и узнемиреног срца и душе. Уз те узнемирености наше душе и нашег срца долазе плаховитост, раздраженост, инат, размирице, нервозност нашег практичног живота и владања. Душевно неспокојство, од кога многи пате, има, дакле, своју основицу не у спољашњим, друштвеним, већ у много дубљим унутарњим, личним узроцима, удаљености човека од Бога. Ето, испитујте сами себе, драга децо и пријатељи, како је код вас и у вашим домовима, да ли у вама и вашим домовима владају духовна срећа и мир или несреће и неспокојство, духовна размирица или јака хармонија, хришћанска чистота или нечовечна нечистоћа. Како може бити здраво тело, ако су болесни његови делови, најмање ћелије? Како може један народ као јединка напредовати, ако су у њему нездрави и распарчани брак и породица? У народу тек онда може бити мира, светлости и Божјег благослова, ако би се у маломе, у срцима појединаца појавио мир, светлост и Божји благослов. (Божих, 1935.)

Примимо Христа у нашу лађицу

Примимо Христа у нашу лађицу, као што су то учинили Петар и остали ученици. То ће рећи усвојимо Његов дух и придржавајмо се Његове науке у свима нашим пословима целог нашег живота и не оставимо ниједан део нашег бића ван Његовог

Сл. 90. Домаћа свештеница и мученица Љубица Илић

Домаћица је домаћи свештеник

Дом, кућа и породица је домаћа црква. Домаћица, супруга, мајка је домаћи свештеник. Она има нејделикатнију дужност. Од ње, како и колико ову деликатну и тешку дужност врши, на првом месту зависи, да ли ће се и колико ће се реч Божја у њеном дому слушати и колико извршавати. („О мироносицама“)

Честита жена, честит народ

Један учен човек је рекао: Ако желимо да нам народ буде честит и ваљан, треба се најпре постарати, да нам жене-мајке буду честите и ваљане. Премудри Соломон вели: „Добра жена вреди више него бисер“ (Прич. 31, 10). („О домаћ. васпитању“)

утицаја. Цело наше биће, и душа и тело нека буду под Његовим надзором. Примимо га у наше домаће огњиште и дајмо Му најбоље место у нашем породичном животу, да може вршити надзор над односима мужа и жене, родитеља и деце, браће и сестара, господара и слуге. Примимо Га у наше школе, где ће однос између учитеља и ученика и између самих ученика неизмерно бити бољи, ако буду задахнути Његовим духом. Примимо Његов дух у свим пословима друштвеним за добро нас и наше Отаџбине. („Спаситељ у бури“)

Мироносице и Ева

Каква разлика између ових жена мироносица и Еве! Оне се журе да из љубави буду послушне мртвоме, а Ева није хтела бити послушна живоме Господу. Оне су послушне на Голготи, на месту злочина, страдања и злобе, а Ева непослушна у рају. Оне не напуштају Господа ни у најтежим моментима Његова суђења, страдања, распећа и смрти, али и у часовима Његове славе и васкрсења. Ева пак, својом непослушношћу у рајском изобиљу удаљава се од Њега. Зато је Господ наградио Њему одане и верне душе, које га ни мртва у гробу нису заборавиле. Зато је њих Господ од мироносица учинио благовесницима Свог васкрсења и своје славе! – Оне нису помазале мирисима мртво тело Исусово, него је Он помазао њихове живе душе јелејем радости. Кукавице за мртвим постале су весници новог пролећа. Жалоснице са гроба Христова постале су светитељке у царству Христовом небесном. Њиховим молитвама спаси нас, Васкрсли Господе, и помилуј нас! („О мироносицама“)

Молитва за мајке

О, премилостиви Господе Боже наш, молитвама светих жена мироносица, усади у срца наших матера и домаћица љубав и пожртвовање према Сину Твом, Господу Исусу Христу, према Нашој Српској православној Цркви; дај им снаге да могу испунити своје деликатне дужности, Теби у славу а Цркви и Отечеству на радост. Теби слава и хвала сада и у све векове. („О мироносицама“)

Шта је све браколомство?

Браколомство је не само неморалан живот него и једно душевно стање, мишљење и осећање: читање и писање неморалних књига, слушање неуљудних говора, говор непристојних речи, морална лабавост, лакомисленост и равнодушност – све се то има сматрати као браколомство, морални преступ и прељуба (Мат. 5, 28; Јов. 31, 1). (Васкрс 1971.)

Духовни развод

Физичком браколомству претходи духовно т. ј. духовно одстрањивање и удаљавање од другог и духовно приближавање трећем лицу. Претпоставља се да такво духовно стање наступа услед тога што брачни другови нису постали једно другом оно што су требали постати: душевна радост и другарство. Прва рана задаје се браку онда, када се у њему појави душевна равнодушност. Од ове се почиње појављивати међусобно неповерење, суревњивост, сумња, подозрења. (Васкрс 1971.)

О васпитању

Духовна нега детета је најважнија

Родитељи су одређени да своју Богом даровану децу колико телесно још више духовно негују; да се брину како за њихово здравље, тако и за развијање њиховог ума; да их из малена упуте на стазу врлина. Деца, још не познају овај свет, никоме не поклањају толико вере колико својим родитељима; никога толико не уважавају колико оца и мајку. Речи родитеља њима су Св. писмо, а живот њихов образац, коме она радо подражавају. Зато се од родитеља захтева велика мудрост и обазривост у делу дечјег васпитања. Нажалост, многи родитељи потцењују и занемарују ову своју најважнију дужност, те је препуштају осталим васпитним чиниоцима: школи, друштву, или појединим нестручним или неспособним лицима, која нити имају родитељске љубави према деци, нити деца имају поверења према њима. Или држе да се васпитање састоји од спољашње углађености, без дубљег изобраења ума и облагорођења срца. Сваком треба да буде јасно да су родитељи не само први него треба да буду и најглавнији васпитачи своје деце. Домаће, родитељско васпитање је темељ целокупног доцнијег дечјег васпитања. Блажени Јероним

пише једној побожној мајци: „Ти си дужна да будеш учитељица својој кћери”. Јер, „дете пусто срамоти матер своју” (Прич. 29. 15.). Зато учи свог сина и брине се о њему, ако желиш да избегнеш горчине због његових непристојних дела” (Сир. 30, 13.). („О васпитању”)

Најскупљи дар

Каже се: благо оној деци која имају честите и ваљане родитеље, који се о њима старају, и тешко оној деци, коју су родитељи напустили или занемарили. Али се и каже: благо родитељима који имају честиту и ваљану децу а тешко родитељима, који имају неваљалу децу. Деца су најскупоценији дар Божји родитељима. Мудар син је радост оцу својему а луд син је жалост матери својој (Прич. Сол. 8, 1). („О домаћем васпитању”)

Васпитавати примером

Од родитеља се захтева велика мудрост и обазривост. Треба увек имати на уму да деца радије усвајају оно што виде, него оно што чују. Зато их треба васпитавати не само речју него још више примером и давати им углед за њихов рад и владање. Нпр: узалуд ће се деци говорити да не псују и срамотне речи не изговарају, ако од својих родитеља стално чују псовку и ружне речи. Узалуд ће им се говорити да не желе туђе, а од својих родитеља виде како туђе присвајају. Узалуд ће се деци говорити да недељом и празником иду у цркву, да се моле Богу, да своје старије поштују и своје другове воле, - ако код родитеља виде да се Богу не моле, у цркву не иду, псују, старије не поштују, са суседима се свађају итд. Таквим поступцима, такви родитељи руше свој ауторитет, негативно утичу на своју децу, не постижу циљ доброг васпитања, нити их деца као своје васпитаче цене и поштују а тиме заповест Божју: „Поштуј оца свог и матер своју” изигравају и не извршују. За такве родитеље Господ Исус Христос вели: „који саблазни једнога од ових малих који верују у мене, боље би му било да се обеси камен воденични о врату његову, и да потоне у дубину

морску (Мат. 18, 6). А премудри Соломон вели: „Ко ходи с мудрима, постаје мудар, а ко се дружи с безумнима, постаје гори” (Прич. 13, 21). Дакле, пример више вреди него речи и поуке. Онако исто, као што су родитељи дужни старати се о својој деци и васпитавати их речју и примером; тако исто су и деца дужна тај труд родитеља наградити поштовањем и послушношћу и извршавати вољу Божју изражену у V-ој заповести: „Поштуј оца свога и матер своју”. („О домаћем васпитању”)

Дете је као младо дрво

Као што се младо дрво, да би право расло и да би се правилно развило, причврсти уз чврст и солидан стуб, тако треба и дете да буде привезано и здружено својим родитељима: да своју вољу и своје жеље усклађује са вишом вољом и вишим поретком, да би се правилно развијало у сваком погледу. („О домаћем васпитању”)

Грех непослушности

Дужност послушности деце према родитељима одговара родитељској власти. Грех непослушности деце према родитељима толико је већи уколико су деца одраслија, разумнија, зрелија и уколико њим руши кућни поредак, васпитање и мир у фамилији. Ако би се код одрасле деце појавила мисао противна заповести родитеља, она им се неће урачунати у грех, ако је учтиво објасне и с поштовањем родитељима предложи. Не би биле обавезне само

Сл. 91. Детаљ са Старе планине

оне заповести родитеља које не би биле у сагласности са Божјим заповестима. Јер се треба више Бога бојати него људи (Мат. 10,37; Дел.Ап. 5,29) (Мостар, 1928.)

Искра вере

У дечју душу треба унети искру моћи вере. Јер ће временом та искра постати котва која ће их извући из опасне провалије. („О васпитању”)

Неразумна родитељска болећивост

Често пута су неки родитељи болећиви и слаби према својој деци, те им никакву жељу не могу отказати. Штавише, мисле да таквим поступцима чине добро, не знају да баш таквом својом попустљивошћу, у дечијим грудима негују демона похлепљивости, сладострашћа, самовоље. За овакве своје поступке ће се некад кајати и жалити, али ће то бити доцкан. Такви родитељи не могу се снаћи између љубави и строгости према деци и заборављају изреку премудрог Соломона: „Ко жали прут, мрзи на сина свога; а ко га љуби, кара га за времена” (Прич. 13, 24). ... Они постављају себи првило да треба оставити децу да се слободно развијају, да њиховим склоностима и пожудама треба оставити слободан ток. Јер, „младо вино мора да ври”. Они можда сматрају за велику мудрост у томе, ако принцип слободе примене и на незрелу младост. Зато дају вољи већи слободан простор а мање надзора и руководства, мислећи да се на тај начин челичи карактер, јача воља, иде самосталности. Сви смо за то, да човек треба да ужива грађанску, моралну и верску слободу. Али пре свега мора бити за то васпитан и то пре свега у родитељском дому, а потом у школи. („О домаћем васпитању”)

Кроз послушност до праве слободе

Није тачно да ће се добар и чврст карактер образовати, ако се деци по могућству што више допусти неограничена слобода,

ако се деца оставе да се потпуно слободно развијају. Напротив, може се са сигурношћу тврдити да су многа деца упропашћена због тога што су остављена самим себи, била беспризорна и напуштена. Тачно је пак да се добар и чврст карактер ствара под руководством и надзором добрих и карактерних родитеља, да се поштовањем родитеља и учитеља иде правој и истинитој слободи. Тако се остаје при старом принципу: Поштуј оца твога и матер своју. То потврђује искуство и сви срећни родитељи, очеви и матери чија су деца њихова радост и понос. Али то тврде и несрећни родитељи, који у својим скрханим срцима носе тугу, горчину и жалост. То ће потврдити и деца „кад одрасту и размисле казаће им се само”. Родитељи пак треба да знају, да је васпитање своје деце не само њихово право, него и њихова света, деликатна и одговорна дужност. Заиста многи родитељи заборављају ову своју дужност. Зато видимо да се међу нама с дана на дан, све више јављају многи пороци: да млађи старије све мање поштују, да се част и поштење све више губи и да народни понос пропада, да се разноврсна неваљалства све више шире и хватају корена у нашем народу. („О домаћем васпитању”)

Кад друштво одмаже родитељима

Има случајева да су од најбољих и најчеститијих родитеља деца врло често неваљала и развратна. Дешава се такође да се и у најуређенијим школама поред лепе и уређене цркве међу њиховим ученицима дешавају свакојаке непријатности и скандали. Ово је истина, која се не може порећи. Али откуда то? Мора бити да постоји још који утицајни, васпитни чинилац. Тај чинилац, који је често пута од судбоносног утицаја на васпитање деце је друштво. Добро друштво је у стању да много помогне родитељима, школи и цркви на делу васпитања. Али је исто тако рђаво друштво у стању да родитељима, цркви и школи нанесе много штете и да накарадно утиче на децу. Нежни родитељи морају се врло често ужаснути кад од своје деце чују нешто, што они никад нису ни помислили. Добри учитељи, често тужним срцем, морају код својих ученика опазити знања која они од њих никако и

никад нису могли научити. Стога је дужност сваког хришћанина да свима силама сузбије штетан утицај неваљалог друштва на душу невине деце. („О васпитању”)

Крвник и уметник

Само од добро васпитаног нараштаја можемо се надати срећи и напретку породице, друштва и народа. Као изразити пример може нам служити римски император Нерон. Он је много пута одликован за успехе на пољу уметности. Но и поред свега тога Нерон је ипак остао изрод човечанства и ругло света. Њему је недостајало васпитање. (Посланица поводом ступања на катедру епископа нишких, септ. 1933.)

Најгора оскудица

Без сваке сумње је да оскудица домаћег васпитања најслабија страна нашег времена и узрок моралног опадања. Ако пак на телу данашњег друштва постоји каква мрља, ако какав опаки црв нагриза наше друштво, то је знак недостатка домаћег васпитања, опадања родитељске моћи и ауторитета, слабљења и непоштовања Божје заповести, центра и суштине васпитања, која заувек остаје темељ васпитања: Поштуј оца твог и матер твоју, ако желиш да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи! („О домаћем васпитању”)

Знање и васпитање

Многи родитељи не схватају разлику између знања – наставе и васпитања. Сматрају да је образовање разума – добијање знања главно а образовање душе и карактера споредно или нешто што се задобија знањем. Другим речима: сву вредност дају знању и умешности, а мисле да ће друго доћи само по себи, као да неко не може и код свеколиког знања, образовања и учености бити себичан, колебљив, несталан и некарактеран. Из тих разлога занемарују васпитање, а сву пажњу поклањају стицању знања. („О домаћем васпитању”)

Школа, наука и веронаука

Шта се у Цркви може научити

Знање без васпитања и моралне основице је слично светлости без топлоте или воћки која не доноси никакав или доноси рђав плод. Васпитање пак не може бити без верске и моралне подлоге. Само хришћанска наука, својом науком о хришћанским врлинама, може дати школи потпуну важност и значај. Зато је Црква важна чињеница за стварање моралног карактера. Црква је школа у којој је учитељ сам Господ Исус Христос. У тој школи могу и деца и одрасли стећи истинску мудрост и истинску човечност. Истина је, да се у цркви не може научити, колико је грешан човек удаљен од Бога. Ту се не изучава како се праве громобрани, да би се људи сачували од небеске муње. Али се може научити како се може покварен и грешан човек сачувати и спасти небеског правосуђа. У цркви се човек не може научити како да уђе у недра планина или како да се спусти у дубине океана, да би отуда вадио разне драгоцености, али ће се зато сваки у цркви научити како да се човек удуби у своје властито срце, да би отуда вадио злато чисте љубави према Богу и ближњима; може се научити како се ствара бисер узвишених светих молитава Богу, извору непролазног богатства. У храму Божјем ученик неће научити разна граматичка правила, неће научити многе језике, али ће се ту одучити од језика лажи, преваре и лукавстава, разумеће језик савести и дужности, научиће да разговара с Богом разума и правде. („О васпитању“)

У Христовој личности је највиши идеал човека и друштва

Етика Господа Исуса Христа има свој врхунац у Његовој личности и појављује се као апсолутно правило духовног живота и најсавршеније откривење Божије. Он, Господ Исус Христос је

означио путеве и пружио средства за лично спасење, за морално уздизање, препорођење и освећење човечије личности, поставио највиши идеал за лично и друштвено уздизање. („Материјализам и његови погледи на свет“)

О одбацивању верске наставе из школе

Често се расправља питање о могућности васпитања без религије, о избацивању верске наставе из школе. Захтева се нека позитивнија наука, доказује се да богословска наука о вери, љубави, хришћанском моралу, не дају ничега позитивног, ничега сигурног, него да ометају правилан развитак. Но, шта има одређенијег, сигурнијег, јаснијег, позитивнијег; шта има већег, пунијег садржаја од вере и љубави: да се своје „Ја“ са његовом гордошћу, сујетом, самовољом, необузданом жељом стави под дисциплину

Сл. 92. Испред школе у Дојкинцима. Сасвим лево Големи Јордан, поред њега владика као млади свештеник Јордан, сасвим десно његов рођени брат Петар.

Духа Божјег, под заповести правде, смирености и усрдне љубави? Шта има узвишенијег, појмљивијег него речи, примера жртве из којих нас осветљава дух и снага љубави према Богу и ближњему? Шта вреди у човечијем духовном животу више од тога? Зар љубав према Богу и ближњем није нешто најлепше, нешто највеличанственије у Старом и Новом завету? Зар најважније поуке и изреке Господа нашег Исуса Христа као: молитва Господња, беседа на гори, све приче и поуке у којима се налазе изрази поверења према Богу, смирености и усрдности не испуњавају свако истински побожно човечије срце? („О хришћанској љубави“)

Наших пет таланата

Бог је оставио природу и разум; природу као књигу а разум као вођу по тој књизи. Хришћанима пак, поред природе и разума, повраћено је првобитно откронење Божје и дато ново откронење истина кроз Господа нашега Исуса Христа. Уз то хришћани имају и Цркву која је чувар, тумач и вођ у оба откронења, и најзад хришћани имају силу Духа Светога који Цркву од почетка оживљава, учи и води. И тако, док нехришћани имају један једини таланат – разум који их води и учи на књизи природе, хришћани имају пет таланата: разум, старо откронење, ново откронење, Цркву и силу Светога Духа. („О чистом срцу“)

Безбожност је негативно начело

Безбожност је негативно начело. Рђаво понашање према родитељима, старијим и паметнијим је плод безверја и одсуство страха Божјег. Жан Жак Русо вели: „Избегавајте оне људе, који под изговором да тумаче природу, сеју у туђа срца неутешно учење“. За време француске револуције М. Деһетте пропагатор личког морала, морала без Бога, без верске наставе, после дугогодишњег испитивања и праксе, рекао је: „Нема морала без Бога и без вере“. Свуда су најуређенији васпитни заводи, који су давали најбоље резултате, били својина верских установа. Греше сви они васпитачи који мисле да је за васпитање и образовање моралног

карактера корисније да деца у биоскопима и позориштима гледају и слушају бестидне ствари, него ли да чују верске и моралне поуке свог свештеника у цркви и да певају у црквеним хорovima. Према томе благословена је просвета у школи, али је благословена просвета у храму, која просвећује небеском мудрошћу. Велике људе од знања и науке створила је просвета у школи; но још веће људе испуњене човечношћу, врлинама и светошћу створила је црква – школа Христа Спаситеља. („О васпитању“)

Себични идеал модерног васпитања

Неки модерни мислиоци почели су да истичу немилостива и окорела срца чак и за идеал васпитања. Немачки филозоф Ф. Ниче вели: Не дајте другима ништа. Постаните немилосрдни и не штедите никога. Никад не враћајте добро за зло. – Људи са таквим идејама су себични. Њихов је циљ да себе осигурају, да себе уздигну изнад других. Они презриво и немилосрдно гледају на свет а нарочито на незнатне, слабе, невољне и ожалошћене. Они у име науке траже уклањање безнадежно оболелих, престарелих, слабих, рђавих и вишак новорођених. Препоручују да се и у васпитању врши одабирање. Тако, стара многобожачка шпартанска теорија о селекцији – одабирању деце за васпитање наилази и данас присталица међу модерним научницима упркос Божанској науци о љубави и милосрђу према старим, болесни, слабим и изнемоглим. Хришћанско учење о моралу не слаже се са овим схватањем. Св. писмо препоручује: „Све што хоћете да вам чине људи, чините и ви њима“. Оно истиче као главну заповест љубав према суграђанима, препоручује милост и милосрђе у односу према млађима, сиромашним и ожалошћеним. Људско срце треба да је ризница у којој се сакупљају средства за усавршавање људског друштва. („Блаженство милостивих“)

Научно оправдање простаклука

У души човечијој више или мање живе тајне мрачне силе; порочне, вулгарне страсти; ниски, простачки инстинкти и рђаве

склоности. За многе је теоретски материјализам снага која те пороке оправдава. Ако у човеку постоји вера у виши духовни свет, онда се има довољан основ за сузбијање тих ниских телесних инстинката. Исто тако, ако човек у себи има јаку свест о свом надземаљском позиву, у стању ће бити да савлада дубоко укорењене слабости и да победи и угуши рђаве наклоности. Али материјализам одриче веру у надчулност и угушују свест о надземаљском па вели: Зашто себи досађивати и загорчавати и ограничавати животне слабости и уживања, када свет нема никаквог циља и смисла? Тада се појављују зли духови, које материјализам првобитно није желео, али којих се сада не може ослободити. Зато настају многи захтеви безграничних чулних уживања свију природних инстинката. Чују се узвици: Доле са застарелим предрасудама и обичајима. Ослободимо се; имајмо истинску слободу која не познаје никаква ограничења страсти и уживања. На тај начин се објављује „еванђеље” материјализма и теоретски материјализам прелази у практични, спроводи се у живот. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Допадљивост материјализма

Практични материјализам располаже неизмерном снагом допадљивости. Својом рафинираном и префињеном усмереношћу зна да нађе тачку, где је просечан човек најмекши и да буди успаване страсти у дубини душе. Он се заодева чаробним сјајем и привлачношћу култа старих, естетских лепота. Он се појављује и наступа у име истине, слободе и среће. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Резултати материјализма

У пракси материјализам показује углавном ове резултате:

- Извитоперује душу модерног човека;
- Анахронизује слободу за којом тежи модерни човек; и релативизује морал који је основа људског друштва. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Хришћанство не презири материју

Хришћанство не тражи да презремо материју, да сви живимо као аскети у некој пустињи или да се повучемо из света у неки манастир. Напротив, учи нас да волимо материју, да радимо на њеном развоју и корисној употреби и дајемо јој праву вредност. Св. ап. Павле вели: Нико не мрзи на тело своје, него га храни и греје, као Господ Цркву (Еф. 5, 29), јер смо сви ми Црква Божја и дух Божји живи у нама (1 Кор. 3, 16). Али с друге стране Св. писмо вели: „Каква је корист човеку, ако сав свет добије а души својој науди?” (Мат. 16, 26). Хришћанство жели, дакле, да телу нашем – (материји) посветимо већу пажњу, да му дамо стварну вредност на тај начин, што жели да у њему види и подигне дух, без чега оно није ништа. На послетку хришћанство се стара: да постави сигурну везу и правилне односе између два екстрема: између материјализма који руши материју, јер јој одузима дух; и да се материјализам и спиритуализам прожму, уђу један у други и тиме гарантују заједничку највишу хармонију. (Материјализам и његови погледи на свет”)

Бродолом без Христа

Морамо признати да су многи почели да занемарују Христа Спаситеља, да потцењују Његову науку и да раде и живе као да Христос и Његова наука више не постоје. То је и главни разлог за многе катастрофе у свету. Човечанство оставши без крманоша, све је више скретало са правог пута, и разуме се, морало је претрпети бродолом. Христос је остављен на страну, сваки се управљао на свој начин, и чудо је да се бродолом није догодио много раније. Ох, када би се људи уразумели и унапредили и у духовном погледу, као што је то у другим гранама живота, да су послушали глас Спаситеља! Можда идемо у сусрет много жалоснијим догађајима. Можда ћемо пасти још ниже, док нам се очи отворе. Али је једино сигурно да нам се у овој необузданој бури Бог све више приближује. („Спаситељ у бури”)

Банкротство човечанства

Годинама се радило против свих хришћанских принципа док најзад, у име науке не објавише банкротство хришћанства. Но, таква наука није могла спасти људе. Људи се не спасавају знањем и науком него вером, љубављу, слогом, миром, својим богоугодним животом. Зато сада у свету видимо: место хришћанске љубави – мржњу, место хришћанске вере – безверје, место слоге – неслогу, место мира – рат и узнемирење, крвопролиће, јад и чемер. (Говор на опелу жртвама бомбардовања, Ниш, 22. октобар 1943.)

Ако душа не постоји...

Ако душа у ствари не постоји, ако је она само извесна секреција (лучење) мозга, онда се у њу не може ни веровати нити је она виши, важнији део човековог бића, који уствари чини његову личност. Онда не треба говорити ни о врлини нити о пороку; ни о савести, нити о моралном идеалу, ни о храбрости, ни о патриотизму, ни о љубави, нити о нади, јер би све то била илузија. Међутим, Господ Исус Христос вели: „Не бојте се оних који убијају тело, а душе не могу убити; него се бојте онога који може и душу и тело погубити у паклу (Мат. 10, 28). Јер каква је корист човеку ако сав свет добије а души својој науди? Или какав ће откуп дати човек за своју душу?” (Мат. 16, 26). То значи: изгубити душу, значи изгубити све. Спасити душу, појачати је значи: повећати и оснажити и своје тело и свој живот. Како се каже за једног човека, тако важи и за један народ, да вреди онолико, колико вреди не његово материјално богатство, него колико вреди његова душа. Данашња светска катастрофа баш је у томе, што су људи заборавили на душу своју и са њом изгубили карактер и достојанство личности. За оздрављење данашњег поколења једино и сигурно средство је обновљење душе. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Вера

Вера је део нашег бића

Вера није нешто што је човеку наметнуто, него је она саставни део човекова бића. Човек, који пориче веру, бори се против самога себе. Ако се не жели једностран него свестран, културан и просвећен човек, ако се жели унапређење целокупног бића човекова и хармонија свих људских снага, он мора бити и верски образован и васпитан. То је главни разлог што је наш народ имао вере и био Божји народ. (Говор на освећењу обновљене Саборне цркве у Нишу, нов. 1945.)

Неугасива тежња ка вечном

Храмове и олтари могу пропадати, црквени стубови се могу љуљати и падати, богословске распре могу умукнути; али питање о Божанским тајнама, тежња ка вечном и бескрајном, жеђ Бога душе човечије неће се никад угасити нити умукнути. („О вери као потреби душе човечије”)

Узрок нашем расуђивању

Као што човек има душевну моћ да може оценити шта је истина а шта лаж, шта је добро а шта рђаво; тако исто има душевну основицу да може оценити, шта је лепо а шта ружно. Последњи и први узрок и темељ ове способности је Онај који је апсолутна Истина, потпуна Доброта и савршена Лепота. Зато се познати филозоф Е. Кант дивео небеском своду изнад нас и моралном закону у нама. („О вери, зашто верујем?”)

Док има савести има и мисли о Богу

на страни 58.

Сл. 93. „Тежња ка вечном никада неће умукнути”.
Стара Планина, испод Жаркове чуке

Суштина вере

Суштина вере састоји се у томе да поред нашег „ја” осећамо и доживљавамо Божанство из горњег света. Вера је стварност уздицања изнад онога што јесте и приближавање ономе што треба да је. Ова је снага која савлађује меланхолично расположење, која даје човеку стрпљење и моћ а животу достојанство, значај и преображај. Апостол Павле сматра да је вера сила Христова која је у слабима моћна (II Кор. 12, 9-10). Лав Толстој пак веру назива снагом којом човек живи. (Божих 1933.)

Чему се Христос једино дивио

Христос Спаситељ наш гледао је лепоту језера Галилејског, па јој се није дивио, јер шта је та лепота према красоти небеској коју Он познаје? Познавао је и велику мудрост људску, познавао је и велико богатство и силу људску, па се и њима није дивио јер је све то ништа према мудрости, богатству и сили које Он познаје у Царству Божјем. Присуствовао је великом збору народа у Јерусалиму и празнику Пасхе, па се никад није задивио, јер је ништаван и бедан збор људски на земљи према збору анђела на небу који је

погледао од створења света. У оно доба људи су се дивили лепоти храма Соломонова, а Он не само да му се није дивио, него је описао рушење тог храма. Но, Христос се задивио вери капетана у Капернауму и рече онима који иђаху за њим: заиста вам кажем, ни у Израилу толико вере не нађох (Мат, 8,10). Дакле, Христос се диви само вери човека, јер је она највећи украс човека на земљи. Када побожни човек све изгуби, када га напусте сви пријатељи, остаје му вера која даје снаге и утехе. За ово нам најлепши пример даје историја о праведном Јову у Старом завету. Његова вера остала је непоколебљива и онда када је лежао у гноју и ранама, на пепелу целокупног свог богатства и изгубио сву децу своју. Када бијаше у највећој болести, гноју и ранама, он је узвикнуо: И ако се ова кожа моја распадне, опет ћу у телу свом видети Бога; ја исто видећу Га и очи моје гледаће Га. (Јов. 19,26-27) (Божих 1933.)

Научимо се истрајности у вери

У вери не сме бити сумње, ни колебања. Она мора бити истрајна. Нико не може осетити слат добра, без истрајности у добру. Вера мора бити истрајна утолико више што нас у нашем животу најпре сретате горчине па онда сласти. Ствари, биљке, животиње, сва природа и људски живот показују нам примере истрајности и доказују да истрајност побеђује. Реке које нам доносе велике користи стално теку истим коритом и истрајно се удубљавају. Биље жањемо и сечемо, а оно стално и истрајно расте, док има снаге. Мале шибљике, иако изложене непогодама, ветровима и снеговима, ипак стално расту и постају велике шуме. Мрави никад не врше самоубиство ако им точак разори кућу него поново истрајно граде другу. Осамљена и рањена животиња док има живота и снаге, живи и врши све своје дужности. Највише и најлепших примера истрајности препун је живот људски: истрајан војник побеђује, истрајан занатлија усавршава свој занат, истрајан трговац се богати, истрајан научник долази до нових научних резултата, истрајан свештеник поправља људе у парохији, истрајан молитвеник усавршава се до светитеља, истрајан уметник украшава унутрашњу страну ствари. Најдаровитије дете неће знати никад да пише, ако се не буде истрајно вежбало у писању, нити ће човек

са најлепшим гласом бити добар певач без вежбања у певању. /.../ Дивну и надчовечанску истрајност показују: у вери у Бога праотац Аврам, у покајању цар Давид, у трпљењу Јов, у послушности Богу Јосиф, у вери и молитви обична незнабожачка жена Хананејка. Христос Спаситељ наш је једино жени Хананејки рекао: „О, жено, велика је вера твоја”. Ученицима никада није рекао овакву похвалу. Једанпут пак их је прекорио за малодушност и једном им је рекао: „О, народе неверни и покварени” (Мат, 17,17). (Божих 1933.)

Вера у делима нашим

Ако ко без вере сазна истину, то је знање спољашње и непотпуно. Вера је пак без добрих дела мртва. Ап. Павле вели: „Каква корист браћо моја, ако ко рече да има веру а дела нема? Зар га може вера спасти? Покажи ми веру своју без дела својих а ја ћу теби показати веру своју из дела својих. И ђаволи верују и дршћу. Видите ли да се и делима правда човек а не само вером.” (Јак. 2. 18.) (При ступању на катедру епископа браничевских, јан 1932.)

Радосни одлазак из долине плача

По природном току ствари, сви морамо умрети, свакога од нас на крају крајева чека смрт. По учењу наше православне цркве, смрт је само прелаз из једног у други живот, из прелазног у вечни, из горег у бољи. Зато, многи побожни хришћани радосно очекују моменат када ће напустити ову долину плача, злобе и пакости и преселити се у вечност идјеже њест ни печали ни ваздиханија но жизн бесконачнаја. (Говор на опелу жртвама бомбардовања, Ниш, 22. окт. 1943.)

Смрт је само препона до близине Христове

Сваки који се родио мора умрети телесном смрћу, отићи у гроб. Само за оне који умиру са вером у Христа, за њих гроб није мрачан понор и вечна тама него капија за улазак у вечни живот, само препона за ступање у непосредну близину Христову. Зато апостол Павле вели: „Мени је живот Христос, а смрт добитак” (Фил. 1, 21). (Мостар, 1928.)

Нада

Кад су деца ван куће

Кад су деца ван куће на путу или негде далеко у иностранству у школи или на служби, радо пишу својим родитељима: како им је, шта им недостаје, шта их тишти, чега се плаше, где су имали успеха, а где губитака и штете. Ако им је потребна помоћ родитеља, траже је. Ако су што погрешила, моле за опроштај. То је природно, разумљиво и паметно. Колико ли је пак овакво општење потребно у односу према свемогућем Оцу небеском? Колико пута човек у животу залута рђавим путем? Колико пута се налази на ивици мрачне провалије преко које мора прећи? Колико пута се човек нађе немоћан у таквом положају да му нико од људи не може помоћи? Колико би пута човек морао пропасти када му свемогући Отац небески, у својој бесконачној доброты неописаним милосрђем, не би пружио своју јаку десницу? („О молитви”, 1939.)

Надом смо победили

Свети ап. Павле јако је ценио врлину надања зато и вели: „Надом смо победили”. Римљанима се хвали својим невољама и вели: „Невоља гради трпљење, трпљење искуство а искуство надање, надање се неће осрамотити. Туга, јад и тешкоће не разбијају хришћанску наду, нити су сметње за њено развиће; него су средство за њено напредовање. („О хришћанској нади”)

Све што људе исправља и побољшава

Све што људе исправља, побољшава и теши, што ране лечи, сузе умирује, грехе и невоље савлађује, све то потиче из Духа Христова. Ван Христа нема спасења и напретка, ни дому, нити срцу, ни човечанству, нити појединцу. (Васкрс 1939.)

Снаге Христове

Снаге Христове живе и дејствују и у нама, светле и загревају нас, опомињу нас у нашим слабостима и гресима, буде нас и подстичу на вршење хришћанских дужности. Христос је за нас жив, јер је Он и сада наш учитељ и вођа, наш пријатељ, наш идеал који је на нама испунио своје обећање: „Ја ћу бити с вама у све дане до скончања света. (Васкрс 1939.)

Љубав

Бог све чини из љубави

Из љубави је Бог створио свет и човека. Из љубави је Бог човека обдарио највишим способностима и бесмртном душом. Из љубави је Бог дао човеку Свој закон и открио му Своју вољу, дао му анђела хранитеља. Чак и кажњавање грешника и искушење праведника говоре нам о љубави Божјој. Јер Бог жели да казном поправи грешника а да искушењем учврсти праведника у вери и добрим делима. Зар долазак Сина Божјег на земљу, Његов живот, дела и страдања нису ништа друго него израз Божјег човекољубља? Зар свете тајне које се врше у нашој светој Цркви и преко њих добијају благодатни дарови за духовно оснажење слабог човека, нису израз Божјег човекољубља? (Лист „Недеља православља”, 1939.)

Љубав Божја нас вуче ка саображавању Христу

Љубав Божја вуче нас к Њему, у нама побуђује љубав према Њему и остаје нам као једна стална утеха и једино спасење. Љубављу пак према Богу, ми се Њему све више уподобљавамо и све се више старамо да наш живот саобразимо заповестима Његовим. (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Извор послушности

Љубав малог непокованог детета је извор његове послушности. (Лист „Недеља православља”, 1939.)

Ко воли Бога

Имајући љубави у себи Бог и од нас тражи да и ми имамо љубави. Бог и од нас тражи да волимо Њега и своје ближње. Ко пак пуно воли Бога, тај се стара да његове заповести испуни, стара се да угоди Богу својим животом, да воли ближње своје. То је садржина учења Светог Писма о хришћанском животу. Ко има љубави у свом срцу, тај нема злобе и непријатељства нити чини зло. Ко има љубави према ближњем, тај не мисли и не говори рђаво о свом ближњем, а стара се да говори само оно што је лепо. Ко љуби ближњег свог, тај помаже свог ближњег, гладног нахрани, нагог одене, болесне и ожалашћене теши, стара се о спасењу душа њихових. (Лист „Недеља православља”, 1939.)

Богу се приближавамо љубећи ближње

Љубити ближњег значи свима људима желети добро, за све се молити Богу, саосећати невоље и патње других људи, ближњима (другим људима) служити саветима, добрим делима и допринети њиховој срећи и благостању. Као што је Бог показао своју љубав према нама и ми смо дужни показати своју љубав један према другоме (1. Јов. 4, 11.). Ко љуби Бога треба да љуби и брата свога. Ако ко рече: ја љубим Бога, а мрзи на брата свога,

лажа је; јер ко не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога кога не види? (1. Јов. 4. 20.). Зато ћемо се и Богу моћи приближити, ако љубимо ближње своје. (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Снага љубави

Снага љубави је неизмерна и она је та која треба истински да добро регулише односе. Она негира насиље, ропство, материјалне препреке, економску зависност, родбинске привилегије итд. Она је снага чисте душе изражена у подношењу насиља без гњева, мирно и узвишено праштање нанесених увреда. Она је сила коју љубав ствара и која уистини побеђује зло. Гњев заслепљује а мржња иде упоредо са свирепостију. То су силе које руше живот. Али оне не само да руше живот и разједају личност, него је убијају

Сл. 94. „Из љубави је Бог створио свет и човека”.
Водопад Тупавица у близини владикиног родног села

постепено и сигурно. Оне су силе које руше друштво поткопавајући оне подупираче, који га најснажније утврђују. Једино средство, једина сила, која изнутра искорењује те зле силе, јесте љубав. Љубав може да страда, да постане жртва гњева, мржње, непријатељстава, зависти итд., али пре или после она прожима душу оних, који су обвладани тим злим силама, те их као сунчев зрак све обузима и осветљава, као топлота загрева и облагорођује уливајући им нову садржину за формирање нових друштвених односа. Исус Христос поставља љубав као неизменљив принцип, начело и основни мотив у свима животним и друштвеним односима. Пред тим принципом нестају све разлике које деле свет, удаљују и озлојеђују људе. Ту налази своје решење и друштвена и економска неједнакост. („О хришћанској љубави”)

Љубав према самоме себи

Поред љубави према Богу и ближњему у души човечјој постоји и љубав према самоме себи. Ова последња у данашњем времену дошла је до свог израза и тежи да прве две угуши. Због тога се осећа духовна слабост данашњег времена. Због тога ми данас живимо у болесном времену. Такво време тражи јаке људе. Али не само јаке физички него и јаке духовно. Како се може испливати из овога колебања и слабости? Како се може доћи до извесне духовне солидарности и снаге? Свети апостол Павле препоручује две ствари. Прво: да се Христос усели вером у срца наша. Друго: да будемо у љубави укоренењени и утемељени (Еф. 3,17) То је пут духовног обновљења, оздрављења и ојачања. (Лист „Недеља православља”, 1939.)

Љубав и злоба

Колико је велика доброта и љубав Божја према људима, утолико је већа заслепљеност и злоба грешника према Њему. (Божјић, 1932.)

Смирење и егоизам

Све је својина и позајмица Божја

Човек долази наг у свет, а наг и одлази, без својине улази у овај свет и без својине излази из њега. Човек је својина Божја. Природа је такође својина Божја. То значи да све оно што човек назива својом својином уствари је Божја својина и позајмица Божја људима. Ту позајмицу Бог је поделио људима неједнако, јер су они разумна и слободна створења те да би се показао њихов разум и њихова слобода, да би људи увидели братску зависност један од другог и да би мудрим руковањем омогућили спасење своје и својих ближњих. Тако је све што људи имају само средство за спасење људско. Све што смо и што имамо између рођења и смрти све је пролазно, наш привидни посед, наша привремена величина. Зато су свака ситост и богатство у основици само горда и охола самообмана. Где је благо Крезово? Где су ручкови Лукулови? Где је држава Цезарева? Где је сила Наполеонова? („Сиромашни духом“)

Сиромашни цар

Пророк и цар Давид у покајничким псалмима непрестано себе именује убогим и нишчим иако је имао царско достојанство. Увиђајући да је све човеково немоћно и несавршено, он вели: „Ја сам ништ и убог“ (Пс. 40, 17, 109, 22). Иако је имао небројено благо и силну војску, он опет тражи помоћ Божју и своје спасење приписује Богу. Он не вели: „Моје прибежиште је моја војска, моје богатство и моје тврђаве“. Него вели: „Господ је моје при-

бежиште и сила, Господ прибежиште убогим, Ти си помоћ моја и избавитељ мој, Боже мој, не часи (Пс. 70, 5; 86, 1), јер сам невољан и ништ и срце је моје рањено у мени“ (Пс. 109, 12). Исто тако је мислио велики грчки филозоф Сократ. Једаред, пошто је прегледао једну велику и раскошну изложбу у Пиреји, на којој је било изложено све што је тадашњи ум могао да створи, рече: „Чуди ме то да ми ниједна од тих ствари није потребна“. („Сиромашни духом“)

Сиромашни у себи, богати у Христу

Ученици Христови остали су сиромашни у себи, али су постали богати у Господу, богати и јаки у Христу и са Христом. Тако су сви који су сиромашни духом бедни, али у исто време моћни, најслабији и најневољнији а ипак најјачи и највећи победитељи, помоћу слабости јаки а помоћу сиромаштва богати. („Сиромашни духом“)

Једина мисао апостола Павла

Ап. Павле вели: „У ову ноћ стаде преда ме анђео Бога, којега сам ја и коме служим“ (Дел. ап. 27, 32). Дакле он припада Богу и њему служи. Он је себе потпуно предао Богу. Он нема друге мисли него да свагда и свуда присебно, без узнемирења храбро служи Богу. Да би пак сваки хришћанин то могао испунити мора престати да припада само себи, мора се одати и посветити Богу, да на неки начин постане његова својина; мора се предати Ономе који нам је предао св. јеванђеље и пострадао ради нас и ради нашег спасења; морамо се предати Сину Божјем, Господу Исусу Христу; морамо служити не само себи него и другима: радом, речју и мислима. Служећи Богу и ближњима не мислећи само на себе, стећи ћемо душевни и телесни мир, храброст и спокојство, а тиме ослободити сваког неспокојства, узнемирења, грознице и страха, и задобити мир у бури живота и спокојство у највећој опасности. („Спаситељ у бури“)

Гордост се ушуња и у највећу светињу

Чак је и најплеменитија и најбоља борба за истину и правду праћена сопственом сујетом и честољубљем. Штавише многи послови за Бога и за Господа нашег Исуса Христа често се воде затрованим недозвољеним средствима ниских инстинката. На пример, кад је пророк Илија у одушевљеној борби за истинитог Бога поклао све пророке Ваалове (1 Цар. 18, 40). Или, кад је апостол Петар, да би одбранио свог учитеља и Господа извадио нож та ударио слугу поглавара свештеничког и одсекао му уво (Мар. 14, 47); (Лук. 22, 50; Јов. 18, 10). Зар у овим случајевима не видимо мешавину божанских снага и личних, природних, насилничких, људских својстава. Испитајмо и ми сами себе да ли и наши поступци у свету не потичу из ових тамних извора, да ли наш хришћански живот није само благочестиво сакривени и замотани лавовски или лични пут; јер се гордост личности увлачи и ушуња у највећу светињу, у заједнинцу с Богом и у учење Христово. („О кроткима”)

Ослободити се лажних и грчевито створених величина

Међу људима има таквих уображених, гордих и охолних који виде своју слабост и своје недостатке и у дубини своје душе имају велику, дрхтаву несигурност. Осећају да уображавају своје богатство, долазе до сазнања да су ипак сиромашни, да имају људске пороке и недостатке. Но то није довољно. Постати сиромашним духом значи потпуно се ослободити лажних, вештачких, грчевито створених величина и уображења, вратити се натраг и бити оно зашто је човек створен. („Сиромашни духом”)

Из центра ка периферији и назад

Свакоме треба да буде најзначајнији задатак: себичност потиснути из центра ка периферији, а Бога са периферије помаћи у центар нашег бића, наших жеља и тежњи. Тако се десило праоцу Јакову (1 Мојс. 32, 25), који се бораше с Богом, „те га Бог удари

Сл. 95. „Сиромашни у себи, постали су богати и јаки у Господу”.
Епископи старог кова, владика Јован је у средини.

по зглавку у стегну, те Јакову ишчаши стегно из зглавка” тј. његова гордост би саломљена и Бог постаде победилац у његовом животу. Исти је случај и са пророком Јеремијом (Јерем. 20, 7) који вели: „Наговарао си ме, Господе, и дадох се наговорити; био си јачи од мене и надвладао си ме”. Тако је и Господ Исус Христос поступио са својим ратоборним учеником Петром, док га није потпуно укротио. Ко, дакле, успе да у његово биће продре светлост милости, да Христос буде у центру његовог живота, тај се налази на путу кротости и смирености која није карикатура или ујдурма, него Божје дело по Божјој вољи. („О кроткима”)

Центар наше пажње

Ми ћемо добити дух кротости, ако сами себе посматрамо са јеванђељске Божанске тачке гледишта, ако је Бог и Царство Божје а не наша личност у центру наше пажње, нашег живота и рада.

Тада би сваки изгледао мали пред Богом, не би му било у питању и угрожено лично право и поштовање личности, били би ослобођени смешне осетљивости и глупог честољубља, мирно би трпели презрење и запостављање; себичност и брига за самоодржање нестала би из наше душе, почели би стварно живети, мислити и осећати. Тада би раздражљива и узбудљива гордост ишчезла а мирна и умирујућа кротост би се настанила у душе људске. („О кроткима”)

Храброст против себе

Постати сиромаш значи постати искрен, прав, отворен у мислима и осећањима о самој себи, не истицати себе, него волети бити оно што је човек – сиромашно створење које тражи помоћ и осећа глад и жеђ. Дакле, постати духовно сиромашан значи рушити у себи све што је сујетно и охоло. Да би човек постао духовно сиромашан мора имати храбрости против самога себе. („Сиромашни духом”)

Побожност као покривач личног кукавичлука

Има много и других изопачених појмова о хришћанској кротости. Тако се често примећује богобојажљивим и побожним: да су увек болећиви, да се удаљавају од света, да се добро осећају само онда кад су усамљени, да невољу других не желе да виде нити хоће да им кажу слободну и охрабрујућу реч. Зашто онда болећиво говорити онима који своју осетљиву нежну и благу побожност искоришћују као покривач личног кукавичлука и слабости. Зато многи осећају одвратност према таквој скромности и кротости која се показује држањем, изразом лица, погледом или речју. Зато свако здраво осећање има утисак да је таква кротост неприродна, нездрава и вештачка. Ово се најбоље може видети из овог примера: Један тако кротак човек дође свом свештенику па му у највећој понизности и скрушености призна да је несавршен и да је кроз и кроз грешан. Свештеник му каже: „Заиста је тако, као што ти кажеш, грешници смо ми сви, грешан

си и ти”. – „Како?” Плану одједаред скромни и кротки човек. „Ко може тако што рећи за мене? Ко ме тако може окривити?” У овом случају је оптужба самога себе изопачена а кротост и смиреност неистинита и неприродна. Јер чим је сујетно „Ја” додирнуто, оно се нашло увређено, од мирног јагњета изненада је постао ратоборни лав који се љутито брани. („О кроткима”)

Сиромаштво духом као стално расположење душе

Сиромаштво духом је смерно сазнање наших недостатака: да немамо никаквих сопствености па ни добрих дела; да нам је Бог дао привремено све што имамо ради нас и ради добра наших ближњих; да су наше врлине плодови Духа Светог (А. Иванов, Тумач Св. Писма, Београд, 1912 стр. 151). Сиромаштво духом, није сазнање недостатака у знању и мудрости, како мисли велики грчки филозоф Сократ, него је и сазнање и наших недостатака и грехова. Услед таквог сазнања сиромашни духом имају скрушено срце (Теофилакт 21). Они се не поносе својим даром, делима и радом. Познавајући своје грехове и недостатке, они се истински кају. Осећајући Божанску тугу они узимају на срце беду и невољу. Они су смиреног и кротког духа. Њихово напредовање не зависи од овог света. Само истинитом вером и поуздањем уз највећу смиреност једино се надају на Христа и од њега траже помоћ. Ако пак своје недостатке у духовним добрима не познају, они желе да дођу до тога сазнања и потребују правду која важи пред Богом. Осећајући своје недостатке у мудрости осећају и познају своју немоћ и недостојност пред Богом. Зато је сиромаштво духом и понизно признање своје грешности и осећање потребе помирења с Богом, које није ни полазна ни завршна тачка него стално душевно расположење, стална карактеристика право хришћанина, који дуго трпи, не горди се, не срдји се и не мисли зло, не радује се неправди а радује се истини, љуби, верује, нада се. Духовно сиромаштво је основица хришћанске побожности, извор свију хришћанских врлина, извор поштења, истинитости и чистоће, отров против охолости. Без њега је свака врлина само варка и обмана. („Сиромашни духом”)

Молитва за смирено и стрпљиво срце

О, премилостиви и дуготрпељиви Боже наш, дај свакоме од нас смирено и стрпљиво срце какво има твој син Јединородни као јагње које се води на клање (Ис. 53, 7), учини нас да заповести нашег Спаситеља Господа Исуса Христа извршујемо са највећом послушношћу (Мат. 5, 44) и да наше пријатеље придобијемо љубављу и добрим делима (Рим. 12, 20). Тако да се нама и у нама, у нашем животу и раду остваре речи Господа и Спаситеља нашег: Блажени кротки, јер ће наследити земљу (Мат. 5, 5) („О кроткима“)

Сл. 96. „Ми у ропству бејасмо слободни, ви у слободи постадохте робови”.
На слици владикин отац Апостол (доле лево) са сином Петром (десно) и братанцем Јорданом Големим (изнад)

Слобода и ропство

Господ никога не приморава

Човечија слободна воља је не само несумњива истина Православне Цркве, основна истина целог хришћанства, него је стожер моралности. И наш Христос Спаситељ вели: „Ако хоћеш савршен бити (Мат. 19, 21)... Ако хоћеш поћи замном”. Дакле, не приморава, не наређује, него оставља избору, слободној вољи; оставља свакоме да размисли и изабере оно што сматра да је најбоље. Са одрицањем слободне воље напушта се и пориче хришћанство. („О трезвености“)

Слобода није почетак већ циљ

Слободно одлучивање и слободан избор нису почетна тачка, него циљ наших моралних тежњи тј. уколико је човек одраслији, зрелији моралнији, - утолико се код њега испољава слободно одлучивање и слободан рад. Уколико један хришћанин више напредује у хришћанским врлинама – утолико више има моралне слободе, постаје потпуни човек у мери раста Христова (Еф. 4, 13). („О трезвености“)

Привидна слобода

Многи, који су усвојили материјалистички поглед на свет, стварно у почетку осете извесну врсту ослобођења. Нарочито људи који су одрасли под јаким надзором и којима су животни принципи наметнути, осете ослобођење; али им се тада пригушене склоности и процеси почну слободно развијати. Такво стање многим почне изгледати потпуно нормално. ... Резултати и дејство оваквог погледа на свет и његовог моралног учења могу се видети на сваком кораку. Да се у то уверимо довољно је видети

шта се догађа међу људима и народима. Интерес у свим облицима, добит, зарада; уживање у свом формама од најгрубљих до најрафиниранијих је најважнији закон, који доминира и влада светом. Јести, пити, спавати, уживати и множити се, - то је идел коме тежи велики број људи. „Душо, једи, пиј и весели се (Лук. 12, 19), јер ћемо сутра умрети” (I Кор. 15, 32), - то је правило живота многих људи. Савест и морал, срце и живот љубави, разум, правда и практичност су потчињени нижим инстинктима. Исто тако у политичком и друштвеном такмичењу нису ретки примери продаје савести. Но, нема ничега чудног и необичног, када се тврди да душе и савести нема, да су то само илузије и уображења, треперења и кретање можданих ћелија. Напослетку и уживање постаје блутаво и одвратно, задовољство неукусно, чула презасићена и тупа. Тада човек без предрасуда стоји дрхтећи пред разјапелом празнином, пред ништавилом. Живот му је једним ударцем постао без садржаја и без икаквог смисла. У души пак његовој настаје празнина, јер су сви извори високог друштвеног живота затворени и упрљани. На тај начин ослобођење се врло брзо претворило у оно што је супротно. Пороци се посебно развијају и постају господари и деспоти. Ново ропство страстима и пороцима је горе од старог. Спољашње насиље се може избећи или му се може пркосно противити; али, ко ће нас ослободити унутрашњих притисака који нас стално гоне старим навикнутим гресима иако осећамо одвратност према њима? („Материјализам и његови погледи на свет”)

Будимо слободни!

Има људи који у искушењу и борби подлегну, који нису господари својих жеља, који губе своју вољу, постану робови својих страсти и грехова. То су они људи који налазе задовољства у чулном уживању, у пијанству, у раскалашном животу или ма каквом пороку. Ти људи немају слободне воље, немају свог мишљења. Њихова је савест успавана а карактер никакав. Њима господаре страсти, осећања, околина, спољни утисци. Они су као „сламка међу вихорове”. Њихова срећа није у њиховим рукама, јер њима управљају други људи. О, кад би могли само завирити у душу

таквога човека. Тек би онда видели колико такав човек има мало радости, мало свежине духа и благослова Божјег, а много брига, много горчина и нерасположења. Таквој рђавој судбини смо и ми изложени сваког дана. Такве слабиће нико нити цени, нити поштује. Сваки цени оне људе који траже задовољства у духовним добрима, који уживају у истини, у правди, у племенитости и који се одликују моралним врлинама а презиру неправду, зло и пороке; који имају чисту савест, слободну вољу и чврст карактер, који господаре над самим собом. То сваки зна из сопственог искуства а ипак неко дозвољава злом духу, дозвољава рђавим страстима да у његовим пословима заповедају. То је предвиђао и наш Спаситељ, Господ Исус Христос, зато је и опомињао своје ученике: „Чувајте се да како срца ваша не отежају ждерењем и пијанством и бригама овога света.... Стражите једнако и молите се Богу” (Лук. 21, 34-36). Св. ап. Павле пак заповеда: „Не дајте се злу да вас надвлада, него надвладајте зло добрим” (Рим. 12, 21). Немојте, дакле, бити робови својих рђавих прохтева и страсти, него будимо слободни људи, господари над самим собом! („О трезвености”)

Борба за слободу душе

Често се говори о животу као борби за опстанак, као борби за насушни хлеб, за напредак, борби за богатством или удобностима и бољим условима за живот. Та борба се сваког дана види и осећа. Треба пак да знамо да та борба може довести до задовољавајуће победе, ако се у њој не напусти и потцени борба за моралне идеале. Каква је корист човеку ако и цео свет добије а души својој науди? Каква је добит човеку ако стекне и велико богатство а постане слуга својих рђавих страсти и роб својих грехова? („О трезвености”)

Права слобода припада правим хришћанима

Слобода наша је само у границама хришћанске моралности. Нови завет приписује слободу само хришћанима јер вели: „Где је дух Господњи, ту је слобода” (II кор. 3, 17). („О трезвености”)

Шпартанац у Атини

Када је један Шпартанац посетио Атину и видео колико су Атињани покварени и колико се хвале својим слободама, он је узвикнуо: „Две ме ствари задивљују у Атини: колико Атињани јуначки говоре о слободи и колико плашљиво робују својим протевима”. Кад је реч о слободи људској не треба мислити да су слободни они људи који лажу, краду, убијају, отимају, скрнавe свој и туђ живот, гурају се у прве редове, лакоме се на туђе имање, одају се пијанству и коцки, презиру своје родитеље, и мрзе своје суседе, чине друга дела којима се газе основни закон Божији. Такви људи нису слободни. Они могу живети у слободној држави, али нису слободни људи. Они су робови најниже врсте, робови по личном свом избору, а не по принудној сили. (Божић 1937.)

Карактер се ломи и насиљем и миловањем

У ропству је непријатељ ломио карактер насилно, у слободи се ломи карактер миловањем. Зато је потребно ослобођење унутарње, морално ослобођење од страсти и греха, од мржње, од злобе, од лењости, од себичности, од гордости, од немилости и неблагодарности. Једном речју, треба задобити Христову слободу за коју Свети апостол Павле каже: Стојте у слободи којом вас Христос ослободи. (Божић 1937.)

У ропству слободни, у слободи робови

Вера нам је за време ропства пружала наду и утеху, крепост и истрајност. Сада треба да нас упућује поштенom раду, честитом владању, да нас изобличава за грехе који доводе слободу у опасност, да нас лечи страхом Божјим, да нас кара и позива на покајање, једном речју, да од нас ствара слободне људе по мислима и осећањима. Тако ће наша спољашња слобода, добити потпору од унутрашње моралне слободе сваког појединца, моћи бити зајемчена и очувана на дуго и дуго време. Тако ће се ублажити јад мајки за погинулим синовима, олакшати бол сирочади, разведрити туга многобројних инвалида, добити смисла ратничка

гробља која су већа од наше државе. Ако не буде тако, рани мученици ће нам рећи: „О недостојни, ми пре времена одосмо у смрт за слободу коју ви за живота упрљасте!” Ако не буде тако, милиони наших предака који се у ропству одржаше као светли карактери рећи ће нама: „О прокажени, ми у ропству бејасмо слободни, а ви у слободи постадохте робови!” (Божић 1937.)

Сл. 97. И сами топоними говоре о побожности Височана. На слици је пећина „Владикине плоче” у атару Рсоваца, родном селу владикине мајке Маруше. Сама клисура изнад које се налази пећина носи исти назив,

Сл. 98. Детаљ из пећине. Природна статуа која са налази на 300 метара од улаза у пећину.

Наше немоћи и наше празнине

Целат и мучитељ

Народна посланица вели: „Грешник је целат и мучитељ, самоме себи”. Јер се грешник одриче права које је небески Отац имао над њим и тражи на место блаженства у Богу, блаженство у себи и свету, где га не може наћи. Сваки је грех дело противно нашој природи и нашем назначењу, а све што је противно природи, оно не сазидава, него руши; не помаже, него одмаже наш телесни и духовни напредак. (Мостар, 1928.)

Кад је тешко бити с Богом

Као што је блудном сину из јеванђелске приче било неповољно и тешко да остане код свог оца, него је од њега отишао у далеки свет, тако је грешницима тешко бити с Богом те беже од Њега. Но, као што се блудни син удаљен од оца потуцао, служио другом господару, хранио се корењем, тако се и грешник одвојен од Бога потуца, служи својим страстима и гресима. (Мостар, 1928)

Вашар овога света и гозба Христова

Као што се на вашарима нуди разна роба на продају и продајци се надвикују да би виком доказали бољи квалитет своје робе, тако се и многи угоститељи разним рекламама такмиче да нам докажу како су нам за подмирење душевне жеђи и глади, за подмирење душевних и телесних задовољстава спремили најбољу трпезу од најмодернијих људских изума, вештина и уметности. Та светска ларма и надметање има жељу да заузме нашу верску свест, да окупира нашу пажњу, да у нама ослаби

верску струју, да угаси жељу ка богосазнању и Божјој милости и да нас тиме спречи да можемо чути и примити позив Цара и Господара: „Дођите, све је готово”. /.../ На приређено весеље и гозбу позвани нису хтели доћи из разлога што нису осећали глад. Ко не осећа глад и жеђ, он је равнодушан према позиву на гозбу. Тако и Христос претпоставља кад вели: „Благо гладнима и жеднима правде”. Свакодневна ларма живота, надметање других угоститеља надјачали су глас Божји. Они су се свакако одазвали позиву других угоститеља и душа је њихова засићена можда и отровном храном. Зато не теже оном што је Божанско и вечно, него оном што је привремено и човечанско. Ситих данас има у великом броју. Они избегавају да приступе заједничкој трпези, имају осећање уморности, исцрпљености и потпуне засићености. (Божић 1932.)

Шта Бог тражи а шта људи

Док Бог тражи ма и једно дело код највећег грешника да би га спасао, дотле људи траже ма и један грех код највећег праведника, да би га осудили! (О хришћанској љубави)

Стални немир

Људи који греше немају никаква мира ни с Богом, ни с људима. Они су у сталном немиру: не верују, немају љубави, вређају, не наслањају се на Господа Христа него Га одбацују. Њих распињу њихове нескромне жеље, њихови незајажљиве страсти које им никако не дају мира и спокојства. Зато су са својим ближњима и суграђанима у сталним размирицама, свађама и непристојним распрама, једном речју, у сталном рату против свију и свакога. (Божић, 1935.)

Здрава туга

Бол због греха није осећање болести или слабости него здраво осећање трезвености. („О ожалошћенима који плачу”)

Наше празнине и немоћи

Човек као ограничено биће не може бити довољан самоме себи. Као несавршено биће он тражи од другог попуњење својих недостатака. Ако то неће тражити од Бога Који једини може попунити све наше потребе, јер је једини он потпуно савршено биће, човек то попуњење тражи од створеног света; на место Бога поставља свет, њега обожава и живи у обмани да попуњење својих немоћи, празнина и недостатака може добити од света. У том случају, претвара истину Божју у лаж и већма поштује и слуша твар него Творца. (Рим. 1, 25) (Мостар, 1928.)

Грешимо непрестано

Ми смо грешни. Само је Бог без греха. Грешимо од рођења до смрти. „Где, у безакоњу смо се зачели, у гресима смо се родили” (Пс. 50, 5). „Ако речемо да немамо греха, варамо себе и истине нема у нама” (1. Јов. 1, 8). Нема човека који не греша. Књижевници и фарисеји оптуживаху жену блудницу, када им Христос рече: „Који је међу вама без греха нека најпре баци камен на њу”. Покарани од своје савести, разбегоше се од старешине до последњег (Јов. 8, 7-9). Грешимо мислима, грешимо речима, грешимо делима. Сав наш живот је у гресима. Греси управљају нашим срцем, дејствују у нашој памети, ослабљују нашу пажњу. Много имамо грехова од чињења зла а још више што пропуштамо да учинимо добра. Може бити да ми то не опажамо јер греси помрачују наш разум и ожесточавају наше срце. (Мостар, 1928.)

Бог презире само грех

Иако човек греша, он не престаје бити предметом Божје љубави, јер Бог презире грех, али не и грешника. (Божих, 1935.)

Једини лек против греха и смрти

Многим је нејасно: како је васкрсли Господ победио грех, а људи и сада греше, како је Христос победио смрт, а људи и сада

Сл. 99. Чудесна клисура „Лонци” или Росомачко (Славињско) грло у Високу

умиру? Христос је победом греха постао лек против греха. Другог лека нема. Ко тражи лек против греха, он се може Њим излечити. Ако људи и сада греше то не значи да Христос није лек против греха, него да људи који греше тај једини лек не употребљавају, да га или довољно или никако не познају. Наша историја и прошлост сведоче нам да се сваки излечио греха, ко год је овај лек знао и употребио га. Чим ко погреша, он се удаљава од Бога и духовно умире. Ако ко хоће да и даље духовно живи, он се каје, поново обраћа Богу и вером у Христа наставља духовни живот. (Мостар, 1928.)

Трска и храст

Ко се чврсто држи откривене јеванђелске истине она му даје потпоре и држи га да се не повија по сваком ветру као трска, него да усправно стоји као дугогодишњи дебели храст са сигурним, чврстим кореном. Зашто многи играју жалосну улогу? Зато што су одбацили огртач хришћанске истине, одбацили су његов украс и његову заштиту и не могу стајати чврсто. Такви се људи показују слободни, али су слаби и у истини играчка лажи, робови страха, креатуре духа времена којим су инспирисани и несавладани. Јеванђелска је истина, дакле, хришћанину оно што је ратнику ритерски огртач који му краси тело и чува одело. (Божић 1930.)

Криза и раскош

Ако посматрамо живот данашњег „модерног” света, можемо се сваког часа уверити колико се времена, труда и новца утроши на улепшавању и неговању тела. Само кад се погледа како се наш свет раскошно одева, колико се времена и новца троши на разне парфимерије, како се мало времена и сразмерно мало троши на улепшавање душе, добиће се бар бледа слика службе телу и страстима и занемарењу душе и душевних врлина које треба да красе биће човечје. Једнако се сви жале на економску кризу а стално се такмиче у служби телу, раскошном луксузном одевању и задовољењу телесних потреба. (Мостар, Божић 1929.)

Племенита бароница Кридмер

У почетку нашег столећа живела је чувена племенита бароница Кридмер. Она је у почетку живела у великом изобиљу, није ни у чему оскудевала, али је ипак осећала празнину живота. Њено срце није више могло да испуни живот овога света. Једаред потпуно малаксала до очајања, дође једном сиромашном обућару да поручи ципеле. Када виде колико је задовољан и радостан сиромашни обућар, она је била јако изненађена. Радосно расположење сиромашног обућара бејаше потпуна противност нераспо-

ложења богате и племените баронице. Зато га и упита:

- Драги пријатељу, јеси ли срећан?

- О, како да не! радосно одговори сиромашни обућар. Узрок моје среће и радости је мој Спаситељ Господ Исус Христос, настави он, Коме сам се од дужег времена потпуно предао и посветио.

Ова изјава осетљиву и племениту бароницу дубоко потресе. О њој је непрестано размишљала и стално покушавала да попуни празнину свог живота, да се и она ода служби Богу. И заиста, служба Богу је потпуно преобрази. Свуколику празнину коју је она осећала у души својој, у срцу свом и у животу уопште, испунила је љубав и служба Богу и ближњима. Уколико је имала више љубави према Богу и ближњима, утолико им је више и служила. Меланхолију и нерасположење њене душе заменили су одушевљење и радост, јер она постаде средство руку Божјих за спасење многих. (Мостар, 1929.)

Нека свако упозна себе

Глас савести

Човек има способност да може разликовати истину од лажи, добро од рђавог; осећа се обавезним да чини оно што је добро, а да избегава оно што је рђаво и у сваком поједином случају сматра себе морално одговорним. Та морална снага и способност нарочито се испољава у савести, која човечију вољу безусловно везује за морални закон, који стоји изнад њега и који је независан од наших интереса и наших навика и обично се назива глас Божији у човеку. Глас савести је ипак само онда „Глас Божији” ако, пре извесног поступка, оно што је добро помаже, а рђаво одмаже; а после извршења дела, добро одобрава, а зло се осуђује. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Из чистог се ума мисли уздижу ка Богу

Ум је око душе. Ум је прозор душе према Богу. Ако је ум чист, светао и отворен према Богу, на целу душу се сипа небеска светлост: мисли наше уздижу се према Богу, сви осећаји наши сливају се у љубав према њему и Његовом закону, сва дела наша светла су, здрава и упућена служби Њему; душа је осветљена и слободна од порока и страсти, које на њу наваљују кад је покрије тама болесног ума. Кад је ум чист, све је чисто у души човековој и цео је човек тада чист. Штогод је више човечији ум управљен само на оно што је чисто, човек се све више богати чистотом. Штогод се више наш ум задржава на Господу Исусу Христу, као савременој чистоти и светлости, то постају ум, срце и душа све чистији, осетљивији, зрачнији и видљивији. Одврати ли се ум од Бога, тим је светилник душе угашен, прозор душе је затворен, вођ душе је склизнуо с пута и пао у јаму, у души човечијој настаје тама. Тада настаје узбуна у души и слепачко тапкање и пипање час по овом час по оном путу. Изнемогла и потамнела душа предаје се телу, тело постаје вођ, телесне страсти и жеље почињу господарити човеком. Слепац почиње водити слепца док оба не падну у јаму. Ово важи и за свештенике који су вође своје пастве, за учитеље који су вође својих ученика и за родитеље који су вође своје деце. („О чистом срцу“)

У чистом срцу се огледа лице Божје

Постоји још један дубљи узрок но што је разум човечији, постоји наше срце. Дакле, не глава него срце. Нечисто срце је та тамна преграда која спречава човека да може видети Бога. Бог је свуда, али нас грех одваја од њега. То је несаломиви закон природни у духовном свету. Сунце је ту и сија, али ако је простор засут црном завесом ипак је унутра тама. Нечистота нашег срца и наши греси су црни застор који одбацује Божанску светлост тако да је светлост богопознања и гледања спречена да продре у нашу душу. Као што у чистој и бистрој води сија сунце, а у прљавој бари његов сјај је угашен, штавише и потпуно помрачао, тако се у чистој срцу одсијава и огледа лице Божје а нечисто срце и

прљаво владање угушују, прљају Божанску светлост и чине нас слепим за Бога и Његову управу. Нису сумње, теорије нити наше комбинације разума него су грешни живот, посувраћеност и лудорије нашег срца сметње да би могли Бога признати и по његовим се заповестима владати. („О чистом срцу“)

Човек чистог срца је храм Божји

Као што при чистом ваздуху сунце лепо сија и лако развија своју светлост, тако у чистом срцу Божја благодатна светлост (Јов. 1, 9) распрострањава своје благодатне зраке. Човек са чистим срцем је храм Божији, јер он љуби Бога свим срцем својим, а ко љуби Бога, Бог ће доћи к њему и у њега ће се настанити (Јов. 14, 23). Као што сунце светли, блиста, греје и оживљава на чистом ваздуху; тако Бог светли, блиста, загрева, оживљава и влада у чистом срцу људском. За такве људе вели сам наш Спаситељ, да је у њима царство Божје, да ће они Бога видети (Мат. 5, 8). Зато се и псалмопевац Давид моли Богу: „Учини ми Боже чисто срце и дух прав обнови у мени“ (Пс. 10, 15). /.../ Чисто срце и чисту душу има онај ко нема никаквих рђавих жеља, него њим влада потпуна љубав у односима према Богу и ближњима. Чистог срца је онај ко није упрљан грехом, него се стара да живи непорочно и без мана, бежи од жеља младости, држи се правде, вере, љубави и мира са свима који призивају Господа од чистог срца (I Тим. 2, 22). („О чистом срцу“)

Погледајте малу децу

Као што у ватри сагорева свака нечистоћа, а метали се чисте од рђе; тако људи који су пуни нечистоте, кад се саображавају људима чиста срца, долазе себи, покају се, поправе се, промене свој дотадањи начин живота и постају побожни, дарезљиви и богољубиви. /.../ Исус Христос је од главе до пета, од колевке до гроба, од мисли до дела највећа чистота, највећа светост, најјаснија доброта, најчистије добро. Апостоли Христови и светитељи, који распеше тело своје са страстима својим, очистили су срца своја тако да су се удостојили бити не само синови, него и другови

Исуса Христа. Но за кога су ови примери непојмљиви, нека погледа малу децу, која имају толико невиности, безазлености и чистоте у себи да је Спаситељ рекао: „Заиста вам кажем, ако се не повратите и не будете као деца, нећете ући у Царство небеско. Који се понизи као дете, онај је највећи у царству небеском (Мат. 18, 3 и 4). Оставите децу и не забрањујте им доћи к мени, јер је таквих царство небеско” (Мат. 19, 14). Истина, деца не умеју да размишљају као одрасли људи, али се одрасли заиста имају угледати на чистоту срца децјег. Зато се и ми свакодневно молимо

Сл. 100. „Човек са чистим срцем је храм Божији”. Многовољени парох дојкиначки деда Ђорђе Панић

Богу да нам дарује чисто срце и да дух прави обнови у душама нашим. Благо онима који су чистога срца, јер ће они Бога видети (Мат. 5, 8). („О чистом срцу”)

Нека свако упозна себе

Један грчки филозоф рекао је: „Познај самога себе”. Познавање самога себе нарочито је потребно, када је у питању одржавање трезвености и духовних способности. Зато нека сваки упозна себе, своје моћи и наклоности и тачно пази нарочито на своје слабе стране. Нека сваки избегава све што би било опасно за његов темперамент и конструкцију, од чега му прети духовно ропство. („О трезвености”)

И најплеменитија занимања могу бити опасна

Често пута нам могу бити опасна и најплеменитија занимања, наука и уметност, ако нам дух лишавају онога што нам је најпотребније, ако нас лишавају духовне трезвености. Зато и њих каткад морамо избегавати. Зато се савесни и добри свештеници, лекари, учитељи, професори и сви умни радници одричу многих страсних задовољстава духовних и телесних. Одричу се свега, што би слабило њихове душевне и телесне моћи и што би им ометало у вршењу њихове службе. Но трезвеност захтева и трговина, занатство, земљорадња и вођење економије уопште. („О трезвености”)

Рушење лажних ослонаца и обнова душе

Ако се жели да хришћанство у нама и од нас може што саградити, оно мора уклонити оно што смета нашем духовном напредовању, мора пре тога одзидати. Мора срушити лажну основу и лажни ослонац који би ми нашом фантазијом и уображењем хтели себи да створимо и помоћу којих ми нешто хоћемо да будемо. Мора душу ослободити сваког уображења и то до оне тачке да духовно сиромаштво остане јавно, те да се из дна душе чује узвик псалмопевца: Ништаван сам и сиромаш, Ти си помоћ моја и избавитељ мој, Боже мој, не часи. Пре но што нас Христос

може наградити добрима Царства Небеског - Божјег, мора се непоштедно уклонити кула наше уображене величине, коју смо ми сами себи саградили. Пре но што Христос може ући у просторе наше душе и нашег живота, морају ти простори бити очишћени и ослобођени свију лажних богова и идола. Ако ја хоћу да Христос расте и напредује у мени, онда морам ја опадати (Јов. 3, 30). Ако ја хоћу да Христос буде моје богатство, богатство моје душе, да он постане мој темељ и мој ослонац, морам постати духовно сиромаш, без уображеног сопственог темеља, без уображеног сопственог ослонаца. („Сиромашни духом“)

Напрсло звоно се не може закрпити

Човек се не може поправити ако само поједине пороке и недостатке у свом животу поправи а друге задржи, него једним потпуним обртом, једном потпуном духовном обновом и преокретом. Звер се може припитомити. Али она остаје звер. У погодном моменту она показује своје зверске особине и навике. Но, да узмемо други пример: ако једно звоно у торњу напрсне и добије пукотине, пукотине се не могу споља замазати или залепити. Најбоља и стварна поправка могла би се извршити, ако се звоно скине са торња те се у ливници, у усијаној пећи истопи и изнова прелије. Тако је и са човеком. И човек са прекорима, манама и недостацима је као напрсло звоно које не даје никакав јасан звук. Крпљењем и замазивањем споља добија се само спољашња пристојност и углађеност која старе грехове само варљиво покрива. Као што се напрсло звоно мора прелити у звоноливници, тако се и грешни човек мора у ливници Божјој, Духом Божјим помоћу Спаситеља Господа Исуса Христа и Његовом снагом, прелити, духовно преиначити, поново родити вољом и милошћу Божјом, искупљењем и спасењем Христовим. Тако би се збило оно што, по пророку Језекиљу, Господ вели Израиљу: „И даћу вам ново срце и нов ћу дух метнути у вас, и извадићу камено срце из тела вашег и даћу вам срце чисто. И дух мој метнућу у вас да ходите по мојим уредбама и законе моје да држите и извршуете (Јез. 36, 26-27). Јер, ако се ко не роди водом и духом, не може ући у царство Божје (Јов. 3, 5) (Божих, 1936.)

Духовна борба

Шта се цени?

Не цени се само постигнути успех на једном добром делу него утрошена енергија и воља за постигнуће циља. („О трезвености“)

Јунака чини јунаком јака воља

Јунака чини јунаком јака воља. То је исто и код светитеља и Божјих угодника. Њихова јака воља побеђује сва рђава осећања, страсти, рђаве навике и спољашње рђаве утиске и утицаје. Прва погодба чврстог и јаког, доброг карактера јесте јака слободна воља. Дobar човек са чврстим карактером и јаком вољом остаје доследан и веран своме карактеру па био и у тамници. Свако предузеће само онда напредује ако има за основу јаку вољу. Нико није дужан нити сваки може да буде богат или учен, али је сваки дужан и сваки може да буде добар, да има јаку моралну слободну вољу и чврст морални карактер. Ове обавезе не може се нико ослободити. („О трезвености“)

Пркосно самопоуздање или духовна јачина

Неки мисле да се духовна јачина постиже извесном личном упорношћу или самопоуздањем кад ко каже: ја то хоћу, ја ћу то извршити, ја ћу то издејствовати, ја могу пркосити сваком послу и сваком човеку па и Богу. Али то није права духовна јачина. То пркосно лично самопоуздање је само сенка, демонско безумље које се ипак једном мора скрхати. Постоји други пут за обнов-

љење, појачање и оснажење унутрашњег човека. Тај је пут, по речима апостола Павла, да се Христос вером настани у срцима нашим. Кад се у нас Христос усели, тада имамо основицу нашег живота не само у нашој сопственој, грешној и слабој унутрашњости, него у великом дару Божјем, у Христу, у Његовој речи и у Његовом крсту и страдању. Кратко речено: када се Христос вером у нама настани, тада имамо снаге, осигуравамо себи победу, добијамо радости за делање и рад, имамо одважности за исповедање вере, храбрости за трпљење што нам се никаквом снагом светском из наше душе не може одузети. Унутрашњост човекова је најважнија, имати духовно јаке људе је највећа потреба данашњег човека. Духовна јачина може се постићи само на тај начин ако се вером настани Христос у срца наша. О, кад би на земљи сви хришћани повећали веру своју, када би својом унутрашњошћу постали јаки и снажни, кад би се Христос вером настанио у срца њихова! (Божих 1933.)

Сл. 101. „Трезвеност не искључује радосне састанке”.
Млади Дојкинчани на излету. Централана фигура
је владикин брат од стрица Големи Јордан.

Не угуравајмо сопствено „ја” у дело Божје

Треба размислити да се сопствено ја не угура у Божје дело; да се не ради само по својој вољи, да се не поступа сам, уместо да се дозволи да Бог поступа, да ко сам зграби крст а да не сачека да сам Господ Бог мете крст страдања на његова плећа. Сваки добар хришћанин свесно не тражи размирицу, сукоб или прогањање; него чека и оставља Богу да ли ће га и када ће га Он увести у искушење, сукоб и прогањање. Добар хришћанин иде мирно својим путем без зебње и страха покорављујући се вољи Божјој, не тражи да га ко мрзи или прогања, поступа потпуно озбиљно, стварно, мирно, без икакве галаме, право хришћански. („О прогнанима”)

Немојте клонути духом

Сви се тргните. Будите храбри и одушевљени ви који сте разумели да ваш живот треба да буде посвећен Ономе који вас толико љуби. Ако у служби Богу имате што да претрпите, немојте клонути духом. Служите му у жалости и у искушењу, служите му кад осећате његово присуство, служите му ћутећи и вашим трпљењем и непоколебљивим поверењем. Будите храбри и у најтежим приликама па и онда кад не видите никаквих резултата, убеђени да они који сеју са сузама, пожњеће са песмом (Пс. 126, 5). Угледајте се на Спаситеља Који на неколико часова пре крсне смрти вели: „У свету ћете имати невоље, али не бојте се, јер ја надвладах свет”. (Божих 1929.)

Трезвеност не искључује весело друштво

Трезвеност не искључује радосне састанке или весело друштво, али искључује сваку неумереност и сваку врсту задовољства, којим се смањује: свежина духа, добро душевно расположење и бистрина духа или ограничава покретност слободне воље, способност и еластичност духа или смањује услужност. („О трезвености”)

Умереност се стиче вежбом

Како умереност није урођена, него се стиче вежбом, сваки је упућен на одрицање од оних задовољстава која могу навести на слабљење душевне и телесне моћи, на искушења и саблазни. („О трезвености“)

Једина корисна мржња

Бол због греха са признањем пред Богом, а ако је потребно и пред људима, мора бити у вези са мржњом према ђаволској снази и готовост за одрицање од греха и жеља да ланци греха буду потпуно раскинути. Кајати се значи осећати да се више не греши. Чије је кајање искрено и озбиљно, чија је жалост озбиљна и истинита, за њега важи обећање: Благо онима који плачу, јер ће се утешити (Мат. 5, 4). („О ожалашћенима који плачу“)

Духовно зидање

Зидари су не само они радници који обављају тешке физичке послове око изградње каквог објекта: куће, палате, ћуприје, него су и они који изграђују душу човечију, породицу, друштво или државу. (Васкрс 1937.)

Господе, помози нам да јачамо у сили Твојој

Господе, помози нам и благослови нас да јачамо у Господу и у сили јачине Његове. Да се обучемо у свеоружје Божје да бисмо се могли одржати против лукавства ђаволскога. Да станемо, опасавши бедра своја истином и обукавши се у оклоп правде. И обувши ноге у приправу јеванђелског мира. А врх свега да узмемо штит вере о који ћемо моћи погасити све распаљене стреле непоштења. (Еф. 6, 10-17), да се обрадујемо рођењу Спаситељевом и срдачно поздрављамо: Христос се роди! Ваистину се роди! (Божих 1930.)

О МОЛИТВИ

Разговор срца с Богом

Молитва је верско, душевно буђење, одушевљење или охрабрење. То је уздизање срца Богу или унутрашња срдачна жеља Божје милости и помоћи. Због тога се и каже да је молитва разговор с Богом или говор Богу. У томе је битна разлика између молитве и простог размишљања о Богу. Хладнокрвни философ без икаквог молитвеног узбуђења мисли о Богу. Хришћанин у молитви излива своје срце пред Њим, изјада Му се као свом љубљеном пријатељу с непоколебљивим убеђењем да Бог познаје и најтиши уздах његов. Тај разговор срца с Богом познаје само побожни хришћанин. У том живом личном односу је суштина вере. („О молитви“, 1939.)

Одмор телу и души

У вери и молитви наћи ћете одмора телу и душама својим; јер као што је човеку потребно радити за физичко издржавање тела, тако је и души човековој потребна молитва за њено издржавање. (Преглед 1936/9)

Права молитва

У правој молитви истински богомолац отвара срце, душу и мисли своје и казује Му као Оцу небеском све грехове своје, све мисли своје, сва осећања, тежње и надања своја. Да ли је то нешто неприродно? Било би неприродно кад дете не би говорило са својим оцем. Чак би и непаметно било кад дете свом оцу не казује своје жеље и невоље, кад му не износи своје потребе, кад

Сл. 102. Сеоска слава у Дојкинцима

се не каје за своје погрешке или не изражава своју благодарност за учињено му добротинство. Такви су управо хришћани који се Богу не моле. ... Као што сталним међусобним односима између детета и родитеља, дете стоји под њиховим сталним утицајем и они га у животу руководе, тако хришћанин молитвом одржава тесну везу с Богом Који га у животу прати, управља и помаже. („О молитви”, 1939.)

Кад је молитва грех

Молитва у којој се изражава сумња а не вера и чиста нада у остваривање оног за шта се моли, била би недостојно мађионичарство, бевредносна самообмана, била би равна једном пријатном мирису опијума коме се трезвен човек, пошто се добро промисли, припреми да у њему ужива пријатност нечег што не постоји. Ко се тако моли Богу, он се Богу не моли, него чини велики грех. („О молитви”, 1939.)

Кротост

Кротост је врлина која прашта и воли

Кротост је врлина која се састоји у готовости да опростимо онима који су нас увредили, да се драговољно одречемо сећања и казне без огорчења, те да тиме сачувамо љубав, коју смо имали пре учињена нам увреде. Љубав као највећа хришћанска врлина је најплодније дрво на коме расте овај плод који сваком хришћанину даје најлепши мирис. Кротки хришћанин не чини никад никакво зло свом противнику, он настојава да му зло врати добрим, он се моли Богу за њега, он тражи прилику да се с њим измири (Мат. 5, 44; Рим. 12, 17). („О кроткима”)

Кротак је мио и Богу и људима

Кротак је онај који се не гњеви због учињених му увреда, не враћа зло за зло, не чини освету, не жели зло другоме, не ружи и не опада другога. Њега сваки радо има, он стиче верне пријатеље, увек је ведар, весео, миран и спокојан. Он је увек доброг здравља и дуго живи, јер га не једе јед, ни пакост, ни злоба, због чека многи пре времена иду у гроб. Такав човек је мио и драг и Богу и људима. Зато је он срећан на земљи. („О кроткима”)

Посматрање са даљине и висине Божје

Кротак човек све посматра не са своје себичне, него све гледа и суди са јеванђељске тачке гледишта. Ако ко стално мотри кроз призму свога „ја” и са свог личног становишта, добија уску,

унакажену слику која га чини немилостивим и неправичним. Ако пак са даљине и висине Божје посматра себе, своје савременике, време и свет, добија широк и висок хоризонт и јасан и правичан поглед, што га чини мирним, мирољубивим и кротким. („О кроткима”)

Кротост је храброст а не слабост

Не треба сматрати да је јеванђељска кротост - слабост, кукавичко забашуривање или бесмислена трпељивост. Напротив, стварно јеванђељски смирен је у исто време одушевљен, храбар и неустрашив борац, који извршује вољу Божју придржавајући се јеванђељске науке и не обазире се на своју личност. Зато је борба истински смиренних и кротких хришћана за јеванђељске принципе потпуно мирна и слободна од узрујаности и нервозе. Одважност пак кротких не захтева никакве моменталне успехе, јер може чекати са уверењем да ће „кротки наследити земљу, да ће они добити и земаљско и небеско царство” упркос моменталним личним успесима себичних људи (Мат. 5, 5). („О кроткима”)

Христос није ратоборни лав

Пример неизмерне кротости и смирености је сам Господ Исус Христос. Он није ратоборни лав, него је „јагње Божје које узе на се грехе света” (Јов. 1, 29). Он је „кротак и смирен у срцу и наћи ћете покој у душама својим, јер је јарам Његов благ и бреме Његово лако” (Мат. 11, 29-30). Он даје пример пожртвовања, оданости и љубави све до своје крсне смрти. Он даје пример свима, јер је он пут, истина и живот (Јов. 14, 6) и тиме свима даје нов смисао живота и нове хришћанске животне снаге. („О кроткима”)

О миру и миротворству

Мир и љубав може дати онај ко их има

Мир и љубав може дати онај ко их има. Само од Бога Господа Христа можемо добити мира и љубави. („О миру у свету”, Београд, 1939.)

Док мира и одмора не нађемо...

Многи траже мира тамо, где га не могу наћи: Многи га траже на грешним путевима. Али баш ту наилазе на немир и грижу савести. Даље, траже мира у лепоти природе, у племенитој уметности или науци; али њихова душа остаје увек празна. Најзад траже мира у раду, да би ту на зло заборавили, али увек, узалуд. Ни грех нити задовољство; ни природа нити уметност; ни рад ни обожавање људи не могу испунити срце људско, ни души људској дати снаге и мира. Кад човек све то опроба, испита и искуси долази до закључка једног ученог богослова и узвикне: „О, Боже мој, ти си нас створио, али наше срце остаје без мира, док мира и одмора не нађе у Теби”. Тек тада продире у уши његове библијска истина: да безбожници никад и нигде немају мира; да само Бог може људима мира дати, јер је Он књаз мира. („Христос Миротворац”, Ср. Карловци, мај 1940.)

Хришћански мир и кукавичлук

Хришћански мир није мир по сваку цену, мир из слабости из кукавичлука, из страха од неке борбе, или мир на рачун неке истине. Са таквим миром мртвила и трулежи хришћански мир нема ничег заједничког. Јер мир од Бога изражава јачину а не

слабост, храброст а не плашљивост, ратоборност у борби истине и лажи, Бога и демона. Мир је кћи вере (Рим. 5,1) (Божић 1935.)

Мир који превазилази сваки ум

Мир се одржава помирљивом душом и карактером, одржава се старањем да се сачува постојећи мир или оконча настала неслога. Када Свети Дух праведном хришћанину потпуно осигура милостиво опроштење греха, када умирује и ослобађа његово уплашено срце и крепко га теши у светским бригама, онда душа његова налази мир у Богу као највишем добру, које имају и уживају они који у Њега верују. То је мир Божји који превазилази сваки ум. (Фил. 4,7) (Београд, 1926.)

Христос је моја „суматања”

На дугачким путевима кроз простране пустиње Индије има колиба за одмор, где се уморни путник може одморити и свој терет са себе скинути. То место за одмарање и освежење путника Индијци зову „суматања”. Један Индијац проучивши свето Јеванђеље прими хришћанство речима: сада је Христос моја „суматања”. То ће рећи: Христос је мој мир. Он је одмориште где грешник уморан душевном борбом може свој терет са себе скинути и своју душу одморити. (Божић 1938.)

Господ тихо говори кроз хуку таласа и хујање ветра

Нашу епоху могли би упоредити са једном страшном морском буром. Многи људи се данас налазе у страховитој бури и не знају на коју страну да окрену свој поглед. Циљ и задатак Цркве је да сваког упуту, да сваком објасни да је данас више него икада потребно да се сваки окрене Христу Спаситељу, јер је једини Он способан да умири људске душе, да васпостави мир у свету. Он је кнез мира. Он је у току векова пружио мир свима онима, који су Га за мир молили. Нисмо ли ми хиљаду пута тонули у мору опасности свог живота, док нас невидљива рука није

ухватила и изненадно извукла и ставила ван опасности. Тако се десило и ученицима Христовим, јер када су били у највећој невољи, њима се јавља Господ и каже: „Не бојте се!”. Када је Христос рекао Петру: „Дођи”, он је одмах пошао. Но када је Петар био у опасности да потоне, он је повикао: „Господе помагај!”. У овој сцени су три важна момента:

- Глас Божји: „Не бојте се”,
- „Дођи”, позив у помоћ и
- Пријем Господа у лађу.

Данас се чују многи позиви „дођи”, који говоре на све стране, али нису као глас Господњи, јер нас више узнемиравају него што нас смирују. Гласови политички, гласови интереса, мржње, страха и освете, који су често пута опасни да нам је боље ћутати, јер нам они не доприносе добра, већ нам задају још више брига и невоља. Међутим Господ нам се увек обраћа тихо и благо само ради нашег добра. Он нам говори преко наше савести и преко наших осећања. Најчешће пак Он нам, данас као и у најстарије време, говори истину преко св. Јеванђеља. То, што је говорио некад многим генерацијама, говори и сада кроз хуку морских таласа и хујање ветра. То што Спаситељ говори треба слушати и разумети. Додуше, Он не говори увек на исти начин. Он неке укорава, друге одушевљава и храбри, а неке опомиње и прекоревача. Но сви можемо и сви смо дужни да чујемо и разумемо Његов глас. Само тако ћемо се смирити и охрабрити, ако нам храброст недостаје.

Али не задовољавајмо се само тиме што слушамо Његов глас, те се њим одушевљавамо и дивимо, него се угледајмо на св. ап. Петра, који је, чим је чуо и познао Његов глас одмах са својим гресима, манама и недостацима пожурити Њему. Пођимо и ми Господу с вером и одушевљењем радосно, ради нашег добра и спасења. Ако уопште има кога, који заслужује наше поверење, то је Он и ми немамо никаквог разлога да га одбијемо. Зато и ми пођимо Њему и не покушавајући да се учинимо бољим но што смо, него пођимо Њему са нашим сумњама, нашим страхом и нашим унутарњим невољама: али са добром вољом, племенитим и топлим жељама нашег срца. („Спаситељ у бури”)

Књаз мира

Само књаз мира Господ Исус Христос чије рођење данас прослављамо, може учинити обрт и препорођај, од немирних људи створити миротворце и децу Божју. Не ми људи, него Бог, не ми, него Христос, Син Божји може поново створити и препродити небо и земљу, створити мир на земљи и добру вољу међу људима. (Божих 1935.)

Најпре јединство са Христом

Треба знати да ко нема мира у себи не може имати мира ни с другима, ко нема јединства с Христом, не може бити творац јединства међу људима. (У служби Богу и роду”)

Мир у свету почиње у срцу

Хришћанство се налази у таквом стању, да су све његове тековине стављене у питање, јер постоји опасност да се рат претвори у пожар и униште не само културне, просветне и хумане установе, него и хришћанска хумана осећања; да се смртоносна борба између народа и држава не развије у том облику да антихрист не дође до потпуног изражаја и предузме власт над народима и државама. Због тога се ми у нашим црквама једино молимо Богу за мир у целом свету. Али када кажемо мир у целом свету не треба мислити да то само значи доле оружје, да ће онда сићи небо на земљу, да ће одмах постати царство Божје на земљи. Тиме би заиста било једно зло у свету мање. Био би један плод отрова на отровном дрвету човечије узнемирености одстрањен. Био би одстрањен рат између народа и народа, државе и државе. Али би остао рат између човека и човека, рат у кући и породици. Идеално би било да супрузи живе у миру и слози да између браће и сестара, између деце и родитеља влада дух мира и љубави. Али, на жалост, ми сви примећујемо и осећамо колико због подвојености, неслоге и раздора, трпи баш наш домаћи и породични живот. Шта је узрок таквим немилим појавама? Ништа

друго но то, да су душе појединца без мира, да су срца појединаца препуњена немиром, да у њима станује, њима влада злоба, сукоб и узнемирење; да су мисли њихове затроване осветом и узнемирењем. Када би пак срца људска била испуњена миром, онда би и станови људски постали палате. То ће рећи: Унутарњи мир душе, срца, мисли и осећања дејствује на спољашње односе људи и њихове друштвене односе. Мир у срцу значи мир у дому; мир у дому значи мир у друштву, народу, држави и човечанству. Кад би људи имали душевног мира, они би све имали. („Христос Миротворац”, Ср. Карловци, мај 1940.)

Сл. 103. Сеоска слава у Дојкинцима

Слога је снага наша

Узрок наших неуспеха

Ко нема личног духовног јединства, тај је расејан, свака његова жеља не налази одзива, а сваки његов рад тешко постиже успеха. (Мостар, 1927.)

Слога је снага државе

Као што је слогa први услов за напредак једне породице или задруге, она је најважнија потреба за напредак једне општине, среза, државе и Цркве. Слога је снага државе. Ако међу грађанима једне државе влада слогa, у њој све цвета, и наука, и књижевност, и вештине, и трговина и све што је добро. Таква се држава снажи у својој унутрашњости и према другим државама. (Мостар, Васкрс 1927.)

Сноп

Наша народна прича наводи нам овај пример: Неки човек имао је четири сина који се никако нису слагали. Пред своју смрт позове синове себи да их посаветује како треба да живе у слози и љубави. Да би им очигледно представио потребу слогe, нареди да му се донесе један сноп пружа. Кад му донесу сноп, он га да најстаријем сину да га преломи. Син узео сноп, покуша на све могуће начине, али је сноп био јак да су његова напрезања била узалудна. Затим покушаше редом и остала три сина: упињаше се, али опет узалуд. Ни један није могао преломити сноп. Најзад им отац одобри да развежу сноп и да ломе прут по прут. Тако они у једном

часу све пруже изломише. Тада им рече отац: Ето вам, драга децо, пример сложног и несложног рада. Док будете живели у слози и љубави, нико вам ништа не може нашкодити нити вас оштетити, свагда ћете срећно напредовати. Кад се пак међу вас уселе раздор и неслога, тада се не надајте никаквом напредку. (Мостар, 1927.)

Свети Макарије и две сложне жене

Колико је Богу драга слогa, мир и љубав види се из овог примера из живота Светог Макарија Египатског. Свети Макарије прича да је једном приликом, кад се молио Богу, чуо глас: „О, Макарије, ти си Божји угодник, али се још ниси поредио светошћу и савршенством у двеју жена које живе недалеко одавде у једној вароши”. Чим старац Макарије чу овај глас, крене на пут да потражи ове две побожне жене. Дошавши њиховој кући, нађе их па их упита: „О, сестре по вери и Богу, молим вас, да ми кажете како ви живите и како Богу служите?” Побожне и скромне жене једнодушно му одговорише: „Свети старче, ми смо грешнице јер живимо у светским сујетама и бригама”. Светог Макарија овај одговор није

Сл. 104. Сеоска слава у Дојкинцима

задовољио те их поново поче преклињати и молити да му кажу каква су њихова добра дела. Оне поново почеше да му се извињавају говорећи да немају добрих дела. Но, да би задовољиле светитеља, одговорише: „Ми се старамо да не гњевимо преблагога Бога. Нарочито се старамо да живимо у слози и миру. Од како смо удате за два брата, ево већ петнаест година никад се не само нисмо свађале, него једна другој нисмо никад ни једну преку реч рекле.” Овај одговор задовољи светитеља. Он се врати у своју пустињу научен да је Богу драго живљење у слози, миру и љубави, те се и сам још више старао да те врлине красе његову душу. (Мостар, 1927.)

Милост одржава свет

Милост одржава свет

Цео свет и све у свету дело су Божје милости. Милошћу Божјом се одржава свет и све што је у њему. Свет, народе и државе не одржава правда, како се то обично каже, него их одржава милост. Дакле, да није било милости Божје ни света не би било, не би било никога од нас, нити би без милости људско друштво могло постојати. Велики учитељ и светитељ наш свети Јован Златоуст вели: Као што лађа не може пловити засутим морским пристаништем, тако се не може живети у свету, ако у њему нема милости. (Преглед, јун 1930.)

Дрво се наслања на дрво а човек на човека

Наша народна пословица вели: Дрво се наслања на дрво а човек на човека. Ако смо ми истинити чланови Цркве, ако је живот Христов у нама, тако и ми учествујемо у беди наших ближњих и помажемо им да носе свој терет (Прич. 12, 10). Човек милостив својим милосрђем према ближњем и задовољавањем ње-

гових потреба и недостатака чини га равним себи. Милосрђе човека је варница која загрева два срца, јер и онај који чини добро и онај коме се помаже једновремено осећају Бога међу собом. Тако беда једног човека и милосрђе другог зближавају људе више него крв рођене браће. Милосрђе је дакле темељ за ново сродство међу људима и више зближава и срођује људе него крв. Колико има људи који су вечито везани сапатњом и милосрђем једног према другом? („Блаженство милостивих”)

Милост не зна ни за време ни за труд

Мајка према свом детету има увек пријатно расположење; када га види у невољи, цела се њена унутрашњост стави у покрет. Тај унутарњи душевни покрет, који нарочито осећају родитељи према деци, зове се милост. Узевши у опште, милост је љубав или доказ љубави једног вишег бића према нижем и од њега зависном. Она не зна ни за време ни за труд. Кад свет нестане – јавља се милост; када ко остари или постане неспособан – она дејствује; када ко умре она га не оставља; опет сија, показује своја дела, иде у будући живот, присуствује суду Христову, помаже праведном судији да изрекне праведан суд. („Блаженство милостивих”)

Милосрђе не чека, већ наступа

Људи врло често постају немилосрдни зато што чекају да се други према њима покажу милосрдним, што верују да нико нема милосрђа према њима или што чекају да им се учињена дела милосрђа врате. То исто чекају и други од њих. Сви такви људи заборавају да милосрђе није врлина која чека, него која наступа. Зато не чекај, него ради и наступај. („Блаженство милостивих”)

Милост и благодарност узајамно напредују

На милост коју Бог чини људима, на милост коју људи указују један другом одговара се благодарношћу. Благодарност је слична сунцу, она је као тиха унутарња светлост која осветљава, греје и умирује. Благодарност је љубав и поштовање према доб-

Сл. 105. Милостиви владика Јован Илић

ротвору. Благодарност је душевно расположење, готовост признати заслуге и добра дела добротвора и то признање ма на који начин делима доказати. Као што је Мојсеј у Старом Завету заповедио Арону да огањ једнако гори на олтару и да се никако не гаси (3. Мојсеј 6, 13), тако треба ватра благодарности на милости и доброту, које непрестано уживамо, стално да се одржава у срцима нашим и да се никад не угаси, да се из наших срдаца стално излива милост као што се из кадила издиже мирисави дим. Свака благодарност на већ указаној милости и добротинству изазива нову милост и ново добротинство. Благодарност је, дакле, кључ за нову милост Божју, за нову милост људску, за ново добротинство. Милост и благодарност се узајамно изазивају, узајамно појачавају и узајамно подржавају. Према милости осетљиви су не само људи него и животиње па чак и дивљи зверови. Поводом милости која се њима укаже и они осећају благодарност према својим добротворима. (Преглед, јун 1930.)

Милост и благодарност заједно ишчезавају

Када би се из људских душа искоренила милост и благодарност, у њима би настао хаос, људи би постали гори од дивљих зверова. Јер, ако изостане благодарност, и милост се хлади и ишчезава. Нпр. ако родитељи једнако деци својој указују милост а она им не одговарају благодарношћу, онда и милост њихова све више слаби. Ако неком укажете милост своју, а он вам не одговори благодарношћу, онда ваша милост ишчезава. Ако се просјак покаже неблагодарним, ви му више не удељујете милостињу, а често пута нађете се и увређеним. Ако неког поздравите а он вас не отпоздрави, ви га више не поздрављате. Но, Бог је милостивији од људи. Њега људи вређају својом неблагодарношћу, Он ипак својим сунцем обасјава и зле и добре и даје дажд и праведним и неправедним. Добрим указује милост своју зато што су добри а злим да постану добри. Тако све нас милост Божја прати у све дане нашег живота. (Преглед, јун 1930.)

Телесно и духовно милосрђе

Телесна дела милосрђа су: 1) нега болесника, 2) помагање сиротиње, 3) старање о заробљеницима, 4) старање о мртвима. Духовна дела милосрђа: 1) саветовање, 2) утеха, 3) мирење завађених, 4) трпљиво сношење туђих невоља, 5) молитва за другога. („Блаженство милостивих“)

Неплодно сажалење или делатно милосрђе

Седећи на удобној столици у лепој намештеној соби читамо новине са свим извештајима о многобројним несрећама, које се сада често дешавају: о сударима возова, о суши, о глади, сиротињи, заразним болестима итд. Ах, како уздишемо ожалошћени због несрећа наших суграђана, који су били при железничким сударима или при другим несрећним случајевима пострадали или живе у великој оскудици. Али и при осећању сажалења остајемо седећи на својој столици. Ето неплодног сажалења. О, то неплодно осећање, које одговара једном меканом и осетљивом

срцу. Право хришћанско милосрђе није само просто осећање или природна нежност срца, просто осећање љубави према невољнима, нити само осећање бола што неки човек као створење Божје или што хришћанин, који је одређен да буде син Божји, мора да трпи више него друга створења. Сажалив човек ће се сажалити према бедном и невољном. Милостив човек ће се сажалити и помоћи бедном. („Блаженство милостивих“)

Испитуј своје милосрђе

Испитај себе. Ако учиниш какав поклон или какво добро дело, када твој дар принесеш на олтар, кад помогнеш сиромашног, немој лутати у мислима и осећати: Ја сам добар, ја сам учинио племенито дело, Бог се мени радује. Него када дајеш милостињу сматрај да је то малена отплата дуга благодарности за незаслужену милост Божју коју ти је указао Господ Исус Христос ради опроштења твојих грехова. Знај да из благодарности за Божју милост, која ти се сваког дана указује, поклањаш и ти своје милосрђе свом суграђанину. /.../ Божји послови се не раде новцем него добрим срцем и душом пуном љубави; они не траже да им се на првом месту принесе новац. Ко тако не чини добра дела, он је срце своје заменио својом кесом и по јеванђелским речима даје место хлеба камен а место рибе змију. Ако неко учини какво добро дело без осећања побожности, тај је учинио милосрдно дело, али то дело није плод његовог срца и истините љубави, нема моралне вредности. („Блаженство милостивих“)

Лажно милосрђе

Стари Јевреји пазили су на величину милостиње, на тачност у молитви и на одржавању поста. Они су давали милостињу јавно, постили да други виде. Свим тим спољашњим знацима ишло се само на то да се само скрене пажња на себе и да се изазове чуђење због толике покајничке ревности. Таква је била њихова побожност. Но, таква је побожност спољашња, јер је без унутарње преданости нечем вишем. Такво милосрђе и по-

божност је Спаситељ наш осудио и назвао лицемерним. Милосрђе треба да буде средство за развијање побожности, да уздигне човека к Богу, да нађе свој израз више у развијању унутарњих људских моћи а не у разметљивим спољашњим поступцима. („Блаженство милостивих“)

Тешко таквом доброчинству

Тешко доброчинству у коме се човек хладним новцем откупљује од истинитог милосрђа. Тешко доброчинству, ако га ко чини да би био поштован. Тешко милосрђу, где се за дела милосрђа приређују веселе забаве, када се за сиромашне и невољне у укусно намештеним салама игра или ужива у разним телесним страстима. („Блаженство милостивих“)

Сл. 106. Лилђине њиве

Циљ живота

Сл. 107. Врхови Старе планине

Бог је свему циљ

Бог по својој потпуној светости није ниједном створењу поставио други циљ сем себе. Зато је и врлина свакога хришћанина да тежи Богу, да је Бог с њим и он с Богом у миру и јединству (Јов. 17,21-23). Ако ко своју делатност не управи по Божјој вољи, те се његови поступци не слажу са Божјом вољом, он се одваја од Бога и постаје као лоза без чокота која се суши, на ватру баца и спаљује (Јов. 15,5-6) (Божић 1935.)

Циљ свих истраживања

Сваки испитивач, који жели знати шта Земља има у својој унутрашњости, сваки астроном који испитује небеске просторе има за крајњи циљ видети творца предмета које испитује, сазнати, видети Бога. Исто тако и учени историчари, који испитују народни живот и догађаје у хаосу човечанске судбине називу дух

Божји који, без обзира на све незгоде, подиже царство своје. Тако је и у књижевности и у свим гранама човечијег живота. Сваки озбиљни мислилац, који не гледа површно и само на спољашњост ствари, ипак је истраживач, путник који има један циљ да Бога схвати, да Бога види. („О чистом срцу“)

Циљ живота

Грешни људи по Адаму погрешно поимају суштину, смисао и задатак земаљског живота. Неки мисле да је задовољство циљ живота. Други сматрају да је живот као кулук, да га треба провести у раду, без радости и задовољства. Многи мисле да је задатак човека да се брине само о себи и да прикупља што више богатства. Но, помислите колико туге и незадовољства остављају такви појмови о циљу и суштини живота. Насупрот овоме Господ Исус Христос поставља други идеал човечијег живота. По Њему је земаљски живот школа, учење небеског живота - живота љубави. Ми смо на Земљи да излазећи из ништавила, бежећи од илузија, идемо све више у славну стварност вечног живота. Задатак и суштина живота на Земљи су: усавршавање, уподобљавање Богу, познавање и служба Богу и ближњима. Сам Спаситељ наш својим животом и радом даје пример службе Богу и ближњима, пример побожности и показује какав треба да буде живот свакога од нас. (Божић, 1938.)

Живимо да служимо

Живот није ништа друго него школа у којој се учимо служити. Земља је попреште службе. Свака твар која је на земљи мора да служи. На Небу се царује а на Земљи се служи. Службом на Земљи задобија се царовање на Небу. Служити љубављу, у служби изразити своју љубав, служити сваког дана све боље и све слободније, целокупну своју службу управити Богу, у служби упознати Бога и људе и достићи у томе савршенство: то је хришћански идеал. Права хришћанска побожност састоји се из службе Богу и ближњем, то је смисао Старога и Новога Завета. Свако

часно занимање јесте служба. Сваки положај међу људима, без обзира колико је знатан или незнатан, треба разумети као службу. Сваки човек, ма у којој служби био, обавезан је трудити се да своју службу изврши до краја на славу Бога а на добро својих ближњих. Службом се исказује љубав. Уколико ко има више љубави, утолико више и служи, уколико боље служи, утолико има више љубави. (Мостар, 1929.)

Како Христос цени људе

Христос цени људе не по положају који заузимају нити по богатству којим располажу, него по служби коју врше и како је врше. (Посланица поводом ступања на катедру епископа нишких, септ. 1933.)

Ко воли тај и служи

Уколико ко више воли своје родитеље, своју браћу и сестре, утолико им више служи. Уколико ко више воли свој народ, утолико му преданије служи и готов је да се жртвује за њега. Служба породици и служба народу врши се до пожртвовања. (Мостар, Божић 1929.)

Творче благослови

О, Ти Творче неба и земље, благослови наш рад, дај нам све што нам је потребно, да би Ти ми слаби и смртни људи сваког дана радосним срцем могли служити и да би те благодарно могли славити. („О хришћанској нади“)

Тајна страдања

Све се дешава са једним циљем

Од свега што се дешава у свету, ништа се не дешава без Бога. Ако је ослобођење од Бога је, због људских молитава и суза. Ако ли је робовање и страдање, опет је од Бога због људских грехова и безакоња. И у једном и у другом случају, Промислитељ води људе једном истом циљу: очишћењу душа од зла и вечном спасењу. (Божић 1937.)

Узан је пут

Узан је пут којим се иде у Царство небеско. Узан је пут свакојаким опасности на које наилазимо сваког часа. На сваком кораку и сваког часа можемо наићи на искушење и саблазан. Св. Јеванђеље нам указује да се зао дух усудио да куша и саблажњава чак и Спаситеља нашег. Колико ли је његова дрскост и труд да нас слабе потчини и саблазни. Као што лав у пустињи тражи плен да га прождре, тако зао дух побуђује наше страсти и прохтеве да маког приволи на грех, да му угуши савест као највишег моралног судију; да над његовом савешћу, разумом и слободном вољом загосподаре страсти, да грех победи, да се изгуби слободна воља и да постане роб страсти и греха. („О трезвености“)

Господ своје кроз кушања учвршћује

Христос Спаситељ наш хтео је да покаже својим ученицима да овако исто као што је било на путу преко Генисаретског језера, може бити мрачних и бурних времена и у животу појединца, појединих породица и народа. Хтео је да им покаже у какве опас-

ности наилазе људи ако се удаље од Спаситеља свог од Бога и ослоне на себе, на своје моћи и на своје знање. Они тада долазе у таму, лутају у мраку и магли, док се најзад, у четвртој стражи ноћу не обазру, не освесте и не примете свог Спаситеља који им каже. „Ја сам видело свету, ко иде за мном, неће лутати у тами (Јов. 8,12). Најважније пак што се истиче овим примерима састоји се у томе да је Спаситељ хтео да покаже како Господ своје зове и куша, али их снажи и учвршћује. Он дозвољава да његови ученици тону, али не дозвољава да потону и пропадну. Ово је сваки апостол морао преживети и искусити да би дошао до сазнања и закључака: Помоћу ове руке Божје постао сам јак и њу нећу више испустити. Ако се ње чврсто држим, не може ми ништа наудити, нити могу пропасти или потонути. Али то важи и за сваког човека. (Божјић 1934.)

Присуство Христово изазива буру

Присуство Христово са ученицима у лађи не спречава буру, него је напротив изазива. Ми често срећемо хришћане, који мисле да су се самим тим што су крштени осигурали против сваког искушења. Међутим они никад нису толико трпели, колико трпе откако су се посветили Богу. Болест, жалост, беспослица, разочарање сваке врсте сручили су се на њих као никада пре тога. Да ли је то због тога што Бог не постоји? Или због тога што је Он према свему томе равнодушан? Или Он спава? За време великих светских бура многи побожни хришћани молили су се Богу за помоћ и преклињали га да васпостави мир у свету и љубав међу људима. Мајке, сестре, супруге оних који су узимали учешћа у овим бурама, палиле су свеће, метанисале пред иконом, из дана у дан, и ништа није помогло. Безбројне искрене, топле и срдчане молитве упућене са земље небу остале су узалудне и некорисне. Како ћемо одговорити на ове примедбе? Пре свега, никад и нигде у Св. Писму није речено да ће верујући бити поштеђени разних невоља и недаћа, нити је ма ко од побожних личности, које се помињу у Св. Писму био поштеђен искушења. Напротив, изгледа да уколико је ко био побожнији, утолико је више био изложен страдањима. Почевши од Господа Исуса Христа, па све до наших

дана, највећи светитељи и угодници Божји изложени су били највећим искушењима. Ми свакодневно у нашим црквама прослављамо не оне који су уживали земаљска блага, већ оне који су трпели, били на разне начине кушани, који су због своје вере и побожности били изложени искушењима и мучеништву. Колико пак има примера да су појединци у току ратова, најезде непријатеља или због разних болести или епидемије били изложени неподношљивим искушењима, изгубили не само сва своја материјална добра него и своје рођаке и пријатеље. Једино им је остала вера и нада у Бога, које их не само одржавају него их и снаже да могу са одушевљењем вршити све своје хришћанске и грађанске дужности. Вера, дакле, не спречава грађанске дужности.

Сл. 108. „Уколико је ко био побожнији, утолико је више изложен страдањима”. Патријарх и мученик Варнава и владика Јован у Нишу 1934. године, у дворишту куће у Хрељиној.

Вера, дакле, не спречава искушење; побожност и богобојажљивост не може обуставити буру. Напротив, искушење, страдање и трпљење је најбоља школа вере. („Спаситељ у бури“)

Ватра гвожђе кује, а невоља човека

Нама често пута изгледа као да Бог или не постоји или се за нас не интересује и из задовољства дозвољава да на нас наилазе патње и невоље. Но, Бог постоји. Он се за нас интересује и не дозвољава да ниједна длака с наше главе падне без Његова знања (Мат. 10, 30; Лук. 21, 18; Д. ап. 27, 39). Али Он искушење не дозвољава из неког задовољства да гледа наше муке, него из намере да испита нашу веру; да нас ради нашег добра у вери утврди и духовно уздигне. Свима је познато да ништа друго толико не оживљава и утврђује веру, колико разна искушења и невоље. Никад апостоли не би могли оценити и схватити у коликој мери им је Господ потребан, као што су очигледно увидели у морској бури, кад им је живот био у опасности. Зато и наш народ вели: „Без невоље нема богомоље“. Ватра гвожђе кује, а невоља човека. Христос, дакле, не спава, него ми често спавамо. Псалмопевац вели: „Не дријемље и не спава чувар Израиља“ (Пс. 121, 4). А св. ап. Павле нас позива: „Устани ти, који спаваш и васкрсни из мртвих и обасјаће те Христос.“ (Еф. 5. 14.). Изгледа да се људи у току страдања и великих недаћа пробуде. У таквим тешким приликама су цркве и богомоље пуне, нарочито о великим празницима. Наш српски народ није никада показивао више љубави и пожртвовања према нашој Српској православној цркви и више поштовања народних светиња, него што је то показивао за време ропства и борбе за ослобођење. Ако бурни догађаји људе још боље не пробуде, онда ће се тешко наћи лека верском и моралном опадању. („Спаситељ у бури“)

Кушају нас жеље наше

Ниједан човек није без жеља, па према томе није слободан од искушења. Али нико не може бити кушан преко своје моћи. Св. ап. Јаков вели: Свакога куша његова сласт, која га вуче и

мами. Тада затрудневши страст рађа грех, а грех учињен рађа смрт. Сваки је дужан да своје рђаве жеље сузбије и да се противи сваком искушењу. Зато се у „Оче - наш“ молимо Богу да нас не наведе на зло, него да нас избави од лукавог. Даље вели: „Благо човеку који претрпи напаст, јер када буде кушан примиће венац живота, који Бог обрече онима који га љубе“ (Јак. 1, 12). Кушање, дакле, треба да је један испит или доказ. Ко никада није био у рату, неће никад бити поштован као победилац, ко никад није био кушан, није доказао своје врлине. („О трезвености“)

Невоља нас омекшава и оживљава

Патње и страдања су најбоља школа, вежбање наших осећања и наше воље за стварање чврстог карактера. „Ватра гвожђе кује а невоља човека“. У срећи и благостању пак развија се себичност, стврдњава срце, тупе осећања, умртвљава воља. Кад би наша земља постала место среће и задовољства, људи би постали још суровији, још неморалнији. Невоља умекшава наше срце, покреће нашу вољу на племенита дела. За нас је добро да понекад имамо неприлика и незгода, јер оне враћају човека самоме себи, дају му осетити да је у изгнанству и да се нема надати ни у какву ствар на овоме свету. За нас је добро да понекад поднесемо противречења и да се о нама мисли рђаво или неповољно ма како да су добра наша дела и наше намере. То нас чини покорним и одваја нас од сујете. Кад је човек и поред све добре воље узнемирен, кушан, цвелењен рђавим мислима, он тада увиђа колико му је Бог потребан и како без Њега није способан ни за какво добро. Његош вели:

„Чашу меда још нико не попи,
Што је чашом жучи не загрчи.
Чаша жучи иште чашу меда.
Смијешане најлакше се пију.“

Све земаљске бригае, тешкоће, искушења и недаће много су теже и веће за оне који не следују примеру Христовом, који не верују у Његову науку. (Божић, 1928.)

Христос ће на крају победити

Један уметник је насликао смиреног и кротког Христа и његове ратоборне непријатеље. У средини је насликан Господ Исус Христос. Свето лице Сина Божјег опкољено је и угрожено ружним искривљеним лицима: грозним утварама, дивљачким погледима, људима који су постали животиње. Заиста узбудљиво поређење за ток светске историје, за карактер добијања царства Божјег. Смирени Христос се распиње на крсту и бива побеђен. Гордост људи тријумфује. Тако изгледа на први поглед. Али када се слика дуже загледа и када се о њој размисли, тек се тада може сазнати, шта је уметник хтео изразити. Он је у слици хтео рећи: Тај трпеливи, скромни, смирени и кротки Христос, опкољен грубим непријатељима, ипак ће добити победу. Он, Христос ће са својим следбеницима наследити земљу. Не насилник – звао се он Александар, Цезар, Наполеон или Хитлер, не антихрист ма у ком облику – него Христос и Његова Црква ће завладати новим небом и новом земљом. Хоћемо ли и ми да заједно с Њим будемо победници и наследници царства Божјег? Он нас увек зове: „Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени, ја ћу вас одморити. Узмите јарам мој на себе и научите се од мене; јер сам ја кротак и смирен у срцу и наћи ћете покој душама својим” (Мат. 11, 28 и 29). в („О кроткима”)

Шапат Духа Светога

Дух Свети чисти збрку и пометњу

Дух себичности, охолости, гордости, властољубља разбија свет, цепа и дели људско друштво у најситније, један другом противничке делове, који би уништили један другог у непрекидној борби за опстанак. Где се год тај дух са својим бићем налази:

било у кући, било у држави, било у цркви или у друштву, свуда он ствара вавилонску пометњу језика. Свети Дух, истински хришћански дух разрешава и чисти збрку и пометеност, руши преграде које постоје између појединаца, доводи људе заједници, учи их да један другог разуму, јер је језик Светога Духа светски, свима заједнички, али ипак прост и свакоме разумљив. („Говор разним језицима” 1936.)

Говор Духа Светог

Језик Духа Божјег, то ће рећи: оно што је суштина, снага, топлина, животни дах, заиста разуме свако дете и то је свуда исто. Када ме Дух Божји смирује у мојој охолости, кад ме кажњава у мојој лакомислености, кад ми у болу покајања улива одушевљење и обећа опроштај, када ме у жалости теши, у борби јача стрпљење и поверење и улива мир Божји - то је углавном говор Духа Божјег. Ко то не разуме? Ко то није искусио? Верски основни тонови, основни акорди су свуда исти. Ја их чујем како у црквеним песмама, тако исти и у молитвама и пастирским беседама. Читамо их у души побожног поклоника као и у животу просвећеног хришћанина, познајемо их у детињем уљуљкавању као и у погледима и мислима најозбиљнијег мислиоца. Они ми шапћу из песничке харфе, са усана пророка и мудраца, као и из молитве најсиромашнијег детета. Тако су, најзад, свуда, у различитој чистоћи и јасноћи, исти верски акорди који странице човечје душе чине да дрхти у покрету и уздисању, у жалости, похвали, у болу и блаженству... („Говор разним језицима” 1936.)

Дејство Духа Светог

Ко види електричну снагу или каква изгледа тајна радија? Али дејство тих загонетних природних снага је видљиво, осетљиво, чује се. То исто важи и за Бога и Духа Светог, који се не може видети нити се може опипати и појмити. Али је Дух Божји ту, он дејствује, опомиње, кажњава, избавља. Тај Дух Божји је постојао пре (доласка) Христа Спаситеља нашег, у Старом завету.

Тај Дух Свети сишао је и на св. апостоле Христове, окупио их, оснажио и научио. Дух Свети је и наш народ у доба славних Немањића просветио и научио, у добу робовања под Турцима снажио и крепио, храбрио, одушевљавао и челичио. Тај Дух Божји и данас дејствује на побожне људске душе, обузима их, побеђује грех, обнавља их. Његово дејство и ми преживљујемо. („О ожалошћенима који плачу“)

Две етапе дејства Духа Светога

Један филозоф је рекао да је религија моћ за разумевање стварности. Тиме он каже једну дубоку истину: Доћи у додир с Богом значи пробудити се, скочити из спавања са његовим сновима и илузијама, очи протрљати и растерати дремеж, живот видети какав је, себе видети какав сам. Чим ме пак Господ Бог пробуди и учини ме трезвеним и разумним да могу објективно гледати, постајем несигуран у самог себе, јер стојим пред Богом. Уплаши ли ме Господ и учини ли ме разумним, престаје моја особита радост, постајем жалостив, непоуздан. Тако се завршава прва етапа дејства духа Божјег. Зато се често од стране неких каже: Човек је срећан и задовољан све донде, док нема никакве везе с Богом, догод се противи дејству духа Божјег. Преда ли се Богу, дозволи ли да дух Божји дејствује на њега почиње страх, несигурност, жалост и плач. Зато се многи чувају да Господ Бог господари њиховим животом, чувају се дејства духа Божјег.

Али постоји друго свуда познато и у практичном животу доказано учење да човек без Бога не може бити ни срећан ни миран, да је без Бога увек пун жалости и душевне подвојености и узнемирености. Чим се пак преда Богу, његовој вољи и утицају почиње срећа, хармонија и душевна сигурност. Истина је и та да је тај пут с Богом, неудобан, пун јада и невоља. Пре свега на њему има личних незгода због личних погрешака, неверности и других животних мана и недостатака. Најзад се чује душевни вапај: „Оче сагреших небу и теби и већ нисам достојан назвати се син твој“ (Лук. 15, 21). То је Божанска туга и вапај, што сам човек не може изазвати ни душевним напорима нити измајсторисати вештач-

ким грчевитим покајањем. Само Дух Божји може ту душевну жалост и срчану скрушеност пробудити и проузроковати. Према овом дејству сваки се може по својој вољи учинити неосетљивим или се отворити и драговољно предати трпљењу и вољи Божјој. Ако је ко одлучан да се стави под окриље Божје и под утицај Духа Божјег, који га води у горким и жалосним моментима живота, онда почиње дејство Духа Божјег - друга етапа дејства Духа Светога. Дакле, после бола, туге, плача и жалости, са болом или у болу због греха настаје велика утеха. Утеха праштања греха. „Не бој се, синко, опраштају ти се греси твоји“, вели Господ покајнику. „И уставши отиде дома“ (Мат. 9, 2 и 7). Даље вели; „Иди, и од сада више не греси“ (Јов. 8, 11). Кроз ову утеху добија се нова снага, да се више не греси, да се грех побеђује.

Из овога се види да имамо две могућности за избор. Или без Бога ићи путем са стварном или лицемерном сигурношћу ка стварној или лицемерној срећи, можда сјајној каријери украшеној великим почастима и успесима. Све без Бога и Духа Божјег. Додуше, тада може наш живот по спољашњости изгледати врло леп, а по дубити површан и без вредности, комад материје, који прође заједно с његовим задовољством. Или прислушкивати и покоравати се гласу Божјем и мирно чувати дејство Духа Светога. Тада ће ограда нашег самоосигурања бити срушена, наступиће борба у нашем животу. Али ће баш тиме дијалогом и двобојем наш живот добити своју вредност, у благотворном смислу интересантан са широким хоризонтом и вечитом садржином. Шта треба изабрати? Спокојно, мирно од Бога одвојено тумарање и шетање, о чему мора доћи праведан суд, да је то узалудан живот. Или ћемо изабрати пут великог узнемирења, трпљења, плача и жалости за које се каже: „Благо онима који плачу, јер ће се утешити“ (Мат. 5, 4). Ми хришћани чујмо глас нашег Спаситеља и одлучимо се, не за удобан човечански, већ за неудобан али господствени пут Божански! („О ожалошћенима који плачу“)

У сусрет празнику

Сл. 109. Сеоска слава у Дојкинцима

У сусрет празнику

Цркви одани синови, пре великих хришћанских празника посте, да се телесно и духовно очисте, исповедају се, да се оправдају ако су што погрешили, причешћују - да се што више сједине са самим Христом Господом нашим; цркву редовније посећују и свете молитве и свето јеванђеље пажљивије слушају, да се задахну Христовом науком о вери, надању, љубави, трпљењу и пожртвовању. Све личне, породичне и друштвене бриге, недаће и невоље трпљивије носе. Старају се да све телесне страсти забораве, да у себи, бар на дан светлих хришћанских празника, угуше све људске рђаве жеље: злобу, пакост, завист, мржњу које им се свакодневно намећу, да се уздигну изнад свега оног што је земаљско, труло, пролазно и што ремети правилан хришћански

живот и рад; да се приближе оном што је небеско, да буду другови самог Господа Исуса Христа. Једина мисао им је: како да се оправдају, једина тежња како да се приближе Христу Спаситељу и освоје Царство небеско. (Божић, 1938.)

Да празнујемо као наши преци

Ми Срби не припадамо народима који су одбацили Христа, већ народима који су Га примили, Његову јеванђелску науку усвојили, по њој живели и радили. Срби су многе борбе водили за крст часни, гинули певајући: „Срб’ је Христов радује се смрти. Нема вере боље од Хришћанске”. У највећој опасности Богу се молили и Христа Спаситеља призивали, своју крсну славу славили, светитеља Саву и све српске светитеље спомињали а невере, отпаднике од наше Цркве за издајце сматрали. Зато се ми, драга моја браћо, за дочек светлих празника постом, молитвом, исповешћу и причешћем спремамо, међусобно миримо и заветујемо да ћемо живети у слози и љубави. Тако од грехова очишћени, међусобно измирени, да радосно дочекамо светло васкрсење Христово и један другог поздрављамо: „Христос васкресе!” - „Ваистину васкресе.” (Васкрс 1937.)

Синови једног Оца

Подижите цркве, посећујте их, одржавајте постове, примајте свете тајне Божје и покоравате се вековима утврђеном црквеном поретку. Но, знајте да неће ући у Царство Божје они који говоре: Господе! Господе! Но који чине по вољи Оца нашег који је на небесима (Мат. 7. 21.). Јер пред Богом нису праведни који само слушају закон, него ће се оправдати они који га творе (Рим. 2. 13.). Живите у слози као синови једног Оца који је на небу. Бога се бојите а своје власти и старије поштујте. Тако ће и благодат Божја бити са свима вама и над домовима и благом вашим. Тако ћете се утврдити Духом Божјим, Христос ће се уселити у срца ваша (Еф. 3, 16 и 17) а милост Божја неће вас никад мимоићи. (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Како да празнична радост замени тугу

Шта треба радити да Божићна радост замени сваку тугу и да нас обасја небеска светлост? Треба очистити свој ум па ћемо разумети тајну Христове радости, треба очистити своје срце па ће нас обузети осећање праве Христове радости. Ваља се угледати на витлејемске пастире које је прво обасјала небеска слава (Лука 2, 9). ваља се угледати на мудраце са истока који су први видели звезду Цара јудејског на небу и дошли да му се поклоне (Мат. 2, 2) и да му принесу своје дарове. Треба се угледати на пастире и мудраце и као они скромно и простодушно прићи Спаситељу, поклонити му се и принети му своје дарове. (Мостар, Божић 1928.)

Досадни празници

Један славни енглески писац написао је историју о неком чувеном човеку коме су сви хришћански празници били досада. Да би ту досаду разбио, он једаред о Божићу накупује многе поклоне и дарове те их разда сиротињи, како чине сви хришћани. То добро дело донесе светлост души његовој, осети велику радост, почне поимати Христову науку, а поштовати хришћанске празнике. („Блаженство милостивих“)

Да се недељом и празником запитамо

Да се запитамо: Да ли ми слушамо речи Божје и да ли пожртвовано суделујемо Христу Спаситељу, као што су то чиниле жене мироноснице? Да ли ми слушамо реч Божју и да ли је извршујемо, да ли поступамо као Марта или као Марија? Да ли се недељом и празником радосно журимо да чујемо реч Божју, као што је то чинила Марија или се забављамо другим пословима као што је то чинила Марта, кад је Господ дошао у њихов дом? Морамо признати: Многи хришћани немају довољно храбрости и пожртвовања, како су имале жене мироноснице, које су га у најстрашнијим моментима храбро и јавно пратиле и исповедале своју веру у Њега и Његову науку. Многи хришћани не угледају

се примеру Марије, која седе код ногу Исусових и пажљиво и богобојажљиво слуша беседу Његову, него брижљивој Марти. Многи у недељне и празничне дане или код својих кућа узалуд проводе време, радије се забављају каквим другим пословима него слушањем и читањем речи Божје. Многи се много више брину, како ће се у те дане провести, што лепше оденути, по кафанама или забавним установама што боље најести и пити и провеселити. Мали се пак број стара: како ће дане као хришћанин провести, како ће свети храм посетити, у њему се Господу Богу помолити, реч Божју чути, добру се поучити и духовно се нахранити, освежити и охрабрити, што је за свакога човека много важније и корисније. („О мироносницама“)

Лепе беседе и стари греси

Зар често не чујемо од посетиоца светих храмова кад кажу: О, лепе и поучне беседе, што данас чујемо у цркви. Бог да поживи онога, који је говорио. Но после овакве похвале видимо старе грехе и зле навике. Видимо да многи слушају радо реч Божју, али је нерадо извршују, често видимо да слово Божје иако чисто семе, није пало на плодну земљу, није ухватило дубоког корена, нити је могло донети доброг плода; већ је пало или крај пута, или на каменито и трњем обрасло земљиште, као да долази нечастиви и краде посејано у срцима људским (Мат. 13, 4, 5, 7 и 19). /... / Зато је неопходно нужно да пре свега очистимо своја срца од сувишних земаљских брига, злих и нечистих жеља, окорелих порока и рђавих навика. Да би у томе успели треба често помишљати на ништавност и краткоћу овога света, сећати се своје душе и бринути о њеном спасењу, угледати се на жене мироноснице, слушати и извршавати реч Божју. („О мироносницама“)

*Још о храму, бојослужењу
и свештим тајнама на стр. 43-50*

О читању Светог Писма и богословљу

Наука за све људе и сва времена

Слово, реч Божја налази се у Св. писму, које се у одломцима чита у цркви и при вршењу св. богослужења. У њему се налази неисцрпни извор вечитих истина правде, среће, благодата за све народе и за сва времена. Оно садржи многе и разноврсне поуке људима о животу, раду и дужностима: према Богу и људима, према себи, породици, друштву, Цркви и Отаџбини. Оно садржи многобројне поуке за сваку хришћанску душу: за децу, за старце и одрасле, за здраве, срећне задовољне и богате као и за болесне, несрећне, незадовољне и сиромашне; за зле и неправедне као и за добре и праведне. У њему ће деца наћи поуке о моралном владању и добром васпитању, а старци и изнемогли утехе и охрабрења. Ако је ко сиромаш, поучиће се да су сви људи једнаки и браћа међу собом; научиће се трпљењу, благодарности и поштовању. Имућни ће се поучити да је све што имају дар Божји који се не сме злоупотребити него употребити само за добро своје и својих ближњих, научиће се хришћанском милосрђу и сажаљењу бедних и невољних. Ако је ко што сагрешио, реч Божја ће га поучити да је Бог милостив и да не жели смрти грешника, него зове грешника на покајање. Страда ли ко правде ради, поучиће се да Бог све зна и све види и да је онима који страдају правде ради обећао царство небеско. Ова наука Божја је за све народе и за сва времена. Небо и земља ће проћи, али ове речи, ова наука Божја неће проћи (Мар. 13, 31). („О мироносицама”)

Јеванђеље је наша храна

Као што је телу потребна храна да би се могло одржавати и вршити своје послове, тако је и души потребна душевна храна – јеванђелска наука да може у врлинама напредовати. Као што тело без довољне хране слаби и постаје неспособно за телесне послове, тако се и душа без довољне и корисне душевне хране запусти и није кадра донети добре и корисне плодове. Као што тело чувамо од непогода и болести, тако треба чувати душу од греха и порока. („О мироносицама”)

Господ с тобом разговара

Читајте Свето Писмо. Нека се не раставља од уста ваших књига овога закона, него размишљајте о њему дан и ноћ, да држите и творите све како је у њему написано; јер ћете тада бити срећни на путовима својим и тада ћете напредовати (Ис. Нав. 1, 8.). Свето писмо је од Бога дано и корисно за учење, за кајање, за

Сл. 110. Литургија у Дојкинцима. Деда Ђорђе чита Свето Јеванђеље.

поправљање, за поучавање у правди (2. Тим. 3. 16.). Оно је као видело које светли у тамном месту (2. Пет. 1, 19.). Кад читаш свето јеванђеље, знај да тада сам Господ с тобом разговара, он те јача у побожности, вери и љубави. (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Треба разликовати слушање и извршење

Речи Божје треба слушати: треба их брижљиво упамтити и неговати, али их треба и извршити као драгоцен аманет Божји. Треба разликовати слушање и извршење. Јер је сам Господ Исус Христос рекао: „Неће сваки који ми говори: Господе! Господе! ући у царство небеско; него који чини по вољи оца мојега који је на небесима. Сваки који слуша моје речи и извршује их, казаћу да је као мудар човек који сазида кућу своју на камену. А сваки који слуша ове моје речи и не извршује их, он ће бити као човек луд који сазида кућу своју на песку” (Мат. 7, 21 – 26). Даље вели: „Мати моја и браћа моја они су који слушају реч Божју и извршују је” (Лук. 8, 21). Зато ап. Јаков вели: „Будите творци речи а не само слушаоци, варајући саме себе” (Јак. 1, 22). („О мирносноцима”)

Прво живети, затим филозофирати

Човек није само мислилац, филозоф или богослов, него је пре свега живо биће. Зато се увек прво мора почети животом. Стара пословица вели: *Primum vivere deinde philosophari* – прво живети, затим филозофирати. („О вери, зашто верујем?”)

Кад богослови постану опасност за Цркву

Често се дешавало да су се у богословским расправама опште верско-моралне основе запостављале а споредне, које су без велике важности, постављале и сматрале као најважније у закону Божијем. Мислиоца и богослова такве врсте било је одвајкада, тако да су погрешна схватања и третирања појединих питања својом опасношћу претила целој Хришћанској Цркви. Докле уче-

ни богослови третирају и занимају се најситнијим питањима, што им одузима сво време, дотле за широке масе верних, за живу Цркву увек остаје отворено питање о најважнијој заповести, дотле данашњи живот остаје баз хришћанске суштине. („О хришћанској љубави”)

Православље није гола теорија

Православље није повлачење у самог себе, није резигнација, није пасивност; оно је дејство, активност. Православље није гола теорија, идеја или утопија – него је пракса, живот, дело. Хришћанин од нехришћанина, православни од неправославног разликују се један од другог не само по верском уверењу; него се разликују по делима својим, по поступцима својим, који су плод вере. („Блаженство милостивих”)

Пример Венијамина Френклина

Познати Американац Венијамин Френклин, да би своје мисли очистио и свој карактер расветлио, употребио је овај начин: На једном табаку хартије тачно је забележио све своје поједине рђаве навике. После тога се стално и неуморно старао да сваког дана или сваке недеље најмање по један грех савлада или одстрани, да би тиме сваког дана све ближе дошао до праведности. Заиста је ово часна и поштена борба са самим собом. Тако исто се и ми не можемо приближити ни Богу ни правди теоретизирањем, филозофирањем, сумњичењем, мудровањем или интригирањем. Ми се Богу и правди можемо приближити само озбиљним вршењем Његових заповести, само озбиљном вољом покоравана Његовој вољи. Само из таквих слободних поступака настаје ново и јасно познавање Бога и његове воље. Ступимо дакле и ми помоћу Божјом у борбу против пропасти, опасности, слабости, грехова и неправде нашег личног живота и владања. Идимо тим путем до краја. („О правди”)

Још о Светом Писму на сџр. 60

Сл. 111. „Народ познаје доброг пастира”. Деда Ђорђе за време богослужења у древној цркви Светог Николе у Дојкицима.

Савети свештенику

Народ познаје доброг пастира

Иако у друштву људском постоје различита племена и народи, различити задаци, различита занимања, различита расуђивања - ипак, добри пастир познаје своје без ичијих препорука, без страног истраживања или страних предрасуда. Њему је главно да своје добро познаје, његова је тежња да своје снабде свима потребама душевним и телесним, да их води правилним путем, да их штити од многобројних и разноврсних непријатеља, а да по потреби за њих жртвује живот свој. Народ, познајући свог доброг пастира, чује, разуме његове речи и следује им. Они који познају свога

доброг пастира, њему припадају, од њега добијају пастирска упутства и одушевљења за свако добро дело. („Свети Сава”)

Богослужење по реду на који је побожни народ навикао

Сва богослужења, св. тајне и обреде свештенство има вршити са највећом побожношћу, молитве се имају читати гласно, одсечно и разговетно а песме певати умиљато по утврђеном реду на који је наш побожни народ навикао. (Акт еп. браничевске 1933.)

Углед вернима

Ви сте, браћо, наши најближи сарадници. Ви сте сејачи науке јеванђелске и непосредни делатељи у Цркви Христовој те од вас на првом месту зависи напредак наше вере и Цркве. Јер сте ви изабрани (Јов. 15, 19.): да будете со земљи; а ако со обљутави чиме ће се осолити? Да будете видело свету и тврђава вере, љубави и надања, али се град не може сакрити кад на гори стоји, нити се упаљена свећа меће под суд него на светњак, те свијетли свима који су у кући (Мат. 5, 13, 16.); да будете углед вернима у речи, у живљењу, у духу, у вери и у чистоти (1. Тим. 4, 12.); да се светли ваше видело пред људима, да виде ваша добра дела и славе Оца вашег, који је на небесима (Мат. 5, 16.). Јер вам кажем, ако не буде већа правда ваша него књижевника и фарисеја, нећете ући у Царство небеско (15, 20.). (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Свештеничка пажња

Свештенству се скреће пажња да сваком парохијанину поклони подједнаку пажњу, снисходљивост, благонаклоност и предусретљивост а при вршењу појединачних обреда и читању молитава одговарајућу побожност и тачност. Особиту пажњу да обрати вршењу св. Тајне исповести, којој се не посвећује одговарајућа побожност и пажња. (Акт еп. браничевске 1933.)

Жртва је најлепши украс свештеника

Никад не заборављајте да вас је Господ Христос поставио за чуваре дома Свога, Цркве Своје. Стога сте дужни чувати Његов дом помислима, речима и делима. Из уста ваших да не излази рђава реч, него само што је добро за напредовање да да благодат онима који слушају (Еф. 4, 29.). Свака нечистота, срамотне и луде речи и шале да се не спомињу међу вама и да се чувате од њих (5, 3 и 3.). Будите један према другом благи, милостиви, братољубиви, услужни, праштајући један другом, као што је и Бог у Христу вама опростио (Еф. 4, 32. Мат. 6, 12.). Друг другу теготе носите, тако ћете испунити закон Христов. Не заборављајте никад ко сте, шта сте и у чије име овде у свету делате. Старајте се да будете свима све (1. Ко. 9. 22.). Проповедајте реч Божју, настојте у добро време и у невреме, покарајте, запретите и умолите са сваким сношењем и учењем (2. Тим. 4, 2.). Не жалите жртава, јер је жртва најлепши украс свакога хришћанина. У свету ћете имати непријатеља, али се не бојте, јер ја надвладах свет, вели вам Спаситељ (Јов. 16, 33.). Старајте, се дакле, да талант, који вам је предат при рукоположењу својим ревносним радом умножите, како би вам Господар при другом свом доласку, када ће се са свима обрачунавати, могао рећи: Добро, слуго добри и верни! У малом био си ми веран, над многим ћу те поставити; уђи у радост Господара својега (Мат. 25, 21). (При ступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

О свећама

Паљење свећа у цркви и при богослужењу има свој дубоки смисао и симболички значај и утицај на душу онога који се Богу моли. Као што вера наша треба да буде чиста, као што срце наше треба да буде чисто, као што је истина јеванђелска која се у цркви проповеда чиста, тако мора да буде чист символ који представља чистоту вере, чистоту срца, чистоту јеванђелске истине, тако треба да буде чиста жртва као што је чист онај коме се жртва приноси - Бог, тако треба да буде чист пламен и његова

светлост коју он представља - Спаситељ наш Исус Христос, Који се бори против мрака и нечистоте. Жртва коју приносимо Богу, треба да је састављена од најчистијих плодова земаљских. Да би ово у свом дубоком смислу и симболичком значењу одговорило, свећа која се пали при нашој молитви мора бити од чистог воска. (Акт еп. браничевске 1933.)

О иконама

Иконе римокатоличког типа, упозорити народ да их не купује јер „нису израђене у православном духу и типу”. (Акт еп. браничевске, 1933.)

Још поука свештенику на сѣр. 34, 43-50 и 59-60.

Сл. 112. Свети Никола, целивајућа икона у дојкиначком храму.
Насликао је иконописац и мештанин села Бојан Васић

Црква нас је сачувала, њојзи хвала

Сл. 113. Деда Ђорђе и Дојкинчани испред сеоске цркве

Царство природе и Царство милости

Као што је тело човечје једно, али састављено из многих различитих органа и делова, тако постоји и права хришћанска Црква из различитих снага и дарова. Погледајте у царство природе: заиста је од најудаљенијих звезда до наше земље величанствена целина - јединство, створена по једном плану, управљана једним животом. Али каква различитост постоји у овој целини. На самој нашој планети видимо суву земљу, море, брда, долине, биљке и животиње, облаке и сунчане зраке. Тако нам природно царство у оквиру јединства и целине ипак показује чудновату различитост. Као што је у царству природе, тако је и у царству милости,

у истинитој Цркви Христовој. Не досадна, мртва сличност, него у јединству најживља различитост. Као што у једном телу имамо многе делове а сви немају један исти посао (Рим. 12, 4), тако је и у Цркви Христовој. Иако смо сви заједно једно тело у Исусу Христу, ипак имамо различите дарове по благодати која нам је дана (Рим. 12, 5-6) („Јединство и различитост”, 1936)

Ван Цркве нема спасења

Ван Цркве нема спасења. Ако ко греши може грешити сам; али се нико не може сам спасити. Ко хоће да се спасе, може се спасити само у Цркви, у јединству с Богом и са другим члановима њеним. (При ступању на кат. епископа браничевских, јан. 1932.)

Жеља је Господња да Црква буде народна

Апостоли учаху не само јеврејским или латинским или грчким, него језицима свију народа. Тако су и свети апостоли и њихови ученици ширећи хришћанство проповедали свима народима говорећи свим језицима. Постављајући црквене старешине трудили су се да их узимају из тог самог народа. Вероватно да иначе хришћанство тако брзо не би могло постићи толико успеха међу свима народима целог света. Жеља је и заповест Господња да Његова Црква буде не само васељенска, једна, света, саборна и апостолска, него да буде и народна, да се у њој говори народу разумљивим језиком, да на челу њеном стоје синови из истог народа. („Народна Црква”, 1937.)

Својина душе нашег народа

Наша Св. Православна Црква сачувала је чистоту јеванђелске науке, светих тајана и црквене јерархије и благодати Божје, која у нашој Цркви дејствује а наше верне чува и спасава. Зато се наша Црква зове Православна. Православље је народ примио од великих словенских учитеља и светитеља Ђирила и Методија, али га је у нашем народу раширио и утврдио а нама у аманет

оставио Св. Сава. Зато је наша Православна Црква Светосавска Црква. Од Св. Саве Православље је постало својина душе нашег народа. Оно му је не само чувало и бранило праву веру Христову, него му је чувало и народне тежње и идеале и борило се за њихово остварење. Какву је улогу у нашем народу имала наша Св. православна Црква најбоље нам сведоче велелепне задужбине наших славних и великих светитеља, краљева и царева. (Приступању на катедру епископа браничевских, јан. 1932.)

Бог је милост своју излио на нас преко наше Цркве

Бог је милост своју излио на нас преко наше Свете православне Цркве. Зато ми православни Срби дугујемо велику благодарност Цркви нашој и њеним представницима, који су били оруђе Божје милости и Божје благодати. Црква православна милошћу и помоћу Божјом знала је и умела да утврди Христово Јеванђеље у нашем народу. Она је умела да се приљуби души народној и да је освоји тако, да хришћанство буде од користи не само верско-моралном подизању него и националном, политичком и културном напредовању. Црква је била чувар књига староставних, чувар народних, просветних и културних тековина. Она је носила лучу народне просвете, народне архитектуре, уметности, поезије и свију народних умотворина. Она је била васпитач маса народних, уточиште и заштитник народних бораца и великана. У њој су однеговани и васпитани најзнаменитији наши народни владаоци цареви и краљеви, наши најхрабрији патриоти и народни јунаци, највећи народни научници и уметници и народни добротвори и друштвени јавни радници. Њени су синови и кћери највеће жртве подносили за ослобођење и уједињење народно не само у труду, зноју лица свога, не само у новцу него и у крви. Кости и гробови њених синова у народној борби посејане су по целом свету не само по равницама, планинским висинама него и по морским дубинама. Крвљу наших синова порошена је свака стопа наше богате, простране и свима нама драге Отаџбине. Зато се, како у нашем унутарњем душевном животу, тако и у нашем спољашњем свету свуда види отисак милости Божје, отисак наше народне православне Цркве. (Преглед еп. нишке, јун 1930)

Шта нам је дала Православна Црква?

Што је наш народ примио Православље, то није случајност, него је последица чињеница што су особине Православља одговарале душевним особинама и потребама нашег народа. Тако је могло да се упије у народну душу, да је облагороди, просвети и украси свима хришћанским добродетељима и да постане народна национална вера. Зато се у нашем народу није ништа десило ни мимо Српске Православне Цркве нити без ње. /.../ Православна Црква је стално учествовала у народном животу и давала му дух и правац. Она је нашем народу васпитала и дала најбоље синове: светитеље и молитвенике, војнике и војсковође, политичаре и дипломате, уметнике, књижевнике и научнике. Многи критичари који неће да завире у суштину живота и неће да виде оно што сваком озбиљном човеку пада у очи, питају са чуђењем: Шта нам је дала Православна Црква и шта ће нам сада? Нама је пак јасно као дан да нам је Православна Црква дала све што је имала и што је нашем народу најпотребније: дала нам је народну просвету, народну књижевност, народну уметност или да употребимо „модерни” израз, дала нам је народну културу и народну цивилизацију, сачувала нам је и предала чисту науку Христову и чисту, ничим непомућену народну свест, била је једна од главних фактора у борби за народно ослобођење, дала нам је све што подиже и краси човека, што одликује један народ према другом. Оно што сведочи не само свакидашњи живот, него целокупна наша прошлост и сви споменици од настаријих до најновијих. Песник вели: „Та је вера наша спасавала оце; та ће вера наша и синове спасти”. („Православље”, 1934.)

Црква нас је сачувала, њојзи хвала

За одбрану и унапређење једног народа нису довољно цементирана подземна утврђења, тешки топови, брзометни аутомати, тешки аероплани и разнородна муниција или друге економске организације, већ је потребна и духовна снага и духовно наоружање. „Бој не бије само свјетло оружје, већ бој бије срце у јунака”... Ту духовну снагу, срце нашег народа, све до сада, чувала

је, обрађивала наша Српска православна црква. Црква је наша духовно чувала и унапређивала наш народ, она га учила љубави према народу и Отаџбини. Она је најсигурније утврђење за одбрану и најбољи јемац за унапређење нашег народа. Црква нас је сачувала, њојзи хвала. (Говор на освећењу обновљене Саборне цркве у Нишу, нов 1945. год.)

Да наша љубав ка Цркви није спољашњи крпеж

У овој години ја сам осветио приличан број, помоћу Божјом а трудом и жртвама наших верних синова и кћери, новоподигнутих цркава и предао их јавности да се у њима пева света Литургија, врше свете тајне Божје и народ окупља на молитву. Поред тога, обишао сам, хвала Богу, многа села и градове. У свим тим приликама показала се велика преданост нашој светој вери и Цркви а свима душама хришћанским приређена је велика радост и верско расположење. Нека би дао Бог да та радост и такво расположење нису спољашњи као спољашњи крпеж или глачање, него унутарњи, из срца и душе, пуни преданости према Светом Православљу и Српској православној Цркви. Овом приликом поздрављам све нама поверене душе с молитвом рођеном а нествореном Спаситељу, да Његовом милошћу и помоћу сви одбацимо старога човека тј. да се оканемо старих мана и порока: неслоге, пијанства, псовке, непоштовања старих, порочног и непристојног живота, да се духовно препородимо са трезвеним умом, чистим срцем и непорочним животом, задахнути чистом православном вером, жарком љубављу и јаком надом и да будемо достојни синови великог нашег народног светитеља Светог Саве. (Божих 1936.)

Непријатељи гађају народ кад ударају на Цркву

Наш народни и државни непријатељ за време светског рата био је ставио себи у задатак да уништи државну самосталност српскога народа, задао је тежак удар и Српској православној Цркви и њеном свештенству. Јер, по оцени наших непријатеља, ниједна хришћанска Црква у прошлости није имала већи утицај на судбину својих верних, колико је то имала Српска Црква;

ниједна Црква није толико жртава поднела за добро свог народа, колико је то чинила Српска православна Црква. Зато су непријатељи гађали наш народ у најосетљивији део његова организма, у њено свештенство, у црквену јерархију. То доказује велики број наших свештеномученика за време светског рата. Слава им! (Преглед еп. нишке, јун 1930)

Православље увек тријумфује

Православље је старо колико и хришћанство и представља величанствену епопеју страдања и мука вољених и наметнутих. Али оно не зна за пораз него само за победу, оно је увек побеђивало и тријумфовало. Кад год нам изгледа да Православље страда, оно се у том искушењу учвршћује и тријумфује, јер је оно непобедиво, као што су непобедљиве истина, светост и доброта. („Православље”, 1934.)

О духу садашњости и животи у Цркви стп 58-61.

Где је данас стара побожност?

Старо српско Православље

Господ наш Исус Христос својом науком, својим радом и примером најбоље је умео умирити дух и материју, спиритуализам и материјализам и постави сваког на своје место, материју потчинити духу тако, да дух господари материјом. Зато су очи свих хришћана и нехотице жељно уперене у Цркву – мајку сваког духовног живота, извор духовних снага. Зато и наше савремено поколење инстинктивно осећа да у прадедовској религији има снаге, које могу излечити све наше невоље. Наше свето српско

114. „Заповест Божја о поштовању оца и мајке има и шире значење и односи се и на поштовање предака. Јер свако време не стоји на својим ногама, већ на раменима прошлости.” На слици Сабор српских епископа пред Други светски рат

Православље увек је имало величину. Зашто ми сада да презремо то духовно наследство? Зар нам оно и сада не може помоћи и улити нове снаге? Чујмо, дакле, што ће нам сада рећи старо српско Православље! Остваримо његову науку у нашем животу и раду. („Материјализам и његови погледи на свет”)

Где је данас стара побожност?

Где је данас стара побожност и богобојажљивост, где је стара послушност и старо поштовање старијих? У свету, дакле, место хришћанских врлина: љубави и слоге, мирољубља и човекољубља, послушности и правде, често видимо: безверје, мрзост, завист, непријатељство, непослушност и неслогу. Кад размислимо о сви-

ма овим случајевима и невољама и потражимо њихов узрок, неспорно ћемо се уверити да је узрок њихов у свету који се удаљава од науке Христове. (Божић 1930.)

Термометар наше религиозности

Термометар данашње религиозности се не пење више тако високо или ако би се негде и попео, то је под утицајем домаће вештачке температуре. Шта су и најпобожнији оци данашњег времена према оним старим пустињацима, који су цео свој живот провели у посту и молитви. Цео живот и рад је постао световњачки, више управљен земаљским потребама и практичним циљевима да ниједан непристрасан човек не сумња, да је тежиште и циљ живота потпуно на сваком другом месту само не у религији. („О вери као потреби душе човечије”)

Заповест о поштовању родитеља се односи и на претке

Заповест Божја о поштовању оца и мајке има и шире значење и односи се и на поштовање предака. Јер свако време не стоји на својим ногама, већ на раменима прошлости. Када би се ми отказали свега, што су ранија поколења открила и пронашла и почели све испочетка, ми би били врло сиромашни, нити би било напретка. Ако би се отказали свих постигнутих успеха у саобраћају, у уметности, у занатима, у грађевинарству, у верским и моралним схватањима; у духовној имовини човечанства, у вештинама, у науци и култури и све почели испочетка, заиста не би било ни развитка ни напретка. Све тековине прошлости прихватане су и преносиле се с колена на колена, развијале се и усавршавале. Сви уживају тековине прошлости и садашњости: грађанске слободе, опште школско образовање, установе хришћанског милосрђа и хуманости, слободе савести, богатство хришћанске културе – што није постало само од себе и кошта много рада, борбе, крви, жртава док се све то постигне. Али многи и не мислећи много, лаког срца све те тековине потцењују, исмејавају и недовољно се старају да их замене бољим. Зато треба смирено

и с благодарношћу признати да смо и ми мало допринели оном што смо и што знамо, али смо више наследили и добили од предака наших. („О домаћем васпитању“)

Разумно поштовање предака

Свако време има свој посебан начин живота, своје посебне циљеве и задатке. Поштовање прошлости, пијетет према нашим прецима не треба да нас спречава да разумемо и признамо потребе и захтеве садашњости. Треба ли се из поштовања предака вратити натраг и нпр: вратити се старој деоби људи на класе, застарелим привилегијама, петролејској лампи, ралици, итд? Не, истинита пажња и поштовање предака и њихових творевина не састоји се у томе да њихове тековине и изуме чувамо неизмењене, него у томе да их њима намењеном одговарајућем циљу даље усавршавамо. Претке поштовати не значи остати при томе што су они измислили, урадили или веровали, него значи наставити дело које су они почели; савремене потребе упознати, како су они тадашње потребе упознали; савремене задатке школе, породице, Цркве упознати и решити, како су они чинили. Јер, човечанство сачињава једну целину. Историја човечанства је непреклони ланац, где мудрост и глупост, добро и зло непрестано пролазе с колена на колена и плода доносе. Ми жањемо усеве прошлости а сејемо усеве за будућност. Тако живимо и дејствујемо сваки на свом послу благодарни за велика и богата наслеђа прошлости, отворени за примање истине садашњости, верујући у Божја обећања, у бољу будућност. („О домаћем васпитању“)

Поштовањем предака ми не распирујемо старе мржње

На сџр. 102-104. (Говор на зајикојеној лициурџији свештеномученицима еџархије нишке, новембар 1937.)

О нашем народу и нашој обнови

Историја Срба је пуна борби и страдања

Наш српски народ није никада био безбожнички нити анархистички и разбојнички. Напротив, Срби су увек у својој прошлости били народ побожан, верујући, народ хришћански, државотворан, родољубив и мирољубив. Историја Срба је пуна борби, страдања и натчовечанских подвига. У свим тим моментима Срби су се збијали у густе редове, живели у миру, слози и љубави а за помоћ, утеху, оснажења и умирења обраћали се Господу Богу јединоме моћном, силном, праведном и милостивом. Верујући у Бога, молећи му се и живећи по Његовим заповестима Срби су сачували своју веру православну, своју народност српску, своју домовину и своја огњишта. Њему се и сада обраћамо: Господе Боже наш заштити нас од сваког зла и напасти, спаси нас и помилуј нас; даруј нам мира, слоге и љубави; нашим драгим покојницима, невино пострадалим жртвама даруј вечно блаженство у царству Твоме и сотвори им вјечнују памјат! Амин! (Говор на опелу жртвама бомбардовања, Ниш, окт. 1943)

Узрок наших успеха и суноврата

Запитајмо се ипак: чиме је Србин стекао углед и поштовања? Да ли због своје многобројне и добро наоружане војске? Не. Ми смо мали и увек недовољно наоружан народ. Да ли својим богатством? Не. Ми смо сиромашан народ. Да ли уређењем наше земље: добрим путевима, густом железничком мрежом, уређеним селима и варошима и удобним животом? Не. Ми смо млада држава, која је тек почела да ствара техничка средства потребна за удобан живот. Онда чиме је наш народ могао дизати свој углед и стећи симпатије и пријатељства ако не својим духовним осо-

бинама: својим патриотизмом, међусобном љубављу, слогом, једнодушношћу, поштовањем један другога, јунаштом, радљивошћу и другим лепим хришћанским особинама. Но настала су времена одбацивања и ниподаштавања хришћанских принципа, одбацивањем свега што сачињава духовни живот и духовну вредност. Под утицајем тих идеја почеле су да попуштају духовне снаге Србинове, које су га одржале у заједници. Место добрих душевних особина, које су Србина уздизале изнад других народа, почела је да се показује рђава страна његовог живота и рада; избила је себичност, саможивост, мржња, неслога и непоштовање старијег. Скочио је брат на брата, отац на сина, син на оца, млађи на старијег. Разбила се стара легендарна слога и једнодушност српског народа. Појавила се међусобна борба и проливање братске крви и уништавање туђе имовине. Појавиле се свеже хумке гробова наших синова и кћери погинулих у међусобној борби. (Парастос страдалима, Ниш, јун 1944.)

Само нови људи стварају нове односе

Само ће ново стварање одозго моћи савладати то демонско тројство: беду, грех и смрт и васпоставити правду на небу и на земљи. Само нови људи стварају нове односе. Суштина сваког усавршавања је усавршавање и побољшање душе. Шта помаже задовољење друштвене правде у друштву и држави, ако је срце људи себично, грабљиво и нечисто? („О правди“)

Правда је душа државе

Правда по учењу Св. писма обухвата све врлине. Праведан је онај, који је такав, какав треба да је човек по Божјој вољи. Правда је душа једне земље, уздиже један народ, штити невинце. Правда држи земљу и градове. Боље је мало с правдом, него много прихода с неправдом (Прич. Солом. 16, 18). Мир ће бити плод правде, што ће правда учинити биће покој и безбрижност до века (Исаија 32, 27). Зато Господ Исус Христос вели: Иштите најпре Царства Божјег и правде Његове и ово ће вам се све доделити (Мат. 6, 33). („О правди“)

Шта се тражи од нас у тешком времену?

Но, браћо и сестре, „коме је много дано од њега ће се и много тражити“. Па шта се тражи од нас у овако тешком времену? Тражи се: да се угледамо на наше претке, да волимо: нашу св. Православну веру, наш српски народ, нашу Отаџбину, да смо увек готови за њих жртвовати оно што нам је најмилије. Да наше народне и црквене светиње ценимо и поштујемо, а народне обичаје одржавамо. Да се у животу свом закона Божјег придржавамо. Нарочито се пак у данашњици од нас тражи, да живимо у слози и љубави и да један другог у невољи помажемо. Ето тако би се најдостојније одужили нашим славним јунацима храбро палим на убавом пољу Косову: св. мученику кнезу Лазару, Милошу Обилићу, Југ Богдану, браћи Југовићима и свим војсковођама и војницима палим на Косову; Карађорђу, кнезу Милошу и другим војводама: Путнику, Мишићу, Степановићу и свима борцима палим за вјеру и отечество, којима нека је слава и вечан помен међу нама и вечни покој у царству небеском. Амин! (Говор на парастосу, јун 1944.)

Испуњавање дужности је израз наше љубави

Подајте свакоме што сте дужни, коме порезу, порез, а коме царину, царину, а коме страх, страх, а коме част, част (Рим. 13, 2, Пет 2, 12-25). То испуњавање дужности је израз наше љубави према нашој народној цркви и држави, израз патриотизма. Рад. 28/Мостар

Обнова почиње од душе

При свом том истинитом тврђењу да једино Бог може створити жељени праведан свет и да обновљење човека мора почети од његове унутрашњости, од његове душе, ми не смемо себе ослободити глади и жеђи друштвено-социјалне правде, ни практичних сарадњи на праведним, братским односима у народима и свету. Али то не треба чинити великим социјалним осећањем, речима и фразама, него практично, на делу увек, свуда и свагда чинити правду; свуда и свагда неговати братољубље: мале и незнатне волети, жуљевите руке радника поштовати, према свима коректно поступити. („О правди“)

Молитва

Владико Господе Исусе Христе Боже наш, Ти који имаш власт над свима тварима и управљаш целим светом, Тебе молимо и Теби се обраћамо. Ти, Господе Боже наш, све знаш и све можеш, јер истинитом речју Твојом небо се је учврстило, земља је основана и десница слугу твојих благословена. Зато и ми Теби прилазимо и Тебе молимо: прими преблаги усрдну молбу нас грешних слугу твојих који те зову с вером, љубављу и надом. Ми погрешисмо, живесмо противно закону и безбожни бејасмо, заборависмо заповести Твоје и идосмо трагом наших нечистих покуда а недостојно назначењу и учењу Твом лишисмо себе првобитне лепоте. Грешећи заједно свештеници и народ, огрезосмо у греху. Али како је мислост Твоја неисказана, човекољубље Твоје непобедимо и богатство добра твојих неиспитано, имамо смелост да Те молимо и умољавамо. Господе, буди милосрдан према нама покајницима. Владико, буди милостив према кривицама нашим и смилуј се на нас. Теби једином сагрешисмо, Теби се једином клањамо и скрушеним срцем исповедамо, што ти као чисту жртву приносимо: ослаби, остави, опрости сваке грехе и безакоња наша, ради великога свога човекољубља. Прими, Господе, обраћање и покајање наше, прими смерну молбу нашу. Погледај са неба предобрим погледом својим на слуге своје. Уклони срца наша од злих помисли, стишај наше међусобне распре, усади у људе једномисленост, узвиси истину вере, неверне просвети и обрати у истиниту свету веру. Уразуми нас и ојачај, развесели срца наша која су изнемогла од жалости и узнемирења. Сачувај нас од свакога лукавога дела и упуту на сваки добар посао. Подај: клирицима благост, монасима уздржљивост, девственицима чистоту, онима који су у браку добар сагласан живот, покајницима опроштај, богатим милосрђе, сиромашним помоћ и стрпљење. Сироте нахрани, старце ојачај младе сачувај у чистоти тела и душе. Сачувај нас свемоћном десницом својом неповређене од сваког зла, љуте зле патње и очајања које нас уништава. О, предобри Спаситељу, ство-

ритељу неба и земље, сачувај нас, избави нас, заштити, спаси и помилуј нас. Господе умири свет и подај му своје богате дарове. Сачувај, Господе, спаси и помилуј Свјатјајшег Патријарха нашег, епископе православне и сав свештенички и монашки чин. Сети се, Господе, овога града (села), свакога града и покрајине и свију који у њему живе и сачувај их од глади, помора, земљотреса, потопа, огња, мача, најезде другог племена и међусобног рата. Пошаљи свакоме анђела чувара мира који просвећује и упућује на свако добро дело. Огради нас силом крста Твога, заступништвом Твоје пречисте Матере и духовних сила и молитвама светога оца нашег Саве архиепископа српскога и свих светих Твојих, јер си Ти извор милости и Теби узносимо славу са беспочетним Твојим Оцем и пресветим и благим и животворним Твојим Духом сада и свагда и у све векове. Амин. („Беседа на гори”, 1959.)

115. Стари владика Јован служи свету Литургију

116. Село Дојкинци данас

Коришћени извори

- Јован, еп. нишки: Друга арх. посл. о Васкрсу, Мостар 1927.
- Јован, епископ нишки: Арх. посл. о Божићу 1934, Ниш 1934.
- Јован, епископ нишки: Говор разним језицима, Ниш 1936.
- Јован, епископ нишки: У служби Богу и роду, Ниш 1940.
- Јован, епископ нишки: Беседа на гори, Ниш 1959.
- Јован, еп. нишки: Рад у винограду Господњем I, Ниш 1963.
- Јован, еп. нишки: Рад у винограду Господњем II, Ниш 1964.
- Гагулић, протојереј Петар: Еп. нишки Др Јован Илић (1883 - 1975),
Гласник СПЦ, број 3 - Св. арх. синод, Београд, март 1975.
- Гагулић, протојереј Петар: Велики нишки Саборни храм,
Српска православна црквена општина Ниш, Прокупље, 1961.
- Гагулић, протојереј Петар: Нишка православна
црквена општина, Просвета, Ниш, 1978.
- Гласник, Службени лист Српске Православне Цркве,
Београд, разни бројеви из периода 1922-1975.
- Преглед Цркве Епархије Нишке, духовни часопис,
разни бројеви из периода 1920-1940.
- Глас православне Епархије Нишке, духовни часопис,
разни бројеви из периода 1967-1976.
- Парастос блаженопочившем еп. нишком Др Јовану Илићу,
Еп. нишка (eparhijaniska.rs), Ниш 4. 2. 2015.
- Павловић, прота Миодраг: Еп. нишки Др Јован Илић,
Епархија нишка (eparhijaniska.rs), Ниш 24. 8. 2012.
- Илић, Јован: владика Јован Илић (лични записи
и успомене владикиног унука), Ниш, 2016.
- Манић, Златимир: Нешто о фамилији Лилћини (лични запис),
Горњи Милановац, 2015.
- Манчић, Радисав: Мој деда владика епископ нишки,
лични запис, Пирот 2013.
- Драшковић, Др Чедомир:
Религијски педагог Др Јордан П. Илић, Београд 1951.

Лилић, др Борислава: Знамените личности старог Пирота, Музеј Понишавља, Пирот, 2009.

Сава, Епископ шумадијски, Српски јерарси од деветог до двадесетог века, Београд –Подгорица-Крагујевац, 1996.

Јовић, протојереј Саво: Утамничена Црква, храм Светог Александра Невског, Београд 2002.

Николић, Илија: Пирот и срез нишавски 1801-1918, грађа, Музеј Понишавља, Пирот 1918-1982.

Николић, Владимир: Народне школе у Пироту и Округу пиротском, Сремски Карловци, 1924.

Петровић, Светислав: Историја града Пирота (грађа), Хемикалс, Пирот, 1996.

Влатковић, Радмила: Заштићено споменичко наслеђе Пирота, Музеј Понишавља, Пирот, 2012.

Васић, Бојан: Црква Светог Николе у селу Дојкинци, Саборна црква у Пироту (sabornapirot.org)

Лични списи проте Љубомира Антића, Библиотека Старе цркве у Пироту

Петровић, Др Милан: Дојкинци, Одбор САНУ за проучавање села, Београд 1997.

Суботић, Драган: богомољци – хришћанска Србија (разговор), Погледи, број 200. од 28. 4. 1997 .

Момчиловић, Милан: „Љуљашка” за недужне грађане – сто година од Великог рата, Политика (politika.rs), Београд 10. 1. 2016.

Жујовић, Гордана: Епископ Хризостом - живот и рад, Св. арх. Синод СПЦ, Београд 1990.

Одлуке и решења Сабора, Синода и Еп. бранич. 1931–1941, Епархија браничевска, Пожаревац 2013.

Кљакић, Слободан: Истина о Јасеновцу се скрива деценијама (разговор са др Србољубом Живановићем), Политика (politika.rs), 10. 3. 2012.

Раковић, Мр Александар: Прилог за биографију српског патријарха Павла, Министарство вера Р. Србије, Београд 2008.

Аудио записи приређивача из периода 2011-2016. и други извори (за ближе информације контактирајте приређивача: znamenje@gmail.com)

Фотографије

Јован В. Илић (из породичне архиве)
сл. 3, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24,
25, 26, 30, 34, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 52, 53,
54, 55, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
70, 72, 90, 92, 95, 96, 114, 115.

Златимир Манић (из породичне архиве)
сл. 2, 8, 43, 70, 84, 89, 101, 106, 116.

Иван Манчић, сл. 5, 79, 100, 102, 103,
104, 109, 110, 111, 112, 113.

Милан Симоновић
сл. 4, 40, 41, 45, 91, 93.

Бојан Васић
сл. 77, 77, 81, 85, 87, 88.
(сликао или прибавио)

Тањица Перовић
сл. 6, 65, 56, 83.

Игор Ђорђевић
сл. 33, 94, 97, 107.

Владан Јанковић
сл. 1, 44, 99.

Божидар Антић (Из личне архиве његовог
оца, проте Љубомира Антића), сл. 28, 69.

Велимир Панић	сл. 78
Јована Николић	сл. 82
Дарко Бјелопавлић	сл. 42
Бранислав Бацковић	сл. 62
Славица Павловић	сл. 98
Гордана Драгутиновић	сл. 105
Жељко Перовић	сл. 80, 86.
Из старих књига и публикација (Преглед и Глас Епархије нишке, Гласник СПЦ и др.)	Сл. 7, 10, 11, 13, 19, 22, 27, 29, 31, 35, 36, 50, 51, 61, 74, 76, 108.
Електронска гласила: Епархија нишка (eparhijaniska.rs)	сл. 75
Википедија (wikipedia.org, CC-BY-SA-3.0-RS)	сл. 71

Садржај

Уводна реч	стр. 5
Дојкиначко јеванђеље	стр. 7
Деда Лилћин луг	стр. 9
Два Јордана	стр. 12
Детињство	стр. 14
Школски дани	стр. 18
Рсовачки просветитељ	стр. 20
Време страдања	стр. 22
Чудни путеви Господњи	стр. 25
Нови владика	стр. 28
Дођоx да послужим...	стр. 32

Мостарски дани
стр. 36
Први долазак у завичај
стр. 38
Браничевски пастир
стр. 41
У граду цара Константина
стр. 51
Свечани дочек у Пироту
стр. 62
У мајчином загрљају
стр. 65
Два растанка
стр. 68
Из летописа Епархије нишке
стр. 70
Владика нишки Јован и екуменизам
стр. 109
Ратна смутња
стр. 117
Био је душом мек као љубав материна
стр. 122
У име народа...
стр. 124
Стари ревнитељ
стр. 129
Растанак
стр. 133

У вечном сећању
стр. 137
Савети породичним људима
стр. 156
О васпитању
стр. 160
Школа, наука и веронаука
стр. 166
Вера
стр. 173
Нада
стр. 177
Љубав
стр. 178
Смирење и егоизам
стр. 182
Слобода и ропство
стр. 189
Наше немоћи и наше празнине
стр. 194
Нека свако упозна себе
стр. 199
Духовна борба
стр. 205
О молитви
стр. 209
Кротост
стр. 211

О миру и миротворству	стр. 213
Слога је снага наша	стр. 218
Милост одржава свет	стр. 220
Циљ живота	стр. 226
Тајна страдања	стр. 229
Шапат Духа Светога	стр. 234
У сусрет празнику	стр. 238
О читању Светог Писма и богословљу	стр. 242
Савети свештенику	стр. 246
Црква нас је сачувала, њојзи хвала	стр. 250
Где је данас стара побожност?	стр. 255
О нашем народу и нашој обнови	стр. 259
Молитва	стр. 262
Коришћени извори	стр. 265